

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКИ ФАКУЛТЕТ

Аница Глођовић

**ФУНКЦИЈА АДВЕРБИЈАЛНИХ
ПАРТИКУЛА У ЕНГЛЕСКИМ ФРАЗНИМ
ГЛАГОЛИМА И ЊИХОВИ СРПСКИ
ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ**

Докторска дисертација

Крагујевац, 2014.

ИДЕНТИФИКАЦИОНА СТРАНИЦА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I. Аутор

Име и презиме: Аница Глођовић

Датум и место рођења: 07.10.1978. год., Крагујевац, Република Србија

Садашње запослење: асистент за енглески језик, Катедра за општеобразовне предмете, Природно-математички факултет Универзитета у Крагујевцу

II. Докторска дисертација

Наслов: Функција адвербијалних партикула у енглеским фразним глаголима и њихови српски преводни еквиваленти

Број страница: 332

Број слика: 6

Број библиографских података: 193

Установа и место где је рад израђен: Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац

Научна област (УДК): 811.111'367.63(043.3) 811.163.41'367.63(043.3)

811.111'367.63:811.163.41'367.63(043.3)

Ментор: проф. др Предраг Новаков, редовни професор

III. Оцена и одбрана

Датум пријаве теме: 10.12.2010. год.

Број одлуке и датум прихватања докторске дисертације: 1084/9 од 13.07.2011. год.

Комисија за оцену подобности теме и кандидата:

1. др Предраг Новаков, редовни професор на Филозофском факултету у Новом Саду, ужа научна област *Енглески језик и лингвистика*
2. др Милош Ковачевић, редовни професор на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, ужа научна област *Србистика – савремени српски језик*
3. др Биљана Мишић Илић, редовни професор на Филозофском факултету у Нишу, ужа научна област *Англистичка лингвистика*

Комисија за оцену докторске дисертације:

1. др Предраг Новаков, редовни професор на Филозофском факултету у Новом Саду, ужа научна област *Енглески језик и лингвистика*
2. др Милош Ковачевић, редовни професор на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, ужа научна област *Србистика – савремени српски језик*
3. др Биљана Мишић Илић, редовни професор на Филозофском факултету у Нишу, ужа научна област *Англистичка лингвистика*

Комисија за одбрану докторске дисертације:

1. др Предраг Новаков, редовни професор на Филозофском факултету у Новом Саду, ужа научна област *Енглески језик и лингвистика*
2. др Милош Ковачевић, редовни професор на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу, ужа научна област *Србистика – савремени српски језик*
3. др Биљана Мишић Илић, редовни професор на Филозофском факултету у Нишу, ужа научна област *Англистичка лингвистика*

Датум одбране дисертације: _____

Функција адвербијалних партикула у енглеским фразним глаголима и њихови српски преводни еквиваленти

Сажетак

Ова дисертација бави се проучавањем функција адвербијалних партикула *down*, *off*, *up* и *out* у енглеским фразним глаголима и њиховим статусом у системима глаголског вида односно глаголске семантике, а затим и анализом њихових српских преводних еквивалената. На основу предмета истраживања ова дисертација може се сврстати у ширу област контрастивне лингвистике, а уже посматрано у област дескриптивног једносмерног контрастирања енглеског и српског језика. Циљеви овог истраживања су вишеструки и најпре се тичу се испитивања утицаја датих партикула, а затим и морфосинтаксичких својстава српских преводних еквивалената (префиксације) на категорије глаголског вида и типа глаголске ситуације са намером да се дефинише њихова потенцијална видска функција или функција модификовања типа глаголске ситуације.

Као језички узорак за испитивање послужила су дела савремене британске књижевности и њихови преводи на српски језик те истраживање одражава тренутно стање на овом пољу. У раду су примењене дескриптивне и контрастивне методе за утврђивање морфосинтаксичких и семантичких особина фразних глагола у енглеском језику и њихових преводних еквивалената у српском језику. Исто тако, прикупљени подаци анализирани су квантитативно (применом основне методе статистичке обраде података) и квалитативно (детаљном анализом на основу синтаксичких тестова за утврђивање глаголског вида и типа глаголске ситуације).

Контрастирањем података дошли смо до закључка да се заједнички именитељ енглеских партикула *down*, *off*, *up* и *out* у фразним глаголима и префикса који учествују у грађењу њихових српских перфективних преводних еквивалената налази се у пољу типа глаголске ситуације, али не и глаголског вида. Дакле, ова студија представља један аспект утврђивања типолошких сродности и разлика између енглеског и српског језика у циљу конципирања заједничког и општег теоријског модела видских односа унутар глаголских система два језика.

Кључне речи: контрастивна лингвистика, адвербијална партикула, фразни глагол у енглеском језику, глаголски вид, тип глаголске ситуације, префиксација у српском језику, теличност

The function of adverbial particles in English phrasal verbs and their Serbian translation equivalents

Abstract

This dissertation focuses on the function of the adverbial particles *down, off, up* и *out* in English phrasal verbs and their status in the systems of verbal aspect and *Aktionsart*. It also encompasses the analysis of their Serbian translation equivalents in the same research frame. The subject of this study places it in the field of contrastive linguistics, i.e. descriptive one-way contrasting of English and Serbian. The aims of this thesis essentially include the analyses of the effects that these English particles and morphosyntactic features of the Serbian translation equivalents (prevailing prefixes) have on verbal aspect and *Aktionsart*; therefore, the goal of this study aims at defining English particles' and Serbian prefixes' potential aspectual function or *Aktionsart* modifying function in order to determine the similarities and differences between them.

The empirical research was conducted on the corpus provided from the modern British novels and their translations into Serbian so that it can reflect the contemporary state in this field. This dissertation also applies descriptive and contrastive methods for yielding results on morphosyntactic and semantic features of English phrasal verbs and their Serbian translation equivalents. The collected data were subjected to both quantitative (basic statistical techniques) and qualitative analysis (a meticulous examination based on syntactic tests for determining the classes of verbal aspect and *Aktionsart*).

The obtained data contrasting led us to conclusion that the analogy between adverbial particles *down, off, up* и *out* in English phrasal verbs and prefixes taking part in their perfective Serbian translation equivalents lies in the category of *Aktionsart* and not of verbal aspect. This study, moreover, defines certain typological similarities and differences between English and Serbian in order to create somewhat general theoretical model of aspectual and *Aktionsart* relations within the verbal systems of these two languages.

Key words: contrastive linguistics, adverbial particle, English phrasal verbs, verbal aspect, *Aktionsart*, prefixation in Serbian, telicity

САДРЖАЈ

1. УВОД	1
1.1. Циљ и сврха истраживања	1
1.2. Корпус и методе прикупљања и обраде података.....	3
1.3. Структура дисертације.....	4
1.4. Фразни глаголи у енглеском језику	5
1.4.1. Термин и преглед проучавања фразних глагола	5
1.4.2. Принципи демаркације партикуле и препозиције	10
1.5. Глаголски вид и тип глаголске ситуације	16
1.5.1. Статус категорија глаголског вида и типа глаголске ситуације.	17
1.5.2. Термин глаголски вид.....	20
1.5.3. Термин тип глаголске ситуације.....	22
1.5.4. Типолошке студије.....	24
1.5.4.1. Бернар Комри (Bernard Comrie).....	25
1.5.4.2. Остен Дал (Östen Dahl).....	27
1.5.4.3. Зино Вендлер (Zeno Vendler).....	28
1.5.4.4. Дејвид Даути (David Dowty).....	29
1.5.5. Англистичка литература.....	30
1.5.6. Сербокроатистичка литература.....	35
1.5.7. Одређивање термина глаголски вид и тип глаголске ситуације у студији.....	42
1.5.7.1. Глаголски вид.....	42
1.5.7.2. Тип глаголске ситуације.....	43
1.5.7.2.1. Активности.....	46
1.5.7.2.2. Стања.....	46
1.5.7.2.3. Остварења.....	47
1.5.7.2.4. Достигнућа.....	48
1.6. Закључак.....	50
2. ФУНКЦИЈА АДВЕРБИЈАЛНИХ ПАРТИКУЛА У ЕНГЛЕСКИМ ФРАЗНИМ ГЛАГОЛИМА	53
2.1. Адвербијалне партикуле и глаголски вид у енглеском језику.....	53
2.1.1. Однос адвербијалних партикула у фразним глаголима и глаголског вида.....	53
2.1.2. Глаголски вид у енглеском језику.....	57
2.1.2.1. Прогресивни и непрогресивни облик.....	58
2.1.2.2. Перфекат.....	61
2.1.2.3. Закључак.....	63
2.2. Адвербијалне партикуле и тип глаголске ситуације у енглеском језику.	63
2.2.1. Однос адвербијалних партикула у фразним глаголима и типа	

	глаголске ситуације.....	63
2.2.2.	Тип глаголске ситуације у енглеском језику.....	65
2.2.2.1.	Класификација глагола на основу типа глаголске ситуације.....	65
2.2.2.2.	Својства категорија глагола на основу типа глаголске ситуације.....	69
2.2.2.2.1.	Активности.....	69
2.2.2.2.2.	Стања.....	70
2.2.2.2.3.	Остварења.....	71
2.2.2.2.4.	Достигнућа.....	72
2.2.2.2.5.	Семелфактивност.....	73
2.2.2.2.6.	Глаголи неодређеног типа.....	74
2.2.3.	Проблеми класификације глагола на основу типа глаголске ситуације.....	74
2.2.3.1.	Проблем вишеструких интерпретација.....	74
2.2.3.2.	Проблем глагола стања.....	76
2.2.3.3.	Проблем семелфактивних глагола.....	77
2.2.3.4.	Остали проблеми класификација.....	78
2.2.4.	Дијагностички тестови за одређивање типа глаголске ситуације.....	79
2.2.5.	Закључак.....	80
2.3.	Однос глаголског вида и типа глаголске ситуације у енглеском језику...	80
2.4.	Функција адвербијалне партикуле <i>down</i> у фразним глаголима.....	82
2.4.1.	Утицај партикуле <i>down</i> на тип глаголске ситуације.....	84
2.4.1.1.	Утицај партикуле <i>down</i> на глаголе активности.....	85
2.4.1.2.	Утицај партикуле <i>down</i> на глаголе стања.....	90
2.4.1.3.	Утицај партикуле <i>down</i> на семелфактивне глаголе...	90
2.4.1.4.	Утицај партикуле <i>down</i> на глаголе остварења и достигнућа.....	91
2.4.1.5.	Утицај партикуле <i>down</i> на глаголе неодређеног типа.....	93
2.4.1.6.	Однос типа глаголске ситуације и значења фразних глагола са партикулом <i>down</i>	95
2.4.2.	Адвербијална партикула <i>down</i> у односу глаголског вида и типа глаголске ситуације.....	96
2.4.3.	Утицај контекста на функције адвербијалне партикуле <i>down</i> у фразним глаголима.....	101
2.4.4.	Закључак.....	105
2.5.	Функција адвербијалне партикуле <i>off</i> у фразним глаголима.....	107
2.5.1.	Утицај партикуле <i>off</i> на тип глаголске ситуације.....	109
2.5.1.1.	Утицај партикуле <i>off</i> на глаголе активности.....	110
2.5.1.2.	Утицај партикуле <i>off</i> на глаголе стања.....	115
2.5.1.3.	Утицај партикуле <i>off</i> на семелфактивне глаголе.....	116

2.5.1.4.	Утицај партикуле <i>off</i> на глаголе остварења и достигнућа.....	117
2.5.1.5.	Утицај партикуле <i>off</i> на глаголе неодређеног типа...	118
2.5.1.6.	Однос типа глаголске ситуације и значења фразних глагола са партикулом <i>off</i>	120
2.5.2.	Адвербијална партикула <i>off</i> у односу глаголског вида и типа глаголске ситуације.....	121
2.5.3.	Утицај контекста на функције адвербијалне партикуле <i>off</i> у фразним глаголима.....	125
2.5.4.	Закључак.....	128
2.6.	Функција адвербијалне партикуле <i>out</i> у фразним глаголима.....	130
2.6.1.	Утицај партикуле <i>out</i> на тип глаголске ситуације.....	133
2.6.1.1.	Утицај партикуле <i>out</i> на глаголе активности.....	133
2.6.1.2.	Утицај партикуле <i>out</i> на глаголе стања.....	139
2.6.1.3.	Утицај партикуле <i>out</i> на семелфактивне глаголе.....	139
2.6.1.4.	Утицај партикуле <i>out</i> на глаголе остварења и достигнућа.....	141
2.6.1.5.	Утицај партикуле <i>out</i> на глаголе неодређеног типа...	143
2.6.1.6.	Однос типа глаголске ситуације и значења фразних глагола са партикулом <i>out</i>	144
2.6.2.	Адвербијална партикула <i>out</i> у односу глаголског вида и типа глаголске ситуације.....	146
2.6.3.	Утицај контекста на функције адвербијалне партикуле <i>out</i> у фразним глаголима.....	150
2.6.4.	Закључак.....	153
2.7.	Функција адвербијалне партикуле <i>up</i> у фразним глаголима.....	155
2.7.1.	Утицај партикуле <i>up</i> на тип глаголске ситуације.....	157
2.7.1.1.	Утицај партикуле <i>up</i> на глаголе активности.....	158
2.7.1.2.	Утицај партикуле <i>up</i> на глаголе стања.....	163
2.7.1.3.	Утицај партикуле <i>up</i> на семелфактивне глаголе.....	164
2.7.1.4.	Утицај партикуле <i>up</i> на глаголе остварења и достигнућа.....	165
2.7.1.5.	Утицај партикуле <i>up</i> на глаголе неодређеног типа....	167
2.7.1.6.	Однос типа глаголске ситуације и значења фразних глагола са партикулом <i>up</i>	169
2.7.2.	Адвербијална партикула <i>up</i> у односу глаголског вида и типа глаголске ситуације.....	171
2.7.3.	Утицај контекста на функције адвербијалне партикуле <i>up</i> у фразним глаголима.....	175
2.7.4.	Закључак.....	178
2.8.	Закључак: функција адвербијалних партикула <i>down, off, up</i> и <i>out</i> у фразним глаголима.....	180
2.8.1.	Утицај партикула <i>down, off, up</i> и <i>out</i> на тип глаголске ситуације.....	181

2.8.1.1.	Утицај партикула <i>down, off, up</i> и <i>out</i> на глаголе активности.....	182
2.8.1.2.	Утицај партикула <i>down, off, up</i> и <i>out</i> на глаголе стања.....	183
2.8.1.3.	Утицај партикула <i>down, off, up</i> и <i>out</i> на семелфактивне глаголе.....	184
2.8.1.4.	Утицај партикула <i>down, off, up</i> и <i>out</i> на глаголе остварења и достигнућа.....	184
2.8.1.5.	Утицај партикула <i>down, off, up</i> и <i>out</i> на глаголе неодређеног типа.....	184
2.8.2.	Адвербијалне партикуле <i>down, off, up</i> и <i>out</i> у односу глаголског вида и типа глаголске ситуације.....	185
2.8.3.	Утицај контекста на функције адвербијалних партикула <i>down, off, up</i> и <i>out</i> у фразним глаголима.....	187
2.8.4.	Закључак.....	187
3.	СРПСКИ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ ЕНГЛЕСКИХ ФРАЗНИХ ГЛАГОЛА.....	190
3.1.	Глаголски вид у српском језику.....	192
3.1.1.	Трајност / тренутност.....	191
3.1.2.	Свршеност / несвршеност.....	193
3.2.	Тип глаголске ситуације у српском језику.....	198
3.2.1.	Активности.....	202
3.2.2.	Стања.....	203
3.2.3.	Остварења.....	204
3.2.4.	Достигнућа.....	205
3.2.5.	Семелфактивни глаголи.....	206
3.2.6.	Закључак.....	207
3.3.	Основи анализе: разлике између енглеског и српског језика.....	207
3.3.1.	Тестови за одређивање типа глаголске ситуације.....	208
3.3.2.	Утицај контекста на тип глаголске ситуације.....	209
3.4.	Глаголски вид, тип глаголске ситуације и морфологија српског језика...	211
3.4.1.	Глаголски префикси.....	212
3.4.2.	Утицај префиксације (односно префиксације и суфиксације) на глаголски вид.....	214
3.4.3.	Утицај префиксације (односно префиксације и суфиксације) на тип глаголске ситуације.....	216
3.4.4.	Однос префиксације (односно префиксације и суфиксације), глаголског вида и типа глаголске ситуације.....	217
3.5.	Анализа српских преводних еквивалената фразних глагола са партикулама <i>down, off, up</i> и <i>out</i>	219
3.5.1.	Српски преводни еквиваленти фразних глагола са партикулом <i>down</i>	220
3.5.2.	Српски преводни еквиваленти фразних глагола са партикулом <i>off</i>	228

3.5.3.	Српски преводни еквиваленти фразних глагола са партикулом <i>out</i>	236
3.5.4.	Српски преводни еквиваленти фразних глагола са партикулом <i>up</i>	245
3.6.	Закључак: српски преводни еквиваленти фразних глагола са партикулама <i>down, off, up</i> и <i>out</i>	254
4.	ЗАКЉУЧАК	262
4.1.	Сумирање резултата истраживања.....	262
4.2.	Ограниченост студије.....	264
4.2.	Будућа истраживања.....	265
	ЛИТЕРАТУРА	267
	ДОДАЦИ	276
	Додатак 1: Партикула <i>down</i>	276
	Додатак 2: Партикула <i>off</i>	285
	Додатак 3: Партикула <i>out</i>	297
	Додатак 4: Партикула <i>up</i>	313

1. УВОД

Да бисмо приступили било којем контрастивном проучавању енглеског и српског језика (или било која два језика), што представља ширу научну област ове студије, неопходно је јасно представити оквир проучавања језичких категорија које се пореде, односно дефинисати основу за поређење компонената двају система који припадају „како различитим генетским подгрупама, тако и делимично различитим типовима језика према доминантном начину организације језичке грађе (доминантна аналитичност, односно синтетичност)” (Новаков 2005: 131). Једну од основа за упоредно проучавање увек пружају резултати новијих типолошких студија које имају за циљ да установе опште особине свих или већине језика, односно језичке универзалије. Наиме, упоређивањем и описом језика може се доћи до општих особина које би се затим формулисале у облику апсолутних и импликационих универзалија (Comrie 1989: 17), а језици би се груписали по типолошкој сродности. Ова студија представља један аспект контрастирања глаголских система енглеског и српског језика која може помоћи приликом формулисања општих елемената заједничких за та два језика.

1.1. Циљ и сврха истраживања

Циљ ове студије је проучавање функције одређених адвербијалних партикула у енглеским фразним глаголима и њихово место у системима глаголског вида односно глаголске семантике (тип глаголске ситуације), а затим и анализа њихових српских преводних еквивалената. Дакле, ово се истраживање бави једним од кључних проблема у вези са енглеским фразним глаголима – статусом и функцијом адвербијалне партикуле која чини део фразног глагола као лексеме. Истраживање које ће бити представљено обухвата емпиријско проучавање валидног корпуса које ће узети у обзир резултате претходних истраживања, али ће их проверити, потврдити или модификовати. Наиме, старија литература по правилу партикуле је посматрала као

перфективизаторе, а у новијој литератури оне се повезује са појмом теличности. Овде ће се преиспитати сви услови, синтаксички или контекстуални, на основу којих се може одредити функција адвербијалних партикула. Да би се обавила оваква анализа неопходно је успоставити јасну релацију између категорија глаголског вида и типа глаголске ситуације (глаголске семантике) у енглеском, а за потребе поменуте анализе српских преводних еквивалената, и у српском језику. Ово истраживање испитаће и могућност примене општих теорија глаголског вида односно типа глаголске ситуације на утицај адвербијалних партикула на лексичке глаголе у енглеском језику.

Истраживање полази од корпуса савременог енглеског језика на основу којег ће се обавити вредновање датих партикула као маркера глаголског вида или теличности, а затим проучити њихов утицај на конципирање српских преводних еквивалената. Што се тиче српског дела корпуса, проучиће се утицај одређених морфолошких процеса у српским преводним еквивалентима (најпре префиксације) на промену глаголског вида и синтаксичко понашања глагола. Дакле, у том оквиру проучиће се тип ситуације изражен енглеским глаголским лексемама и глаголским фразама, као и однос тог типа ситуације према два пара енглеских видских опозиција: прогресивни/непрогресивни облик и перфекатски/неперфекатски облик. Када се ради о српским преводним еквивалентима фразних глагола из корпуса, првенствено ће се проучити веза глаголске префиксације с типом глаголске ситуације и глаголским видом. То ће створити и базу за успостављање типолошких сличности и разлика између енглеског и српског језика када се ради о видским значењима и теличности у глаголским системима ова два језика.

Дакле, проучавање функције адвербијалних партикула у енглеским фразним глаголима провериће теоријске поставке које се тичу њихове потенцијалне перфективизирајуће функције с једне стране или њихове функције модификовања лексичког значења основног глагола, односно типа глаголске ситуације с друге стране. Ово истраживање ће и пружити нови осврт на решавање једног од крупнијих проблема у аспектологији зато што већ дуго времена постоји потреба за одређивањем статуса категорија глаголског вида и типа глаголске ситуације у теорији глаголског система, а затим и њихово место и начин изражавања у опису и анализи појединих језика.

1.2. Корпус и методе прикупљања и обраде података

Проучавање у овој студији заснива се на енглеском и српском делу корпуса. Као језички узорак за испитивање послужила су дела савремене британске књижевности и њихови преводи на српски језик – шест романа Џулијана Барнса објављених у периоду од 1986. до 2008. године: *Before she met me*, *Talking it over*, *A history of the world in 10 ½ chapters*, *Love, etc.*, *Arthur & George*, *Nothing to be frightened of*. Енглески део корпуса састоји се од 585 реченичних примера у којима се појављују фразни глаголи са партикулама *down*, *off*, *up* и *out* у финитним глаголским облицима. Такође, корпус обухвата и активне и пасивне конструкције са фразним глаголима, али услед ограничености простора и тематике могући утицај модалних и повратних конструкција у фразним глаголима нису узимани у обзир. Такође, корпус обухвата и фразне глаголе идиоматске природе, односно глаголске конструкције које додавањем адвербијалне партикуле радикално мењају свој семантички садржај

У избору партикула које ће се користити у анализи енглеских фразних глагола и њихових српских преводних еквивалената пошло се од става Ксеније Анастасијевић (Анастасијевић 1968: 22) да је на довољно великом материјалу корпуса фреквенција употребе партикула различита, па стога није свака од њих од подједнаке вредности за истраживање. Јер, како она тврди, само она партикула чија је фреквенција довољно велика има могућност да у различитим случајевима употребе исцрпи све синтаксичке обрасце које фразни глаголи могу да створе. Како су наша прелиминарна истраживања показала, то су пре свега четири партикуле: *down*, *off*, *up* и *out*.

Важно је и напоменути да су ове партикуле у фразним глаголима проучене само у адвербијалној, а не и у предлошкој функцији (разлика између ове две функције биће разјашњена даље у тексту). Дакле, свих 585 примера представљају аутентичне фразне глаголе, односно све четири партикуле, у сваком засебном случају употребе, увек су употребљене у адвербијалној, а никада у предлошкој функцији. Фреквенција ове четири адвербијалне партикуле довољно је велика, те се оне могу сматрати толико репрезентативним да могу

послужити као материјал за закључке потпуно поуздане да се протегну и на глаголе са оним партикулама које су остале изван оквира овога рада.

Српски део корпуса састоји се од преводних еквивалената селектованих примера са фразним глаголима. Као што ћемо видети у наставку, преводни еквиваленти фразних глагола са поменутих адвербијалних партикулама нису искључиво финитни глаголски облици, већ се неки од њих испољавају и као идиоматски изрази, копулативни глаголи, прилози и слично, дакле као изрази који нису подложни анализи приписивања одређеним типовима глаголског вида и типа глаголске ситуације, те су ове преводне форме у оквиру студије укључене само у основну статистику.

На самом почетку значајно је образложити начин на који је корпус представљен у студији. Секундарна литература у завршном прилогу овог рада даје списак свих извора из којих је прикупљен корпус и ови извори означени су бројевима од 1 до 12. Иза сваког наведеног примера из корпуса, у загради, наведен је број под којим је извор означен у секундарној литератури на крају дисертације (од 1 до 12), а иза њега, одвојен интерпункцијским знаком две тачке, и број који означава страницу тог извора на којој је дати пример. Тако је означени извод из корпуса лакше детектовати у обимном корпусу. Такође, потребно је и образложити ознаке глагола типа *let down*₁, *let down*₂, *let down*₃ и слично. Наиме, у корпус су увршћени и исти фразни глаголи, али са различитим значењима или пак у различитим видским формама и они су, као што је наведено, обележени различитом индексном нумеричком ознаком.

1.3. Структура дисертације

У вези са структуром студије треба рећи да она садржи уводно поглавље у којем се даје приказ проучаване проблематике са обрадом релевантне литературе, а затим и поглавље у којем се анализира корпус, односно морфосинтаксичке карактеристике фразних глагола са партикулама *down*, *off*, *up* и *out* у енглеском језику са циљем утврђивања функција датих партикула у енглеском фразном глаголу као индикатора припадности глагола одређеном типу глаголске ситуације односно глаголском виду. Треће поглавље посвећено је анализи српских преводних еквивалената енглеских фразних глагола из

корпуса и њихових морфосинтаксичких својстава као и успостављању релација са поменутиим глаголским категоријама. Закључно поглавље бави се синтезом сазнања о функцији адвербијалних партикула у енглеским фразним глаголима и њихових српских преводних еквивалената у контексту категорија глаголског вида и лексичких значења као и проценом да ли овакво упоредно проучавање енглеског и српског језика може допринети употпуњавању представе како о овим глаголским категоријама уопште тако и представе о њима у језичком систему ова два језика. Иза списка коришћење литературе у поглављу шест, насловљен као Додаци, представљен је целокупан коришћени корпус (на енглеском и српском) са подацима о страницама на којима се сваки појединачни пример налази.

1.4. Фразни глаголи у енглеском језику

1.4.1. Термин и преглед проучавања фразних глагола

Термин фразни глагол, који ће се користити у овој студији, само је један од општеприхваћених назива за ову врсту енглеских глаголских конструкција у српском језику. Енглеска лингвистичка литература обилује различитим називима за речи као што су *break off*, *give up* и *put down*. Као главни извор за опис и терминолошку расправу о овој појави могу да послуже радови Болинџера (Bolinger, 1971), Липке (Lipka, 1972), Сроке (Sroka, 1972), Хилтунена (Hiltunen, 1983a), Мекартура (McArthur, 1989), али и многи други. Што се тиче назива за ове глаголске комбинације у несрпском лингвистичком опусу најпре наилазимо на израз *phrase* који је први пут употребио Вилкинс (Wilkins, 1668) пишући о глаголским сложеницама; овај израз је касније усвојио Лоут (Louth, 1762) описујући комбинације глагола и партикуле. За ове језичке комбинације Метер (Maittaire, 1712) уводи термин *compound verbs*, а Свит (Sweet, 1892) израз *group verbs*. Л.П. Смит (L.P. Smith, 1957) је термин *phrasal verb* усвојио од Бредлија (Bradley, 1951) који га је и сам невољно користио, схватајући његову могућу вишезначност. Ејтрем (Eitrem, 1903) о њима говори као о *verb+adverb groups*, а Линделеф (Lindelöf, 1937) на исти начин само са измењеним правописом: *verb-adverb groups*. Круисинга (Kruisinga, 1911) користи израз *semi-*

compound verbs, Ајкен (Aiken, 1933) *merged verbs*, Линделеф (Lindelöf; 1937) *verb-adverb groups*, Робертс (Roberts, 1936) *verb-adverb locutions*, Керм (Curme, 1947) *separable compounds*, Стевик (Stevick, 1950) *poly-word verbs*, Франсис (Francis, 1954) *separable verbs*, Марчанд (Marchand, 1960) *post-particle verbs*, Ферклоу (Fairclough, 1965) *phrasal types*, Мортимер (Mortimer, 1972) *discontinuous verbs*, Фрејжер (Fraser, 1965) и Липка (Lipka, 1972) *verb-particle constructions*. У Сједињеним Америчким Државама Кенеди (Kennedy, 1920) је увео термин *verb-adverb combination*, док их каснији амерички лингвисти (Staubach, 1945; Anthony, 1954; Taha, 1960; Brockman, Jones, 1966) називају *two-word verbs*. Након Мичелове синтагматске анализе (Mitchell, 1958), усталила се подела на категорије: *phrasal verbs proper*, *prepositional verbs* и *phrasal-prepositional verbs*, иако генеративисти (Dikken, 1992) не признају такве каноничке категоризиције. У савременој лингвистичкој литератури омиљени термин издавача и лексикографа за овај вид глаголских комбинација је *phrasal verbs*, док на изразе типа *verb-particle combinations/constructions / compounds* наилазимо у академским круговима нарочито у САД-у. Приказана разноликост термина говори о потешкоћама да се ови језички спојеви глагола и адвербијалних партикула јасно и недвосмислено именују. Изразу *phrasal verb* (фразни глагол) може се приговорити да је сувише ограничен јер се, у неким интерпретацијама, односи само на идиоматске двочлане глаголе. Изрази као што су *verb-particle combinations/constructions/compounds*, по свом називу, могу да обухватају било какву комбинацију глагола и партикуле, мислећи при том и на глаголске сложенице као што су *upset* или *outlast*. Термин двочлани глаголи, који користи К. Анастасијевић, такође може да обухвата и ове примере глаголских сложеница па се услед потенцијалне вишезначности неће користити у овој студији. Стога, као што се види из наслова, израз фразни глагол употребљаваће се у даљем тексту као термин који именује једну специфичну врсту енглеског сложеног глагола који се увек пише као две одвојене речи. Прва реч је глагол, а друга је партикула, јер као што то и наводи К. Анастасијевић (Анастасијевић 1968: 10) ова друга реч „узета изоловано, не може се класификовати ни као адверб ни као препозиција“.

Шта ће се конкретно подразумевати под термином фразни глагол у овом истраживању? Комбинације глагола и партикуле састоје се од лексичког глагола

и једне или две партикуле чинећи заједно једну лексичку целину. Трочлане комбинације састоје се од лексичког глагола, адвербијалне партикуле и препозиционе партикуле. Двочлане комбинације могу бити фразни глаголи (садрже адвербијалну партикулу) и препозициони (садрже препозициону партикулу). Дакле, у овој студији фокусираћемо се само на фразне глаголе.

Распрострањен је став (између осталог, Vacchielli 1999: 1) да комбинације глагола и партикуле представљају најнапреднију и најобимнију развојну форму у енглеском језику и у читавој породици индоевропских језика, како год их посматрали: типолошки, синтаксички, семантички или лексички. Разлог томе треба тражити у разноврсности и флексибилности њихове структуре и функција, затим у њиховој експанзији (нови глаголи и партикуле и нове комбинације континуирано настају) као и у развоју значења тих комбинација (конверзија, полисемија, синонимност). Па ипак, не постоји једна јединствена и свеобухватна дескриптивна теорија о овим конструкцијама која би била заснована на најширем могућем материјалу. Такво стање у овом пољу Бакијели (Vacchielli, 1999) приписује највише језичком моделу заснованом на латинском језику који су граматичари некритички прихватили: нису могли да сагледају језички свет изван граница речи и да увиде да могу постојати групе речи које су толико чврсто повезане да се не могу делити на засебне елементе; штавише, разликовање граматичког, функционалног, семантичког и лексичког „слоја“ „ортографске речи“ било је ван њиховог домета. Додатну препреку стварању компактне теорије представљало је нејасно схватање појма партикуле за коју су ранији лингвисти сматрали да није вредна системске анализе. Развој лингвистичких дисциплина у савременом свету омогућио је прелаз са приступа заснованом на теорији врста речи на лингвистички базиране анализе и најновије приступе засноване на корпусу и колокацијама.

Као што то и примећује и К. Анастасијевић (Анастасијевић, 1968: 11) не само да терминологија фразних глагола није у потпуности решена, него су у литератури остали нејасни и неки важни проблеми на плану синтаксе, семантике и фонологије. Разлог томе се мора, вероватно, потражити у чињеници да су фразни глаголи тек у новије време у широј употреби. Њихова генеза пада још у најранији период развоја енглеског језика, али шира употреба фразног глагола остварена је тек у наше дане. Већ је поменуто да је пуританско схватање

језика, заправо она његова нормативна концепција која се код граматичара развила под утицајем латинске граматике представљала препреку за увођење ових творевина у литературу. Томе је допринела и непрецизност, мноштво потенцијалних значења које фразни глаголи могу имати, као и њихова честа двосмисленост.

Озбиљно проучавање енглеских фразних глагола отпочело је упоредо са реалистичком оријентацијом лингвистике мада је број радова који је њима посвећен још увек недовољан. На самом почетку њиховог изучавања свакако је рад Керма (Curme, 1914) који је у чланку *The Development of Verbal Compounds in Germanic* суштински оцртао њихову генезу. А нешто пре Керма, заправо још 1903. године, Ејтрем (Eitrem, 1903) је дао рад о нагласку група глагол+адверб. Ови први радови су 1920. године послужили Кенедију (Kennedy, 1920) да постави чврст темељ једном ширем третману фразних глагола: у књизи *The Modern English Verb-Adverb Combination* он је анализирао укупно 826 глаголско-адвербијалних комбинација са шеснаест партикула на једном (од фонемског) далеко ширем плану. Поред порекла и узрока настанка, у чему се доста ослања на своје претходнике, Кенедија су нарочито заокупљале семантичке и синтаксичке последице комбинација глагола и адверба, и тај свеобухватни карактер његовог истраживања, без обзира на недостатке, мора се овде и посебно истаћи. Јер, каснији радови углавном су само парцијално обухватили проблеме фразних глаголских конструкција, махом из угла нагласка и реда реча. На пример, са становишта модерног структурализма Антони (Anthony 1954) је изучавао фразне глаголе, али само оне са партикулом *up*. На преко 600 примера узетих из говора лица којима је енглески матерњи језик, он је у раду *Test Frames for Structures with Up in Modern American English*, трагао за структуралним значењима, а нешто слично је спровео и Таха (Таћа, 1960) под руководством професора Хила, на фразним глаголима са партикулом *down*. Његова анализа, методолошки јасна, заснивала се на чисто дескриптивним и формалним основама. Стога је вреднији Дитрихов рад (Dietrich, 1960) који је подједнаку пажњу посветио и фонемским карактеристикама фразних глагола у раду *Die Akzentverhältnisse im Englischen bei Adverb und Präposition in Verbindung mit einem Verb und Verwandtes*. Он је далеко конкретније од Тахе зашао у законитост акцентуације и проучавањем синтаксичких образаца у књизи *Adverb oder*

Präposition? Дитрих је полазио од убеђења да између фонологије и синтаксе у једном језику постоји тесна повезаност. Даље, поменућемо још неколицину лингвиста који су се бавили овом тематиком у прошлом веку. Болинџеров (Bolinger, 1971) приступ фразним глаголима углавном је семантички. Он се бави прозодијом фразних глагола, двојакном функцијом партикула у њима као и њиховим видским способностима. Липка (Lipka, 1972) поставља темељ за систематски и теоретски заснован семантички опис фразних глагола. Он такође дотиче и поља опозиције између префиксираних и постпартикуларних форми којим се бави и Лајв (Live, 1965). Значајан допринос расветљивању појма фразног глагола дала је Л. Бринтон (Brinton, 1985, 1988, 1996), нарочито у погледу развоја, функције и значења партикула (од спацијаног до видског). Развојем и семантиком целокупног енглеског фразног система бавили су се и Спасов (Spasov, 1966), Мортимер (Mortimer, 1972), Фрејџер (Fraser, 1976), Хилтунен (Hiltunen, 1983а, 1983б), Хампе (Hampe, 1997, 2000), Морган (Morgan, 1997) и Дикен (Dikken, 1995), а појединачним партикулама у фразним глаголима, између осталих, Линднер (Lindner, 1983) и Денисон (Denison, 1984, 1985).

Најновија истраживања у вези са фразним глаголом углавном се баве партикулама као функционалним категоријама (Dehé, 2000а, 2000б), везом партикула у енглеском и немачком језику (McIntyre, 2001), статистичким техникама за одређивање семантике фразних глагола (Bannard, 2002), статусом фразних глагола у рачунарској граматици енглеског језика (Villavicencio and Sorostake, 2003) специфичностима лексичких глагола у фразној конструкцији (Matsumoto, 2007). Опширнији и детаљнији увид у фразне глаголе (који обухвата и њихов историјски развој и утицај на структуру савременог језика) у скорашњој литератури срећемо код Бакијелија (Bacchielli, 1999), Капела (Cappelle, 2002), заједничком пројекту Џекендофа, Дехе, Мекинтајра и Урбана (Dehé et al., 2001), М. Еленбас (Elenbaas, 2003, 2006, 2007) и Тима (Thim, 2006, 2012).

Говорник/писац користи фразни глагол да би изразио једно комплексно значење. Већ и први поглед на фразне глаголе открива велику разноликост у форми и значењу. Нарочито је приметно да значење фразног глагола није увек транспарентно. У ствари, велики број фразних глагола има значење које није

предвидљиво на основу значења делова из којих се састоји. Друга потешкоћа тиче се форме партикула зато што оне често личе на препозиције и некад их је тешко разграничити (више о томе у наредном одељку). У погледу форме фразних глагола, и М. Еленбас (2007: 9) примећује да је структура фразног глагола веома продуктивна и да се континуирано формирају нове комбинације. Нове комбинације фразних глагола нису увек резултат увођења неког новог концепта, узевши у обзир чињеницу да неки фразни глаголи имају за синониме једночлане глаголе, на пример *turn down – reject, bring up – raise*. Зато се често сматра да фразни глаголи припадају неформалном и колоквијалном говорном стилу (неки фразни глаголи посматрају се чак и као сленг, мање вредан језички израз, без обзира на њихову све већу одомаћеност чак и у поезији).

1.4.2. Принципи демаркације партикуле и препозиције

Да би се испитала извесна својства фразних глагола, у овом случају утицај партикула на одређене глаголске карактеристике, неопходно је јасно дефинисати његову структуру. Енглеске партикуле представљају затворену класу која обухвата речи као што су *up, out, down, off, in*, као и неке мање фреквентне *back, on, away, over, around, about, along*. Дефиниције које о комбинацијама глагола и адверба говоре као о „спојевима две речи које формирају практично једну нову реч“¹, иако тачне, прилично су широке и неодређене, јер се под термином адверб обично подразумева један одређени тип речи као што је *slowly, kindly* и слично. Овај тип дефиниција може бити применљив на наше истраживање ако се нагласи да се под адвербом подразумевају адвербијалне партикуле типа *up, down, on, off, in, out*, чиме се решавање проблема идентификације фразних глагола донекле олакшава. Међутим, партикуле типа *up* или *down* су по својој природи амбивалентне, јер употребљене у једном контексту оне су адверби, док у другом могу бити препозиције те је то навело лингвисте да их назову синтаксичким термином „адверб-препозиција“ или скраћено „ад-преп“. Дакле, партикуле се могу употребљавати у препозиционој и адвербијалној функцији и при том имају исту фонолошку и морфолошку форму. Ван текста све ове партикуле су колико

¹ „...the two words together forming what is practically a new verb...“ (Анастасијевић 1968: 49)

препозиције толико и адверби, и тек конкретна употреба у реченици актуализује једну од могућности коју партикула носи у себи. Пошто у овој студији проучавамо фразне глаголе (дакле само комбинације са адвербијалним, али не и са препозиционим партикулама), неопходно је јасно и прецизно идентификовати адвербијалну партикулу у сваком реченичном контексту, тј. поуздано разликовати препозиционе од адвербијалних партикула. Дакле, с обзиром да ово истраживање обухвата проучавање утицаја четири партикуле у њиховим адвербијалним, а не препозиционим функцијама, важно је на почетку демаркирати појмове адвербијалних и препозиционих партикула.

Разлике су само функционалне, што значи да би се проблем идентификације фразног глагола могао срећно решити под условом да је функција партикуле у реченици увек по себи евидентна. У већини случајева овако нешто је могуће јасно уочити, али постоји извешан број реченица двосмислених по значењу, нарочито оних са именицом иза глагола, у којима партикуле могу бити употребљене у функцији адверба као и у функцији препозиције. К. Анастасијевић (Анастасијевић 1968: 50) сматра да се овакво стање ствари може објаснити генетички. Она тврди да већина препозиција води порекло од адверба, а то у потпуности важи и за сегментне морфеме као *up*, *down* итд, чиме се уосталом, и разјашњава њихова двострука функција. У једној старијој епохи језичког развика јачом артикулацијом адвербијални префикс се осамосталио и као самосталан заузео је положај иза глагола, као његова ближа детерминанта. У неким језицима (али не и у енглеском) ови префикси су се асоцирали са именицама, свдећи целокупност свога значења на извесну врсту односа, на обележавање „зависних односа именица према другим речима“ (Белић 1998: 166).

Резултат овог процеса био је да морфолошки идентичне партикуле у реченици обављају две различите функције – у једном случају адвербијалну, у другом препозициону, па се као битно поставља питање како да се те различите употребе у реченици јасно разграниче. Јер, и поред идентичног облика и јединственог порекла, претпоставило се да мора постојати нека *diferentia specifica* која није морфолошког карактера, на основу које је могуће спровести демаркацију између глаголског и именичког слоја структуре, односно тачно утврдити непосредне конституенте.

Ранија лингвистичка традиција коју су створили Ејтрем (Eitrem, 1903), Елинцер (Ellinger, 1910), Шмит (Schmidt, 1926), Јесперсен (Jespersen, 1949) и други изградила је прилично чврсте темеље за ову диференцијацију. Према овом критеријуму све разлике своде се на супротност јаче и слабије наглашене форме, тако да је партикула с јачим нагласком по правилу адверб, а слабије наглашена увек има функцију препозиције. Међутим, материјал из корпуса намеће потребу да се о природи партикуле не може одлучивати на основу акцента, већ помоћу одређених одлика самог фразног глагола. При томе се пошло од неких најосновнијих и најопштијих одлика, јер се само такве могу употребити и за стварање довољно општих принципа демаркације адверба и препозиције.

Један од првих принципа демаркације адверба и препозиције које наводи К. Анастасијевић (1968: 59) је супституција глагола и партикуле неким од могућних синонима. Фразни глаголи су увек једна фразеолошка јединица, а не две. Чак и када је партикула од глагола раздвојена неким објектом, могућно је оба елемента заменити синонимом који доказује како је пред нама једна јединица. К. Анастасијевић (1968: 58) илуструје овај принцип следећим примером:

(1) Am I to assume that Miss Chandler was persuaded not to *break off* the engagement?

Аргументација у прилог овог принципа тврди да глагол није само *break* него је цео израз *break off* једна смисаона целина и, ако је потребно, за њу је лако наћи синоним од једне речи: *to terminate* или *to end*. И многе друге могућности супституције синонимима (*get up – rise, let down – fail, give in – yield, kick out – expel, turn out – extinguish* и слично) доказују да је у питању фразни глагол, односно да је амбивалентна природа партикуле у овим случајевима дата само у функцији адверба те је услед потребе за демаркацијом препозиције од адверба од овога и настао принцип. Према овом принципу супституције нека партикула је адверб само у случају да са глаголом, било у континуираном или дисконтинуираном редоследу, образује целину која се може

заменити једним јединим глаголом, а да се при томе не догоди никаква промена у структуралном значењу говорног низа.

Међутим, супституција синонимом је, као дефиниција адвербијалне употребе партикула у глаголским конструкцијама, прилично општи принцип, јер је применљива и на групе глагола и препозиција, па се стога мора употпунити другим, по карактеру знатно специфичнијим принципима демаркације који се тичу дистрибуције партикула у реченици. Један од ових принципа може се дефинисати на следећи начин: нека партикула је адверб уколико се у говорном низу може обавити промена у реду речи, а да она са глаголом, и поред измењеног места са реченичним објектом, и даље сачињава једну јединицу:

Ево и практичних доказа за то.

(2) а) *Down the family custom grandma passed. (Elenbaas 2007: 10)

Пример (2а) садржи адвербијалну, а не препозициону партикулу *down* зато што постављање партикуле *down* и именичке фразе *the family custom* испред глагола формира неграматичну реченицу те стога закључујемо да партикула и именичка фраза не формирају конституент као што је то случај са препозицијама. С друге стране, у наредном примеру (пример (2б)), постављање партикуле и именичке фразе испред глагола је могуће, показујући тиме да они формирају конституент те је партикула *down* у овом примеру употребљена у препозиционој функцији.

(2) б) Down the mountain the bear cycled. (Elenbaas 2007: 10)

Друга дистрибутивна разлика између адвербијалне и препозиционе партикуле открива се када се промени редослед елемената.

(2) в) Grandma passes the family custom down. (Elenbaas 2007: 10)

У примеру (2в), партикула и објекат (именичка фраза *the family custom*) заменили су места, што за резултат има граматичну реченицу. Када се ради о

препозицији, иста инверзија узрокује неграматичну реченицу, што показује и пример (2г).

(2) г) *The bear cycled the mountain down. (Elenbaas 2007: 10)

Такође, адвербијалне и препозиционе партикуле различито се понашају када је реч о изостављању, што се види у следећим примерима:

(2) д) *Grandma passed down the family custom and the storyteller on the tale. (Elenbaas 2007: 10)

(2) ђ) The bear cycled down the mountain and the fox up the hill. (Elenbaas 2007: 10)

У координираним реченицама у примеру (2д), глагол је изостављен и то резултира неграматичном реченицом. Овај пример показује да глагол и адвербијална партикула формирају једну затворену јединицу која не дозвољава изостављање једног свог дела, као што је то случај са препозицијама (пример (2ђ)).

Упадљива карактеристика адвербијалних партикула је њихов променљив положај, коју илуструју примери (2е) и (2ж):

(2) е) He cannot seriously expect his hamster to pick up the newspaper for him. (Elenbaas 2007: 12)

(2) ж) The artistic impulses of the zoo-keepers really cheesed the purple monkeys off. (Elenbaas 2007: 12)

Адвербијалне партикуле могу да заузимају положај директно иза глагола, као у примеру (2е), или да буду иза објекта који се налази између глагола и партикуле као у примеру (2ж).

Промена реда речи као принцип демаркације препозиционих и адвербијалних партикула може се употпунити још једним помоћним поступком – директном супституцијом именичког објекта заменичким објектом у реченици. Оваквим поступком могућно је непосредно „прочитати“ функцију

партикуле на основу самог места које у реченици заузима заменички објекат: према синтаксичком обрасцу који стварају овакве глаголске конструкције, заменичком објекту припада једино међуположај између глагола и адверба. Препозициона фраза, напротив, захтева ред речи у коме заменички објекат може да стоји само иза предлога. К. Анастасијевић (Анастасијевић 1968: 61) ово илуструје примером *Look after my little brother*, где као супститут објекту *my little brother* служи заменица *him*, тако да се добија нова, сасвим исправна реченица *Look after him*, која потпуно одговара синтаксичком обрасцу реченице са препозиционом фразом. Овакав ред речи једино је овде и допуштен, јер ако се направи покушај да се реченица, применом принципа промене реда речи, доведе у склад са синтаксичким обрасцем фразног глагола, добија се сасвим бесмислен редослед *Look him after*, који непосредно показује да је у овом случају функција партикуле искључиво препозициона.

Сва три принципа демаркације – супституција фразног глагола неким синонимом, промена у реченичном реду речи и, најзад, супституција именичког заменичким објектом – директно су усмерени на идентификацију адверба, али се могу употпунити још једним индиректним поступком, којим се непосредно проверава да ли се у реченици налази препозиција. Овде се мисли на проширење говорног низа неком речју – на један принцип демаркације који је немогућно применити у случају да је у реченици адвербијална партикула. За илустрацију овог принципа могу послужити две реченице: *He looked up the street to see whether there were any people about* (Mackin 1962: 3) и пример са аналогном структуром – *Oh, I looked you up in the phone book.* (4: 74). Применом принципа проширења говорног низа, прва реченица се може проширити речју *carefully*, а да и даље буде сасвим исправна: *I looked carefully up the street to see whether there were any people about* што значи да је у њој партикула аутентична препозиција, чврсто асоцирана са именицом (*up the street*), док је друга реченица после проширења потпуно неприхватљива као начин изражавања: *Oh, I looked you carefully up in the phonebook.* Овде је партикула *up* једна јединица са глаголом *look*, и функционише као целина која се опире раздвајању помоћу неке треће речи, и стога морамо закључити да је она без сумње адверб.

Демаркација адверба и препозиције, односно разграничење фразног глагола од аналогних творевина глагола са препозицијом, овде је спроведена на

основу неких, уосталом најтипичнијих синтаксичких одлика. У основи таквог поступка налази се схватање да се дефиниција неке речи или, што је сасвим исто, њена доминантна одлика, у потпуности исцрпљује тек у укупној суми релација које она успоставља и нужно намеће осталим речима у реченици. Свака релација, а нарочито и управо баш партикула која је по функцији изразито амбивалентна, стиче свој идентитет тек кроз релације које су константне. И, доиста, у реченици се фразни глагол увек на одређени начин понаша према другим речима, што се онда може типизирати и претворити у поуздана начела за његову демаркацију. А то је овде и учињено: принципом супституције најпре је обухваћен међусобни однос глагола и партикуле, а осталим начелима – променом реда речи, супституцијом именичког заменичким објектом и проширењем говорног низа – заступљене су поједине релације које фразни глагол намеће другим, пре свега именичким и заменичким речима у реченици.² Тек у сплету ових веза фразни глагол је у потпуности обухваћен и дефинисан, а тиме и довољно разграничен од себи сличних творевина глагола и препозиција.

Овде побројани принципи демаркације адвербијалне и препозиционе употребе партикула могу се и системски извести из основног својства фразног глагола: да је он, пре свега, једна структурална јединица и смисаона целина која то остаје без обзира на начин на који је остварен у реченици. Приликом избора корпуса примењивани су поменути принципи у циљу сигурније идентификације адвербијалне партикуле у фразном глагола, пошто су оне тема ове студије.

1.5. Глаголски вид и тип глаголске ситуације

Пошто је циљ ове студије проучавање функције адвербијалних партикула у енглеским фразним глаголима и њихово место у системима глаголског вида односно глаголске семантике (тип глаголске ситуације), а затим и анализа

² Неки аутори (на пример, Cowan 2008: 176) као принцип демаркације адверба и препозиције наводе и тест са релативним клаузом. Наиме, препозиција у релативним клаузама у којима релативна заменица представља објекат може заузети положај иза и испред релативне заменице (*The man [that they were waiting for] was late* и *The man [for whom they were waiting] was late*), док је адвербу дозвољена само позиција иза релативне заменице (*The woman [that she takes after] is her mother*, али не и *The woman [after whom she takes] is her mother*).

њихових српских преводних еквивалената у истим тим системима, неопходно је јасно дефинисати значења и начине изражавања ових категорија у енглеском и српском језику. Глаголски вид и тип глаголске ситуације представљају веома блиске категорије које су уопштено значајне за опис и анализу језика, као и за теорију о језику. Током историје развоја језика глаголски вид и тип глаголске ситуације различито су тумачени и дефинисани услед њихове објективне различитости на појавном нивоу. Да би се јасно поставили оквири ове студије, морамо већ на самом почетку дати преглед поставки, ставова и мишљења у вези с ове две глаголске категорије. Тај преглед обухватаће најпре општи статус проучавања глаголског вида и типа глаголске ситуације у науци о језику; други део бавиће се дефинисањем и узајамним односом ових категорија у оквиру типолошких студија; трећи и четврти део дају приказ ових категорија у оквиру англистичке и сербокроатистичке литературе.

1.5.1. Статус категорија глаголског вида и типа глаголске ситуације

Нека од значења која се данас традиционално повезују с категоријом глаголског вида могу се срести код стоика у опису грчких глагола, а термин *Aktionsart*³ (тип глаголске ситуације) први пут се помиње крајем 19. века. Међутим, иако су значења повезана са категоријом глаголског вида била позната и античким граматичарима, до данас није довољно прецизирана припадност аспектологије одређеној лингвистичкој дисциплини у различитим језицима. Од младограматичара у 19. веку, па готово кроз цео 20. век, то је пре свега последица повезивања појма глаголског вида са начином остваривања у конкретном језику. Наиме, појам глаголског вида везивао се пре свега за словенске језике, а с обзиром да у тим језицима ова граматичка категорија остварује дистинктиван облик граматикализације кроз систем афиксалних морфема (префикса и суфикса), глаголски вид разматрао се обично у оквиру морфологије и дериватологије глаголских лексема. Међутим, као што то наводи И. Антонић (Антонић 2006: 30), значајно је напоменути и то да је ова

³ У овој студији користи се тип глаголске ситуације уместо традиционалног термина немачког порекла *Aktionsart*; постоји и термин глаголски лик који се, као што ћемо у наставку видети, среће код Стевановића (1979: 536), али тај термин има нешто другачије значење.

граматичка категорија, уз граматичку категорију рода именичких речи, она граматичка одлика која улази у обавезне елементе лексикографске одреднице глаголских лексема. Ипак, лексикологија се, по правилу, није подробније бавила глаголским видом, иако је лексикографска пракса упућивала на његову важност. Па опет, одељци о глаголском виду у енглеским граматичким приручницима обично припадају поглављима посвећеним синтакси, и то синтакси глаголских облика.

Иначе, када је реч о граматичком статусу аспектологије драгоцену су и нека традиционална запажања. На пример, И. Грицкат запажа двојаку природу категорије глаголског вида. Она тврди да је вид „двојако гледање на радњу, и утолико је он субјективан – али неминовно двојако гледање, по природи ствари двојако и са неминовно различитим последицама тог двојства, и по томе је он објективан. Само се тако може објаснити зашто су два вида у неким језицима синтаксичка а у другим речничка категорија“ (Грицкат 1957/1958: 30-31). Стевановић (Стевановић 1979: 382) такође запажа да у индоевропским језицима, попут енглеског, појам глаголског вида дуго није ни разматран као валидан граматички појам, будући да нема јасно системски устоличену форму изражавања. Тек са интензивирањем типолошких истраживања и ширим увођењем у разматрање семантичких категорија (од краја шездесетих година 20. века), па имплицитно и когнитивно-семантичких концепата, увиђа се да граматичка категорија глаголског вида заправо представља одређену перспективу гледања на глаголску радњу, која је, с једне стране, везана за инхерентну глаголску семантику, у целини или само у одређеном сегменту (тип глаголске ситуације), а с друге стране, за временску димензију глаголске радње, и да само треба одредити које облике формализације она добија у појединачним језицима. Тако се долази до тога да појмовна садржина која се крије иза категорије глаголског вида не мора обавезно бити морфологизована, већ да она може бити исказана и на нивоу нпр. глаголске фразе или глаголског времена који су актуализовани у реченици, дакле у потпуности остварени на синтаксичко-семантичком нивоу. Чак уколико је категорија глаголског вида и морфологизована, дакле видљива у обличком (афиксалном или флективном) експоненту у лексичкој јединици, она своју потпуну оствареност испољава тек на синтаксичко-семантичком нивоу. Према томе, тек на нивоу језичке структуре

може се уопште и започети озбиљније разматрање категорије глаголског вида, са узимањем у обзир и прагматичко-семантичких услова.

И савремена словенска аспектолошка литература појам аспекта узима шире у поређењу са традиционалном граматиком и поклапа се са претходним ставом да се природа аспекатских значења може на прави начин сагледати само у оквиру синтаксичко-семантичког, па и текстуалног и прагматичког контекста. Теорија функционалне граматике аспектуалност третира као засебну групу функционално-семантичких поља (нпр. у руском језику глаголски вид је само једно од средстава за изражавање аспекатских односа). А пољски синтаксичар Каролак (Каролак, 1995, 1997), заступајући когнитивно-семантичко полазиште, уводи појам видске конфигурације упућујући тиме на значај контекста за реализацију глаголског вида и аспекатске ситуације уопште. Објашњавајући карактер категорије глаголског вида, Стевановић (1979: 382) признаје да се у словенским језицима (и у српскохрватском као једном од њих) разлика у глаголском виду у неупоредиво највећем броју случајева огледа у „облику глаголском, односно у глаголској основи, само у основи или у основи повезаној с одређеним префиксима или афиксима. И с обзиром на ту претежност везаности овога или онога вида за облик глаголски, систем вида с разлогом је у науци о језику сматран за морфолошку категорију“. Али, он такође и примећује да су бројни глаголи у српскохрватском језику чији се глаголски вид по морфолошким знацима не може одредити, јер у оба вида имају исти облик (двовидски глаголи). Припадност тих глагола одређеном типу глаголског вида могуће је, ипак, утврдити у контексту, у језичкој ситуацији у којој су употребљени, без обзира на њихов морфолошки облик. Тако и Стевановић закључује да зарад одређивања вида, глаголе треба посматрати у вези с другим деловима реченице у којима су употребљени и да је стога глаголски вид и синтаксичког карактера.

Дакле, категорија глаголског вида мењала је свој статус у науци у језику током времена и данас можемо закључити да осим што поседује транспарентно морфолошки карактер (у словенским језицима), глаголски је вид значајно под утицајем прагматичко-семантичких услова под којима се те глаголске контекстуализације налазе те се и оне не смеју занемарити.

С друге стране, појам тип глаголске ситуације (природа глаголске ситуације/глаголска ситуација), који се везује за инхерентну лексичку семантику глаголских лексема, сразмерно је новијег датума и по свој прилици непосредно се везује за обнову филозофских разматрања језика око половине 20. века. Данас бисмо могли рећи да се заправо тај појам у потпуности припада семантици као дисциплини језичког истраживања и да се односи на незаобилазни сегмент укупне прагматичке ситуације који се тиче природе човекових активности, његових стања и збивања у природној околини, односно човековог поимања апстрактних операција. Као што ћемо видети у наставку, тип глаголске ситуације представља један аспект лексичке семантике глагола која се укршта с категоријом глаголског вида, али према специфичнијим класама између ових термина нема подударана.

1.5.2. Термин глаголски вид

Полазећи од етимологије самог термина (потиче од латинске именице *aspectus*, изведене од глагола *aspicere* који представља скраћеницу од *ad+specere*, тј. „гледати у“), Капеле (Cappelle 2005: 344) дефинише глаголски вид (аспект) као начин на који говорник посматра (тј. разуме или, у терминологији когнитивиста, „тумачи“) неку ситуацију у времену. За разлику од глаголског времена, које се бави лоцирањем дате ситуације у времену, глаголски вид за предмет има дистрибуцију те ситуације у времену, без обзира на то да ли је та ситуација у прошлости, садашњости или будућности. Што се самог термина тиче, његово порекло можемо тражити и у речи *eîdos* из класичног грчког језика (у значењу „форма, облик“), који су увели грчки граматичари да њиме означе формалну разлику између „прототипског“ и „изведеног“ глагола у грчком језику. Наиме, стоици су први увели појам свршености/несвршености у опис глагола. Робинс тврди да су они поред категорије времена (коју је у опис глагола увео Аристотел) грчком глаголу приписали и изражавање свршености и несвршености, а глаголске облике поделили на несвршене (презент и имперфекат) и свршене (перфекат и плусквамперфекат) (Robins 1984: 29). Дакле, стоици су увели нове елементе у опис глаголских облика, али те елементе нису јасно сврстали у одређену

категорију. (Након стоика, и латински граматичар Варон укључио је појмове свршеност и несвршеност у опис латинских глагола (Robins 1984: 51), па су ти појмови вероватно и преко латинских граматика уврштавани у описе других језика.) Тек је Дионизије Трачанин, донекле индиректно, увео неколико категорија да би објаснио облике речи који одступају од основног облика – на пример, да би се означиле категорије рода, броја, падежа (Robins 1984: 35). Једна од тих категорија је и „тип, облик“ (грчки *eidos*) која је означавала разлику између основних и изведених речи, укључујући и глаголе. У наведеном значењу овај термин преузели су руски граматичари у седамнаестом веку. Риђановић пише да су руски граматичари у седамнаестом веку тај термин превели као вид и њиме означавали морфолошке разлике између основних глагола и глагола с префиксима и суфиксима (Riđanović 1976: 1). Дакле, његов еквивалент у руском језику – *вид* – у почетку коришћен је да значи морфолошку разлику између основног глагола и глагола са префиксима и суфиксима у старословенском. Касније је употреба овог термина проширена да значи блиске семантичке разлике између основног глагола и глагола који је изведен из њега; ова „семантичка“ употреба је превладала. С обзиром да ове разлике настале услед префикса и суфикса у словенским језицима одражавају различите типове радњи изражене глаголском основом у односу на фазе у развоју те радње, његове спацијалне и остале врсте дистрибуције, из овог руског термина произишао је немачки термин *Aktionsart* („врста радње“), док већина осталих европских језика користи термин аспект (*aspect*), односно латински еквивалент за руски термин вид. Касније, неки немачки лингвисти усвојили су и термин аспект, док су *Aktionsart* користили за донекле другачију категорију; остали користе оба термина уз доста преклапања.

Као што ћемо у наставку видети, до реинтерпретације традиционалног схватања глаголског вида долазило се постепено, паралелно и у славистичкој и у англистичкој литератури, од половине 20. века па наовамо, али ни у једној ни у другој лингвистичкој средини, посебно када су у питању релевантни граматички приручници, она није до данас у потпуности инкорпорирана. Вредни помена су ранији радови руских лингвиста: Маслов (Maslov, 1962), Бондарко и Буланин (Bondarko and Bulanin, 1967), Бондарко (Bondarko, 1971), као и рад Риђановића (Riđanović 1976), Комрија (Comrie, 1976), Дала (Dahl,

1987), Л. Бринтон (Brinton, 1988). У сербокroatистичкој литератури наговештаји интерпретације нешто друкчије од традиционалне могу се запазити код Грубора (Грубор, 1953), а врло је занимљиво погледати коментаре Стевановића о тумачењима глаголског вида које дају, између осталих, Маслов и Бондарко у неким од поменутих радова (уп. Стевановић 1979: 530-531). Свакако ваља рећи да се први свеобухватнији покушај реинтерпретације глаголског вида код аутора са некадашњег српскохрватског језичког простора може наћи код Риђановића у књизи *A Synchronic Study of Verbal Aspect in English and Serbo-Croatian* из 1976, који ћемо даље у тексту образложити. Индикативно је свакако и то да су и Риђановићева и позната Комријева књига о аспекту, које обе, нуде врло сличну концепцију глаголског вида, објављене исте године. Поред Риђановића, контрастивно у енглеском и српскохрватском језику, глаголским видом, аспектом и глаголским временом, бавио се и Хлебес у својој књизи *Aspects, Phases and Tenses in English and Serbo-Croatian* (Hlebec, 1990).

1.5.3. Термин тип глаголске ситуације

У традиционалној, па и у новијој литератури, за различита семантичка обележја у вези с инхерентном лексичком семантиком глагола, срећу се различити термини: понајчешће *Aktionsart* – немачки термин којим се најпре означавао појам глаголског вида (од друге половине 19. века), а тек касније овај термин почиње да се користи да означи нека лексичка обележја глагола; потом нпр. *способа действия* или глаголски лик – руски термин који се користи и у српској граматичкој литератури (уп. Стевановић 1969/ 1979: 528-545). С друге стране, појмовни садржај који стоји иза ових термина није идентичан, а и они аутори који користе термин *Aktionsart* не покривају њиме увек исти појмовни садржај.

Термин *Aktionsart* појављује се први пут крајем 19. века у неколико граматика, студија и чланака. Семерењи (Szemerényi, 1987) пише да Курциус (Curtius, 1852) у својој граматици грчког језика користи термин *Zeitstufe* (физичко време, глаголска времена) и *Zeitarten* („врсте времена“, за имперфекат, аорист и перфекат у старогрчком), а Бругман (Brugmann, 1885) у својој граматици грчког језика уместо термина *Zeitart* користи термин *Aktionsart*

(Szemerényi 1987: 2,3). Након тога, неколико аутора помиње термин *Aktionsart*; између осталих, Штрејтберг (Streitberg, 1891) користи термине имперфективни и перфективни *Aktionsart* (Goedsche 1940: 190, Szemerényi 1987: 3), док Агрел (Agrell 1908) покушава да разграничи термине вид и *Aktionsart* у опису пољског глагола (Maslov 1962: 35; Szemerényi 1987: 8).

Дакле, увођењем термина *Aktionsart* дошло је до барем делимичног преклапања с термином глаголски вид. Семерењи пише (Szemerényi 1987: 2, 3) да се Курцијус упознао са словенским видом (перфективним и имперфективним) око 1850. године и након тога уочио сличност словенског глаголског вида и опозиције имперфекат/аорист у старогрчком. Додајући тој опозицији трећи члан – перфект, он је одредио три вида: трајни, ингресивни и перфекатски (та три вида се изражавају имперфектом, аористом и перфектом) и за њих увео термин *Zeitarten*. Бругман је својим термином *Aktionsart* такође у почетку означавао тријаду „имперфективно/перфективно/перфекатско“ (Szemerényi 1987: 3), али у својој упоредној граматици индоевропских језика термин *Aktionsart* повезује с читавим спектром значења: осим с три већ поменута, он га повезује и с каузативним, дезидеративним, инхоативним, деминутивним, итеративним и интензивним значењем (Szemerényi 1987: 8). Дакле, термин *Aktionsart* користио се да означи и перфективност / имперфективност и друга, пре свега лексичка значења. Као што је већ поменуто, Агрел је 1908. године учинио покушај да се те две групе значења раздвоје (Maslov 1962: 35-37; Ridanović 1976: 7). Он пише да се под термином глаголски вид (*aspect*) подразумевају два значења словенског глагола – свршеност и несвршеност (перфективност/имперфективност), а под термином *Aktionsart* семантичке функције глагола с префиксима и неких глагола без префикса (Maslov, 1962: 36). Сврставајући категорију типа глаголске ситуације у семантику глагола, сугерисао је да разлика између свршености и несвршености радње (која представља основу за тумачење глаголског вида) нема никакву семантичку подлогу. Од тада је уврежен став да глаголски вид има већи значај за оно што се традиционално подразумева под граматиком, а да тип глаголске ситуације природније припада лексикологији. Нажалост, то разграничење се понекад не поштује ни у новијој литератури.

У лингвистичкој литератури термин аспект користи се у бар два различита значења. За неке граматичаре, нарочито оне поникле на граматичарској традицији континенталне Европе, аспект представља једну флективну категорију, која маркира глагол и која се користи да означи одређени перспективу о темпоралном развоју неке ситуације. Када се ова дефиниција примени на енглески језик, глаголски вид се редукује на разлику између простих и трајних глаголских облика. За већину лингвиста који су упућени у англосаксонску видску литературу глаголски вид је много шира категорија; она не само да се бави видским информацијама обележених афиксима, већ обухватају и „лексички аспект“ као супротност „граматичком аспект“.

Лексички аспект одговара немачком термину *Aktionart* (у множини *Aktionsarten*) а такође је „познат и под називима ‚инхерентни глаголски вид‘, ‚објективни вид‘, ‚ситуациони глаголски вид‘ или ‚онтолошки глаголски вид‘“ (Cappelle 2005: 344).⁴ Лексички аспект или *Aktionart* или тип глаголске ситуације проучава да ли лексички материјал у глаголској фрази представља ситуацију као трајну или тренутну; да ли се та ситуација састоји од једног догађаја или је састављена од подситуација које се понављају; да ли глаголска фраза представља ситуацију која тежи природном циљу или представља ситуацију која може трајати бесконачно; да ли се глаголска фраза односи на статичку или динамичку ситуацију; и тако даље. Истраживања у вези са типом глаголске ситуације довела су до бројних класификација ситуација на различите „лексичке класе“, које се често називају и „ типови евентуалности“ или „начини радње“.

1.5.4. Типолошке студије

Као што смо већ навели, глаголски вид обрађиван је и у оквиру обимнијих типолошких студија, на пример Комри (Comrie, 1976) и Дал (Dahl, 1987). Ове студије обрађују и упоређују податке из већег броја језика, чиме се стиче свеобухватније и објективније сагледавање категорије глаголског вида. Такође, оне се баве и лексичким аспектом дефинишући тиме и границе категорија глаголског вида и типа глаголске ситуације. Такво систематско

⁴ „Lexical aspect is also known variously as ‚inherent aspect‘, ‚objective aspect‘, ‚situation aspect‘ or ‚ontological aspect‘“ (Cappelle 2005: 344).

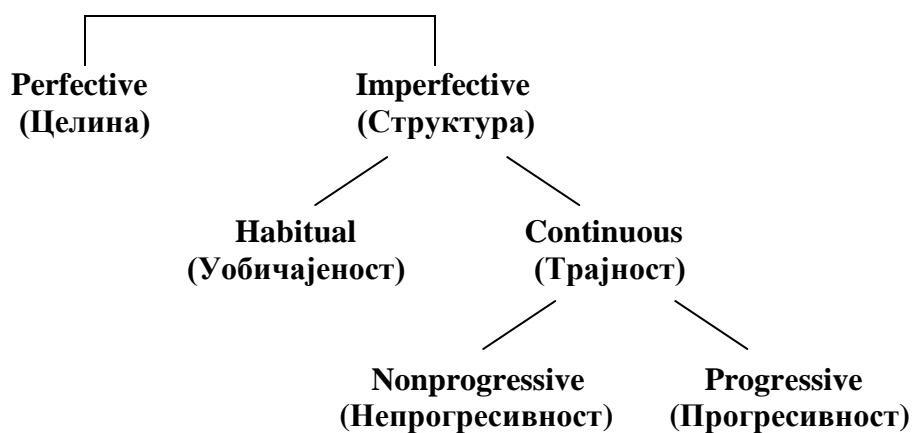
проучавање података из већег броја језика омогућава да се провере поставке до којих се дошло проучавањем мањег броја сродних језика (на пример словенских језика), да се промени угао посматрања и дође до општих одређења применљивих на различите језике који изражавају видска и нека лексичка значења.

1.5.4.1. Бернар Комри (Bernard Comrie)

У својој студији *Aspect*, Комри полази од дефиниције глаголског вида као начина посматрања унутрашње временске структуре неке ситуације (Comrie 1976: 3). Постоје два начина посматрања: сагледавање ситуације као целине (перфективни вид), дакле посматрање са „спољашње“ стране, без наглашавања унутрашњих сегмената ситуације, и сагледавање ситуације као структуре (имперфективни вид), дакле посматрање „изнутра“, уз наглашавање сегмената ситуације (Comrie 1976: 4; сличне идеје срећу се и код других аутора пре студије коју је написао Комри, нпр. Maslov, 1962). Према томе Комри задржава термине перфективност и имперфективност, али им придаје уопштеније значење изражавања целине и структуре.

Осим тога, он у напмени констатује да се уз термин глаголски вид, којим се у литератури означава граматикализација релевантних семантичких дистинкција, среће и термин *Aktionsart* којим се означава лексикализација тих дистинкција, при чему се у словенским језицима та лексикализација углавном обавља у оквиру деривационе морфологије (Comrie 1976: 6,7). Због могуће термилошке непрецизности, он одлучује да у својој студији не користи термин *Aktionsart*. Комри пише о семантичким карактеристикама глаголских лексема које утичу на глаголски вид, а у те карактеристике убраја опозиције трајност/тренутност, присуство/одсуство циља и стативност/динамичност. Пошто глаголски вид третира као граматичку категорију, а поменуте опозиције као део глаголске семантике, Комри констатује да видске опозиције претпостављају субјективан избор говорника/писца, док су семантичке опозиције објективне и део су природе глаголске ситуације (Comrie 1976: 41). При том, између глаголског вида и глаголске семантике постоји међузависност, па избор појединих видских облика може зависити од семантике глагола.

Постоје два минимална скупа видских вредности, од којих је најчешћа опозиција перфективност насупротив имперфективности. Многи језици имају само једну категорију за изражавање имперфективности; у неким језицима једна видска категорија може само делимично да одговара значењу имперфективности, док у неким другим језицима имперфективност може да буде подељена на различите категорије. Комри (Comrie 1976: 25), дакле, представља следећу дијаграмску шему најтипичније поделе у оквиру једног скупа видских вредности:

Дијаграм 1. Б. Комри, видске опозиције (Comrie 1976: 25)

Habituality (уобичајеност) односи се на ситуације које су карактеристичне за продужен временски период – толико продужен да се ситуација посматра као карактеристично својство целог периода. Одлука да једна ситуација гради карактеристично својство неког продуженог временског периода није сама по себи лингвистичка, али кад се једном донесе, њу може да опише експлицитна форма уобичајености. Принципијелно се уобичајеност може комбиновати са било којом другом семантичком видском вредношћу ситуације која се може продужити у времену или се понављати (Comrie 1976: 26-32). *Continuousness* (трајност) се може негативно дефинисати као имперфективност која није уобичајеност (Comrie 1976: 26). И на крају, према Комрију (Comrie 1976: 32-40), прогресивност се дефинише као комбинација прогресивног значења (ситуација која траје, али није уобичајена) са нестативним значењем.

1.5.4.2. Остен Дал (Östen Dahl)

У студији *Tense and Aspect Systems* (Dahl, 1987) Далов циљ био је да, стварајући базу података из преко 60 језика (укључујући и словенске језике), установи опште особине које су карактеристичне за поједина видска и временска значења. Током анализе, он је утврдио које особине су битне, а затим је скуп таквих особина третирао као прототип.

Као најзначајнија видска значења Далова анализа издваја перфективност/имперфективност, прогресивност и уобичајеност. За опозицију перфективност/имперфективност пише да се, уз различите начине изражавања, јавља у око 45 језика из његовог корпуса. Прототипску перфективност, на пример, одређује као један догађај који се сагледава као целина, који има јасно дефинисан резултат и који је најчешће лоциран у прошлости (Dahl 1987: 78). Прототипска прогресивност по Далу је активност која је у току, а значење прогресивности постоји као компонента у тридесетак језика из његовог корпуса.

Кад се ради о перфекту, Дал га обрађује у посебном поглављу и констатује да се перфекат јавља у око 25 језика из његовог корпуса, подељен у неколико подгрупа које обухватају перфекат резултата, универзални перфекат и друге групе (Dahl 1987: 129 и даље).

У вези с односом граматичких и лексичких категорија, Дал пише да се глаголске лексеме разликују по „инхерентном видском значењу“⁵. Наравно, он констатује и да није увек лако прецизно одредити разлику између граматике (глаголског вида) и лексике (*Aktionsart*), као ни начине њиховог изражавања. Дал пише да се на основу појединих компонената лексичких значења глагола може извршити класификација ситуација које глаголи изражавају. Таква класификација, на пример, обухвата поделу на динамичне ситуације и стања (Dahl 1987: 28), а најважнија секундарна подела динамичних ситуација јесте подела на ситуације које теже циљу и ситуације које не теже циљу⁶.

⁵ „inherent aspectual meaning“ (Dahl 1987: 26)

⁶ „bounded and unbounded“ (Dahl 1987: 29)

1.5.4.3. Зино Вендлер (Zeno Vendler)

У књизи *Linguistics in Philosophy* Зина Вендлера (Vendler, 1967) изложен је и његов чланак из 1957. године *Verbs and Times* (Vendler 1967: 97-121) који образлаже једну глаголску типологију, пре свега на основу грађе из енглеског језика. Неке од поставки ове типологије сежу све до Аристотела. Као што подсећа Биник (Binnick 1991: 143) Аристотел је, пишући о разлици између *kinesis* (покрет, *motion*) и *energeia* (актуализација, *actualization*), приметио да неке ситуације подразумевају само покрет (*kinesis*), а неке и резултат/крај, односно кулминацију након покрета (*energeia*).

На основу неколико лингвистичких и логичких тестова, Вендлер одређује да ли глаголска ситуација обухвата развој, да ли подразумева циљ након којег се ситуација завршава и да ли су сви сегменти ситуације једнаки по квалитету; уз те елементе, приликом класификовања глагола Вендлер узима у обзир и трајање глаголске ситуације. На тај начин он сврстава глаголе и глаголске изразе у активности (*activities*), стања (*states*), остварења (*accomplishments*) и достигнућа (*achievements*). Према тој класификацији, активности су глаголске ситуације које подразумевају процес, састоје се од једнаких сукцесивних сегмената, могу да трају одређено време, не теже циљу и немају издвојени крајњи сегмент којим се ситуација завршава. Стања не подразумевају процес, немају сегменте и означавају само трајање ситуације. За разлику од активности и стања, остварења и достигнућа имају крајњи сегмент којим се ситуација природно завршава, односно теже циљу, а међу собом се разликују по трајању: достигнућа су тренутне ситуације, а остварења трају извесно време.

Вендлер такође тврди да се дистинкција активност-остварење (тј. ателично-телично) у енглеском језику може правити само између глаголских фраза и не може представљати лексичку дистинкцију. Глагол *walk*, на пример, може да се јави и у теличним (*walk to the park*) и у ателичним (*walk in the park*) глаголским фразама. Гари (Garey, 1957) међутим, тврди да је ова дистинкција лексичка по карактеру. Глаголи као што су *walk* или *play* у својој основи су

ателични; међутим, комплемент глагола може да постави границу радњи и у таквом случају у питању је телична⁷ глаголска фраза.

Вендлерова класификација, уз евентуалне допуне, пружа добру основу за лексичку класификацију глагола, па се елементи те класификације често коментаришу и користе у савременим проучавањима глаголских значења (на пример, неки елементи срећу се код Дала). Исто тако, ова класификација је већ примењивана и у анализи руских и српских глагола (на пример Флајер (Flier, 1985), Јанда (Janda, 1985), Кокрејн (Cochrane, 1978)). Као што ћемо касније прецизирати, у овој студији, у анализи енглеских и српских глагола поћи ће се од Вендлерових поставки, јер оне пружају основу за упоређивање два поменута језика када се ради о типу глаголске ситуације.

1.5.4.4. Дејвид Даути (David Dowty)

Даути (Dowty 1979: 166) разликује три основна типа глаголске ситуације: стања, неодређене промене (активности) и одређене промене (остварења и достигнућа)⁸. Сваки од ових типова он илуструје примерима из енглеског језика: стања (*be empty, know; be a hero*), неодређене промене (*make noise, roll, rain; move, laugh, dance*) и одређене промене (једноставне: *notice, ignite; reach, kill, point out (something to someone)*; сложене: *flow from x to y, dissolve; build (a house), walk a mile*). Стања и неодређене промене су ателичне, док су све одређене промене теличне те стога видимо да се Даутијева класификација типова глаголске ситуације поклапа са Вендлеровом. Даутијев најважнији допринос аспектуалном истраживању је у томе што је установио систематску везу између класа типа глаголске ситуације и компонената значења лексикализованим у глаголима.

Даути (Dowty, 1979, одељак 3.8.2) посвећује много пажње интеракцији видских класа са прогресивним обликом, а бави се и статусом стања у оквиру лексичких класификација; он закључује да стативни и динамички глаголи не формирају јасно одвојене и диференциране класе (Dowty 1979: 176). На крају, Даути предлаже да се стања поделе на интервална и тренутна стања (*interval*

⁷ Термин *telic* (теличан) увео је Гари (Garey, 1957), а од грчке речи *τέλος* што значи *крај*.

⁸ „...state, indefinite change and definite change...” (Dowty 1979: 166)

states/momentary states). Интервална стања могу да се појаве у прогресивном облику као што је *The socks are lying under the bed*. Ова врста стања изражава привремена својства појединаца и може бити употребљена и у статичним и у динамичним предикатима. С друге стране, тренутна стања као што су *have blue eyes, be intelligent, believe, know* нису компатибилна са прогресивним обликом. Кјеркија их дефинише као поткласу која изражава „атемпорална“ својства која теже да буду стабилна и да важе за појединце мање-више стално и типично током већег дела његовог постојања, а највероватније читавог његовог постојања (Chierchia 1995: 196,198).

Значајан допринос Даутијевог рада огледа се и у најважнијој значењској компоненти по којој се остварења разликују од достигнућа: у питању је „догађај или активност која узрокује промену“ (Dowty 1979: 183). Као пример остварења Даути наводи *build a house* (агентивно, темпорално траје), *shoot someone dead* (агентивно, темпорално не траје), *the collision mashed the fender flat* (неагентивно); примери за достигнућа су *reach the age of 21* или *awaken, notice, realize, ignite* (неагентивно), *kill, point out* (агентивно) (Dowty 1979: 184). За Даутија, темпорално трајање су неважни приликом разликовања остварења од достигнућа. У овом смислу Даутијев став разликује се од Вендлеревог, чија остварења темпорално трају, док су достигнућа тренутна.

1.5.5. Англистичка литература

Све до новијих студија, у англистичкој литератури постојале су знатне разлике у приступу глаголском виду. Тако неки аутори пишу само о појединим видским значењима, а неки сва видска значења групишу у категорију глаголског вида. *Aktionsart* се у старијим описима обично не помиње, али се може наслутити у појединим компонентама лексичких значења глагола.

У својој граматици *A New English Grammar*, једној од првих обухватнијих граматика енглеског језика (Sweet 1955, I: 100-105, II: 96-107) Хенри Свит обрађује и глаголско време, модалност и „време–вид“. Глаголско време схваћено је врло уопштено: осим лоцирања глаголске ситуације, оно подразумева и неколико додатних значења. Тако Свит пише о „незавршеним“ (*incomplete*) и „завршеним“ (*complete*) временима. Даље, времена се деле и по

одређености, па су одређена времена она које прецизније назначавају када се ситуација дешава. Такође, Свит пише о „дугом“ и „кратком“ времену (*long/short tense*), при чему се дуга времена деле на „трајна“ (*continuous*) и она која означавају понављање (*recurrent*). Уз њих, постоје и „тренутна“ времена (*point-tenses*) и „инхоативна“ времена (*inchoative tenses*). Већ и само набрајање термина које користи Свит показује да нису јасно разграничена временска и видска значења. У вези са семантиком глагола, Свит пише да код неких глагола и глаголских израза и у инфинитиву постоје разлике у трајању; он таква значења не убраја у граматику, пошто су она део семантике глагола и не обележавају се посебним граматичким ознакама. На тај начин, Свит је индиректно у свој опис укључио и нека значења која би спадала у тип глаголске ситуације.

Ото Јесперсен је уопштено писао о категорији глаголског вида у свом делу *The Philosophy of Grammar* (Jespersen 1924: 286-289), а о глаголском виду у енглеском језику у својој обимнијој граматици *A Modern English Grammar* (Jespersen 1961-1965, део IV: 92, 93, 336, 337). У првој студији он помиње следеће видске опозиције: аорист/имперфект, конклузивност/неконклузивност, трајност/тренутност, завршеност/незавршеност, једнократност/вишекратност, стабилност/променљивост и резултативност/нерезултативност. У својој седмотомној граматици енглеског језика Јесперсен не пише о категорији глаголског вида, већ само о појединим видским значењима попут трајности и краткоће радње, понављања радње, инхоативности и означавања завршне фазе радње. Међутим, мада пише о видским значењима, Јесперсен у ствари помиње и неке компоненте лексичког значења глагола.

Анализирајући глаголски вид у француском језику, Гари (Garey, 1957) разликује две лексичке класе глагола: теличне и ателичне. Телични глаголи описују радњу која је усмерена ка остварењу циља. Ателични глаголи означавају радњу која се раеализује чим започне. Критерији који Гареј наводи за разликовање теличних од ателичних глагола суштински су еквивалентни критеријима које Вендлер наводи за разликовање активности од остварења.

Џорџ Керм (George Curme) у својој књизи *English Grammar* (Curme 1966: 55-56, 259-264) разликује три главна видска значења у енглеском језику и то: а) терминативно (*terminate*), б) прогресивно (*progressive*) и ц) тренутно (*point-*

action). Терминативност подразумева представљање ситуације као целине или као ситуације која је уобичајена; прогресивност показује да радња није до краја реализована, а тренутни вид означава кратке радње уз две подгрупе: ингресивну (*ingressive*) која означава почетак радње и ефективну (*effective*) која означава завршни тренутак радње.

Бондарко и Буланин (Bondarko and Bulanin, 1967) аспектуалност дефинишу као „категорију која изражава развој радње, а која је актуализована флективним, деривацијским и лексичким средствима, у конјункцији са извесним синтаксичким елементима реченице“ (Bondarko and Bulanin 1967: 50). Њихово мишљење је да „глаголски вид представља граматичку суштину аспектуалности“, док *Aktionsarten* „изражавају лексичку (делимично деривацијску, делимично лексичку) аспектуалност“ тј. лексичко-граматичку зону аспектуалности (Bondarko and Bulanin 1967: 50). Они сматрају да ова два елемента (глаголски вид и *Aktionsarten*) представљају два основна, унутрашња елемента аспектуалности.

Према Форсајту (Forsyth 1970: 19), глаголски вид се дефинише као став говорника/писца према описаној радњи или ситуацији. Форсајт дефинише само перфективност као маркирани глаголски вид, док имперфективност дефинише као опозицију перфективности. Он перфективност дефинише као аспект који „изражава радњу као укупни догађај са освртом на неки специфични тренутак“. Насупрот томе *Aktionsart* (који он назива *procedurals*) се дефинише као начин на који се радња или ситуација развија или наставља под одређеним условима. У складу са тим Форсајт (Forsyth 1970: 356) тврди да је глаголски вид мање-више субјективна категорија у смислу да укључује избор говорника/писца између перфективног или имперфективног описа ситуације на коју се односи дати глагол, док је *Aktionsart* објективна категорија.

Џон Лајонс (Lyons 1977: 706) сматра да термин *Aktionsart* није одговарајући зато што се пре може приписати денотату глагола него неком семантичком својству самих глагола. Уместо термина *Aktionsart* Лајонс (Lyons 1977: 706) уводи назив *aspectual character* (који је, на пример, користио и Хендрик Поутсма (Poutsma, 1926)) који дефинише на следећи начин: видски карактер глагола, или једноставније његов карактер, представља један део његовог значења тако што означава једну врсту ситуације, а не неку другу.

Стога, по Лајонсу (Lyons 1977: 705), видски карактер глагола представља лексичко-семантичко својство тог глагола, док се глаголски вид односи на разноврсност опозиција које су граматикализоване у структури одређених језика – опозиције засноване на појмовима трајања, фреквенције, почетка, завршетка, итд.

Карл Бах (Bach 1982: 67) разликује чисто видску опозицију и видску функцију у односу на остале категорије као што су *Aktionsart* и глаголско време. Он тврди да, ако желимо да откријемо истинску природу глаголског вида, не само да морамо минимализовати чисто лексичко разликовање перфективне и имперфективне конструкције, већ такође морамо минимализовати разлике које се тичу осталих категорија, тј. синтаксе и контекста: морамо утврдити минималне парове које се односе на глаголски вид. Бах (Bach 1982: 67) предлаже да се у дефиницији глаголског вида удаљимо од опционалне природе избора глаголског вида (тј. од оног што он назива чисто видска опозиција) и да се окренемо дистрибуцији глаголског вида, тј. видским функцијама, нарочито у односу на *Aktionsart* и на глаголско време. Прихвативши овакав приступ, он сматра да је могуће установити разумно оправдање за гледиште да је глаголски вид у основи субјективна категорија која може имати различите објективно детерминисане функције.

Р. Кверк, С. Гринбаум, Џ. Лич и Ј. Свартвик у књизи *A Grammar of Contemporary English* (Quirk et al. 1985) у оквиру енглеског глаголског система обрађују и глаголски вид и пишу да та категорија означава начин на који се радња реализује и доживљава (Quirk et al. 1985: 90). Ови аутори у видске контрасте у енглеском језику убрајају прогресивне/непрогресивне облике с једне и перфекатске/неперфекатске облике с друге стране, при чему прогресивни глаголски облик означава ситуацију која је у току. Ова граматика посебно наглашава поделу на динамичне и стативне глаголске ситуације у енглеском, јер је та подела „фундаментална за енглеску граматiku“ (Quirk et al. 1985: 94), пошто омогућава да се предвиди један део синтаксичког понашања глагола – између осталог, могућност да се јаве у прогресивном облику. Дакле, и у овој граматичи, која је постала стандардни приручник, повезују се одређене компоненте глаголске семантике с глаголским видом.

У својој студији *The English Verb* Ф.Р. Палмер (Palmer, 1988) разликује прогресивни и непрогресивни вид у енглеском језику и обрађује значења која та два вида имају. Енглеске перфекатске облике (*past/present/future/perfect*) не укључује у глаголски вид, него у посебну категорију – фазу (*phase*). По Палмеру, перфекатска фаза означава да је ситуација почела пре неког тренутка и траје (барем) до тог тренутка (Palmer 1988: 46). Он у свом опису не помиње термин *Aktionsart*, али обрађује групе глагола чија семантика утиче на употребу прогресивног облика – то су глаголи стања (Palmer 1988: 70-76).

У монографији *The Development of English Aspectual Systems*, Лорел Бринтон (Brinton, 1988), између осталог, прави јасну разлику између глаголског вида и *Aktionsarta*. Глаголски вид је граматичка категорија и подразумева говорничково виђење глаголске ситуације, па ситуација може бити завршена, у току или се може понављати. *Aktionsart* је лексичка категорија и односи се на природу глаголске ситуације, односно указује на то да ли је ситуација динамична, стативна, тренутна, трајна, с циљем, без израженог циља и слично. Уз то, Бринтон пише да глаголски вид представља субјективни избор говорника, а *Aktionsart* одражава објективне разлике у природи глаголске ситуације. Разлика између ове две категорије је суштинска, јер тумачење укупног значења глаголског израза зависи и од интеракције те две категорије (Brinton 1988: 3). Бринтон сматра да примарна видска значења показују да ли је ситуација представљена као целина (перфективност) или не (имперфективност), а помиње и друга видска значења (ингресивност, егресивност, уобичајеност и друга) (Brinton 1988: 53). Када се ради о типу глаголске ситуације, односно *Aktionsartu*, она глаголе прво дели на стативне и динамичне; динамичне ситуације затим дели на тренутне (*punctual*) и трајне (*durative*), а трајне на оне које теже циљу (*telic*) и оне које не теже циљу (*atelic*); ситуације које не теже циљу коначно дели на једнократне (*single*) и вишекратне (*series*). Бринтон на крају повезује своју класификацију с Вендлеревом и пише да су стативне ситуације Вендлерова стања, тренутне динамичне ситуације достигнућа, трајне динамичне ситуације које не теже циљу су активности, а трајне динамичне ситуације које теже циљу су остварења (Brinton 1988: 54)

1.5.6. Србокroatистичка литература

Србокroatистичка литература (у коју су уврштене и контрастивне енглеско-српске студије) о глаголском виду и *Aktionsartu* обухвата велики број чланака и неколико објављених монографија. И чланци и монографије одражавају време и језички модел у оквиру којих су настали, али сви бележе глаголски вид као битну карактеристику српског глаголског система (и глаголских система словенских језика уопште). Тако и Вук Караџић у *Српском рјечнику* из 1818. године (Караџић, 1964) уз глаголске одреднице означава и глаголски вид и пише да се српски глаголи деле на „савршителне“ (*verba perfectiva*) и „несавршителне“ (*verba imperfectiva*); први показују да је нека радња само једанпут вршене и извршена, а други да радња још траје. И Ђура Даничић у *Малој српској граматици* (Даничић, 1850) разликује свршене и несвршене глаголе и даје иста одређења као Вук. Томо Маретић у *Граматици и стилистици хрватскога или српскога књижевног језика* глаголе дели на свршене и трајне, а трајне на непрекидне (дуративне) и учестане (итеративне) (Маретић 1899: 476).

Александар Белић писао је о глаголском виду у неколико чланака (Белић, 1924, 1925/26, 1926/27, 1932, 1934) и у студији *Општа лингвистика. О језичкој природи и језичком развоју* (Белић, 1998), највише се бавећи развојем глаголског вида. Пишући о глаголском виду у српском језику, он констатује да несвршени вид представља неограниченост вршења радње, односно радњу која траје и ничим није ограничена, док свршени вид подразумева ограничавање вршења радње на један извршени тренутак (Белић 1924: 3). У вези са словенским глаголским видом, Белић пише да је у словенским језицима вид морфологисан, односно да је још у прасловенском језику постао морфолошко-семантичка особина глаголске основе. Такав начин изражавања глаголског вида јесте словенска специфичност, али и други језици могу да изражавају видска значења, само при томе користе друга језичка средства.

Михаило Стевановић у двотомној граматици *Савремени српскохрватски језик* (Стевановић 1979, 1981) дефинише глаголски вид као начин изражавања ограниченог или неограниченог трајања глаголске радње. При томе, несвршени (имперфективни) глаголи означавају процесе неограниченог, а свршени

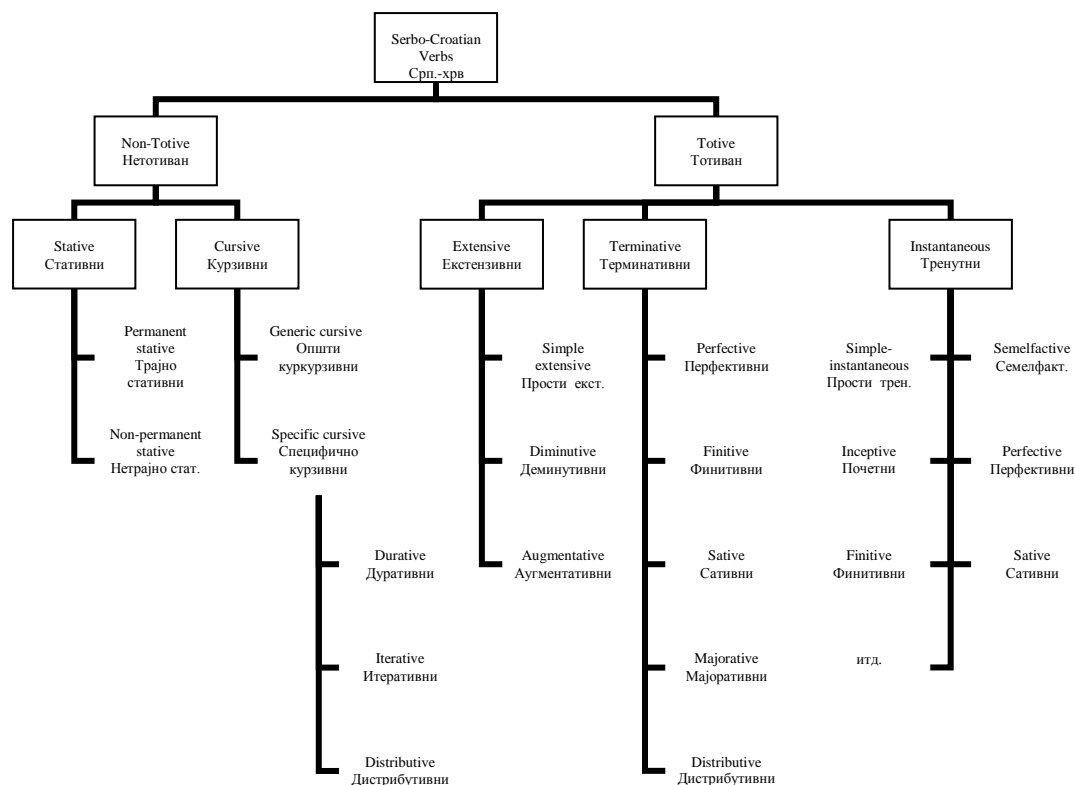
(перфективни) ограниченог трајања, ако и само један тренутак радње. Несвршени глаголи, по Стевановићу, имају два лика – непрекидно-трајни (дуративни) и учестали (итеративни) а свршени их имају више (на пример, почетно-свршени, ингресивни, завршно-свршени). Када пише о глаголским ликовима, Стевановић помиње да Агрел (Стевановић 1979: 536, фуснота) у делу о пољском глаголу помиње преко двадесет глаголских ликова, због чега се може претпоставити да термин глаголски лик, у ствари, једним делом одговара термину *Aktionsart*. Коначно, Стевановић пише да осим перфективних и имперфективних постоје и двовидски глаголи (Стевановић 1979: 528-545).

У својој студији *Аспектна значења*, Ђуро Грубор (Грубор, 1953), одређује видска значења, класификује српске глаголе по виду, анализира конкретне примере, износи идеје о настанку словенског глаголског вида и критички се осврће на литературу из те области. Глаголски вид у српском језику, пише Грубор, обухвата парове перфективних и имперфективних глагола. За прецизније одређивање значења тих парова треба установити разлику између развојних глагола и глагола стања (Р-глаголи и С-глаголи). Р-глаголи подразумевају да током радње долази до одређених промена код субјекта или објекта; С-глаголи означавају да се неко/нешто налази у одређеној ситуацији, да има одређене особине, при чему не долази ни до какве промене, односно промене се односе само на ток времена. Перфективни Р-глаголи показују пуну извршеност или целе радње или одређеног њеног дела; перфективни вид С-глагола указује на окончање временског тока у коме траје одређено стање. Имперфективни Р-глаголи означавају да је развој, вршење радње у току, а имперфективни С-глаголи показују у ком се стању неко/нешто налази (Грубор 1953: 7,8). Грубор затим износи неколико запажања о видским значењима, побијајући нека традиционална схватања. Он сматра да перфективни вид не треба повезивати с краткоћом, а имперфективни с трајањем; природа категорије глаголског вида је да представи развој или окончаност, а не да пружи временски оквир радње. Груборова констатација да је задатак перфективности да значи да је једна количина радње „извршена сва од почетка до краја, као једна целина, без обзира на развитак“ (Грубор 1953: 136) садржи елементе који се могу наћи и у савременим типолошким истраживањима, на пример код Комрија (Comrie, 1976). Грубор на више места, често само узгред, помиње и *Aktionsart*,

одређујући га као начин реализације радње. Он констатује да је *Aktionsart* појам који се не подударе с глаголским видим, али експлицитно не разрађује његова значења. Полазећи од ових поставки, Грубор је сачинио врло сложену поделу српских глагола по видским значењима. У поглављу „Раздиоба глагола с обзиром на аспект“ (Грубор 1953: 10-13 и даље), он по количини извршености разликује: пассивне, тотивне, инфинитивне, финитивне, деминутивне, аугментативне, мајоративне, интензивне, сативне, супститутивне и слепе глаголе; по врсти радње разликује креативне, трансформативне и мотивне глаголе. Теоријски гледано, свака врста радње може да има свих једанаест значења по количини извршености. Иако се поменута значења третирају као видска, многа од њих (на пример, врсте радње) пре спадају у глаголску семантику, а не у глаголски вид. Многа значења присутна у класификацији, понекад се заснивају на веома суптилним разликама које у великој мери зависе од процене изворног говорника (на пример, разлика између креативних и трансформативних глагола). Таква критика мишљења о оваквим класификацијама постоје и у литератури: Гојдше (Goedsche 1940: 191) пише да неке компоненте значења глагола зависе од личне процене, па теоријски може постојати онолико врста *Aktionsarta* колико постоји глагола. На крају, свакако треба поменути да Грубор бележи и неке специфичности у понашању појединих група глагола. На пример, он примећује да се С-глаголи не јављају уз прилоге типа *брзо*, *споро*, јер ти глаголи не подразумевају развитак (Грубор 1953: 8), да перфективни глаголи стоје уз прилошке одредбе типа *за X месеци*, а не *X месеци*, док је код имперфективних глагола управо супротно (што је један од тестова које користи и Вендлер).

Студија М. Риђановића *A Synchronic Study of Verbal Aspect in English and Serbo-Croatian* (Riđanović, 1976) већ у уводном делу одређује разлику између глаголског вида и *Aktionsarta*. Видска значења схватају се као део граматике, а значења *Aktionsarta* као део лексике и констатује се да јасно разграничење између те две категорије представља још увек нерешен проблем (Riđanović 1976: 7). У поглављу о глаголском виду у српскохрватском језику, Риђановић излаже своју реинтерпретацију ове категорије на основу синтаксичког понашања српскохрватских глагола. Он сматра да проучавање синтаксичких ограничења у употреби такозваних перфективних и имперфективних глагола у

српскохрватском језику открива да главна карактеристика опозиције међу њима није свршеност насупрот несвршености радње означене глаголом, већ недељивост насупрот дељивости темпоралне димензије радње (Riđanović 1976: 7). Термини које он најпре предлаже за три главне видске категорије српскохрватског језика су: стативни глаголи („глаголи који означавају својства, односе и стања“), курзивни (оно што је традиционално назива „имперфективни“ глаголи који типично означавају активности и процесе) и тотивни глаголи (глаголи које традиционално називају перфективни (Riđanović 1976: 91). Штавише, пошто стативни и курзивни глаголи имају неке исте особине које је најбоље дефинисати негативно у односу на тотивне, стативни и курзивни глаголи могу се објединити под називом нетотивни. Риђановићев изузетно важан закључак гласи да је основно значење глаголског вида у српскохрватском језику дељивост/недељивост временске димензије глаголске ситуације, а не дужина/краткоћа или свршеност/несвршеност (Riđanović 1976: 83). У вези с тим, он сматра да традиционални термини перфективност и имперфективност нису адекватни, јер сугеришу свршеност и несвршеност, па користи термине тотиван (*totive*) вид за означавање недељивости радње и нетотиван (*non-totive*) вид за означавање дељивости радње (Riđanović 1976: 83, 91). Риђановић затим разрађује секундарну и терцијарну поделу тотивног и нетотивног вида (Riđanović 1976: 112) као што то приказује Дијаграм 2.

Дијаграм 2. М. Риђановић, глаголски вид у српскохрватском језику (Riđanović 1976: 112)

Аутор ову класификацију повезује с *Aktionsartom* тако што констатује да се у оквиру појединих видских значења јављају одређена значења *Aktionsarta*. На пример, с екстензивним тотивним видом повезују се просто екстензивни (*simple-extensive*), деминутивни (*diminutive*) и аугментативни (*augmentative*) *Aktionsart* (Riđanović 1976: 111, 112).

У оквиру пројекта *Контрастивна анализа енглеског и хрватског или српског језика*, чији је уредник Рудолф Филиповић, објављено је неколико томова са чланцима о различитим контрастивним темама. Један том (Filipović ed., 1978) посвећен је глаголском виду и реду речи, а између осталог садржи и краћи речник српскохрватских видских парова (Ораџић et al. „*Dictionary of Serbo-Croatian Verbal Aspect Pairs*“, in Filipović ed. 1978: 189-273). Од осталих чланака овом приликом посебно се може поменути чланак чији је аутор Кокрејн, „*Some Problems in the Representation of Verbal Aspect Pairs in the Lexicon*“ (Cochrane in Filipović ed. 1978: 101-139). Чланак је занимљив јер полази од поставки које износе Форсајт (Forsyth, 1970) и Вендлер (Vendler, 1967),

упоређује та два приступа и указује на проблеме који се могу срести када се анализирају српскохрватски глаголи. Према томе, већ постоји одређено искуство у примени Вендлерових поставки на корпус глагола из српског језика, које је показало да такав приступ може да доведе до нових сазнања. Такође Јосип Силић (Silić in Filipović ed 1978: 62) износи да глаголски вид мора бити посматран у релацији са типом глаголске ситуације, а да се обе ове категорије морају посматрати у релацији са семантичким и синтаксичким контекстом у којем се глагол појављује.

У погледу глаголског вида Пипер и други (Пипер и др. 2005: 781) такође сматрају да „глаголи који значе временску границу као сигнал промене статуса догађаја или стања означеног предикатом зову се свршени (перфективни), а глаголи који значење временске границе немају, или не морају да значе границу радње као сигнал промене неке ситуације зову се несвршени (имперфективни).“ Они се слажу са ставом да сваки глагол у српском језику има видско значење, али неки глаголи имају видски пар, неки немају видски пар, а неки могу бити употребљени или као свршени, или као несвршени, због чега се називају двовидским глаголима. Суштина перфективности као маркираног члана у аспектуалној опозицији перфективност/имперфективност ови аутори виде „у временском уобличавању предикатске радње или стања истицањем њених граничних тачака, пре којих или после којих уместо те радње или стања имамо неку другу радњу или неко друго стање“. На то, основно видско значење наслањају се различита друга значења, или таква значења која су више лексикализована (тзв. подвидска значења: инхоативност, терминативност итд.), и/или временска значења у ужем смислу – у систему глаголских времена и синтакси глагола. Ови аутори такође додају да се аспектуална значења која су у српском као и у другим словенским језицима пре свега својство граматике глагола, односно предиката, исказују (иако знатно мање регуларно и знатно слабије граматикализовано) и изван предикатског дела реченице. Што се тиче те аспектуалности, Пипер и др. напомињу да аспектуалност у предикату и аспектуалност изван предиката мора у оквирима исте реченице бити усаглашена на један од два начина: или се исти тип видског значења исказује и у предикату и изван њега или та два носиоца аспектуалног значења бар нису у супротности.

Предраг Новаков (Новаков 2005а) определио се за реинтерпретацију традиционалног схватања глаголског вида узимајући у разматрање скуп посебних општијих семантичких обележја глаголских лексема (што је обележио термином тип глаголске ситуације), а потом је укрстио граматичку категорију глаголског вида и поменути лексичку глаголску категорију и преко три семантичка микрообележја успоставио одговарајући систем у који се могу сместити глаголске лексема/одговарајуће синтаксичке структуре видски обележене.

Новаков наводи да је глаголски вид граматичка категорија која се у српском (као словенском језику) испољава већ на морфолошко-лексичком нивоу, и то код оних глаголских лексема које формирају двочлани или чак трочлани микросистем видски обележених јединица, или на синтаксичко-семантичком нивоу, код оних глаголских лексема које на морфолошко-лексичком нивоу нису видски обележене док се у енглеском (као германском језику) испољава искључиво на синтаксичко-семантичком нивоу, и то непосредно у сегменту глаголске фразе или глаголског облика. Полазећи од поставки Комрија и Риђановића, суштина Новакове реинтерпретације традиционалног схватања глаголског вида јесте у томе да се дихотомија имперфективност (несвршеност)/перфективност (свршеност) у суштини не заснива на обележјима трајање +/- трајање (или, по неким тумачењима, неограничено трајање/ограничено трајање), већ да је она прототипски заснована на обележјима названима структура/целина. То заправо значи да је за имперфективност централна особина то да указује на човекову концептуализацију глаголске радње као ситуације која је дељива у временској димензији, а да је, насупротив томе, за перфективност централна особина то да указује на човекову концептуализацију глаголске радње као ситуације која је недељива у временској димензији.

Укрштањем граматичке категорије глаголског вида и лексичке категорије тип глаголске ситуације Новаков долази до закључка да, у српском језику, имперфективност покрива активности и стања, а перфективност остварења и достигнућа, као и да су имперфективност и перфективност у опозицији само на основу микрообележја циљ. Имперфективност има обележје [-циљ], а перфективност има обележје [+циљ]. Имперфективност увек има

обележје [+трајање], а перфективност може имати и обележје [+трајање], док перфективност увек има обележје [-стативност], а имперфективност може имати и обележје [-стативност]. Отуда Новаков закључује да је трајање важна одлика имперфективности, али не и дистинктивна у односу на перфективност, као и да је стативност важна одлика перфективности али не и дистинктивна у односу на имперфективност.

1.5.7. Одређивање термина глаголски вид и тип глаголске ситуације у студији

1.5.7.1. Глаголски вид

Преглед поставки о категорији глаголског вида потврдио је да се ради о веома комплексној тематици, о категорији која подразумева варијације у начину изражавања и за коју није једноставно одредити опште, централно значење. Те варијације су, барем на први поглед, толике да постоје мишљења да је глаголски вид типично словенска категорија и да није могуће установити општелингвистичку категорију глаголског вида која би, на пример, обухватила и словенске и германске језике. Међутим, када се пришло типолошким проучавањима већег броја сродних и мање сродних језика, дошло се до закључка да заједнички елементи ипак постоје, да се може издвојити концепт који се у различитим језицима реализује на различите начине. То својство је од кључне важности за ову студију јер оправдава оквир на основу којег се могу извршити поређење енглеских и српских глаголских лексема. Типолошке студије указују на то да глаголски вид ваља схватити као могућност различитог представљања или посматрања једне исте ситуације. Та могућност представљања и посматрања глаголске ситуације обухвата опције представљања ситуације као целине или структуре, што је најопштија видска опозиција (традиционално перфективност/имперфективност). У неким језицима постоји и опција да се ситуација повеже или не повеже с неким тренутком или периодом на временској линији. На пример, у енглеском се то чини перфекатском облицима (прошли, садашњи и будући перфекат). Неки аутори (Comrie, 1976; Dahl, 1987) сматрају да перфекатски облици у енглеском језику представљају посебну врсту глаголског вида (о томе детаљније у наредном поглављу).

Узимајући све то у обзир, у овој студији поћи ће се од опште дефиниције глаголског вида коју даје Комри (а која се среће и код других аутора, уп. Maslov ed., 1962; Riđanović, 1976) да глаголски вид представља ситуацију као целину (перфективност) или структуру (имперфективност).

1.5.7.2. Тип глаголске ситуације

Као што смо видели у историји развоја лексичког аспекта, коришћено је више различитих термина, са донекле различитим конотацијама. Термин „видска класа“ коришћен је заједно са термином *Aktionsart(en)* (немачким изразом у значењу „начин радње“) које је Агрел (Agrell, 1908) користио за класификацију деривацијских средстава за грађење речи (углавном глаголских афикса) која изражавају различите аспекте ситуација (на пример, терминативни, резултативни, итеративни, тренутни, аугментативни аспект и слично). Седамдесетих година прошлог века, у традицији генеративне граматике (Verkuyl, 1971/72; Platzack, 1979), термин *Aktionsart(en)* није више искључиво повезиван са деривацијском морфологијом већ је обухватао и видске класе (аристотеловско схватање Даутијеве класификације). У овом значењу термин *Aktionsart(en)* је ушао у америчку лингвистику средином осамдесетих година прошлог века (Hinrichs, 1985).

Из новије литературе произилази да је тип глаголске ситуације лексичка категорија која се односи на начин реализације глаголске ситуације, на природу те ситуације, и представља њене објективне карактеристике. Од многих постојећих лексичких класификација глагола, у литератури се најчешће помиње Вендлерова класификација, понекад с извесним допунама и модификацијама. Пошто та подела узима у обзир одређене опште компоненте из семантичке структуре глагола, а већ је примењена на српски језик (Cochrane, 1978), у овој студији поћи ће се од Вендлерове класификације (уз извесне допуне) приликом дефинисања типа глаголске ситуације и поделе глагола по типу ситуације. На тај начин поштоваће се разграничење између глаголског вида и типа глаголске ситуације, а биће остављен и простор за додатне модификације које су карактеристичне за поједине језике. Осим тога, узеће се у обзир и приступ Л. Бринтон (Brinton, 1988) да се Вендлерови типови глагола дефинишу помоћу неколико општих дистинктивних обележја која би представљала део глаголске

семантике. Комбинације таквих дистинктивних обележја одређују тип глаголске ситуације односно неку врсту прототипа датих ситуација. Бринтон помиње четири таква дистинктивна обележја: стативност, трајање, циљ и вољност (*stative, durative, telic, voluntary* – Brinton 1988: 28-29). Међутим, четврто обележје, вољност, већ је одређено обележјем стативност; наиме стативне ситуације не подразумевају свесно, вољно учешће субјекта па су истовремено [-вољне], а типично динамичне ситуације [+вољне]. Зато се тип ситуације (активност, стања, остварења, достигнућа) може одредити помоћу преостала три дистинктивна обележја: [+/-стативност], [+/-трајање] и [+/-циљ]. Сваки тип глаголске ситуације одликује се тачно одређеном комбинацијом три микрообележја са одговарајућим предзнаком +/-, и истовремено он индикује одговарајуће синтаксичко-семантичко понашање глаголских лексема.⁹ Из тога следи да је тип глаголске ситуације проверљив уз помоћ одговарајућих синтаксичко-семантичких тестова. Семантичка обележја као што су, на пример, итеративност, деминутивност, аугментативност, пејоративност, сативност и слично нису се показала као дистинктивна, већ имају статус додатних семантичких обележја (више о овоме у енглеском и српском језику у наредним поглављима).

⁹ Карактеризација типа глаголске ситуације на основу дистинктивних обележја у овој студији не искључује основна когнитивна начела теорије прототипа утемељеним на истраживањима из психологије (Rosch, 1975, 1977, 1978). Наиме, когнитивна лингвистика претпоставља устројство категорија спознајног концептуалног простора на темељу њихове сличности прототипу. Прототип представља средишње, најрепрезентативније остварење схеме, односно јединицу у односу на коју се нове јединице уводе у схему на основу сличности са њим (Taylor 2002: 591). Чланови категорије међусобно су повезани заједничким својствима, али не изравно, већ преко прототипа. Пошто чланови једне категорије не морају поседовати све атрибуте као прототип, у прототипној семантици се не сматра да постоји тачно одређен скуп нужних и довољних услова за њихову припадност категорији. Границе прототипа у начелу нису оштре, односно нису изразите. Поједине се категорије стога преклапају, а поједини концепт може бити вишечлан, тј. по неком обележју припадати једној категорији, а по другоме другој (Rosch, 1978: 261). Што се тиче предзнака +/- испред дистинктивних обележја стативност, трајање и циљ, сматрамо да ова детерминација не одступа од поменуте когнитивне теорије прототипа. Наиме, карактеризација глаголских ситуација на основу категорија [+/-стативност], [+/-трајање], [+/-циљ] (односно припадност одређеном типу глаголске ситуације) није искључива већ је заснована на присуству тог својства у већој (+), односно мањој (-) мери. Дакле, чланство у овим категоријама одређује се ступњевито, односно категоризација узима у обзир ограниченост знања о тачним границама између ових категорија. У прилог томе говори и став Даутија (Dowty 1972: 28): „Не могу да пронађем ниједан глагол активности који у неком (макар и специфичном) контексту не може имати теличну интерпретацију.“

Стога, као што је већ поменуто, лексичка глаголска категорија која се односи на природу саме радње, односно на то да ли глаголска радња представља активност, стање, остварење или достигнуће у овој студији биће именована термином тип глаголске ситуације (Новаков, 2005а) дефинисаном на основу комбинације три дистинктивна обележја

Дистинктивна обележја на основу којих се дефинише тип глаголске ситуације схватају се на следећи начин:

а) дистинктивно обележје [+стативност] односи се на одсуство развоја или процеса у глаголској ситуацији; стативност такође не подразумева сегменте какви постоје у динамичном процесу и који доводе до промене у ситуацији, па се ситуација своди само на трајање одређене особине у времену; ако развој и сегменти постоје, ситуација има обележје [-стативност].

б) дистинктивно обележје [+трајање] показује да ситуација траје одређено (дуже или краће) време, а обележје [-трајање] означава тренутне ситуације;

в) дистинктивно обележје [+циљ] означава да ситуација тежи циљу, има завршни сегмент након којег се ситуација природно завршава, а [-циљ] не подразумева тај крајњи сегмент, циљ.

Присуство, односно предзнак појединих обележја утврђује се на основу неколико тестова које су користили Вендлер (Vendler, 1967) и други аутори. Тестовима *колико дуго/за колико дуго* испитује се постојање природне ограничености ситуације, односно циља; пошто стања немају циљ, овај тест посредно указује и на стативност, као и на могуће трајање. Прилошке одредбе *(за) X времена* такође указују на присуство циља, а прилози типа *брзо, намерно* могу да укажу на динамичне ситуације, пошто се обично не јављају уз стања. На крају, тестови типа *Ако неко престане да V, онда јесте V*¹⁰ показују да ли су сви сегменти ситуације истог квалитета, односно да ли постоји издвојени завршни сегмент; они посредно указују и на трајање ситуације. Пошто су Вендлерови тестови на енглеском језику и не могу се увек без модификације применити и на српски језик, у наредним одељцима приказаће се сва четири типа ситуације и тестови, упоредо на енглеском и српском.

¹⁰ *V* (скраћеница од енглеске речи *verb* у значењу *глагол*) је уобичајена ознака за глаголску радњу или стање и у том значењу биће коришћена у овој дисертацији.

1.5.7.2.1. Активности

Активности (*activities*) су глаголске ситуације које подразумевају структуру са сукцесивним сегментима, при чему су сви сегменти једнаки по квалитету. Пошто су једнаки, не постоји посебан сегмент који би означавао крај ситуације, па је сваки појединачни довољан да означи квалитет целе ситуације. Уз то, ситуација може да траје извесно време. На пример, у овај тип ситуације спадају енглески глагол *run* (*трчати*), *walk* (*ходати*), *swim* (*пливати*).

У вези с тестовима који се односе на синтаксичко понашање активности треба констатовати:

- а) активности се не јављају у питању *How long did it take to V* (Колико дуго је требало да *V*); овај тест показује да активности нису ограничене завршним сегментом, природним циљем; у даљем тексту користиће се и варијанта овог теста, односно питања *Колико дуго/Колико времена је неко V* или *За колико дуго/За колико времена је неко V*; наиме, први пар питања (колико дуго/колико времена) јавља се са активностима јер подразумева само трајање, без достизања завршног сегмента или циља, а други пар питања (за колико дуго/за колико времена) не јавља се са активностима јер имплицира достизање одређеног циља;
- б) активности не могу бити модификовани прилошким изразом *in X time* (за *X* времена), већ изразом *for X time* (*X* времена); тест такође показује да активности немају природан завршни сегмент, па подразумевају трајање без достизања циља;
- в) следећи тест у облику кондиционала може се применити на активности: *If one stops Ving, one did V* (Ако неко престане да *V*, он јесте *V*); тест показује да су сви сегменти активности једнаки по квалитету, односно да се активност може прекинути у било ком тренутку, а да се при том не наруши природа ситуације.

1.5.7.2.2. Стања

Стања (*states*) представљају ситуације без развоја и динамичних сегмената, па означавају само постојање одређене особине или ситуације у времену. Овај тип глаголске ситуације не подразумева никакав процес, већ само

трајање упоредо с током времена. На пример, енглески глаголи стања су *know* (*знати*), *believe* (*веровати*), *love* (*волету*).

Тестови на основу којих се глаголи или глаголски изрази могу сврстати у стања изгледају овако:

а) стања се не повезују с питањем *How long did it take to V* (Колико дуго је требало да V) нити с питањем *За колико дуго/За колико времена је неко V*, пошто немају природни завршни сегмент, али се повезују са питањем *Колико дуго/Колико времена је неко V*;

б) стања не могу бити модификована изразом *in X time* (за X времена), јер немају циљ, већ изразом *for X time* (X времена);

в) стања обично нису модификована прилозима типа *carefully*, *deliberately*, *quickly*, *slowly* (*пажљиво*, *намерно*, *брзо*, *споро*), јер она не подразумевају свесну реализацију неког процеса, већ само трајање у времену¹¹;

г) тест у облику кондиционала може се применити и на стања: *If one stops Ving, one did V* (Ако неко престане да V, он јесте V); стања немају сегменте, али се временски ток може прекинути у било ком тренутку и при томе део ситуације који је протекао пре прекида може да значи квалитет целе ситуације.

1.5.7.2.3. Остварења

Остварења (*accomplishments*) су тип глаголске ситуације који нема хомогену структуру, пошто постоје сегменти који обухватају ток ситуације, али и сегмент који означава крајњу тачку у којој се ситуација природно завршава. Остварења, дакле, трају извесно време и имају природан крај. На пример, у енглеском језику остварења су следећи глаголски изрази: *run a mile* (*претрчати миљу*), *draw a circle* (*нацртати круг*), *paint a picture* (*насликати слику*).

Тестови на основу којих се глаголи и глаголски изрази сврставају у остварења обухватају:

¹¹ Наиме, прилози који означавају брзину реализације ситуације указују на природу стативних ситуација: ако се пође од претпоставке да постоји брзина којом тече време („спољашња“ брзина) и брзина којом се одвија одређена ситуација („унутрашња“ брзина), те две брзине код стативних ситуација увек су исте; у оквиру стања не дешава се никакав процес чија би се брзина могла повећати или смањити, па „унутрашња“ брзина у ствари и не постоји. Насупрот томе, код динамичних ситуација „унутрашња“ брзина може постојати одвојено од „спољашње“ и може се повећати или смањити.

а) остварења се могу повезати с питањем *How long did it take to V* (Колико дуго је требало да V), пошто подразумевају циљ који треба достићи; исто тако, остварења се јављају с питањем *За колико дуго / За колико времена је неко V*, а не с питањем *Колико дуго/Колико времена је неко V*;

б) остварења се могу модификовати изразом *in X time* (за X времена), јер постоји природан крај;

в) за остварења се не може рећи *If one stops Ving, one did V* (Ако неко престане да V, он јесте V), али се може рећи *if one stops Ving, one did not V* (Ако неко престане да V, он није V), пошто остварења морају да реализују и завршни сегмент да би се означио квалитет целе ситуације.

1.5.7.2.4. Достигнућа

Достигнућа (*achievements*) представљају ситуацију која обухвата само један тренутак у којем се цела ситуација и реализује. На пример, следећи енглески глаголи спадају у достигнућа: *find* (наћи), *kick* (шутнути), *lose* (изгубити).

Тестови на основу којих се глаголи или глаголски изрази сврставају у достигнућа јесу:

а) достигнућа се могу повезати с питањем *How long did it take to V* (Колико дуго је требало да V), односно с питањем *За колико дуго / За колико времена је неко V*, али се та питања односе на време које је протекло до тренутка реализације ситуације, пошто достигнућа не подразумевају трајање; дакле, овај тест с достигнућима не означава трајање ситуације (као са остварењима), већ период који достигнућима претходи; (достигнућа се, наравно, не срећу у питању *Колико дуго/Колико времена је неко V*);

б) достигнућа се могу модификовати изразом *in X time* (за X времена), али тај израз означава период пре тренутка реализације достигнућа, а не трајање саме ситуације као код остварења;

в) пошто је ова ситуација тренутна, не може се применити тест *If one stops Ving, one did V* (Ако неко престане да V, он јесте V), већ његова варијанта *As soon as one Vs, one has Ved* (Чим неко почне да реализује V, он јесте реализовао V).

Дакле, на основу поменутих тестова глаголи и глаголски изрази могу се сврстати у један од четири типа ситуације дефинисана на основу три дистинктивних обележја: стативност, трајање и циљ. Дијаграм 3 који следи илуструје комбинације обележја у четири типа глаголске ситуације.

	Тип глаголске ситуације		
<u>Активност</u>	<u>Стање</u>	<u>Остварење</u>	<u>Достигнуће</u>
-стативност	+стативност	-стативност	-стативност
+трајање	+трајање	+трајање	-трајање
-циљ	-циљ	+циљ	+циљ

Дијаграм 3. Тип глаголске ситуације (Новаков (2005а: 30))

Проучавање корпуса наметнуло је потребу да се Вендлерова лексичка класификација допуни са још две категорије. Пре него што детаљно опишемо све категорије у другом поглављу, овде ћемо само поменути да пета категорија обухвата примере као што су *cough*, *flash*, *gulp*, *tap*, *knock* и означена је термином *semelfactive* (семелфактивност). Овом глаголском категоријом описују се динамичне, тренутне и ателичне ситуације које се дешавају једном и само једном (нпр. *gulp* – један једини гутљај) или су итеративне (серија гутљаја). Такође, приликом спровођења тестова на корпусу са циљем да се сваком лексичком глаголу (без партикуле) припишу одређене видске и лексичке вредности у датом минималном синтаксичком оквиру, наишли смо на извесне потешкоће. Наиме, запажено је да неки глаголи из корпуса поседују различите аспектуалне и семантичке интерпретације у различитим контекстима. Такви лексички глаголи примећени у корпусу (*bring*, *get*, *put*, *set* и *take*) класификовани су као неодређени (*ambiguous*) зато што је у минималном синтаксичком оквиру немогуће одредити њихову припадност одређеној категорији глаголског вида и типа глаголске ситуације.

Овако допуњене, основне Вендлерове поставке представљају полазиште за проучавање фразних глагола у погледу типа глаголске ситуације, пошто обухватају управо она општа обележја која чине суштину типа глаголске ситуације, а садрже и обележје стативност које је битно за синтаксичко понашање глагола у енглеском језику. Дакле, у овој анализи глагола из

енглеског и српског језика под термином *Aktionsart* подразумеваће се тип глаголске ситуације одређен комбинацијом три поменута дистинктивна обележја и с описаним карактеристикама.

1.6. Закључак

У овом уводном поглављу покушали смо да разјаснимо циљ и да поставимо теоријске оквире нашег истраживања. Циљ ове студије је проучавање функције одређених адвербијалних партикула у енглеским фразним глаголима и њихово место у системима глаголског вида односно глаголске семантике (тип глаголске ситуације), а затим и анализа њихових српских преводних еквивалената. Истраживање полази од корпуса савременог енглеског језика на основу којег ће се обавити вредновање датих партикула као маркера глаголског вида или теличности па је било незаобилазно објаснити састав и форму корпуса, као и његову оправданост.

С обзиром да комбинације глагола и партикуле представљају најпродуктивнију развојну форму у енглеском језику (типолошки, синтаксички, семантички или лексички), разумљива је и потреба за проучавањем различитих аспекта ове разноврсне и флексибилне глаголске структуре. Ова студија ће под фразним глаголима подразумевати двочлане комбинације које се састоје од лексичког глагола и партикула *down*, *off*, *up* и *out* у адвербијалној функцији. Дакле, осим што смо приказали преглед проучавања фразних глагола, било је неопходно навести и све принципе демаркације адвербијалних и препозиционих партикула (супституција фразног глагола неким синонимом, промена у реченичном реду речи, супституција именичког заменичким објектом, проширење говорног низа неком речју).

Као што смо већ навели, крајњи задатак овог проучавања (функција адвербијалних партикула у енглеским фразним глаголима) састоји се у провери теоријске поставке које се тичу њихове потенцијалне перфективизирајуће функције с једне стране или њихове функције модификовања лексичког значења основног глагола, односно типа глаголске ситуације с друге стране. Да би се обавила анализа утицаја поменутих партикула на видске и семантичке вредности лексичких глагола, неопходно је успоставити јасну релацију између

категорија глаголског вида и типа глаголске ситуације уопште, а затим и засебно у оба језика. Зато је и дат најпре уопштен приказ категорија глаголског вида и типа глаголске ситуације, а затим и њихов статус у типолошким, англистичким и сербокроатистичким студијама. Циљ овог прегледа састојао се у формирању базе заједничких особина ове две категорије у два различита језика да би они били валидно упоредиви. Закључено је да интерпретација глаголског вида и типа глаголске ситуације буде заснована на примени дефиниције глаголског вида која се среће у типолошкој и новијој сербокроатистичкој литератури, а тип глаголске ситуације суштински је одређен у складу с Вендлеровом класификацијом.

У вези с глаголским видом, констатовано је да се он у енглеском језику може одредити и формално, као два пара опозиција, на основу присуства / одсуства помоћних глагола *be* и *have* и одговарајућих глаголских безличних облика. При томе, уз општа значења, чланови тих опозиција могу садржати и нека специфична значења карактеристична за енглески језик (детаљније у другом поглављу). На основу литературе (пре свега Comrie, 1976 и Riđanović, 1976) и неколико синтаксичких тестова за основно видско значење у српском језику предложено је изражавање ситуације као целине (перфективни или тотивни вид), односно структуре (имперфективни или нетотивни вид). Одређивањем глаголског вида као опозиције целина/структура (тотивност/нетотивност) створена је основа за упоређивање глаголских облика у два језика с формално различитим видским системима – енглеском и српском.

Осим тога, одређивање општих својстава типа глаголске ситуације омогућава и упоређивање глагола на лексичком нивоу. Наиме, глаголске лексеме сврставају се у одређени тип ситуације на основу тестова који указују на присуство или одсуство обележја стативности, трајања и циља. Таквим тестовима показано је да и у српском језику постоје четири основна типа ситуације, а да су остала значења – која се у граматичким описима често постављају на исти ниво као и та основна – у ствари секундарна. Осим тога, овако конципиран тип ситуације омогућио је да се системски објасни перфективност глаголских лексема у српском језику које немају ни префикс ни суфикс (на пример, *рећи*, *сести*): такве лексеме су по типу ситуације углавном достигнућа, дакле означавају тренутне ситуације које теже циљу, па се због тога

могу представити као целине. Дакле, основу за поређење глаголских конструкција на основу глаголске семантике даће нам нешто модификована Вендлерова класификација, а начини њене имплементације у овом истраживању биће образложени у наредним поглављима.

2. ФУНКЦИЈА АДВЕРБИЈАЛНИХ ПАРТИКУЛА У ЕНГЛЕСКИМ ФРАЗНИМ ГЛАГОЛИМА

2.1. Адвербијалне партикуле и глаголски вид у енглеском језику

У проучавању функције енглеских адвербијалних партикула, једно од првих питања које се намеће тиче се утицаја ових партикула на промену лексичких својстава (тип глаголске ситуације) и глаголског вида лексичких глагола са којима се комбинују. У овом одељку најпре ћемо изнети досадашње ставове о могућој видској природи партикула у фразним глаголима, а затим и преглед глаголских видских категорија на основу којих смо обавили истраживање.

2.1.1. Однос адвербијалних партикула у фразним глаголима и глаголског вида

У словенским језицима додавање префикса, који су пореклом адверби, један је од уобичајених начина за стварање различитих видских могућности глагола. У енглеском језику овај поступак прилично је ограничен јер је у њему изражавање аспекта углавном упућено на синтаксичке релације. Стварање фразних глагола, стога, поред осталог, вероватно има и свој видски ефекат, што је уосталом, већ одавно примећено. Поутсма, на пример, када дискутује о претварању имперфективних у перфективне глаголе, на првом месту истиче улогу адверба: „У већини случајева појам свршености уводе адверби, и то углавном *out*, *through* и *up*, који модификују сам глагол и на друге начине“¹². Овај видски ефекат адвербијалних партикула у фразним глаголима разјашњаван је на различите начине, често са противречним констатацијама (на пример, партикула *out* за Керма има ингресивну (Curme 1966: 377-378), али и ефективну и трајно-ефективну снагу (Curme 1966: 381-382) док за Поутсму има

¹² „In the majority of cases the notion of terminativeness is brought out with the assistance of adverbs, chiefly *out*, *through* and *up*, which indeed modify the meaning of the verb in various other ways as well.“ (Poutsma 1926: 300)

првенствено терминативну вредност). Недостатак јединствених вредновања лежи у чињеници да адвербијалне партикуле имају различита значења и у конструкцијама могу реализовати различите видове.

Пишући о историјском развоју видских система у енглеском језику, Л. Бринтон (Brinton 1988: 185-189), између осталог, пише о префиксима и партикулама у староенглеском, констатујући да су префикси били доминантни у том периоду, али да су постојале и партикуле које су се могле јавити пре и после глагола. У средњеенглеском, неки префикси се губе, а комбинације глагол+партикула постају чешће, док у модерном енглеском многи стари префикси престају да буду продуктивни.¹³ Приликом проучавања слабљења префиксације треба узети у обзир неколико компоненти, на пример да ли је префикс германског или страног порекла, да ли је префикс функционисао и као препозиција или не и друге. У том контексту Бринтон (1988: 188) истиче продуктивност двају префикса у модерном енглеском језику: *out-* (са значењем превазилажења, надрастања глаголске ситуације) и *over-* (са значењем „више него“)¹⁴. Осим њих, свакако су продуктивни још неки префикси, на пример, *re-* и *under-*. Наводећи разлоге за прелазак са префиксације на постглаголске партикуле (у савременом енглеском језику те партикуле представљају компоненту фразних глагола), она, између осталог, помиње општу тенденцију ка аналитичности у енглеском, промену реда речи „објекат–глагол“ у ред „глагол–објекат“ и слабљење значења префикса (Brinton 1988: 189). Дакле, један од разлога за губљење или смањивање продуктивности појединих префиса у модерном енглеском језику јесте и развој фразних глагола.

О губљењу староенглеских префикса пише и Марчанд (Marchand 1960: 86), констатујући да су неки од тих префикса нестали јер су били фонолошки превише слаби, као и да је енглески језик тако изгубио једно средство за изражавање интензитета и перфективности код глагола, а да ту функцију данас имају партикуле, посебно партикуле *up* и *out*.

¹³ „From Old English to Early Modern English, the language underwent an important structural shift, from a productive system of verbal prefixes to a new system of post-verbal particles.“ (Brinton 1988: 185) (...) „The ME period was characterized by the loss of some prefixes and the continued productivity or partial productivity of others, but also by the increasing frequency of verb-particle combinations.“ (Brinton 1988: 187)

¹⁴ „Two verbal prefixes seem to be productive in Modern English, *out-*, with the meaning of „surpassing or going beyond“, e.g. *outbuild*, *outeat*, *outgrow*, *outlast*, and *over-*, with the meaning „in excess“, e.g. *overwork*, *overpower*, *overeat*, *overdo*.“ (Brinton 1988: 188)

Као почетно становиште у решавању видских индивидуалности појединих партикула овде је узета чињеница да се у енглеском језику контрасти аспекта углавном обележавају помоћу структуре глаголског израза. Дакле, озбиљна анализа видских могућности адвербијалних партикула у фразним глаголима мора да укључи исцрпну анализу целог контекста, синтаксичког и семантичког. Међутим, могућност двочланих глагола да се лако граде понекад доводи до њиховог неконтролисаног бујања те је неминовно да фразни глаголи буду семантички поливалентни. Због богатства потенцијалних значења, чак и површним гледањем на ову проблематику може се приметити да скоро свака адвербијална партикула може да створи сваки вид (опозиције целина/структура и повезивање ситуације с одређеним тренутком или другом ситуацијом или не). Овакве тврдње ипак не говоре ништа о видској снази сваке појединачне партикуле нити о интензитету којом оне мењају глаголски вид лексичког глагола. Зато је неопходно обавити и квантитативну анализу којом би се испитала јасно дефинисана видска (потенцијална) индивидуалност сваке адвербијалне партикуле.

Постоји и ранија тенденција да се фразни глаголи повезују са изражавањем глаголског вида: „видска функција фразног глагола је толико распрострањена да се мора прихватити као значајно – и очигледно продуктивно – својство ове глаголске форме“¹⁵. Л. Бринтон (Brinton 1985: 158) је још приметила да неки лингвисти виде видску или „квазивидску“ природу партикула као главни критеријум у дефиницији фразног глагола (Live 1965: 441, 443; Bolinger 1971: 85, 96-97; Fraser 1976: 6). У погледу глаголског вида, партикуле су, с једне стране, посматране као „перфективне“ (*perfective*) или „интензивне“ (*intensive*) (Kennedy 1920: 27), „перфективне“ (*perfective*) или „резултативне“ (*resultative*) (Bolinger 1971: 96ff), „ингресивне“ (*ingressive*) или „терминативне“ (*terminative*) (Poutsma 1926: 296, 300-301), „ингресивне“ (*ingressive*), „ефективне“ (*effective*) или „трајно ефективне“ (*durative effective*) (Curme 1931: 379, 381), „интезивне“ (*intensive*) или „терминативне“ (*terminative*) (Live 1965: 437) и „терминативно/резултативне“ (*terminative/resultative*) (Traugott 1978: 390) и, с друге стране, као „конклузивне“ (*conclusive*) (Dietrich

¹⁵ „...the aspect-like function is so widespread in the discontinuous verb as to be a significant – and apparently, productive – feature of this verb-form.“ (Live 1965: 437).

1960: 87), „свршене“ (*completive*) (Fraser 1976: 6), или „теличне“ (*telic*) (Comrie 1976: 46). Л. Бринтон сматра да је на ово доминантно становиште да су у савременом енглеском језику партикуле маркери перфективног глаголског вида знатно утицао Штрејтбергов став (Streitberg, 1891) да германски глаголски префикси представљају средства перфективизације. Међутим, услед терминолошке недоследности у опису глаголског вида и типа глаголске ситуације у литератури, тешко је проценити да ли се партикуле посматрају као маркери глаголског вида или типа глаголске ситуације. Зато смо у уводном делу студије навели јасну, између осталог и терминолошку, дистинкцију између ове две категорије.

Партикуле у фразним глаголима већински су изгубиле своје основно конкретно значење правца (Curme 1931: 381). Као што то износи Болинцер, партикуле представљају „семантички градијент од изразито конкретног значења правца и положаја до изразито апстрактног значења које се доводи у везу са глаголским видом“ (Bolinger 1971: 110). Кажемо *I ate the apple up* иако знамо да би значењски требало уместо *up* употребити партикулу *down*. Болинцер овај прелаз са конкретног на апстрактно код партикуле *up* објашњава на следећи начин: примарно значење правца промењено је у видско значење вероватно услед правца које многе свршене радње имају. Када је чаша пуна, ниво течности у њој креће се на горе (*up*), према погледу посматрача. Ово доводи у везу партикулу *up* са завршетком и са престанком, али и са појмом нестајања јаза између ока посматрача и посматраног објекта (Traugot 1978: 393). Ова семантичка промена партикула очигледно је резултат неког дијахроног процеса¹⁶. Дакле, у семантичкој вези основног глагола и партикуле основно просторно значење често је постало апстрактније, пренесено (на пример *drink up* – *испити*, *calm down* – *смирити се*, *wear out* – *истањити се*, *buy off* – *откупити*), односно сведено је готово само на усмереност ситуације ка достизању одређене границе, одређеног нивоа или степена. Према томе, основно просторно значење, присутно експлицитно или имплицитно, пружа основу за тумачење значења оваквих глагола као ситуација које обухватају развој и усмерење ка некој граници.

¹⁶ У вези са овом променом код староенглеских глаголских префикса видети Л. Бринтон (Brinton, 1985).

2.1.2. Глаголски вид у енглеском језику

Глаголи индоевропских језика обично имају, поред генеричког, и своје видско значење. Коначан систем категорија глаголског вида тешко је одредити и у словенским језицима, у којима је он сасвим јасно морфологисан, а камоли у енглеском, у којем вид није морфолошка, него само факултативно-синтаксичка особина глагола (шведски научник Агрел (Agrell, 1908) у раду о пољском глаголу издваја чак 22 изведена видска значења). Као што то тврди Поутсма, различити аспекти у енглеском језику су „делимично имплицирани значењем предикације, делимично означени речима које модификују његово значење, делимично ограничени контекстом реченице“¹⁷.

У енглеском језику прогресивни/непрогресивни и перфекатски/неперфекатски облици третирају се дуго као глаголска времена и граматике су описивале њихову употребу. Тако се категорија глаголског вида одређивала различито и по значењу и по форми, што је знатно отежавало упоређивање глаголских система двају језика, а на ширем плану отежавало општелингвистичка уопштавања о природи те категорије.

Глаголски систем енглеског језика обухвата више простих и сложених личних глаголских облика од којих су неки представљали проблем за анализу. Наиме, традиционалне граматике за све ове облике користе термин глаголско време (*tense*), па се поставило питање на који начин се значења тих облика могу разграничити у оквиру категорије глаголског времена. Покушаји да се такво разграничење начини доводили су до неприхватљивих термина који су у ствари означавали комбинацију временских и видских значења (на пример Sweet, 1955). Савремене граматике енглеског језика указују на чињеницу да се значења појединих опозиција могу објаснити ако се, осим времена, узме у обзир и категорија глаголског вида. Наиме облици *is reading/reads* јесу у опозицији са *was reading/read* и та опозиција јесте временска, пошто она означава различито лоцирање ситуације на временској оси. Међутим, однос између *is reading* и *reads*, као и између *was reading* и *read*, представља видску опозицију у оквиру садашњег, односно прошлог времена. Због тога је оправдан предлог да се

¹⁷ „...partly implied in the meaning of the predication, partly indicated by words modifying its meaning, partly suggested by the context of the sentence...“ (Poutsma 1926: 15)

енглески лични глаголски облици третирају као „време–вид“ (*tense–aspect*, Sweet, 1955).

Међутим, како је већ поменуто, обимнија типолошка проучавања показала су да је могуће наћи општије заједничке елементе, као што су изражавање целине и структуре, а не свршености и несвршености. Као што смо већ изнели у уводном поглављу, глаголски вид у овој студији дефинисаће се према Комрију, као могућност различитог представљања или посматрања једне исте ситуације односно као начини посматрања унутрашњег темпоралног устројства једне ситуације. Та могућност представљања и посматрања глаголске ситуације обухвата опције представљања ситуације као целине или структуре, што је најопштија видска опозиција (традиционално перфективност/имперфективност).

Дакле, новије граматике енглеског језика редовно помињу две видске опозиције у енглеском језику: опозицију између сложеног прогресивног/непрогресивног облика и између сложеног перфекатског/неперфекатског облика. Сада ћемо приказати значења која се приписују поменути опозицијама и издвојити она која су најопштија.

2.1.2.1. Прогресивни и непрогресивни облик

У англистичкој литератури се под терминима прогресивни/непрогресивни облик подразумевају сложени глаголски облици у прошлом, садашњем и будућем времену који садрже лични облик помоћног глагола *be* (*biti*) и садашњи партицип (*Ving*). Непрогресивни облици не садрже помоћни глагол *be*, већ само лексички глагол (*V*) с одговарајућим суфиксима за лични глаголски облик (*-s* за треће лице једнине презента и *-ed* за правилно прошло време), као и одговарајуће модале за будуће време.

Разлике у значењу и употреби ова два облика не могу се на задовољавајући начин објаснити у оквиру категорије глаголског времена (односно, лоцирањем ситуације у времену). Када се дошло до сазнања да су те разлике видске природе, учињени су покушаји да се оне ближе одреде. Пошто све разлике није било могуће објаснити једном општом опозицијом, савремене енглеске граматике употребу ових облика разлажу на неколико опозиција. На

пример, помињу се следеће опозиције: а) неодређено време/привременост (*indefinite time/temporariness*), б) уобичајена активност/ограничено трајање (*habitual activity/limited duration*), в) свршеност/несвршеност (*completion/incompletion*) и д) карактеристичне активности изражене објективним тоном/емотивно обојен тон (*objective tone/emotionally coloured tone*) (Quirk et al. 1985: 93)

Мада ове опозиције могу да објасне већину случајева у којима се среће прогресивни/непрогресивни облик, ипак се поставља питање да ли постоји једна општа опозиција која би помогла да се све употребе прогресивних облика разграниче од употребе непрогресивних облика (не негирајући специфична значења која помињу Quirk et al 1985: 93). Таква општа опозиција не би могла бити заснована на трајању ситуације. Тако, на пример, Дал (1987: 91) пише да се трајност погрешно повезује с прогресивним обликом, пошто се тај облик често користи за ситуације које се дешавају у неком одређеном тренутку (укључујући и тренутак говора, пример (3а). Осим тога, и непрогресивни облик може да означи трајне ситуације (пример (3б):

(1) а) Helen is writing a letter right now.

б) Paul read all evening. (Новаков 2005а: 35)

У вези с Даловом констатацијом могу се поменути и следећи примери (Leech 1971: 15):

(2) а) I raise my arm.

б) I am raising my arm.

(3) а) The house falls down.

б) The house is falling down.

Лич ове реченице наводи да би илустровао трајање у прогресивном облику и констатује да примери (2а) и (3а) означавају изненадне, брзе покрете, а примери као (2б) и (3б) постепене покрете који подразумевају одређено трајање. Међутим, ова разлика може се објаснити и као представљање једне исте

ситуације на два начина: као целине и као структуре, односно као перфективне и имперфективне.

По свему судећи, ни значење свршености не може да послужи као опште објашњење опозиције прогресивни/непрогресивни облик у енглеском језику. Наиме, значење свршености у енглеском језику често зависи од контекста, а не од самог глаголског облика. На пример, глагол без објекатске фразе не означава свршеност:

(4) а) Pamela read yesterday evening.

б) Pamela read Peter's letter yesterday evening. (Новаков 2005а: 35)

У примеру (4а) нема објекта, па не постоји ни импликација свршености, већ само лоцирање ситуације у прошлости. Пример (4б) садржи објекат који представља циљ, па постоји и импликација свршености. Дакле, за значење свршености битно је присуство или одсуство објекта, а на такав закључак упућују и следећи примери:

(5) а) She read from 10 to 11.

б) She was reading from 10 to 11. (Новаков 2005а: 35)

У оба наведена примера прилошка одредба указује на трајање, а глаголско време на лоцирање ситуације у прошлости. Међутим, ни пример с непрогресивним ни пример с прогресивним обликом не имплицирају свршеност, пошто ситуација не подразумева циљ. Зато би се разлика између примера (5а) и (5б) могла свести на начин представљања ситуације од стране говорника/писца као целине и структуре.

Као што је већ поменуто, до таквих закључака о општем значењу прогресивног и непрогресивног облика дошло се у типолошким истраживањима у оквиру којих је енглески прогресивни облик упоређиван с одговарајућим облицима из других језика. На основу података из 28 језика Дал одређује прогресивни облик као „активност у току“ (*an on-going activity*; Dahl 1987: 91), уз напомену да енглески прогресивни облик има и неколико секундарних значења, као на пример значење привремене навике или привременог стања

(*temporary habit or state*; Dahl 1987: 91). И Комри пише да енглески прогресивни облик има релативно широк круг значења за разлику од прогресивног облика у другим језицима.¹⁸ Коначно, Дал констатује да би у језицима с опозицијом перфективност/имперфективност прототипски контекст за прогресивни облик био имперфективни контекст.¹⁹

Сумирајући поменуте анализе из англистичке литературе и типолошких студија, моће се рећи да постоји основа за претпоставку да је најопштије значење енглеског прогресивног облика значење активности која је у току и која се сагледава као структура (имперфективно). Уз то значење, енглески прогресивни облик има и одређена секундарна значења као што су привременост, емотивна обојеност, ограничено трајање (Quirk et al. 1985: 93). За разлику од прогресивног облика, енглески непрогресивни облик сагледава ситуацију као целину.

2.1.2.2. Перфекат

У енглеском језику термин перфекат означава глаголски облик који се састоји од личног облика помоћног глагола *have* (у садашњем или прошлом времену) и прошлог партиципа (*Ved*) лексичког глагола, а за будуће време користе се одговарајући модали с инфинитивом перфекта. Сложени перфекатски облик, који се може јавити и у прогресивном и у непрогресивном виду, представља проблем пошто се у граматикама третира као глаголско време, вид или фаза.

Став да је енглески перфекат глаголско време среће се у литератури, мада се употреба перфекта (посебно садашњег перфекта) не може у потпуности објаснити само лоцирањем ситуације у одређени временски сегмент. Увођење категорије фазе представљало је покушај да се и терминолошки укаже на разлике у значењу и употреби које постоје између перфекта и опозиције прогресивност/непрогресивност. Разлике које постоје између перфекта и те опозиције помиње и Комри констатујући да је перфекат један другачији вид

¹⁸ „...the English progressive has, in comparison with progressive forms in many other languages, an unusually wide range of uses.“ (Comrie 1976: 33)

¹⁹ „In languages with a perfective / imperfective distinction, the prototypical PROG contexts would be imperfective.“ (Dahl 1987: 92)

који директно не одређује саму ситуацију, већ повезује ту ситуацију с неким стањем. Међутим, Комри ипак сврстава енглески перфекат у категорију глаголског вида, па ће се и он у овој студији третирали као посебна врста глаголског вида у енглеском језику²⁰.

Енглески перфекат изражава неколико значења. Енглеске граматике и типолошке студије користе различите термине за та значења. Ипак, најчешће се срећу термини које помиње Комри (Comrie 1976: 56-61): перфекат резултата (*perfect of result*), искуствени перфекат (*experiential perfect*), перфекат трајне ситуације (*perfect of persistent situation*) и перфекат блиске прошлости (*perfect of recent past*).

Као што је већ поменуто, енглески перфекат се може јавити и у комбинацији с прогресивним обликом, на пример:

(6) We have been repairing the car since 9 o'clock. (Новаков 2005а: 37)

Прогресивни облик перфекту додаје импликацију процеса, структуре (уз могуће секундарне импликације). Комри пише да се перфекат и у другим језицима може комбиновати с другим видским значењима и констатује да је то могуће јер се ради о две врсте глаголског вида: један повезује ситуацију с каснијим тренутком, а други представља ту ситуацију као целину или као структуру.

Полазећи од опште дефиниције глаголског вида као начина представљања ситуације, може се прихватити став који преовлађује у новијој англистичкој литератури да је енглески перфекат глаголски вид, а не глаголско време. Наиме, као аргумент за тај став може се навести да енглески садашњи перфекат нема значење правог презента (ситуације која се дешава док се о њој говори), па се не може третирали као типично садашње време, а не јавља се ни с адвербијалима који означавају тачно време дешавања у прошлости, па се не може третирали ни као типично прошло време. Енглески прошли перфекат и будући перфекат имају јасније изражену временску компоненту (ситуација која се десила или ће се десити пре одређеног тренутка или друге ситуације), али и

²⁰ „The perfect is rather different from these aspects, since it tells us nothing directly about the situation in itself, but rather relates some state to a preceding situation. (...)...it is an aspect in a rather different sense from the other aspects treated so far.“ (Comrie 1976: 52)

они означавају резултате и последице, искуство, трајање, па се могу сврстати у глаголски вид заједно са садашњим перфектом.

Дакле, енглески перфекат може се сагледати као посебна врста глаголског вида која као основно значење има повезивање ситуације с неким тренутком или другом ситуацијом. То повезивање може се остварити на више начина: помоћу последица/резултата, трајања ситуације, чињенице да се ситуација десила непосредно пре одређеног тренутка и чињенице да је ситуација део нечијег искуства. Ти начини или разлози повезивања могу се схватити као секундарна значења перфекта као видског облика у енглеском језику.

2.1.2.3. Закључак

Када се ради о глаголском виду у енглеском језику, може се поћи од претпоставке да су категорије глаголског вида представљене опозицијама прогресивни/непрогресивни и перфекатски/неперфекатски облик. Као што пише Комри, те две опозиције представљају две врсте глаголског вида које се могу комбиновати, при чему прва означава целину/структуру, а друга повезивање ситуације с одређеним тренутком или другом ситуацијом.

2.2. Адвербијалне партикуле и тип глаголске ситуације у енглеском језику

Овај одељак дисертације бави се карактеристикама адвербијалних партикула у фразним глаголима која утичу на тип глаголске ситуације те ће се у том смислу размотрити и класификације глагола у енглеском језику на основу типа глаголске ситуације као и потешкоће приликом класификовања глагола (а нарочито проблем вишеструких интерпретација).

2.2.1. Однос адвербијалних партикула у фразним глаголима и типа глаголске ситуације

Упркос већ поменутиим терминолошким нејасноћама, неки ранији лингвисти ипак су сматрали да глаголске партикуле изражавају нека својства

типа глаголске ситуације. Круисинга (Kruisinga 1931: 232, 233), на пример, сматра да се разлика између *sit* и *sit down* састоји у „карактеру“ (под којим он подразумева тип глаголске ситуације, а не глаголски вид, Kruisinga 1931: 230, 231); *sit* и *sit down* представљају две одвојене радње, а не два вида једне исте радње. Штавише, он истиче да конструкције као што су *sit down*, *sit up*, *sink down* или *burn down* представљају често средство за изражавање различитих „карактера“ (типова глаголске ситуације). Поутсма тврди да адверби као што су *out*, *through* и *up* „неодређено трајној предикацији“ приписују „терминативни вид“ (Poutsma 1926: 300-301). Он, у ствари, овде мисли на тип глаголске ситуације зато што се главна разлика између тренутних и трајних глагола коју он наводи у ствари односи на разлику између остварења и активности: *to walk downstairs* vs. *to walk down the stairs*, *to hatch eggs* vs. *to sit on eggs* (Poutsma 1926: 287-288). Иако партикуле карактерише као „перфективне“, Кенеди (Kennedy 1920: 24) сматра да партикула *up* у комбинацијама као што су *line up*, *follow up* или *link up* може да изрази „коначни крај неке радње“ или „финалност радње“. Међутим, ови лингвисти нису вршили детаљнија истраживања у овом смеру.

Каснији лингвисти такође су указивали на својства адвербијалних партикула која утичу на тип глаголске ситуације. Дитрих (Dietrich 1960: 87) сматра да партикуле маркирају терминативни *Aktionsart*. Комри (Comrie 1976: 46) запажа теличну природу партикула, али то не образлаже. Трогот (Traugott 1978: 392-393) је мишљења да партикуле као што су *through*, *out*, *up*, *down*, *off* и *over* треба посматрати као маркере терминативног *Aktionsarta*, а не глаголског вида и да се перфективни вид развија из терминативног *Aktionsarta*. Л. Бринтон тврди да „партикуле изражавају теличност“ и стога „додају концепт циља или завршне тачке трајној ситуацији“ (Brinton 1988: 168). Дакле, њен је став да се основна функција партикула састоји у томе да оне, додавањем завршне тачке, претварају ателичне ситуације у теличне; друго значајно питање тиче се тога да ли партикуле додају исту видску информацију сваком глаголу са ким се комбинују.

2.2.2. Тип глаголске ситуације у енглеском језику

Већ смо дефинисали тип глаголске ситуације као лексичку категорију која се односи на начин реализације глаголске ситуације, на природу те ситуације, и представља њене објективне карактеристике. Тип глаголске ситуације показује каква је природа глаголске ситуације: да ли ситуација подразумева процес и развој или не, односно да ли садржи сегменте који су део таквог процеса (+/- стативност); да ли су ти сегменти, ако постоје, једнаки по квалитету или подразумевају и сегмент који означава природну кулминацију или крај ситуације (односно, да ли ситуација тежи циљу или не); да ли ситуација може да траје одређено време или обухвата само један тренутак. Дакле, ова категорија показује да ли постоји динамични процес са сегментима, каквог су квалитета ти сегменти (ако постоје), како су распоређени у оквиру ситуације, као и трајање ситуације.

2.2.2.1. Класификација глагола на основу типа глаголске ситуације

Постоје бројне лексичке класификације глагола (Bach, 1981, 1986; Dowty, 1979; Mourelatos, 1978; Vendler, 1957). У овој студији поћи ће се од најутицајније лексичке, односно семантичке класификације коју је приказао Вендлер (Vendler 1967), а коју ћемо разрадити и допунити. Ова подела на четири врсте глагола и глаголских израза – активности, стања, остварења и достигнућа, што су директни преводи енглеских термина *activities*, *states*, *accomplishments* и *achievements*, али се могу срести и други термини за исте или сличне језичке групе – заснива се на енглеским глаголима, али, као што смо већ образложили, понудила је оквир и за поделу глагола у другим језицима, па и у српском. Сваки тип глаголске ситуације одликује се одређеном комбинацијом три микрообележја са одговарајућим предзнаком +/-, и истовремено он индикује одговарајуће синтаксичко-семантичко понашање глаголских лексема. Из тога следи да је тип глаголске ситуације проверљив уз помоћ одговарајућих синтаксичко-семантичких тестова. Семантичка обележја као што су, на пример, итеративност, деминутивност, аугментативност, пејоративност, сативност и

слично нису се показала као дистинктивна, већ имају статус додатних семантичких обележја.

Сада ћемо се позабавити поменути дистинктивним обележјима у енглеском језику.

Дистинктивна обележја на основу којих се дефинише тип глаголске ситуације схватају се на следећи начин:

а) дистинктивно обележје [+стативност] односи се на одсуство развоја или процеса у глаголској ситуацији; стативност такође не подразумева сегменте какви постоје у динамичном процесу и који доводе до промене у ситуацији, па се ситуација своди само на трајање одређене особине у времену; ако развој и сегменти постоје, ситуација има обележје [-стативност]. Као што то тврди Комри (Comrie 1976: 49), док ће стања наставити да трају уколико се нешто не догоди да промени то (*stand, know*), динамичне ситуације наставиће да трају само уколико су непрекидно под утицајем неког извора енергије, споља или изнутра (*run, emit light*).

б) дистинктивно обележје [+трајање] показује да ситуација траје одређено (дуже или краће) време, а обележје [-трајање] означава тренутне ситуације;

в) дистинктивно обележје [+циљ] означава да ситуација тежи циљу, има завршни сегмент након којег се ситуација природно завршава, а [+циљ] не подразумева тај крајњи сегмент, циљ. У овој семантичкој дистинкцији изузетно је значајно напоменути да се ситуације не могу описивати само глаголом, већ глаголом и његовим аргументима (субјектом и објектом) и зато је понекад тешко разграничити теличне од ателичних ситуација. Телична природа ситуације може се тестирати на следећи начин: „ако реченица са имперфективним значењем (као што је енглески прогресив) имплицира реченицу са перфективним значењем (као што је енглески перфекат), ту ситуацију називамо ателичном; остале ситуације су теличне. Стога се из реченице *John is singing* може закључити да *John has sung*, док се из реченице *John is making a chair* не може закључити да *John has made a chair*“ (Comrie 1976: 44-45). И Х. Филип (Filip 2012: 722, 723) износи пар дијагностичких тестова помоћу којих се проверава разлика између теличних и ателичних ситуација. Најпре, дистинкција између теличних и ателичних ситуација у вези је са темпоралним адвербијалним модификаторима. Као што то показује следећи

пример, само се телични глаголи слободно комбинују су модификаторима типа *in NP* као што је *in an hour*, а само ателични глаголи са модификаторима типа *for NP* као што је *for an hour* (Vendler 1957).

- (7) а) John recovered in an hour / (*) for an hour телично
 б) John swam (*) in an hour / for an hour. ателично (Filip 2012: 722)

Затим, неке фразе којима се изражава квантитет различито се комбинују са теличним и ателичним глаголима, као што је представљено примерима (10) и (11)²¹:

- (8) а) Vesuvius erupted three times. телично (Mourelatos 1978: 425)
 б) John slept (*) three times last night. ателично (Bach 1986: 10)
 (9) а) Vesuvius erupted (*) a lot. телично (Mourelatos 1978: 425)
 б) John slept a lot last night. ателично (Bach 1986: 10)

У вези са овим треба поменути и став Моурелатоса (Mourelatos, 1978) да глаголи, као и именице, поседују својства бројивости.²² Као што суштински небројива именица *beer* може добити интерпретацију бројивости у нумеричким конструкцијама као што је *three beers* (у значењу три порције или три врсте пива), тако и ателични глаголи као што је глагол *sleep* могу добити теличну интерпретацију када се модификују адвербијалом са основним бројем (*three times*). Дакле (*) у примеру (8б) значи да је глагол *sleep* компатибилан са адвербијалом *three times* само у случају да прво поприми теличну интерпретацију и на тај начин задовољи инпут бројивости адвербијала. Као што постоји промена бројивости у небројивост тако су уобичајене и промене теличности у ателичност. Док се неодређени квантификатори као што је *a lot* природно комбинују са ателичним глаголима (пример (9б)), у примеру (9а) (*) значи да је прилог *a lot* прихватљив само у случају да глагол *erupt* поприми ателичну интерпретацију, то јест да од значења једне ерупције поприми значење

²² Више о овоме у Ален, Лич, Веркајл и Болинцер (Allen, 1966; Leech, 1969; Verkuyl, 1971/72; Bolinger, 1975).

низа ерупција. Адвербијали са основним бројевима типа *three times* директно су компатибилни са теличним глаголима као што је *erupt* (пример (10a)).

Такође је примећено да дистинкција телично/ателично систематски ступа у интеракцију са дистинкцијом прогресивно/непрогресивно у домену глаголског вида. Телични глагол, за разлику од ателичног, никада не санкционише закључак типа *X has Ved* који се изводи из исказа *X is Ving*.²³ На пример, ако је исказ *John is dying* (10a) истинит, не може се закључити *John has (already) died* (10б), али ако важи да *John is sleeping* (12a), можемо закључити да *John has (already) slept* (10б) као што илуструу наредни примери:

(10) a) John is dying.	телични глагол у прогресивном облику
б) John has (already) died.	телични глагол у непрогресивном облику
(11) a) John is sleeping.	ателични глагол у прогресивном облику
б) John has (already) slept.	ателични глагол у непрогресивном облику
- (Filip 2012: 722)

На основу објашњених дистинктивних обележја, а узевши и обзир све поменуте чиниоце, одредићемо припадност типу глаголске ситуације глагола и глаголских израза из корпуса. Дата дистинктивна обележја представљају основу за класификацију глагола на основу типа глаголске ситуације. За ту класификацију као основа послужила је Вендлерова класификација коју смо увећали за још једну класу глагола – семелфактивни глаголи (*semelfactives*). На тај начин практично смо користили класификацију К. Смит коју она приказује на следећи начин укључујући и примере из енглеског језика²⁴:

²³ Проблем минималних делова (*minimal parts*) видети код Тејлора (Taylor, 1977) и Баха (Bach, 1981).

²⁴ Детаљније о скорашњој дискусији о инхерентном аспекту и темпоралним својствима ситуација, укључујући и преглед формалних приступа, видети у Арсенијевић (Arsenijević, 2006).

Тип ситуације	Темпорална својства	Примери
стање	стативност, трајање (теличност је неважна за стативне ситуације)	<i>know the answer, love Mary</i>
активност	динамичност, трајање, ателичност	<i>laugh, stroll in the park</i>
остварење	динамичност, трајност и теличност (тј. састоји се од процеса и резултата)	<i>build a house, walk to school, learn Greek</i>
семелфакт.	динамичност, ателичност, тренутност	<i>tap, knock</i>
достигнуће	динамичност, теличност, тренутност	<i>win a race, reach the top</i>

Табела 1. К. Смит, тип глаголске ситуације (Smith 1997: 3, 20)

Узимајући у обзир те поставке, у наредним одељцима (а на основу Новаков 2009а: 43-50) илустроваће се како функционишу тестови на основу којих се одређује којем типу ситуације глаголи и глаголски изрази у енглеском језику припадају.

2.2.2.2. Својства категорија глагола на основу типа глаголске ситуације

2.2.2.2.1. Активности

Активности су ситуације које подразумевају процес и развој, могу да трају извесно време, састоје се од динамичних сегмената, при чему су сви сегменти истог квалитета – ниједан не представља природан крај, циљ ситуације. Пошто не теже циљу, за активности се не може поставити питање *How long did it take to V* (Колико дуго је требало да V), али се може питати колико дуго је сама ситуација трајала (без достизања било каквог циља), па се активности срећу у питањима типа *(For) How long did somebody V* (Колико дуго је неко V). На пример:

(12) а) *How long did it take to swim / run / walk?

б) (For) How long did he swim / run / walk?

Пошто период који активности обухватају није ограничен природним крајем (циљем), глаголи из ове групе (на пример, *swim* – *пливати*, *run* – *трчати*,

walk – ходати) не могу бити модификовани прилошким одредбама за време које подразумевају достизање циља глаголске ситуације (*in X time* – за време X), већ одредбама које подразумевају само трајање (*for X time* – време X). На пример:

- (13) а) *He swam in five minutes.
б) *He was swimming in five minutes.
в) He swam for five minutes.

Пример (13в) је граматичан пошто прилошка одредба (*for five minutes* – пет минута) не подразумева трајање до достизања одређеног циља, већ само период током којег је ситуација постојала.

На крају, за активности се може рећи *If one stops Ving, one did V*, пошто су сви њихови сегменти истог квалитета, односно нема завршног сегмента, па је сваки појединачни довољан да означи квалитет целе ситуације. Према томе, ако се ова ситуација прекине, њен реализовани део довољан је да је дефинише. На пример:

- (14) If he stops walking / running / swimming, he did walk / run / swim.

2.2.2.2.2. Стања

Стања су ситуације које могу да трају извесно време, не подразумевају процес и развој, па немају ни сегменте. Она означавају само трајање у времену, а пошто не обухватају одређени период након којег се природно завршавају или достижу циљ, у следећим тестовима понашају се као активности:

- (15) а) *How long did it take to know / love / possess?
б) For how long did she love somebody / know something / possess something?
в) *She loved somebody / knew something / possessed something in three months.
г) She loved somebody / knew something / possessed something (for) three months.

Пошто не означавају развој и свесно деловање субјекта, стања (на пример, *love* – волети, *know* – знати, *possess* – поседовати), за разлику од

активности, у свом основном значењу не могу бити модификована прилозима попут *carefully* (нажљиво) и *deliberately* (намерно), на пример:

(16) а) *They loved her carefully.

б) *We possessed the house deliberately.

Активности се јављају уз ове прилоге уколико то дозвољава глаголска семантика:

(17) а) He swam carefully.

б) She was swimming carefully.

Коначно, стања, као и активности, могу да се јаве у реченицама следеће структуре:

(18) If she stops loving him she did love him.

2.2.2.2.3. Остварења

Овај тип ситуације означава процес који траје одређено време и тежи циљу, па има сегменте који нису једнаки по квалитету. Дакле, остварења нису хомогена као активности, јер постоји завршни сегмент који представља квалитативну промену, односно природан завршетак ситуације. Као примере за овај тип ситуације, Вендлер наводи углавном глаголске фразе (глагол и објекат, као и друге фразе, на пример *paint a picture*, *read a novel*, *get ready*, Vendler 1967: 107). Због таквих особина, остварења се јављају уз питање *How long did it take to V*, уз прилошке одредбе типа *in X time*, као и у реченичној структури *If one stops Ving, one did not V*. Такво синтаксичко понашање илуструју следећи примери:

(19) а) How long did it take to get ready /grow.

б) *How long did it take to walk?

в) He got ready in 10 minutes.

г) *He walked in 10 minutes.

(20) a) If she stops getting ready, she did not get ready.

б) If she stops walking, she did walk.

Ови тестови показују да остварења обухватају посебан завршни сегмент (*How long did it take to get ready / grow up?* и *He got ready in 10 minutes*), за разлику од активности (**How long did it take to walk?* и **He walked in 10 minutes.*); примери (20a) и (20б) показују да су сегменти у активностима једнаки (*If she stops walking, she did walk*), а код остварења нису (*If she stops getting ready, she did not get ready*), односно да остварења захтевају реализацију целог циклуса да би се изразио квалитет ситуације.

Својство хомогености је кључно за разлику између промене настале услед дејства динамичног ателичног глагола и промене настале услед дејства теличног глагола. То својство увео је Вендлер да би разликовао остварења од активности. Док и активност и остварење „трају, тј. састоје се од сукцесивних фаза које следе једна другу у времену“²⁵ само активности као што су „*running* и слично трају у времену на хоомоген начин; сваки део процес има иста својства као целина“²⁶ тако да, на пример, „ако је тачно да је неко трчао пола сата, мора бити тачно да је трчао сваки тренутак у току тог полчасовног периода“²⁷. Остварења нису хомогена зато што „настављају ка завршном сегменту...; понекад овај климакс баца своју сенку уназад, дајући тиме нову боју оно што се већ догодило“ (Vendler 1957: 146). Дакле, ако је тачно да је тркач истрчао миљу за четири минута, не може бити тачно да је истрчао миљу у било ком периоду који је реални део тог времена“ (Vendler 1957: 146).

2.2.2.2.4. Достигнућа

Достигнућа су тренутне глаголске ситуације које теже циљу, па овај тип глагола може да се јави у питању *How long did it take to V* и уз модификацију *in X time*, али с другачијим значењем него остварења. На пример:

²⁵ „...go on in time, i.e. roughly, (...) they consist of successive phases following one another in time.“ (Vendler 1957: 144)

²⁶ „...running and its kind go on in time in a homogeneous way; any part of the process is of the same nature as a whole.“ (Vendler 1957: 146)

²⁷ „if it is true that someone has been running for half an hour, then it must be true that he has been running for every period within that half-hour.“ (Vendler 1957: 145-146)

(21) a) How long did it take to find the key?

б) She found the key in five minutes.

в) How long did it take to write that letter?

г) She read that letter in five minutes.

Као што примери показују, достигнућа у овим структурама означавају време протекло пре тренутка реализације ситуације (примери (21а) и (21б)), а остварења време током којег је ситуација реализована (примери (21в) и (21г)).

Конечно, достигнућа се могу јавити у следећој реченичној структури:

(22) As soon as she found the key, she has found it.

јер ситуација траје само један тренутак, односно завршава се истог тренутка када и почиње.

Према Даутију, једина и најзначајнија семантичка компонента која раздваја остварења од достигнућа је „споредни догађај или радња која узрокује промену“ (Dowty 1979: 183). Примери Даутијевих остварења су *build a house, shoot someone dead, the collision mashed the fender flat*; примери достигнућа су *reach the age of 21, awaken, notice, realize, ignite, kill, point out* (Dowty 1979: 184). За Даутија су агентивност и темпоралност неважни за разликовање остварења од достигнућа. По овоме се Даути разликује од Вендлера, чија остварења су агентивна и темпорално продужена, док су достигнућа тренутна и неагентивна.

2.2.2.2.5. Семелфактивност

Термин *semelfactive* настао је од латинских речи *semel* (једном) и *factum* (догађај). Овај тип описује ситуације које се завршавају повратком у почетно стање и у овом смислу они су „*full-cycle resettable*“ (Talmy, 1985). К. Смит (Smith 1991: 28) сматра да семелфактивне глаголе треба посматрати као ателичну класу *sui generis*, односно она их дефинише као „*instantaneous atelic events*“ (Smith 1991: 30). За разлику од достигнућа, они не доводе до стварања новог стања, на пример: *flash, gulp, bang, batter, beat, hit, kick, pound, rap, slap, smack, tap, thump*. Комри (Comrie 1976: 42) користи овај термин да означи

двоструке ситуације: оне која се дешавају једном и само једном и итеративне ситуације када описује радње које се понављају²⁸. Дакле, овом глаголском категоријом описују се динамичне, тренутне и ателичне ситуације које се дешавају једном и само једном (нпр. *gulp* – један једини гутљај) или су итеративне (серија гутљаја). Користан опис ове категорије наводи и Енгелберг. Он сматра да ови глаголи, као што је *hit*, описују тренутне догађаје, који трају само тренутак у времену, али без резултантног стања. Стога, глагол *hit* може да именује један ударац или серију удараца, али у овом другом случају нема завршног сегмента серије удараца (Engelberg, 2000).

2.2.2.2.6. Глаголи неодређеног типа

Без обзира на већ поменуте класификујуће семантичко-синтаксичке тестове, неки глаголи ипак могу поседовати различите интерпретације у погледу типа глаголске ситуације. Стога су неки глаголи из корпуса, као што су *bring, get, put, set and take* класификовани као глаголи неодређеног типа (*Vamb – ambiguous*) зато што је у минималном синтаксичком оквиру немогуће одредити којем типу глаголске ситуације они припадају. Интерпретације у погледу типа ситуације код ових глагола прилично варирају и то ће бити забележено у наставку нашег истраживања.

2.2.3. Проблеми класификације глагола на основу типа глаголске ситуације

2.2.3.1. Проблем вишеструких интерпретација

Један од већих проблема приликом класификовања глагола у одређени тип ситуације лежи у томе, што у зависности од компонената многи глаголи могу бити сврстани у различите класе глагола. Зато се приликом анализе корпуса користио метод одређивања типа најпре у минималном синтаксичком оквиру, а затим у конкретној ситуацији из корпуса. Тај проблем може илустровати глагол *run* који је у огољеном окружењу глагол активности, али

²⁸ „У славистици израз *semelafactive* (руски *однокраћный*) или *momentary* (руски *мгновенный*) дат је овом глаголима, без обзира да ли су употребљени итеративно или не.“ (Comrie 1976: 43)

који у одговарајућем контексту или ако је праћен модификатором који ситуацији даје крајњи сегмент има интерпретацију остварења:

(23) а) I ran. (телична интерпретација ако се одреди удаљеност коју треба претрчати)

б) I ran a mile / to the lake. (телична интерпретација) (Levin 2009: 10)

Извесни глаголи могу описивати теличне догађаје када им је објекат бројива именичка фраза, а ателичне догађаје када им је објекат небројива именичка фраза:

(24) а) Sam ate ice cream. (небројива NP – активност / ателичност)

б) Sam ate an ice cream cone. (бројива NP – остварење / теличност)

в) Cory wrote poetry. (небројива NP – активност / ателичност)

г) Cory wrote a poem. (бројива NP – остварење / теличност) (Levin 2009: 17)

Дакле, (временска) ограниченост ситуације означене неким од ових глагола зависи од (физичке) ограничености објекта иза глагола.

Хомогеност као особина небројивих, али не и бројивих именица, преноси се и на парове глагол–објекат и уопштено и на пар активност–остварење. Ако је *half of a pile of salt* и даље со (део је исто што и целина), *half of an apple* није јабука (део није што и целина). Та именичка аналогија може се пренети и на систем глагол–бројив објекат/небројив објекат, односно опозицију активност–остварење:

half of a run is still a run (активност – део је исто што и целина)

drawing half a circle is not drawing a circle (остварење – део није исто што и целина)

Међутим, само присуство директног објекта не гарантује теличност, као што илуструју и следећи примери:

- (25) а) Dana pushed the cart. (бројив NP објекат; активност/ателичност)
б) Brett stirred the batter. (бројив NP објекат; активност/ателичност)
(Levin 2009: 11)

Дакле, глаголска фраза *гурати колица* у примеру (27а) не подразумева достизање циља, односно њу карактерише својство ателичности које је својство глагола активности *гурати*, без обзира на присуство објекта.

2.2.3.2. Проблем глагола стања

Један од проблема приликом дефинисања типова глаголске ситуације тиче се глагола стања. Глаголи стања не подразумевају процес ни развој, могу да трају извесно време, означавају само трајање у времену и не обухватају одређени период након којег се природно завршавају или достижу циљ. Глаголи стања су ателични, али многи глаголи стања понашају се као динамичне ситуације с обзиром да су тада компатибилне са темпоралним адвербијалима типа *for NP*:

- (26) Locals believed for years that a mysterious monster lurked in the lake. (Filip 2012: 728)

У примеру (26) адвербијални израз *for years* указује да глаголски израз на који се он односи (*believe*) подразумева процес и развој и траје извесно време (*for years – годинама*) те се стога суштински глагол стања – *believe* – у овом случају може приписати активностима.

Други проблем са глаголима стања тиче се запажања (Vendler, 1967; Taylor, 1977) да су темпорална својства глагола стања некомпатибилна са енглеским прогресивним обликом. Тејлор (Taylor 1977: 206) сматра да је основна функција прогресивног облика да означи одређено време (тренутак) у оквиру дужег интервала у којем би одговарајући непрогресивни предикати били истинити. На први поглед Тејлорова опсервација изгледа уверљиво, али и Вендлер и Тејлор су превидели чињеницу да се и предикати стања често могу

употребљавати у прогресивном облику, осим када је у питању глагол *be* у комбинацији са придевом или именицом и препозиционим изразом:

(27) I am understanding you but I am not believing you. (Bach 1981: 66)

(28) John is knowing all the answers to test questions more and more often. (Binnick 1991: 121)

(29) *Bill is being sick in the garden, but John is being a hero. (Bach 1981: 66)

Као што ћемо касније видети, употреба глагола стања у прогресивном облику подлеже одређеним специфичним интерпретацијама, али сва та тумачења обухватају неку темпоралну манифестацију карактера глагола стања.

Оваква запажања одбацују и могућност груписања глагола стања и достигнућа у једну природну класу глагола заснованом на њиховој претпостављеној некомпатибилности са енглеским прогресивним обликом (а да активности и остварења припадају истој класи глагола услед њихове компатибилности са енглеским прогресивним обликом). Постоје и три додатна аргумента против оваквог груписања. Прво, супротно Вендлеровим ставовима, не само глаголи стања већ и глаголи достигнућа могу да се јаве у енглеском прогресивном облику (примере из корпуса навешћемо даље у тексту)²⁹: *he is winning the race, he is dying, he is reaching the top, he is falling asleep, he is leaving*. Друго, оваква груписања би поништила дистинкцију динамичност/стативност. Треће, овакво груписање би раздвојило остварења и достигнућа, негирајући њихову базичну сличност, а то је постојање завршног сегмента, односно постојање импликације достизања циља.

2.2.3.3. Проблем семелфактивних глагола

Као што смо већ навели, семелфактивним глаголима може се приписати и итеративна интерпретација и интерпретација у којој се радња посматра као да се обавља једном и само једном. То значи да се реченични израз *Kelly blinked* може тумачити као један трептај или серија трептаја. Код осталих динамичних

²⁹ Више о овоме у Dowty, 1977 и Mourelatos 1978: 193

ситуација, да би једна интерпретација била итеративна неопходно је да глагол буде праћен именичком фразом у множини и то без детерминатора:

(30) Ashley noticed spots.

(31) Inspectors noticed the spot.

(32) Kim wrote letters. (Levin 2009: 11)

Међутим, док итеративна интерпретација семелфактивних глагола и даље описује једноструку радњу (*a single situation*), итеративна остварења/достигнућа увек подразумевају вишеструке радње. Иако се семелфактивни глаголи често (погрешно) сврставају у класу достигнућа, итеративни семелфактивни глаголи идентични су са глаголима активности у дијагностичким тестовима. Дакле, граматички/семантички, семелфактивни глаголи у погледу понашања у обрасцима понашају се као глаголи активности, а не као глаголи достигнућа (Levin, 1999). И итеративни семелфактивни и глаголи активности комбинују се са адвербијалима типа *for three minutes* и за обе класе глагола важи да кад год је *X is Ving is true*, онда важи и да је *X Ved* или *X has Ved*. Једини начин за разликовање активности од итеративних семелфактивних глагола је одсуство односно присиство итеративне интерпретације. Када немају итеративну интерпретацију, тренутни глаголи се у тестовима понашају као достигнућа. Међутим, глаголи достигнућа разликују се од тренутних глагола по томе што никада не дозвољавају итеративну интерпретацију.

2.2.3.4. Остали проблеми класификација

Мноштво класификација донело је и многе секундарне класификације као што је разликовање две поткласе достигнућа: кулминације (*culminations*):

(33) The climber reached the summit.

(34) The train arrived at the station.

(35) The balloon popped. (Levin 2009: 4)

и дешавања (*happenings*) (Bach, 1986).

- (36) The students won the lottery.
(37) My mother missed the bus.
(38) Cameron recognized a movie star. (Levin 2009: 4)

Услед недостатка простора и услед другачије постављеног циља ове студије, овакве секундарне класификације неће бити узимане у обзир. Такође, разлика између категорија остварења и достигнућа у неким класификацијама посматра се само на пољу прагматике, а не и на пољу лингвистике па се онда ове категорије сврставају у једну класу (Verkuyl, 1993).

2.2.4. Дијагностички тестови за одређивање типа глаголске ситуације

У проучавању енглеског дела корпуса коришћена је следећа процедура: сваки глагол комбинован са енглеским партикулама *down*, *off*, *out* и *up* сврстан је у одређену категорију глаголског вида и типа глаголске ситуације у складу са претходно наведеним класификацијама. То је спроведено тако што је сваки лексички глагол смештен у минимални синтаксички оквир тј. са субјектом у једнини и без објекта уколико је могуће (нпр. *John ran*) и са само оним реченичним аргументима који су граматички неопходни (нпр. *I copied my brother* уместо *I copied the picture into my book*). Овакав оквир је коришћен са циљем да се елиминишу утицаји других реченичних компонената на припадност одређеној категорији глаголског вида и типа глаголске ситуације. Овај концепт истраживања поклапа се са теоријом типа глаголске ситуације коју су предложили Левин и Рапапорт-Ховав и Оленс (Levin and Rapoport-Hovav, 1998; Olsens, 1997). Они тврде да се семантички концепт једног глагола гради почевши од најмање јединице, тј. глаголске основе, па до највеће јединице на такав начин да се семантички елементи могу додавати, али не и изостављати. Овакав приступ, дакле, је при ставу да се глаголи класификују на основу најбазичније интерпретације коју могу имати. На пример, ако неки глагол може бити глагол активности, нпр. *She painted for hours*, он се класификује као глагол активности иако се глаголу *paint* могу приписати знатно сложеније интерпретације када се додају неке реченичне компоненте, нпр. *She painted a picture in an hour* (остварење).

Следећи корак у процедури било је сагледавање лексичких глагола са поменутих партикулама у ширем оквиру, заједно са осталим реченичним елементима. Затим је извршено поређење са претходним резултатима (статистичка анализа глагола без партикула) да би се утврдило колико и како је свака од партикула утицала на евентуалну промену глаголског вида и типа глаголске ситуације лексичких глагола. Одређивање припадности глагола из корпуса одређеном типу глаголске ситуације у енглеском језику спроведено је применом скупа Вендлерових дијагностичких тестова. Приликом избора дијагностичког теста, водили смо се принципом применљивости како на енглески тако (у овој нашој студији) и на српски језик.

2.2.5. Закључак

Примена Вендлерових поставки и тестова за класификацију глагола у енглеском језику потврдила је да ће на основу синтаксичког понашања енглески глаголи и глаголске фразе из корпуса класификовати у шест типова ситуације – активности, стања, остварења, достигнућа, семелфактивне глаголе и глаголе неодређеног типа. Као што је већ поменуто, таква класификација заснива се на појединим дистинктивним обележјима присутним у значењу глагола, а с друге стране омогућава и предвиђање синтаксичког понашања глагола и глаголских израза.

2.3. Однос глаголског вида и типа глаголске ситуације у енглеском језику

Проучавајући корпус из угла видске или лексичке функције адвербијалних партикула у фразним глаголима свакако се морамо дотаћи односа између ове две глаголске категорије. И раније је примећено да постоји специфична корелација између глаголских категорија вида и типа глаголске ситуације, односно да перфективност и имперфективност ступају у интеракцију са лексичком глаголском категоријом. Перфективност обухвата недостатак упућивања на унутрашњу временску структуру неке ситуације, али то не значи да постоји недостатак такве унутрашње временске структуре. Стога „потпуно је могуће да се перфективне форме користе за структурално комплексне

ситуације, као што су оне које трају извесно време или обухватају већи број дистинктивних унутрашњих фаза, под условом да се ситуација посматра као целина“ (Comrie 1976: 21)³⁰. Дакле, док су тренутне ситуације обавезно перфективне, итеративне тренутне ситуације могу бити и имперфективне, а и перфективне форме могу да се односе на ситуације које нису тренутне. Што се тиче дистинкције телично/ателично, семантички обим теличних глагола знатно је ограничен када се комбинује са опозицијом перфективно/имперфективно. Дакле, телични глагол у перфективној форми подразумева достизање крајњег сегмента једне ситуације, док телични глагол у имперфективној форми нема такву импликацију и показује да у том одређеном тренутку крајњи сегмент није достигнут (Comrie 1976: 46). Такође, запажено је да се у многим језицима сви или неки глаголи стања не јављају у перфективној форми. Међутим, пошто стања могу да почну и да се заврше, у неким језицима глаголи стања могу да се јаве у перфективној форми, али у интерпретацији која би обухватала почетак и/или завршетак тог стања. Ови Комријеви ставови биће проверени испитивањем корпуса.

Многи су се бавили овим питањем, али оно око чега се сви углавном слажу је да су глаголске видске класе универзалне (уз извесне термилошке разлике то су перфективност/имперфективност), али да су њихове манифестације у природним језицима веома разнолике (Hoerelman, 1981; Bach, 2004; Van Valin, 2006; von Stechow and Matthewson, 2008). Немају сви језици категорију глаголског вида, али сигурно је да сви језици имају средства за изражавање семантичких карактеристика изражених перфективним/имперфективним глаголским формама, као што је то случај са савременим грчким или словенским језицима. Ово води до закључка да је у језицима који немају јасно изражену категорију глаголског вида, категорија глаголског вида у ствари прикривена семантичка категорија на реченичном нивоу. Поменути ставови биће подвргнути провери на матерјалу корпуса у наставку истраживања.

³⁰ „Thus it is quite possible for perfective forms to be used for situations that are internally complex, such as those that last for a considerable period of time, or include a number of distinct internal phases, provided only that the whole of the situation is subsumed as a single whole.“ (Comrie 1976: 21)

2.4. Функција адвербијалне партикуле *down* у фразним глаголима

Забележено је 85 примера финитних глаголских облика са партикулом *down*, од чега су у 53 случаја у питању различити лексички глаголи. На основу корпуса може се закључити да партикула *down* приписује мноштво значења лексичким глаголима. Основно значење које партикула *down* приписује лексичком глаголу је значење завршетка радње уз могућу импликацију неуспеха (28,6% – *break down*_{1,2,3}, *close down*, *coin down*, *come down*₂, *filter down*, *flag down*, *follow down*, *inch down*, *lay down*₃, *let down*_{2,3,4}, *reach down*, *settle down*_{1,2}, *track down*_{1,2}, *turn down*_{1,2}, *wiegh down*), као у следећим примерима:

(39) The marriage broke down. (2: 202)

(40) What we think of as the Minoan strata reach down to about seventeen feet... (3: 46)

(41) ...while at the same time the awful silence of the terrible prison weighed me down. (3: 181)

(42) Point is, Noah settled down there. (3: 278)

(43) As I trace the course of events, this dislike of their chief's filtered down until it came to imbue the whole force... (5: 395)

(44) Renard's friend Tristan Bernard, playwright and wit, once flagged down a hearse as if it were a taxi. (6: 49)

Значајно је заступљено и просторно значење кретање на доле и заузимања нижег положаја (27.4% – *bang down*, *bring down*, *carry down*, *come down*_{1,3}, *go down*_{1,2}, *fling down*, *hand down*, *let down*₁, *lie down*, *lay down*_{1,2}, *plonk down*, *pull down*, *sit down*_{1,2, 3, 4}, *squat down*, *throw down*_{1, 2}), као у примерима:

(45) I pulled my hood down and my hair was dry. (2: 31)

(46) One fifth of the earth's species went down with Varadi. (3: 18)

(47) ...Betty thought as her husband sat down to a roomful of noise. (3: 264)

(48) That the man in the grey suit is out to chisel you, and that the tart with too much scent will turn out to be Brazilian transsexual as soon as you lay down your credit card. (4: 12)

(49) The newspaper is not flung down in excitement, but folded carefully. (5: 294)

Корпус сведочи и о мноштву посебних значења као што су смањивање и редуковање (17,9% – *boil down, calm down*_{1,2}, *cut down*_{1,2}, *die down*_{1,2,3}, *dress down, drive down, settle down*_{4,5}, *whittle down*_{1,2}), уништавање и напад (9% – *chop down, hack down, knock down, spit down, strike down*), пораз и потискивање (9% – *back down, cast down, face down, grind down*_{1,2}, *slap down, talk down*), писање и извештавање (4,7% – *write down*_{1,2,3}), рад и активности (2,3% – *settle down*_{1,2}) и чишћење и поравнавање (1% – *smooth down*).

Партикула *down* може унети мању семантичку модификацију у лексички глагол (*close* – to shut something in order to cover an opening, or to become shut in this way, *close down* – to stop all work or activities; *die* – to cease all biological activity permanently or cease to exist, *die down* – to become much quieter or less intense; *dress* – put on or wear clothes, *dress down* – to wear clothes that are less smart than usual; *grind* – to break something such as corn or coffee beans into small pieces or powder, either in a machine or between two hard surfaces, *grind down* (something) – to rub it against a hard surface or on a machine in order to make it smooth or sharp; *hand* – to give something to someone else with your hand, *hand down* (possessions, skills or knowledge) – to give or to leave to people who are younger or belong to a younger generation; *slow* – to become slower or to make something slower, *slow down* – to become less active when they have been working very hard or have been very energetic; *track* – to search for a person or animal by following the marks they leave behind them on the ground, their smell etc., *track down* – to find someone or something after searching for them with effort) или му може потпуно променити значење (*back* – to support someone or something, especially by giving them money or using your influence, *back down* – if you back down on something, you accept someone else's point of view or agree to do what they want you to do; *cut* – divide something with a knife, scissors etc., *cut down* – to reduce or do something less often; *drive* – to make a car, truck, bus etc move along, to take someone somewhere in a car, truck etc., if people drive somewhere, they travel somewhere in a car, *drive down* – to make something become lower; *grind* – to break something such as corn or coffee beans into small pieces or powder, either in a

machine or between two hard surfaces, *grind down* (someone) – to persistently attack, annoy or treat cruelly; let – to allow someone to do something; o not stop something happening, or to make it possible for it to happen, *let down* – if someone or something lets you down, they fail to do something that you have been relying on them to do; *put* – to move something to a particular place or position, especially using your hands, *put down* – to criticize or make someone appear foolish or unimportant; *run* – move quickly using legs, race, organize/be in charge; *run down* – if you run down someone or something, you criticize them strongly; *turn* – to move your body so that you are looking in a different direction, *turn down* – to refuse someones request or offer).³¹

2.4.1. Утицај партикуле *down* на тип глаголске ситуације

Поменути утицај на семантику огледа се и у резултатима утицаја партикуле *down* на тип глаголске ситуације лексичких глагола (Табела 3).

Лексички глагол (без партикуле <i>down</i>) → Фразни глагол са партикулом <i>down</i>	Број примера	Број примера у процентима
Активност → Остварење	33	38,8%
Активност → Достигнуће	25	29,4%
Достигнуће → Достигнуће	7	8,3%
Глаголи неодређеног типа → Остварење / Достигнуће	8	9,4%
Семелфактивни глаголи → Достигнуће	5	5,9%
Активност → Активност	4	4,7%
Остварење → Остварење	3	3,5%
Укупно	85	100%

Табела 3. Утицај партикуле *down* на тип глаголске ситуације лексичких глагола

³¹ С обзиром да циљ ове студије није проучавање семантичких већ видских компоненти поменутих глаголских облика, овде су издвојена само нека од значења лексичких и фразних глагола да би се информативно илустровао и тај утицај партикула на глаголе (ова важи са све партикуле у дисертација). За дефинисање значења лексичких глагола консултован је речник *Longman Dictionary of Contemporary English* (LDC) и електронски речник *Longman English Dictionary Online* (LED), а за значења фразних глагола речници *Collins Cobuild Dictionary of Phrasal Verbs* (CCD) и *Oxford Phrasal Verbs Dictionary* (OPV).

У погледу типа глаголске ситуације, као што се може видети из Табеле 3, лексички глаголи већином су активности (72,9%), а у мањем броју достигнућа (8,3%), остварења (3,5%), семелфактивни глаголи (5,9%) и глаголи неодређеног типа (9,5%).

2.4.1.1. Утицај партикуле *down* на глаголе активности

Из Табеле 3 може се закључити да ако су основни глаголи активности, партикула *down* им углавном (у 93,6% случајева) мења обележје [-циљ] у обележје [+циљ], градећи тако достигнућа и остварења. Само у 6,4% случајева глаголи активности задржавају основна својства и након додавања партикуле *down* (Табела 4).

Лексички глагол (без партикуле <i>down</i>) → Фразни глагол са партикулом <i>down</i>	Број примера	Број примера у процентима
Активност → Остварење	33	53,2%
Активност → Достигнуће	25	40,4%
Активност → Активност	4	6,4%
Укупно	62	100%

Табела 4. Утицај партикуле *down* на глаголе активности

Корпус показује да основни глаголи, дефинисани као активности на основу претходно објашњених параметара, након додавања партикуле *down* постају остварења у 53,2% случајева (*break down*_{1,3}, *boil down*, *calm down*_{1,2}, *cut down*₁, *drive down*, *filter down*, *follow down*, *go down*_{1,2}, *grind down*_{1,2}, *hand down*, *lay down*₃, *let down*_{1,2}, *lay down*, *reach down*, *run down*, *settle down*_{1,2,3,5}, *smooth down*, *talk down*, *track down*_{1,2}, *weigh down*, *whittle down*₂, *write down*_{1,2,3}), што илуструју и следећи примери.

(50) Things died out; rages between nations and continents settled down. (1: 138)

(51) Suddenly, it all boiled down to sex. (1: 151)

- (52) Then she calmed down a little and switched back to English. (2: 189)
- (53) Ah, you will say – Oliver would certainly say it – that was just with Gordon, he just ground you down, it was not a fair trial, give it another go, love. (2: 214)
- (54) I think that's how you write it down. (3: 202)
- (55) ...(will she let him down like that bitch did me?)... (3: 239)
- (56) I'm not running my team down. (3: 288)
- (57) And because it doesn't taste of anything, consumers have to be charged less for it, and that drives down the productions margins, and so on. (4: 121)
- (58) After a while he calmed down, or more likely got tired. (4: 201)
- (59) Funnily enough, I have tracked her down. (4: 234)
- (60) Eighty bursting leopardskins are whittled down to twenty-four, to twelve, to six, and then a final three. (5: 275)
- (61) I ask him about a specific matter, he breaks down the proposition logically, and supplies alternative nouns to display its absurdity... (6: 44)

Да објаснимо поменућу теличну функцију адвербијалне партикуле *down* на неком од ових примера. У дијагностичким тестовима глагол *write* из примера (54) понаша се као глагол активности:

- (62) а) (For) How long did he write something?
б) He wrote something for five minutes.
в) If he stops writing, he did write.

Додавање партикуле *down* на овај глагол активности уводи компоненту ограничености радње односно постављања и достизања циља након извесног трајања радње писања те се глагол *write down* у дијагностичким тестовима понаша као глагол остварења:

- (63) а) How long did it take to write something down?
б) He wrote it down in 10 minutes.
в) If he stops writing down, she did not write it down.

Ови тестови показују да глагол остварења *write down* обухвата посебан завршни сегмент (*записати*) за разлику од активности (*писати*) и да су сегменти у глаголу активности *write* једнаки, а код остварења *write down* нису зато што остварења захтевају реализацију целог процеса записивања да би се изразио квалитет ситуације. Темпорално посматрано, глагол остварења *write down* означава читаво време током којег је ситуација записивања реализована.

Дакле, у овим примерима партикула *down* мења обележје [-циљ] глагола активности у обележје [+циљ] утицајући тако на промену типа глаголске ситуације.

У око 40,4% случајева глаголи активности постају достигнућа (*break down, cast down, chop down, cut down*_{1,2}, *flag down, fling down, let down*_{3,4}, *lie down*_{1,2}, *lay down*_{1,2}, *pull down, settle down*₄, *slow down, sit down*_{1,2,3,4}, *squat down, strike down, turn down*_{1,2}, *whittle down*₁), као у наредним примерима:

(64) And so, gradually, his feelings billowed out like a parachute, and after that alarming initial descent, everything suddenly slowed down, and he hung there, the sun on his face, the ground scarcely moving towards him. (1: 20)

(65) He stared at it for about a minute then chopped down very hard several times, in quick succession, as if he had to get the blows in before the giblets panicked and ran off. (1: 80)

(66) My wife let me down, my best friend let me down, it was only my character and my bloody tendency to feel guilt that made me not see this before. (2: 217)

(67) ...when Hugo, Bishop of Besacon, was cast down into the darkness... (3: 84)

(68) Miss Fergusson lay down, took some water, and slept. (3: 168))

(69) She was pretty disappointed and sat down opposite me and crossed her legs... (3: 290)

(70) He lies down in his floral, fragrant cabin. (5: 256)

(71) Jean is struck down with bouts of low spirits. (5: 263))

(72) Then he settled down to talk to the daughter about death; (6: 25)

(73) ...he laid down his camera. (6: 28)

(74) I squatted down and cleaned out the lichened chisel-cuts with the keys to my rental car... (6: 196)

У дијагностичким тестовима глагол *squat* из примера (74) понаша се као глагол активности:

- (75) а) (For) How long did he squat?
б) He squatted for five minutes.
в) If he stops squatting, he did squat.

Додавање партикуле *down* на овај глагол активности уводи компоненту достизања циља те се глагол *squat down* у дијагностичким тестовима понаша као глагол достигнућа:

- (76) а) How long did it take to squat down?
б) He squatted down in three seconds.
в) As soon as he squat down, he has squatted down.

Као што примери показују, глагол *squat down* у овим структурама означава време протекло пре тренутка реализације ситуације (време пре достизања циља, односно чучња) и показује да радња обављања чучња траје само један тренутак, односно завршава се истог тренутка када и почиње.

Само у 6,4% случајева глаголи активности задржавају основна својства и након додавања партикуле *down* и то су следећи примери:

(77) Ann had often wondered about the way Jack presented himself to the world: was he dressing down, in pursuit of a remembered or imagined yeoman simplicity; (1: 74)

(78) If I were coining it down in the bull market, I reminded him, and you were my oldest friend and out of work and you came up with two corking girls like that, I'd be honoured to pay the bill. (2: 23)

(79) ...but the threat never seemed to understand that it was being faced down, and continued much as before. (3: 52)

(80) A while ago I was shooting a regular 59, and now, under cloudless skies, I was inching down to the low 50s. (3: 297)

Посматрајући ове примере активности (77)–(80) већ на први поглед запажамо да су сви глаголи у прогресивном облику. Дакле, неизбежно је закључити да постоји нека значајна корелација између глагола активности и прогресивног видског облика. Активности су ситуације које подразумевају процес и развој, могу да трају извесно време, састоје се од динамичних сегмената, при чему су сви сегменти истог квалитета. С друге стране прогресивност имплицира комбинацију прогресивног (по Комрију) и нестативног (динамичног) значења. Комри (Comrie 1976: 38) сматра да „енглески прогресивни облик означава привремену ситуацију: дакле, осим што би обухватао сâмо прогресивно значење, енглески прогресивни облик означава и привремено стање и привремену уобичајену ситуацију“³². Дакле, темпорална својства глагола активности (динамичност и трајање) природно су компатибилни да прогресивним видом и на тај начин се објашњава забележена ателичну функцију партикуле *down*.

У случају фразног глагола *inch down* услов завршетка радње (достизања циља) остварује се партикулом *down* тј. партикула *down* додаје својство теличности глаголу *inch*, те фразни глагол *inch down* има дистинктивна својства остварења (у инфинитиву). Међутим, прогресивни облик овог глагола (*was inching down*) запажен у примеру (80) изражава радњу која је у току у датом темпоралном оквиру (прилог *now*) те се у интерпретацији типа глаголске ситуације овог фразног глагола изузетно узима у обзир и категорија глаголског вида (прогресивни облик фразног глагола неутралише његову теличност). Слично је и са фразним глаголом *dress down* (у значењу лошије се облачити него обично) који у непрогресиву има дистинктивно обележје [+циљ]. Међутим, у конкретном примеру (77) прогресивни вид глагола (*was dressing down*) указује на то да је радња у датом темпоралном оквиру недовршена, односно неутралише њено својство теличности. Наиме, циљ глаголске ситуације (*обући се*) није достигнут и овај глаголски израз представља уобичајену привремену ситуацију у прошлости. Дакле, услед поменутих контекстуалних утицаја, као изузетак у анализи, глаголски вид (прогресив) је укључен у тумачење

³² „...the basic meaning of the English Progressive is to indicate a contingent situation: this would subsume progressive meaning itself, and also the use of the Progressive to indicate a temporary (contingent) state, and its use to indicate a contingent habitual situation.“ (Comrie 1976: 38)

припадности ових малобројних фразних глагола одређеном типу глаголске ситуације.

Међутим и ови подаци потврђују теличну природу ове енглеске партикуле, односно глаголима са обележјем [-циљ] (глаголи активности) партикула *down* у већини случајева (94 %) мења то обележје у обележје [+циљ].

2.4.1.2. Утицај партикуле *down* на глаголе стања

У корпусу нису детектовани примери са лексичким глаголима стања.

2.4.1.3. Утицај партикуле *down* на семелфактивне глаголе

У корпусу је запажено 5,9% семелфактивних лексичких глагола:

(81) ...then he banged down a pepper-grinder like a gavel and kissed me to applause. (2:193)

(82) ...a twenty-five pound bag of biscuit was thrown down to them...(3: 119)

(83) I hacked them down, grubbed them up and set fire to them. (4: 122)

(84) The metaphysical *provocateur* reached the ground, took off his shoes, and walked towards the animals; wherupon an irritated lioness knocked him down, and bit through his carotid artery. (6: 21)

(85) He comes running, throws down his hat and... (6: 51)

Глаголи *bang*, *hack*, *knock* и *throw* су динамични, тренутни и ателични и њихово извршење не доводи до неког новог стања. Глагол *hack* у примеру (83) описује ситуације које су итеративне (сећи у серијама), док глагол *bang* у примеру (81), глагол *throw* у примерима (82) и (85) и глагол *knock* у примеру (84) служе да опишу ситуације које се дешавају једном и само једном (*лупити*, *бацити*, *ударити*). Стога се глагол *hack* у дијагностичким тестовима понаша као глагол активности:

(86) а) (For) How long did somebody hack them?

б) I hacked them for three minutes.

в) Ако важи да I am hacking them следи да I have hacked them.

Међутим, за разлику од активности, глагол *hack* има итеративну интерпретацију и стога смо га сврстали у семелфактивне глаголе.

С друге стране глаголи *bang*, *knock* и *throw* у дијагностичким тестовима понашају се као глаголи достигнућа:

(87) a) How long did it take to throw the hat?

б) He threw the hat in five minutes.

в) How long did it take to bang the pepper-grinder?

г) She banged the pepper-grinder in five minutes.

Као што примери показују, семелфактивни глаголи, као и глаголи достигнућа, означавају време протекло пре тренутка реализације ситуације. Коначно, семелфактивни глаголи се могу јавити у следећој реченичној структури:

(88) As soon as he threw the hat, he has thrown it.

јер ситуација не само што се дешава једном и само једном, она траје само један тренутак, односно завршава се истог тренутка када и почиње.

Додавањем партикуле *down* семелфактивни глаголи постају глаголи достигнућа; дакле ова адвербијална партикула претвара ателичне ситуације (семелфактивни глаголи) у теличне (достигнућа) потврђујући тиме функцију ове партикуле као маркера теличности.

2.4.1.4. Утицај партикуле *down* на глаголе остварења и достигнућа

Понекад се значење партикуле *down* поклапа са значењем глагола као у примеру *fall down*. Из овог разлога јављају се и неке тврдње да партикуле не додају никакво значење глаголу те да су стога редувантне (Jackendoff 2002: 76). Упркос преклапању значења партикуле *down* са лексичким глаголима у неким фразним глаголима, партикула *down* ипак није сувишна, као што то тврди Џекендоф. У комбинацијама са теличним глаголима остварења и достигнућа, партикула *down* служи да нагласи инхерентну теличност глагола или да скрене пажњу на ефектност саме радње. Када су у питању лексички глаголи остварења

или достигнућа (укупно 11,8%), наше истраживање (Табела 3) показује да партикула *down* не утиче на категорију глаголског вида лексичких глагола. Ова партикула само служи да нагласи завршни сегмент теличне ситуације не пружајући никакве информације о достизању или реализовању циља.

У око 3,5% случајева, лексички глаголи су остварења и додавање партикуле *down* само интензивира њихову теличну природу, као у примерима:

(89) The initial contempt had died down by now, and even resentment, that normally reliable emotion, no longer invaded her as it had for the first couple of years. (1: 77)

(90) Later in the day, when the heat dies down, they are back out on the pavement again, this time sitting on little upright rush-seated chairs. (2: 233)

(91) The cries of witness to Sir Arthurs presence have now died down, perhaps because there has been no answering acknowledgement from the stage. (5: 499)

Осим што доноси и мању семантичку модификацију и додатну стилску компоненту глаголу *die*³³, партикула *down* кодира и информацију потпуног завршетка радње која је пре тога трајала (узвици су замрли, презир је ишчезао, врелина је минула).

Ако су основни глаголи достигнућа (*back, close, come, plonk, spit, slap*) партикула има улогу да нагласи интензитет и потпуно окончање тренутне ситуације:

(92) ...Buck spat down at him... (1: 96)

(93) ...poison had come down in the rain... (3: 87)

(94) ...if Russia didn't back down or vice versa... (3: 91)

³³ Вендлер (Vendler 1967: 107) безрезервно приписује глаголу *die* дистинктивна својства достигнућа. Међутим, различите контекстуалне ситуације знатно утичу на интерпретацију семантичких својстава овог глагола. Наиме, иако глагол *die* указује на тренутне ситуације, односно достигнућа (као у примеру (294) ...with a rich, pure Oxfordshire accent which should have been recorded before it died out. (6: 221)), ипак су бројно заступљенија тумачења која подразумевају процес који води до достизања циља као у примерима (290)–(293). Комри (Comrie 1976: 47) чак сматра да можда треба установити нову класу глаголских ситуација за глаголе као што је *die* која би се односила на тренутне радње, а којима непосредно претходи процес, у смислу да је тај процес толико нераздвојно везан за ту тренутну радњу да када једном тај процес започне не може се спречити одигравање те тренутне радње. Стога је у овој студији глагол *die* посматран као двосмислен у смислу припадности одређеном типу глаголске ситуације (достигнуће или остварење) у зависности од контекста.

(95) I had opened up on the course with a 67, and gradually my score was coming down. (3: 297)

(96) Oh, it sort of closed down. (3: 302)

(97) Did he think that if he simply plonked himself down he would be taken for a Shelleyan atheist? (6: 8)

Иако се овде чини да постоји идентична компонента у значењу глагола достигнућа и партикуле (на пример, глагол *plonk* у значењу *бацити се, пасти већ* садржи основно значење партикуле *down*), партикула *down* ипак није редувантна. Као што показује и пример (98), она служи да појача завршни тренутак инхерентно теличне ситуације (шамарања) и да скрене пажњу на ефектност саме радње:

(98) I hauled them out and slapped her down, but that only seemed to make her wilder, which I s'pose I should have anticipated, so I jest reached across to my pants and slid out my lizard-skin belt and... (1: 95)

2.4.1.5. Утицај партикуле *down* на глаголе неодређеног типа

Већ смо објаснили потребу за увођењем категорије глагола неодређеног типа. Интерпретација глагола *bring, get, put, set* и *take* у погледу типа глаголске ситуације знатно варира у минималном синтаксичком окружењу. Међутим, одређен синтаксички оквир из корпуса пружа основу за недвосмислено одређивање утицаја које партикула *down* има на ове глаголе. Наиме, након додавања партикуле *down* 50% глагола неодређеног типа постају достигнућа:

(99) Graham took a cleaver from the magnetic rack above his head, and brought it down sharply on the chicken's breastbone. (1: 80)

(100) It was the sitting alone like this that got him down; it made him brood. (3: 51)

(101) Two days out of the fucking Jungle after nearly dying and you put the phone down on me. (3: 221)

(102) I made a sort of noise agreeing and put my head down. (4: 120)

Глагол *put* у примерима (101) и (102) најбоље илуструје ову појаву. Наиме, у оба случаја глагол *put* је активност. Додавањем партикуле *down* овим глаголима обезбеђен је циљ односно крајњи сегмент радње (спуштање слушалице и спуштање главе). У примеру (100) глаголу активности *get* партикула *down* значајно мења значење (*get down – сневеселити, онерасположити*), али му и мења тип ситуације тиме што му обезбеђује завршни сегмент у радњи. Глагол *bring* у примеру (99) је глагол достигнућа, док се додавањем партикуле појачава стилска ефектност радње (*bring down – треснути, лупити*).

Осталих 50% случајева су остварења:

(103) Let me try and set down the opposing points of view. (2: 2)

(104) That's why he's always put Stuart down, laughing at how shabby and boring he is. (2: 175)

(105) ...how sometimes they weren't dead when they were taken down. (6: 77)

(106) You only get down to bone after rotting through time; (6: 235)

Партикула *down* и у овим случајевима испољава исту општу тенденцију, односно додавање ове партикуле мења обележје [-циљ] у обележје [+циљ] у примерима (104) и (105) претварајући активности у остварења. Глагол *get* у примеру (106) и глагол *set* у примеру (103) су остварења те партикула само појачава својство њихово теличности.

Дакле, без обзира на различита тумачења глагола неодређеног вида из корпуса, извесна је функција партикуле *down* у њима – она или претвара ателичне у теличне глаголе (градећи од активности остварења и достигнућа у равномерној дистрибуцији) или појачава својство теличности у глаголима који већ садрже обележје [+циљ] (достигнућа и остварења).

2.4.1.6. Однос типа глаголске ситуације и значења фразних глагола са партикулом *down*

<i>DOWN</i>	Акт → Ост	Акт → Дост	Акт → Акт	Дост → Дост	Ост → Ост	Сем → Дост
Завршетак радње и неуспех 28,6%	break down _{1,2,3} , filter down, follow down, lay down _{2,3} , reach down, settle down _{1,2} , track down _{1,2} , wiegh down	flag down, let down _{2,3,4}	coin down, inch down, turn down _{1,2} come down ₂	close down		
Кретање на доле и заузимање нижег положаја 27,4%	carry down, go down _{1,2} , hand down, let down ₁	bring down, fling down, lie down, lay down _{1,2} , pull down, , sit down _{1,2} , 3, 4, squat down		plonk down, come down _{1,3}		bang down, throw down _{1, 2}
Смањење и редуција 17,9%	boil down, calm down _{1,2} , cut down _{1,2} , drive down, settle down _{4,5}	whittle down _{1,2}	dress down		die down _{1,2,3}	
Напад и уништавање 9%	run down	chop down, break down, strike down		spit down		hack down, knock down,
Пораз и потискивање 9%	back down, grind down _{1,2} , talk down	cast down	face down	slap down		
Писање и извештавање 4,7%	write down _{1,2,3}					
Посао и активности 2,3%	settle down _{1,2}					
Чишћење и поравнавање 1%	smooth down					

Табела 5. Однос типа глаголске ситуације и значења фразних глагола са партикулом *down*

Сегмент који је значајан за наше истраживање тиче се и неког специфичног или преовлађујућег односа семантичког утицаја и утицаја партикуле *down* на тип глаголске ситуације фразних глагола. Наиме, Табела 5 показује да су бројно веома заступљени глаголи достигнућа настали додавањем партикуле *down* на глаголе активности и то у значењу кретања и положаја на доле (16,9%). Бројчано су знатно присутни и глаголи остварења настали додавањем партикуле *down* на активности и то у значењима потпуног завршетка радње (14,3%), смањења и редукције (10,4%) и кретања на доле и заузимања нижег положаја (5,2%). Ови подаци доказују да у скоро половини фразних глагола са партикулом *down* из корпуса, партикула *down* у својим базичним (дословним или пренесеним) значењима има функцију да дода својство теличности, односно да мења својство [-циљ] у својство [+циљ]. Наиме, у овим комбинацијама теличност је садржана у достизању циља који се остварује завршетком кретања на доле и потпуним извршењем радње. Видели смо да је и у осталим значењима ова њена функција доминантна, али процентуална доминантност поменутих комбинација наводи на могући значај уопштавања у закључивању приликом проучавања функција неких других партикула.

2.4.2. Адвербијална партикула *down* у односу на категорије глаголског вида и типа глаголске ситуације

Као што се види из Табеле 6, фразни глаголи са партикулом *down* већински су телични (94,8%). Њихова теличност постигнута је додавањем партикуле *down* на ателичне лексичке глаголе (81,9%) или је већ постојећа теличност задржана уз додатну интензификацију глаголске ситуације (12,9%).

<i>DOWN</i>	Ател.→Ател. 5,2%	Телично→Телично 12,9%	Ател.→Телично 81,9%
Активност → Остварење Активност → Достигнуће			58
Активност → Активност	4		
Достигнуће → Достигнуће Остварење → Остварење		10	
Семелфактивни глаголи → Достигнуће			5
Укупно	4	10	63

Табела 6. Утицај партикуле *down* на својство теличности

Као што смо већ истакли, телична глаголска фраза тежи ка инхерентном или намераваном циљу, док се ателична глаголска фраза односи на догађај који се једино може произвољно зауставити. Међутим, ситуације се не описују само глаголом већ глаголом и његовим аргументима. Теличне глаголске фразе различито се понашају када су употребљене у различитим облицима глаголског вида. Глаголски вид значајно утиче на интерпретацију функције партикуле *down* (као и било које партикуле) у фразним глаголима (видети 2.4.1.1.) Та сложена корелација која постоји између категорија глаголског вида и типа глаголске ситуације одражава се и у интеракцији фразних глагола са перфекатским и префективним видом у енглеском језику. Пошто перфективни вид посматра ситуацију као целину, са теличним глаголом он обухвата неопходни завршни сегмент, а та појава ствара „илузију да је постигнуће циља део лексичког значења таквих глагола“ (Garey in Brinton 1985: 163)³⁴ док, у ствари, том феномену доприноси глаголски вид. Имперфективни вид, с друге стране, посматра ситуацију као структуру и теличне глаголске фразе у имперфективном виду изражавају радње које су несвршене и у процесу и не казују нам ништа о достизању циља.

³⁴ „...this creates the illusion that the achievement of the goal is part of the lexical meaning of such a verb...“ (Garey in Brinton 1985: 163)

Као што то тврди Комри (Comrie 1976: 46) „нарочит значај дистинкције телично/ателично у проучавању глаголског вида лежи у томе да када се комбинује са опозицијом перфективно/имперфективно, семантички обим теличних глагола је знатно ограничен тако да се из глаголског вида реченице која описује теличну ситуацију могу извести одређени логички закључци који се не могу извести из глаголског вида реченице која описује ателичну ситуацију“.³⁵ На пример, телична глаголска фраза у перфективном виду имплицира достизање крајњег сегмента ситуације (овакви примери могу да наведу на мишљење да перфективност указује на свршеност) – радња записивања завршена је у датом темпоралном оквиру (пример (118)). Имперфективне форме (пример (117)) немају такве импликације и означавају да процес записивања последњих речи још увек није завршен у датом временском оквиру:

(107) He looked across at Parsons, who was still writing the last words down. (5: 144)

(108) It's not written down anywhere, but that's more or less the fact of the matter. (5:166)

Дакле, са теличном глаголском фразом могуће је употребити глаголску форму са имперфективним значењем, али са импликацијом да у датом темпоралном оквиру крајњи сегмент још увек није достигнут. Ово је најупадљивије у примерима прогресивних глагола достигнућа када се јавља промена у перцепцији ситуације. Као и у случају глагола активности употребљених у прогресивном виду, у примеру (109) радња напредује ка свом циљу означеним глаголом достигнућа али га не достиже. У примеру (109) фразни глагол достигнућа у прогресивној форми (*are coming down*) имплицира и симултаност са неком другом непрогресивном радњом (*ring up, get on, say*).

(109) So the day after the peace comes out you ring up the Ditchwater in the Round, get on to Dilys O'Muff, say you're coming down because you've just got to see her

³⁵ „The particular importance of the telic / atelic distinction for the study of aspect is that, when combined with the perfective / imperfective opposition, the semantic range of telic verbs is restricted considerably, so that certain logical deductions can be made from the aspect of a sentence referring to a telic situation that cannot be made from the aspect of a sentence referring to an atelic situation.“ (Comrie 1976: 46)

deeply spiritual performance all over again, and what about having a deeply spiritual jar with you afterwards. (1: 181)

Дакле, са глаголима достигнућа употреба прогресивног облика показује да радња траје и да циљ није достигнут; стога се ова комбинација глаголског вида и типа глаголске ситуације користи да означи радње које су у процесу трајања у тренутку говора или, као што ћемо видети у наставку, са субјектима у множини да указује на итеративне ситуације.

Закључујемо са је са теличном глаголском фразом могуће употребити глаголску форму са имперфективним значењем, али са импликацијом да у датом темпоралном оквиру крајњи сегмент још увек није достигнут.

Перфекатски глаголски вид, који посматра ситуацију у односу на резултантно стање, са фразним глаголима такође изражава реализацију крајњег сегмента (достизање циља). Дакле, ситуација је завршена у прошлости и тренутно није у току иако има значај за тренутак говора.

(110) Well, I've tracked down a couple of other films Ann was in and gone to see them. (1: 46)

(111) ...some species had been whittled down not to couples but to seven. (3: 15)

(112) Perhaps a bird had carried it down, as the dove had borne the olive branch. (3: 158)

(113) Life has settled down again. (4: 23)

(114) ...he replied, but it looked to me as if the bastards had ground him down quite a bit. (4:51)

Пример (110) илуструје теличну ситуацију у перфекатској видској форми у којој је процес проналажења филмова завршен у прошлости, али има значајан утицај на садашње стање ствари (гледање филмова). Интерпретација трајања радње није могућа и због објекатске фразе *a couple of other films* која ограничава евентуално продужење радње.

Дакле, глаголски вид значајно утиче на интерпретацију функције партикуле *down* у фразним глаголима. Као што смо већ видели, партикула *down* маркира теличност у 94,8% случајева (износећи само присуство циља као део

лексичког значења), а глаголски вид је тај који тврди да је циљ достигнут (са перфективним или перфекатским видом) или означава да су ситуације у току и да су несвршене не износећи ништа о достизању циља (са имперфективним видом).

У погледу односа фразних глагола са партикулом *down* са видским опозицијама прогресивно/непрогресивно и перфективно/имперфективно помоћи ће нам Табела 7.

<i>DOWN</i>	Активност	Остварење	Достигнуће	Укупно
Перфективни / Непрогресив. 83,6%	0 0%	36 50,7%	35 49,3%	71 100%
Перфективни / Прогресивни 1,2%	0 0%	0 0%	1 100%	1 100%
Имперфективни / Непрогресив. 2,3%	0 0%	1 100%	1 100%	2 100%
Имперфективни / Прогресивни 12,9%	3 27,2%	4 36,4%	4 36,4%	11 100%

Табела 7. Дистрибуција фразних глагола са партикулом *down* у односу на категорије глаголског вида и типа глаголске ситуације

Чињеница да је телична партикула *down* компатибилна са имперфективним глаголским видом иде у прилог тврдњи Л. Бринтон (Brinton 1985: 160) да партикуле у енглеском језику нису маркери перфективног вида. Примери фразних глагола са партикулом *down* у свим глаголским видовима (перфективном, перфекатском и имперфективном) негирају традиционални став да партикуле маркирају перфективни вид. Такође, према Комрију (Comrie 1976: 3) перфективни глаголски вид представља ситуацију као недељиву целину у којој су почетак, средина и крај једно; ситуација се не дели на различите индивидуалне фазе које чине саму радњу. Тиме што се фразни глаголи са партикулом *down* могу безусловно јављати са глаголским перифразама које се фокусирају на почетну, средишњу и завршну фазу ситуације маркирајући ингресивни, трајни и терминативни *Aktionsart*, на пример у

(115) Life is starting to settle down.

(116) She continued breaking down the proposition logically.

(117) He has finished cutting down the only two shrubs in the yard.

потврђујемо да се функција партикуле *down* не може директно повезивати са категоријом глаголског вида.

2.4.3. Утицај контекста на функције адвербијалне партикуле *down*

Синтаксичка модификација има значајну улогу у одређивању типа ситуације. То се посебно односи на утицај контекста, нарочито објекта и субјекта на тип глаголске ситуације.

Оно што смо приметили приликом одређивања типа глаголске ситуације примера из корпуса је да субјекат у енглеском језику може да утиче на тумачење глаголске ситуације у клаузи, али не доводи до промене типа глаголске ситуације. Субјекат у множини (неважно уз који глаголски вид) може унети импликацију паралелног или сукцесивног одвијања једне исте ситуације, али не утиче на синтаксичке карактеристике глаголске ситуације и целе клаузе:

(118) Two efficient villagers go down and retrieve the body; (6: 52)

У примеру (118) на фразни глагол остварења *go down* не утиче субјекатска именичка фраза *two efficient villagers*, али она указује на то да се радње силажења двојице сељака одвијају паралелно у датом временском оквиру. Иначе, број субјекта не утиче на синтаксичке карактеристике глаголске ситуације и целе клаузе, односно тип ситуације би био исти и да је у питању субјекатска именичка фраза *an efficient villager*. Дакле, субјекат има утицај на квалитет односно својства радње (импликација итеративности и паралелног или сукцесивног одвијања глаголске ситуације), али не утиче на резултате остварења односно неостварења циља.

Ако прогресивном фразном глаголу достигнућа (*are sitting down, were sitting down*) претходи субјекат у множини (*the cows, he and Maud*), као што то показују примери (119) и (120), радња се перципира као итеративна, односно радње садрже сегменте који се понављају:

(119) ...the cows are sitting down in the field... (3: 17)

(120) This disgusting libel was being thought up just as he and Maud were sitting down to lunch at the Belle Vue Hotel. (5: 129)

Уз субјекат у множини ситуација се схвата или као једнократна и паралелна (пример (120)), или као две једнаке одвојене једнократне ситуације (пример (119)).

За разлику од субјекта, у енглеском језику директни објекат утиче на тип глаголске ситуације у клаузи. Као што то се наводи у литератури (на пример Brinton, 1985), осим самог присуства/одсуства објекта, на тип ситуације утиче и структура именичке фразе у објекту, односно чињеница да ли је та фраза спецификована (и има модификаторе) или није (па нема модификаторе и схвата се уопштено). Неспецификовани објекат у множини иза фразних глагола под одређеним синтаксичким условима неутралише обележје циљ и тиме директно утиче на тип глаголске ситуације. Неспецификовани објекат у множини не утиче на обележје циљ фразног глагола уколико је фразни глагол у непрогресивном облику. Ако се фразни глагол уз неспецификовани објекат у множини употреби у прогресивном облику, мења се понашање фразних глагола, јер се у том случају губи ограниченост ситуације. Фразни глагол уз неспецификовани објекат у множини и у прогресивном облику означава понављање појединачног сегмента који је првобитно имао циљ, а у збирној ситуацији га нема. Ови ставови подвргнути су испитивањима на корпусу.

Запажено је да у непрогресивним глаголским формама, без обзира да ли је представљен спецификованом бројивом именицом у једнини (пример (122)) или у множини (пример (121)) објекат не мења инхерентну теличност постигнуту партикулом *down*:

(121) Yesterday I went out and cut down the only two shrubs I remembered from ten years ago. (4: 119)

(122) Jules is summoned; he breaks down the door; (6: 50)

У овим примерима глаголска фраза са наведеним објектима подразумева завршни сегмент после којег се ситуација природно завршава, а наредни тестови показују да ситуације теже циљу:

(123) а) How long did it take to cut down the two shrubs?

б) I broke down the door in several minutes.

А затим смо у нашем истраживању обратили пажњу на примере у којима је фразни глагол са партикулом *down* у прогресивној форми праћен објектима и то спецификованим и неспецификованим објектом у множини. Уз неспецификовани објекат у множини и у прогресивном облику фразни глаголи означавају понављање појединачног сегмента који је првобитно имао циљ, а у збирној ситуацији га нема дакле циљ је неутралисан као у примеру:

(124) At times he feels he is letting parents down: a dutiful child should remember being cared for from the first. (5: 4)

У оваквим комбинацијама партикула *down* у фразним глаголима губи инхерентно својство теличности. Пример (124) илуструје употребу глагола активности *let* који постаје достигнуће додавањем партикуле *down*. Међутим, дистинктивно обележје [+циљ] је неутрализовано неспецификованом објекатском фразом у множини *parents*. У овом случају, *let down* јесте достигнуће, али је његово својство теличности неутрализовано прогресивним видом и неспецификованом објекатском фразом. Да је ово тачно показује и следећи пример:

(125) He was letting parents down for years.

Наведена реченица је граматична уз прилошку одредбу (*for years*) типичну за ситуације које не теже циљу. Примери овог типа такође подразумевају својство итеративности, тј. вишеструко понављање догађаја.

Међутим, ако се именичка фраза у објекту модификује, целокупна прогресивна глаголска фраза задржава својство теличности:

(126) He looked across at Parsons, who was still writing the last words down. (5: 144)

Наиме, у оваквим случајевима број (једнина или множина) објекта не игра улогу, па су резултати теста исти и с именицом у једнини и с именицом у множини:

(127) а) How long did it take to write down the last word / the last words?

б) He wrote down the last word / the last words in several minutes.

Именица *word* (*реч*) је бројива, а једнина или множина не мења тип ситуације. Дакле, у овој структури тип ситуације зависи од модификованости именице одређеним чланом: именица с чланом означава јасно дефинисани циљ којем ситуација тежи, ограничење до којег се ситуација може у потпуности реализовати (записати последње речи). Због тога је, иако у прогресиву, глаголска фраза *write down the last words* остварење: она траје извесно време и подразумева циљ.

Дакле, у прогресивним фразним формама, неспецификовани објекат само означава о којој врсти активности се ради (без постављања циља, дакле циљ је неутралисан), док спецификовани означава ограничење и поставља оквир за ситуацију – достизање циља.

Наведени примери показују да не зависи од саме партикуле *down* да ли се може неутралисати обележје циљ већ неутрализација зависи од целе структуре.

Овакви изузеци од преовлађујуће теличне функције партикуле *down* су и очекивани јер, као што смо већ навели, у енглеском језику тип глаголске ситуације није коначно одређен на лексичком нивоу, већ је подложен промени на нивоу глаголске фразе и клаузе.

2.4.4. Закључак

На основу корпуса може се закључити да партикула *down* приписује мноштво значења лексичким глаголима од којих су најзаступљенија значења завршетка уз могућу импликацију неуспеха (28,6%) и просторна значења кретање на доле и заузимања нижег положаја (27,4%).

У погледу типа глаголске ситуације лексички глаголи већином су активности (72,9%), а у мањем броју достигнућа (8,3%), остварења (3,5%), семелфактивни глаголи (5,9%) и глаголи неодређеног типа (9,5%). Ако су основни глаголи активности, партикула *down* им углавном (у 93,6% случајева) мења обележје [-циљ] у обележје [+циљ], градећи тако достигнућа и остварења. Само у 6,4% случајева глаголи активности задржавају основна својства и након додавања партикуле *down*. С обзиром да су сви примери који ово илуструју у прогресивном облику, изузетно је у анализу припадности фразних глагола одређеном типу глаголске ситуације укључена и категорија глаголског вида (прогресивни вид у овим малобројним примерима неутралише теличност коју уноси партикула *down*). Међутим, коначни свеукупни подаци потврђују теличну природу ове енглеске партикуле, односно глаголима са обележјем [-циљ] партикула *down* у већини случајева (94%) мења то обележје у обележје [+циљ].

У корпусу нису детектовани примери са лексичким глаголима стања. Што се тиче семелфактивних глагола, додавањем партикуле *down* семелфактивни глаголи постају глаголи достигнућа; дакле ова адвербијална партикула претвара ателичне ситуације (семелфактивни глаголи) у теличне (достигнућа) потврђујући тиме функцију ове партикуле као маркера теличности. Када су лексички глаголи остварења или достигнућа (укупно 11,8%), подаци показују да партикула *down* не утиче на категорију глаголског вида лексичких глагола. Ова партикула само служи да нагласи завршни сегмент теличне ситуације не пружајући никакве информације о достизању или реализовању циља. Што се тиче утицаја партикуле *down* на глаголе неодређеног типа, она или претвара ателичне у теличне глаголе (градећи од активности остварења и достигнућа у равномерној дистрибуцији) или појачава својство теличности у глаголима који већ садрже обележје [+циљ] (достигнућа и остварења).

Сегмент који је значајан за наше истраживање тиче се и неког специфичног или преовлађујућег односа семантичког утицаја и утицаја партикуле *down* на тип глаголске ситуације фразних глагола. Наиме, запажено је да су бројно веома заступљени глаголи достигнућа настали додавањем партикуле *down* на глаголе активности и то у основном просторном значењу партикуле – значењу кретања и положаја на доле (16,9%). Бројчано су знатно присутни и глаголи остварења настали додавањем партикуле *down* на активности и то у значењима завршетка и довршетка радње (14,3%), смањења и редукције (10,4%) и кретања на доле и заузимања нижег положаја (5,2%). Ови подаци доказују да у скоро половини фразних глагола са партикулом *down* из корпуса, партикула *down* у својим базичним (дословним или пренесеним) значењима има функцију да дода својство теличности, односно да мења својство [-циљ] у својство [+циљ].

На основу ових података може се закључити да је телична функција партикуле *down* доминантна – фразни глаголи са партикулом *down* већински су телични (94,8%). Њихова теличност постигнута је додавањем партикуле *down* на ателичне лексичке глаголе (81,9%) или је већ постојећа теличност задржана уз додатну интензификацију глаголске ситуације (12,9%).

Када је реч о односу глаголског вида и типа глаголске ситуације у енглеском језику, наш корпус сведочи да обележје циљ не блокира представљање ситуације као структуре, односно њену употребу у прогресивном облику. Чињеница да је телична партикула *down* компатибилна са имперфективним глаголским видом иде у прилог тврдњи Л. Бринтон (Brinton 1985: 160) да партикуле у енглеском језику нису маркери перфективног вида. Примери фразних глагола са партикулом *down* у свим глаголским видовима (перфективном, перфекатском и имперфективном) негирају традиционални став да партикуле маркирају перфективни вид. Тиме што се фразни глаголи са партикулом *down* безусловно јављају са глаголским перифразама које се фокусирају на почетну, средишњу и завршну фазу ситуације маркирајући ингресивни, трајни и терминативни *Aktionsart* потврђујемо да се функција партикуле *down* не може директно повезивати са категоријом глаголског вида.

Дакле, глаголски вид значајно утиче на интерпретацију функције партикуле *down* у фразним глаголима. Као што смо већ видели, партикула *down*

маркира теличност у 94,8% случајева (износећи само присуство циља као део лексичког значења), а глаголски вид је тај који тврди да је циљ достигнут (са перфективним или перфекатским видом) или означава да су ситуације у току и да су несвршене не износећи ништа о достизању циља (са имперфективним видом).

Примећено је и да контекст може имати значајан утицај на интерпретацију функције партикуле *down* у проучаваним категоријама у фразном глаголу. Субјекат у множини (неважно уз који глаголски вид) може унети импликацију паралелног или сукцесивног одвијања једне исте ситуације, али не утиче на синтаксичке карактеристике глаголске ситуације и целе клаузе. За разлику од субјекта, у енглеском језику директни објекат може да утиче на тип глаголске ситуације у клаузи, односно може да доминира над партикулом *down* у одређивању теличности/ателичности глаголске фразе. Наиме, уз неспецификовани објекат у множини и у прогресивном облику фразни глаголи са партикулом *down* означавају понављање појединачног сегмента који је првобитно имао циљ, а у збирној ситуацији га нема, дакле циљ је неутрализован. Ова дискусија показује да неутрализација обележја циљ не зависи само од партикуле *down* већ од целе синтаксичке структуре.

Да закључимо: партикула *down* маркира телични *Aktionsart*, али не и перфективни (нити било који) глаголски вид. Ипак, у енглеском језику тип глаголске ситуације фразних глагола са партикулом *down* није коначно одређен на лексичком нивоу, већ је подложен промени на нивоу глаголске фразе и клаузе.

2.5. Функција адвербијалне партикуле *off* у фразним глаголима

Корпус бележи 117 примера финитних глаголских облика са партикулом *off*, од чега су у 85 случаја у питању различити лексички глаголи. Партикула *off* додаје велики број значења лексичким глаголима. Основно просторно значење које партикула *off* приписује лексичком глаголу јесте значење удаљавања и просторног одвајања (29,2% – *back off*, *boot off*, *bounce off*, *bugger off*_{1,2}, *bunk off*, *come off*_{3,4}, *get off*_{1,5}, *give off*_{1,2}, *go off*₁, *pack off*, *patter off*, *ride off*, *run off*, *see off*₂,

*send off*_{1,2,3}, *set off*₂, *slope off*, *sound off*, *stamp off*, *steal off*, *take off*_{1,2,4}, *wander off*, *wave off*, *whisk off*, *zoom off*) као у следећим примерима:

(128) The male penguin might just have calculated that if you're stuck in the Antarctic for years on end then the cleverest thing to do is stay at home minding the egg while you send the female off to catch fish in the freezing waters. (3: 234)

(129) ...he whisks her off to frozen Vienna; (5: 278)

(130) My father – he was a teacher – ran off with one of his pupils when I was thirteen. (4: 38)

(131) He used to get all whiney about picking up the bill, and then you'd have to smoothe his fur and feathers before he pattered off to catch the night bus back to his crepuscular wankpit. (4: 94)

(132) The master agrees; the servant rides off. (6: 206)

(133) I can't reproduce the way he talks – you'll have to listen to him for yourself – but he just sort of zooms off. (2: 2)

Значајно је заступљено значење уклањања и отклањања (24,8 % – *break off*, *brush off*, *burn off*, *cast off*_{1,2}, *chew off*, *chop off*, *come off*₁, *cut off*₁, *drag off*, *fall off*_{1,2}, *hose off*, *kill off*_{1,2}, *pull off*_{1,2}, *scrape off*₁, *sell off*, *slip off*, *snap off*, *tear off*, *throw off*, *wash off*, *wipe off*, *wrench off*) као у примерима:

(134) So they took one of the carbuncles and chopped its head off; (3: 19)

(135) They cast off the barrels of flour which had been embarked... (3: 119)

(136) As soon as they washed off, the words mysteriously reappear. (5: 30)

(137) Then you snap off the claws, flip out the crummy meat, break the remaining core in half, insert a knife, loosen everything up a bit, cut across it, then dig in with your fingers and eat. (3: 223)

Забележен је и велики број посебних значења као што су потпуни завршетак радње (9,7% – *buy off*, *carry off*, *clear off*, *come off*₂, *count off*, *go off*_{2,3}, *knock off*₁, *read off*_{1,2}, *see off*₁), престанак и укидање (9,7% – *break off*_{2,3}, *cut off*₂, *leave off*, *ring off*, *shut off*, *sign off*, *stop off*, *switch off*, *trail off*, *turn off*), смањење (5,3% – *die off*_{1,2}, *drop off*, *slacken off*, *sleep off*, *wear off*), одбијања (5,3% – *bitch*

*off, keep off, kiss off, piss off, put off*₁, *shake off, shrug off*), почетка (5,3% – *spark off, set off*_{1,2}, *start off*_{1,2,3}), препреке (2,6% – *bite off, close off, cut off*), спречавања и заштите (2,6% – *hold off, put off*_{2,3}), преваре и обмане (2,6% – *fob off*_{1,2}, *tip off*), конзумирања (1,8% – *dine off, live off*), показивања (0,9% – *show off*) и експлодирања и испалјивања (0,9% – *fire off*).

Додавањем партикуле *off* може се извршити мања семантичка модификацију у обим лексичког глагола (*start* – to begin, *start off* – to cause something or someone to begin; *die* – to cease all biological activity permanently or cease to exist, *die off* (a group of people or animals) – all the people or animals in that group die, often over a short period of time; *scrape* – to move a rough or sharp object across a surface in order to smooth or clean, *scrape off* – to remove from a surface by rubbing or scratching it with something sharp) или му ова партикула може потпуно променити значење (*see* – to perceive with eyes, *see off* – to force someone to leave a place; *knock* – to give a blow or push to, to strike, *knock off* – to finish very quickly and easily; *kiss* – to join lips with another person in an act of love or desire, *kiss off* – to tell rudely to go away).

2.5.1. Утицај партикуле *off* на тип глаголске ситуације

Забележено је и да партикула *off* има значајан утицај на тип глаголске ситуације лексичких глагола (Табела 8).

Лексички глагол (без партикуле <i>off</i>) → Фразни глагол са партикулом <i>off</i>	Број примера	Број примера у процентима
Активност → Остварење	38	32,5%
Активност → Достигнуће	31	26,5%
Достигнуће → Достигнуће	24	20,5%
Глаголи неодређеног типа → Остварење / Достигнуће	12	10,2%
Семелфактивни глаголи → Достигнуће	5	4,3%
Активност → Активност	5	4,3%
Остварење → Остварење	2	1,7%
Укупно	117	100%

Табела 8. Утицај партикуле *off* на тип глаголске ситуације лексичких глагола

Као што се може видети из Табеле 8, лексички глаголи већином су активности (63,3%), а у мањем броју достигнућа (20,5%), глаголи неодређеног типа (10,2%), семелфактивни глаголи (4,3%) и глаголи остварења (1,7%).

2.5.1.1. Утицај партикуле *off* на глаголе активности

Подаци из Табеле 8 говоре у прилог чињеници да ако су основни глаголи активности, партикула *off* им углавном (у 93,3% случајева) мења обележје [-циљ] у обележје [+циљ], градећи тако достигнућа и остварења. Само у 6,7% случајева глаголи активности задржавају основна својства и након додавања партикуле *off* (Табела 9).

Лексички глагол (без партикуле <i>off</i>) → Фразни глагол са партикулом <i>off</i>	Број примера	Број примера у процентима
Активност → Остварење	38	51,4%
Активност → Достигнуће	31	41,9%
Активност → Активност	5	6,7%
Укупно	74	100%

Табела 9. Утицај партикуле *off* на глаголе активности

Наиме, корпус показује да основни глаголи, који су на основу дистинктивних обележја дефинисани као активности, након додавања партикуле *off* постају остварења у 41,9% случајева (*bitch off, brush off, burn off, carry off, cast off*_{1,2}, *clear off, count off, dine off, drag off, fob off*₁, *hold off, hose off, keep off, kill off*_{1,2}, *pack off, patter off, pull off*_{1,2}, *read off*_{1,2}, *ride off, scrape off*_{1,2}, *sign off, shake off, slacken off, slag off, sleep off, tear off, tip off, throw off, trail off, wash off, wave off, wear off, whisk off, wipe off*):

(138) They met in the sports department of Selfridges, and though Graham could quite plainly see the squash and tennis racquets over to their left, Jack had dragged him off on a tour of the whole floor. (1: 42)

(139) Graham held off his climax for a bit, tacitly offering her the chance to come if she wanted to. (1: 101)

(140) She mentioned here and there that Graham had overdone the drink and was sleeping it off upstairs. (1: 169)

(141) There are two types of men who slag you off, I find: the ones you've slept with, and the ones you haven't. (2: 178)

(142) I filled her up, and as I cast off I saw that the tortoiseshell I'd put down just anywhere was sitting on top of Paul's basket... (3: 93)

(143) When it had finished it broke a branch from a tree, pulled off the leaves and twigs... (3: 106)

(144) You take a coin, scrape off the day, hour, minute of your arrival, blah, blah. (4: 239)

(145) Eventually they starved him down and packed him off to chokey. (5: 219)

(146) ...Wood clears it off as best he can. (5: 287)

(147) But I note the varying ways my father signs off to his mother. (6: 31)

(148) Irony does not dry up the grass. It just burns off the weeds. (6: 49)

Статистички објашњена телична функција адвербијалне партикуле *off* заснована је на дијагностичким тестовима за одређивање типа глаголске ситуације. На пример, у примеру (139) глагол *hold* понаша се као глагол активности:

(149) a) (For) How long did he hold his climax?

б) He held his climax for five minutes.

в) If he stops holding, he did hold.

Партикула *off* уводи компоненту ограничености радње овом глаголу активности, односно постављања и достизања циља након извесног трајања радње те се глагол *hold off* у дијагностичким тестовима понаша као глагол остварења:

(150) a) How long did it take him to hold off his climax?

б) He held off his climax in 10 minutes.

в) If he stops holding off, she did not hold off.

Наведени дијагностички тестови показују да глагол остварења *hold off* садржи завршни сегмент (одлагање врхунца) за разлику од активности (*држати*). Такође се запажа да су сегменти у глаголу активности *hold* једнаки, док то није случај код остварења *hold off* (то је зато што остварења захтевају реализацију целог процеса одлагања да би се изразио квалитет ситуације). Посматрано у датом временском оквиру, глагол остварења *hold off* означава читаво време током којег је ситуација одлагања реализована.

На основу наведеног може се закључити да у овим примерима партикула *off* мења обележје [-циљ] глагола активности у обележје [+циљ] утицајући тако на промену типа глаголске ситуације.

У око 51,4% случајева глаголи активности постају достигнућа (*bite off, bounce off, break off*_{1,2,3}, *bugger off*₁, *chew off, chop off, cut off*_{1,2,3}, *fall off*₂, *fire off, give off*_{1,2}, *go off*_{1,2,3}, *kiss off, leave off, piss off, ring off, run off, sell off, shut off, spark off, turn off, wander off, wrench off, zoom off*):

(151) That was what sparked it all off. (1: 46)

(152) He wrenched off the wings, then wound the legs round like propellers until, with a sudden crack, they gave way. (1: 79)

(153) When I say kiss off, I'm gonna mean kiss off. (1: 96)

(154) You waved and shouted and fired off any rockets you had; (3: 98)

(155) ...the engine-room was never installed, and the rudder broke off centuries ago. (3: 226)

(156) Early television sets, when you turned them off, used to leave a blob of light in the middle of the screen... (3: 227)

(157) And there are friends you don't see for a while who you pick up with straight away, right where you left off; (4: 57)

(158) They chew one another's tails off. (4: 120)

(159) We just live on top of one another, higgledy-piggledy and bite off one another's tails. (4: 121)

(160) Campbell cut off this parish-pump tittle-tattle; (5: 110)

(161) But whom I don't mean the man driving the earth-digger who scops out your remnants when the graveyard is sold off for suburban housing. (6: 248)

Користећи дијагностичке тестове у примеру (158), запажено је да се глагол *chew* понаша као глагол активности:

(162) а) (For) How long did he chew?

б) He chewed something for five minutes.

в) If he stops chewing, he did chew.

Додавање партикуле *off* на овај глагол активности уводи компоненту достизања циља те се глагол *chew off* у дијагностичким тестовима понаша као глагол достигнућа:

(163) а) How long did it take them to chew one another's tails off?

б) They chewed one another's tails off in ten minutes.

в) As soon as they chewed one another's tails off, they have chewed them.

Као што примери показују, глагол *chew off* у овим структурама означава време протекло пре тренутка реализације ситуације (време пре достизања циља, односно одгризања) и показује да радња одгризања траје само један тренутак, односно завршава се истог тренутка када и почиње.

Само у 6,7% случајева глаголи активности задржавају основна својства и након додавања партикуле *off* као у наредним примерима:

(164) He wasn't showing off or anything, just assuming that the waiters at somewhere called Le Petit Provencal were French. (2: 170)

(165) Oh good, I thought, he's finally buggering off. (2: 201)

Као и у случају примера фразних глагола са партикулом *down* запажамо да постоји значајна корелација између глагола активности и прогресивног видског облика. На пример, глагол активности *show* (у значењу *показивати*) након додавања партикуле *off* добија компоненту достизања циља (додавање партикуле *off* значајно мења и семантику лексичког глагола *show*) те постаје теличан. Међутим, у конкретном примеру (164) прогресивни вид глагола (*wasn't showing off*) указује на то да је радња у датом темпоралном оквиру у току и да циљ (*нахвалити се*) није достигнут. Наиме, у овом случају приликом тумачења типа глаголске ситуације фразног глагола *show off* (који је у инфинитиву остварење) изузетно се узима у обзир и категорија глаголског вида (прогресивни облик фразног глагола неутралише његову теличност претварајући га у активност).

Осим ових примера заступљених у малом проценту, може се закључити да у случају глагола са обележјем [-циљ] (глаголи активности) партикула *off* је (93,7%) мења то обележје у обележје [+циљ].

2.5.1.2. Утицај партикуле *off* на глаголе стања

У корпусу нису примећени примери са лексичким глаголима стања. Приликом одређивања типа глаголске ситуације лексичких глагола значајно је узети у обзир свеprisутну полисемичност коју глаголи поседују јер им се у различитим значењима могу приписивати различита својства. У примеру (168) запажен је лексички глагол *sound* који се у свом основном значењу (*звучати*) у тестовима понаша као глагол стања:

(168) After about ten yards, though, he suddenly stopped, did his pre-fart pivot so that his back was towards a slanting row of cricket bats, and sounded off. (1: 43)

(169) a) For how long did his story sound convincing?

б) It sounded convincing for two months.

в) If it stops sounding convincing, it did sound convincing.

Да је овај глагол у свом основном значењу стање показује и чињеница да се не може модификовати прилозима попут *carefully* (пажљиво) и *deliberately* (намерно), на пример:

(170) *It sounded carefully / deliberately.

Међутим глагол *sound* у примеру (168) није употребљен у свом основном значењу већ у секундарном значењу – *испалити, огласити се (одређеним звуком)* те је стога процењен као глагол достигнућа који додавањем партикуле *off* не мења тип глаголске ситуације:

(171) a) How long did it take him to sound (off)?

б) He sounded (off) in 10 minutes.

в) As soon as he sounds (off), he has sounded (off).

2.5.1.3. Утицај партикуле *off* на семелфактивне глаголе

У корпусу је детектовано 4,3% семелфактивних лексичких глагола:

(172) I offered my thanks to Oliver, and even suggested some debt restructuring by way of gratitude, but he just shrugged it off. (2: 68)

(173) He knocked off some ash, blew on the end until it glowed red, then lit his cigarette from mine. (2: 154)

(174) So he dragged the old man to the cliff-top and booted him off. (4: 182)

(175) Then he spits again and stamps off down the lane. (5: 42)

(176) ...Arthur even knocked off a short novel, *The Doings of Raffles Haw*, which paid all their Viennese expenses. (5: 60)

Семелфактивни глаголи *boot*, *knock*, *shrug* и *stamp* у наведеним примерима денотирају ситуације које се дешавају једном и само једном (на пример, *boot* – *шутнути*, *shrug* – *слегнути раменима*, *knock* – *отрести, завршити*) и у дијагностичким тестовима понашају се као глаголи достигнућа:

(177) а) How long did it take to boot him?

б) She booted him in fifteen minutes.

в) How long did it take to knock (off) a short novel?

г) She knocked (off) a short novel in two years.

На основу ових примера може се закључити да семелфактивни глаголи, као и глаголи достигнућа, означавају време протекло пре тренутка реализације ситуације. Коначно, семелфактивни глаголи се могу јавити у следећој реченичној структури:

(178) As soon as she booted him, she has booted him.

јер ситуација не само што се дешава једном и само једном, она траје само један тренутак, односно завршава се истог тренутка када и почиње.

Семелфактивни глаголи постају глаголи достигнућа након додавања партикуле *off*; дакле ова адвербијална партикула претвара ателичне ситуације (семелфактивни глаголи) у теличне (достигнућа) чиме се потврђује њена функција маркирања теличности.

2.5.1.4. Утицај партикуле *off* на глаголе остварења и достигнућа

У неким примерима у корпусу значење партикуле *off* донекле садржано у значењема глагола као у примеру *start off*. Као и у случају фразних глагола са партикулом *down*, увидели смо да упркос преклапању у значењу партикуле *off* са извесном компонентом значења лексичког глагола у неким фразним глаголима, партикула *off* ипак није редувантна. Када следи иза теличних глагола остварења и достигнућа, партикула *off* само интензивира њихову теличност или појачава ефектност саме радње. Када су у питању лексички глаголи остварења или достигнућа (укупно 22,2%), наше истраживање (Табела 8) показује да партикула *off* не утиче на категорију глаголског вида ових лексичких глагола.

У 1,7% случајева, лексички глаголи су остварења (*die*) и додавање партикуле *off* само наглашава њихову инхерентну теличност, као у примерима:

(179) Margaret shrugged, rather complacently, like some corporate planner whose predictions had been borne out to the tiniest decimal point. They died off. (3: 304)

(180) ... because old friends and colleagues are dying off. (6: 65)

Осим што уводи и мању семантичку модификацију и додатну стилску компоненту глаголу *die*, партикула *off* кодира и информацију потпуног завршетка радње која је пре тога трајала (процес одумирања).

Ако су основни глаголи достигнућа (20,5% – *back, bunk, close, come, drop, see, send, slip, snap, slope, sound, start, stop, switch*) партикула има улогу да нагласи интензитет и потпуно окончање тренутне ситуације:

(181) ...a study showing that fear of death drops off after the age of sixty. (2: 126)

(182) Not that the Amoeba Proposition necessarily sees God off. (2: 217)

(183) If he hadn't bunked off till I was forty I think it might have been better. (2: 34)

(184) Have a good day at the office, dear, he said, and sloped off. (2: 81)

- (185) Have a good day at the office, dear, he said, and sloped off. (6: 81)
- (186) The wheels really have come off. (6: 81)
- (187) She can have them – all except this one, whoops, it just slipped off the arm of my chair didn't it? (6: 183)
- (188) She started off in French, which is what she does when she built up a head of steam and needs to let it off. (6: 189)
- (189) ...and the ones I know are nice to me, but if they look like getting too close and I back off, then they just put it down to my being English. (6: 220)

Примери (190) и (191) такође показују да је ова партикула у служби појачавања завршног тренутка теличне ситуације (акцент је на тренутку затварања једне од авенија, односно на тренутку започињања хришћанства као религије):

- (190) How Christianity starts off as the religion of peace but ends up violent like other religions. (3: 209)
- (191) The prosecution had just closed off one of its own avenues. (5: 176)

2.5.1.5. Утицај партикуле *off* на глаголе неодређеног типа

Глаголи *bring*, *get*, *put*, *set* и *take* који су по типа глаголске ситуације двосмислени добијају своју јасну интерпретацију у конкретизованом синтаксичком окружењу корпуса. Наиме, након додавања партикуле *off* 75% глагола неодређеног типа постају достигнућа:

- (192) ...and perhaps that's what sets off PMT. (3: 91)
- (193) I got off at the terminal on Harry Chan Avenue... (3: 92)
- (194) ...and set off on some long and dangerous journey... (3: 100)
- (195) Anyway, I say *thkarni* when one takes off or lands on the water... (3: 202)
- (196) I knew I did – and put off half my future for her. (3: 231)

(197) ...I asked on the Thursday, when Oliver was setting off for his drink with Stuart. (4: 49)

(198) Vasectomy. It's the -ectomy that puts me off. (4: 109)

(199) He got my knickers off. (4: 228)

(200) They sold up, left Mary with Mrs Hawkings, and took off to Vienna for six months. (5: 60)

Наиме, у примерима (193) и (199) глагол *get* је активност. Додавањем партикуле *off* овим глаголима уводи се циљ (силазак на станици и скидање гаћица). У овим примерима глаголу активности *get* партикула *off* не само да мења значење (*get off – сићу; свућу*), већ му и мења тип ситуације тиме што му обезбеђује завршни сегмент у радњи. Глагол *set* у примеру (194) је глагол достигнућа, док се додавањем партикуле појачава стилска ефектност радње (*set off – изазвати*).

Осталих 25% случајева су остварења:

(201) Gillian's career has really taken off since they came back to London. (4: 52)

(202) Have I put you off? (4: 63)

(203) His mother takes off his clothes, stands him in the bath, scrubs him down, dresses him again and takes him to Father. (5: 13)

И у овим случајевима партикула *off* мења обележје [-циљ] у обележје [+циљ]: у примеру (201) глагол активности *take* постаје остварење *take off*, а глагол *take* у примеру (203) и глагол *put* у примеру (202) су већ остварења те партикула само појачава њихово својство теличности.

Дакле, утицај партикуле *off* на глаголе неодређеног вида је двојак: она претвара ателично интерпретиране глаголске ситуације у теличне или појачава својство теличности у глаголима са већ теличним тумачењима.

2.5.1.6. Однос типа глаголске ситуације и значења фразних глагола са партикулом *off*

Табела 10 илуструје однос семантичког утицаја и утицаја партикуле *off* на тип глаголске ситуације фразних глагола.

<i>OFF</i>	Акт →Ост	Акт →Дост	Акт →Акт	Дост→ Дост	Ост →Ост	Сем →Дост
Просторно одвајање и одлазак 29,2%	pack off, patter off, ride off, wave off, whisk off	bugger off ₁ , give off ₁ , give off ₂ , go off ₁ , run off, slope off, steal off, take off ₂ , wander off, zoom off	bounce off, bugger off ₂ , set off ₂ , take off ₁	back off, bunk off, come off _{3, 4, 5} , get off ₁ , see off ₂ , send off _{1,2,3} , sound off, take off ₄	0	boot off, stamp off
Отклањање и уклањање 24,8%	brush off, burn off, cast off _{1,2} , drag off, fall off ₂ , hose off, kill off _{1,2} , pull off _{1,2} , scrape off ₁ , tear off, throw off, wash off, wipe off	break off, chew off, chop off, cut off ₁ , sell off, wrench off	fall off ₁	come off ₁ , slip off, snap off	cast off _{1,2} , hose off	0
Зауставља ње и отказивање 9,7%	sign off, trail off	break off _{2,3} , cut off ₂ , leave off, ring off, shut off, turn off	0	stop off, switch off	0	0
Завршетак радње 9,7%	carry off, clear off, count off, read off _{1,2}	go off _{2,3}	0	come off ₂ , see off ₁	buy off	knock off ₁
Почетак 5,3%	0	spark off	0	set off _{1,2} , start off _{1,2,3}	0	0
Смањивањ е 5,3%	slacken off, sleep off, wear off)	0	0	drop off	die off _{1,2}	0
Одбијање 5,3%	bitch off, keep off	kiss off, piss off, put off ₁	shake off	0	0	shrug off
Препрека 2,6%	0	bite off, cut off ₃	0	close off	0	0
Спречавањ е и заштита 2,6%	hold off, put off ₂	0	put off ₃	0	0	0
Превара и	fob off _{1,2} , tip off	0	0	0	0	0

обмана 2,6%						
Конзумирање 1,8%	dine off	0	live off	0	0	0
Показивање 0,9%	0	0	show off	0	0	0
Експлодирање и испаљивање 0,9%	0	fire off	0	0	0	0
Друга значења 0,9%	slag off	0	0	0	0	0

Табела 10. Однос типа глаголске ситуације и значења фразних глагола са партикулом *off*

Наиме, она показује да су бројно веома заступљени глаголи остварења настали додавањем партикуле *off* на глаголе активности и то у значењу отклањања и уклањања (15,2%). Запажени су и глаголи достигнућа настали додавањем партикуле *off* на глаголе достигнућа и то у значењима просторног одвајања (11,4%) као и глаголи достигнућа настали додавањем партикуле *off* на глаголе активности у значењу просторног одвајања (9,5%). На основу овога можемо тврдити да у скоро 40% фразних глагола са партикулом *off* из корпуса, партикула *off* у својим дословним или пренесеним значењима просторног одвајања и отклањања додаје својство теличности. Маркирање теличности ова партикула постиже увођењем циља који се остварује потпуним отклањањем и уклањањем и завршетком кретања које за резултат има просторно одвајање. И у осталим значењима ова функција партикуле *off* је доминантна показујући да се ова информација може искористити у евентуалној генерализацији када се ради о функцијама осталих партикула у фразним глаголима.

2.5.2. Адвербијална партикула *off* у односу на категорије глаголског вида и типа глаголске ситуације

Табела 11 илуструје податке прикупљене на основу корпуса, а који тврде су фразни глаголи са партикулом *off* већински телични (95,2%). Њихова теличност остварује се додавањем партикуле *off* на ателичне лексичке глаголе (70,4%) или се само појачава додавањем ове партикуле (24,8%).

<i>OFF</i>	Ател.→Ател. 4,8%	Телично→Телично 24,8%	Ател.→Телично 70,4%
Активност → Остварење Активност → Достигнуће			69
Активност → Активност	5		
Достигнуће → Достигнуће Остварење → Остварење		26	
Семелфактивни глаголи → Достигнуће			5
Укупно	4	6	74

Табела 11. Утицај партикуле *off* на својство теличности

Подаци из табеле засновани на корпусу показују и да само 4,8% ателичних основних глагола не мења обележје [-циљ] што утврђује чињеницу да партикула *off* значајно утиче на тип глаголске ситуације лексичког глагола у енглеском језику.

Међутим, на интерпретацију конкретно теличних глаголских ситуација значајно утичу различити облици глаголског вида у којима су оне употребљене. Наиме, фразни глаголи са партикулом *off* ступају у интеракцију са свим облицима глаголског вида у енглеском језику. На пример, пошто перфективни вид сагледава ситуацију као целину, са теличним глаголом он обухвата неопходни завршни сегмент. Имперфективни вид, с друге стране, посматра ситуацију као структуру и теличне глаголске фразе у имперфективном виду изражавају радње које су несвршене и у процесу и не казују нам ништа о достизању циља.

Семантички обим теличних глагола је знатно ограничен када се комбинује са опозицијом перфективно/имперфективно. Теличне глаголске ситуације у перфективном виду имплицирају достизање крајњег сегмента ситуације (овакви примери могу да наведу на мишљење да перфективност указује на свршеност) – радње одласка и опадања делова и спадања, завршене су у датом темпоралном оквиру (примери (204), (206) и (209)). Имперфективне

форме (примери (205), (207) и (208)) немају такве импликације и означавају да процеси отпадања точкава (односно напуштања среће у пренесеном значењу), његовог одласка и отпадања коже речи још увек нису завршени у датом временском оквиру:

(204) At some stage, obviously, the whole soft box just began to wear out; bits fell off it; muscles – if they had such things there – got tired and stopped functioning properly. (1: 158)

(205) The wheels are coming off, if you ask me. (2: 92)

(206) After coffee I announced myself eager for the fleecy crook of Morpheus' shoulder, and they buggered off. (2: 110)

(207) Oh good, I thought, he's finally buggering off. (2: 201)

(208) Her skin was falling off. (3: 106)

(209) He found himself wondering if the slightly bulbous nose and moustache were by any chance attached to the glasses; perhaps they all came off together. (3: 49)

Као и у случају глагола активности употребљених у прогресивном виду, у примеру (224) радња одбијања сунца од воде напредује ка свом циљу (*одбити се*) али га не достиже.

(210) The sun was bouncing off the water into Graham's eyes. (1: 93)

На основу овога закључујемо да са глаголима достигнућа (теличним глаголима) употреба прогресивног облика указује на радњу чији циљ није достигнут (те денотира радње које су у процесу трајања у тренутку говора) или са субјектима у множини указује на итеративне ситуације.

Примери фразних глагола из корпуса у перфекатском виду такође изражавају достизање циља. Наиме, ситуација је завршена у прошлости и тренутно није у току иако има утицај на тренутак говора.

(211) She had always been fobbed off when she'd asked serious questions about Jack's past, but didn't mind. (1: 74)

(212) The rain had slackened off, and with every sweep the wipers were now depositing some of their own dirt back on the screen. (1: 107)

(213) Is love meant to glow on like this for a while after the set has been switched off? (3: 227)

(214) ...but this time the mist has shut off the stars, and it's impossible to tell whether or not there is meant to be a moon. (3: 281)

Пример (214) илуструје теличну ситуацију у перфекатској видској форми у којој је процес гашења звезда завршен, али има значајан утицај на садашње стање ствари (немогућност одређивања да ли је било месеца). Интерпретација евентуалног продужења радње није могућа и због спецификоване објекатске фразе *the stars* (одређеност звезда) која то ограничава.

На основу наведених примера и дискусије може се закључити да партикула *off* маркира теличност у 94,8% случајева, а глаголски вид је категорија која саопштава информације о том циљу (са перфективним или перфекатским видом циљ је достигнут) или означава да су ситуације у току и да су несвршене не износећи ништа о достизању циља (са имперфективним видом).

<i>OFF</i>	Активност	Остварење	Достигнуће	Укупно
Перфективни / Непрогресив. 88%	0 0%	40 38,8%	63 61,2%	103 100%
Перфективни / Прогресивни 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%
Имперфективни / Непрогресив. 1,7%	0 0%	0 0 %	2 100%	2 100 %
Имперфективни / Прогресивни 10,3%	5 41,7%	4 33,3%	3 25%	12 100%

Табела 12. Дистрибуција фразних глагола са партикулом *off* у односу на категорије глаголског вида и типа глаголске ситуације

Табела 12 даје статистички преглед односа фразних глагола са партикулом *off* и видских опозиција прогресивно/непрогресивно и перфективно/имперфективно. Запажамо да се фразни глагола са партикулом *off* јављају у

свим глаголским видовима чиме се негира традиционални став да партикуле маркирају перфективни вид. Такође, наредни примери фразних глагола са партикулом *off* показују да они могу маркирати ингресивни, трајни и терминативни *Aktionsart* чиме се потврђује да се функција партикуле *off* не може директно повезивати са категоријом глаголског вида.

(215) The transatlantic telephone was starting to give off a mocking, heard-it-all-before echo.

(216) They went on brushing the dust off the first feet of the tarmac.

(217) He has stopped scraping his plate off.

2.5.3. Утицај контекста на функције адвербијалне партикуле *off*

Приликом одређивања типа глаголске ситуације свакако узимамо у обзир и утицај контекста, нарочито објекта и субјекта.

Субјекат у множини, без обзира на глаголски вид, може унети импликацију паралелног или сукцесивног одвијања једне исте ситуације, али не утиче на промену типа глаголске ситуације, као у примерима:

(218) Some prisoners counted off each day until their future release; (5: 222)

(219) ...pigs that dined off drunkards lying in ditches. (6: 58)

У примеру (218) на фразни глагол остварења *count off* не утиче субјекатска именичка фраза *some prisoners*, али она указује на то да се радње прецртавања свакога дана одвијају паралелно у датом временском оквиру. Иначе, број субјекта не утиче на синтаксичке карактеристике глаголске ситуације и целе клаузе, односно тип ситуације би био исти и да су у питању субјекатске именичке фразе *a prisoner/a pig*. Ако прогресивном фразном глаголу (*were taking off, are coming off*) претходи субјекат у множини (*a flight of big birds, herons or something; the wheels*), као што то показују примери (220) и (221), радња се перципира као итеративна, односно радње узлетања птица и отпадања точкава (напуштања среће) садрже сегменте који се понављају:

(220) We were puttering up river late in the afternoon and the sun was beginning to go down over these huge trees and a flight of big birds, herons or something, were taking off like pink seaplanes as someone said and the second assistant suddenly stood up and yelled out This is paradise, this is fucking paradise. (3: 195)

(221) The wheels are coming off, if you ask me. (5: 92)

Дакле, уз специфичне синтаксичке услове субјекат у множини утиче на чињеницу да се ситуација схвата као једнократна и паралелна (пример (220)) или итеративна (пример (221)). Уопштено посматрано, субјекат у енглеском језику може да утиче на тумачење глаголске ситуације у клаузи, али не доводи до промене типа глаголске ситуације.

Међутим, за разлику од субјекта, директни објекат значајно може утицати на тип глаголске ситуације у клаузи. Запажено је да у непрогресивним глаголским формама, без обзира да ли је представљен спецификованом бројивом именицом у једнини (пример (217)), спецификованом (пример (216)) или неспецификованом (пример (213)) бројивом именицом у множини, неспецификованом (214) или спецификованом (215) градивном (небројивом) именицом, објекат не неутралише инхерентну теличност постигнуту партикулом *off*, као у примерима:

(222) This uncoloured recital of fact usually sent enquirers off in the wrong direction. (1: 77)

(223) I came over all faddy and diet-conscious; I got a rowing machine and an exercise bicycle, I worked out with weights; I kept off salt and sugar, animal fats and cream cakes; I even cut down my intake of Fifty-Fifties to half a packet a day. (1: 295)

(224) They do, they brush the dust off the first few feet of the tarmac with their old brooms. (2: 233)

(225) They cast off the barrels of flour which had been embarked... (3: 11)

(226) What's more they might have done him an injury if he hadn't pulled off his cassock pretty smartish and turned back into Matt, which calmed them down. (3: 209)

Наредни дијагностички тестови са глаголима из примера показују да су те глаголске ситуације теличне:

(227) a) How long did it take to send enquirers off?

б) It sent enquirers off in the wrong direction in two minutes.

в) How long did it take to keep off salt and sugar / to brush the dust off?

г) How long did it take to cast off the barrels / to pull off the cassock?

д) I cast off the barrels / pulled off my cassock in several minutes.

Међутим, праћени неспецификованим објектом у множини и у прогресивном облику фразни глаголи не могу имати теличну интерпретацију:

(228) It's a surprise too that the school has survived, but when they were killing off grammar schools in this country... (2: 15)

Пример (228) илуструје употребу глагола активности *kill* који постаје достигнуће додавањем партикуле *off*. Међутим, дистинктивно обележје [+циљ] је неутрализовано неспецификованом објекатском фразом у множини *grammar schools*. У овом случају, *kill off* јесте достигнуће, али је његово својство теличности неутрализовано прогресивним видом и неспецификованом објекатском фразом *grammar schools*. Да је ово тачно показује и следећи пример:

(229) They were killing off grammar schools for years.

Видимо да је овај глаголски израз компатибилан са прилошком одредбом *for years* који је типичан за ситуације које не теже циљу (подразумевајући у овом случају својство итеративности)

Међутим, ако се именичкој фрази у објекту дода модификатор, прогресивна глаголска фраза ће поседовати својство теличности:

(230) As he would expect, the story he tells is full of colour and suspense; she is also both moved and relieved that the man she loves is shaking off the cares of recent months. (5:308)

Наиме, у оваквим случајевима број (једнина или множина) нама никаквог утицаја те су резултати теста исти и с именицом у једнини и с именицом у множини:

(231) a) How long did it take to shake off the care / the cares of recent months?

б) He shook the care / the cares off in two weeks.

Именица *care* (*брига*) је бројива, а једнина или множина не мења тип ситуације. Дакле, у овој структури тип ситуације зависи од модификованости именице одређеним чланом: именица с чланом означава јасно дефинисани циљ којем ситуација тежи, ограничење до којег се ситуација може у потпуности реализовати (одбацити терет брига). Због тога је, иако у прогресиву, глаголска фраза *shake off the care(s)* остварење: она траје извесно време и подразумева циљ.

Утицаји реченичних аргумената на тип глаголске ситуације глагола са партикулом *off* (односно на теличну функцију партикуле *off*) су и очекивани јер, као што смо већ навели, у енглеском језику типови глаголских ситуација нису крајње детерминисани на лексичком нивоу.

2.5.2. Закључак

Доминантна основна значења која партикула *off* приписује лексичком глаголу су значење удаљавања и просторног одвајања (28,6%) и значење уклањања и отклањања (24,8%).

Дистрибуција лексичких глагола на основу типа глаголске ситуације показује да су они већином активности (63,3%), а у мањем броју достигнућа (20,5%), глаголи неодређеног типа (10,2%), семелфактивни глаголи (4,3%) и остварења (1,7%). Ако су основни глаголи активности, партикула *off* им углавном мења обележје [-циљ] у обележје [+циљ], градећи тако достигнућа и

остварења. Само у 6,7% случајева глаголи активности задржавају основна својства и након додавања партикуле *off*. Као и у случају примера фразних глагола са партикулом *down* неопходно је у овим примерима изузетно узети у обзир прогресивни вид (јер су све ове фразне глаголске ситуације у прогресивном виду) који неутралише теличност ових фразних глагола. Узимајући у разматрање и ове малобројне примере, ипак потврђујемо теличну природу ове енглеске партикуле, односно најбројнијим глаголима са обележјем [-циљ] (глаголи активности) партикула *off* у већини случајева (93,3%) мења то обележје у обележје [+циљ].

У корпусу нису детектовани примери са лексичким глаголима стања. Такође, ова адвербијална партикула претвара семелфактивне глаголе (ателичност) у достигнућа (теличност) чиме се потврђује њена функција маркера теличности. У случају лексичких глагола остварења или достигнућа партикула *off* не утиче на категорију глаголског вида лексичких глагола. Што се тиче утицаја партикуле *off* на глаголе неодређеног типа, она или претвара ателичне у теличне глаголе или појачава својство теличности у глаголима који већ садрже обележје [+циљ] (достигнућа и остварења).

Што се тиче утицаја семантике и утицаја партикуле *off* на тип глаголске ситуације фразних глагола запажено је да су најбројнији глаголи остварења настали додавањем партикуле *off* на глаголе активности и то у значењу отклањања и уклањања, глаголи достигнућа настали додавањем партикуле *off* на глаголе достигнућа и то у значењима просторног одвајања као и глаголи достигнућа настали додавањем партикуле *off* на глаголе активности у значењу просторног одвајања (9,5%). Ови подаци доказују да у скоро 40% фразних глагола са партикулом *off* из корпуса, партикула *off* у својим базичним значењима просторног одвајања и отклањања има функцију да дода својство теличности, односно да мења својство [-циљ] у својство [+циљ].

Дакле, резултати нашег истраживања показују да је функција партикуле *off* маркирање теличности, односно фразни глаголи са партикулом *off* већински су телични (95,2%), а настали су телизацијом ателичних лексичких глагола (70,4%) или интензификацијом већ присутне теличности у глаголској ситуацији (24,8%).

Истраживање на корпусу показало је и да се фразни глагола са партикулом *off* јављају у свим глаголским видовима, а тиме што се мартирају ингресивни, трајни и терминативни *Aktionsart* потврђујемо да се функција партикуле *off* не може директно повезивати са категоријом глаголског вида.

Детектован је и утицај контекста на интерпретацију функције партикуле *off* у фразном глаголу и закључено је да субјекат у енглеском језику може утицати на тумачење глаголске ситуације у клаузи, али не доводи до промене типа глаголске ситуације. С друге стране, запажено је да неспецификовани објекат у множини иза прогресивног облика фразног глагола са партикулом *off* неутралише теличност постигнуту овом партикулом. Ако се, пак, именичка фраза у објекту модификује, целокупна прогресивна глаголска фраза задржава својство теличности. Ова дискусија показује да неутрализација обележја циљ не зависи само од партикуле *off* већ и од реченичних аргумената.

Закључујемо да партикула *off* мартира телични *Aktionsart* (али не и глаголски вид), али и да се као ограничење овој тврдњи мора додати и чињеница да је такво мартирање зависно од утицаја контекста (нарочито објекта) на тип глаголске ситуације

2.6. Функција адвербијалне партикуле *out* у фразним глаголима

Запажено је 165 примера финитних глаголских облика са партикулом *out*, од чега су у 112 случаја у питању различити лексички глаголи. Партикула *out* приписује мноштво значења лексичким глаголима која су прилично равномерно процентуално заступљена. Основна просторна значења које партикула *out* приписује лексичком глаголу јесу значење просторног раздвајања, уклањања, искључивања и спречавања (18,5% – *blot out, breathe out, buy out, cast out, chuck out_{1,2}, cut out_{1,3}, dive out, drown out, fall out_{2,3}, invalid out, leave out, paint out, pull out_{1,2}, put out, rip out, rule out, scratch out, slide out₁, spit out, strike out₂, throw out_{1,2}, tear out*) као у следећим примерима:

(232) He flipped through *Out of the Dark* for a hundred pages or so on either side of the passage he'd just discovered, and to *tear out* all the other references to Ann's affair with Jack. (1: 185)

(233) ...one or two drops of this liquor, dispensed with reluctance by its possessor, produced on the tongue a delightful sensation which for a few seconds cast out thirst.

(3: 124)

(234) Not least because it cuts out the middleman. (5: 363)

Затим, присутно је и значење одласка (12,7% – *break out₁, come out₁, fly out, jump out, let out_{2,3}, pull out₃, run out_{2,3}, sail out, ship out, shoot out₂, show out, slide out₂, slip out, stagger out, step out, strike ou₁, venture out, walk out*) као у примерима:

(235) Tricia was half-hoping he would stay on deck with her as they sailed out into the Gulf of Venice. (3: 39)

(236) Shaved his head so he wouldn't be able to see anyone, locked himself in his studio and came out when he'd finished his masterpiece. (3:129)

(237) As they staggered out of their tepees and another faultless day came smooching in from the Pacific, they would sniff the honeyed air and ask one another what they'd got up to the previous night. (3: 235)

И нека друга значења фразних глагола са партикулом *out* прилично су заступљена. Навешћемо примере за значење потпуне извршености глаголске ситуације (11,5% – *carry out, chip out, clear out, dry out, falten out, lay out_{1,2}, level out, lift out, make out, pack out, pan out_{1,2}, Tippex out, turn out_{2,3}, write out*):

(238) It just didn't pan out. (4: 114)

(239) ...as evolution carries out its purposeless purpose of rendering us... (6: 225)

(240) Whereas Stuart is 100 per cent manmade fibre: hard to crush, easy to wash, simple to drip-dry, stains merely lift out. (2: 83)

(241) A week later they clear everything out and disappear. (2: 262)

Следе примери у којима фразни глаголи носе значења завршетка радње и нестјајања (10,8% – *cut out₂, die out_{1, 2, 3, 4, 5}, go out₃, pass out, run out₁, sell out, snuff out_{1,2}, stub out, turn out₁, wear out, wipe out_{1,2}*):

(242) ...– and then bang I got hit in the ribs like someone had kicked me and I thought I was a goner, it must be a rock I thought and I gave up and sort of passed out. (3: 217)

(243) But poor Annette had died out in Portugal. (76)

(244) ...my mother looked after my father, how coping with him wore her out, but how impressively... (6: 167)

Поменућемо и значења стварања и производње (9,6% – *act out, blast out, burst out₁, call out, clack out, come out₂, give out, go out₁, let out₁, read out_{1,2}, shoot out₁, sing out, spell out, yell out*), тражења, проналажења и набављања (9,6% – *dig out, draw out, find out_{1,2}, sort out₁, sound out, stake out₂, try out_{1,2}, work out_{1,3,4,5,6}*), дистрибуције, селекције и дељења (6,4% – *dish out_{1,2}, hand out, lay out₃, mark out, pay out, pick out, send out_{1,2}, stake out₁*), повећања величине, обима и простирања (5,7% – *billow out, carve out, hold out_{1,2,3}, reach out, stick out_{1,2}, spread out*), локације изван и далеко од дома (3,8% – *ask out, camp out, come out₃, go out₂, move out, stay out*), трајања и опирања (3,8% – *duke out, gaze out, row out, see out, stare out, work out₂*), појављивања (3,2% – *break out₂, burst out₂, come out₄, stand out₁*), обраћања пажње и свесности (1,9% – *point out_{1,2,3}*), подршке и помоћи (1,9% – *bear out, help out_{1,2}*) и остала значења (0,6% – *fall out₁*).

Партикула *out* може утицати на извесне семантичке промене лексичког глагола (*find* – to discover, see, or get something that you have been searching for, *find out* – to learn something that wasn't already known; *read* – to look at written words and understand what they mean, *read out* – if you read out a piece of writing, you say the words aloud as you read it; *tear* to rip, to damage something such as paper or cloth by pulling it hard or letting it touch something sharp, *tear out* – if you tear out something that is attached to another thing, you separate it with your hands, using force), али му може и потпуно променити значење (*cut* – divide something with a knife, scissors, reduce, *cut out* – something that you are doing or saying, you stop doing or saying it; *drive* – to make a car, bus truck move along, *drive out* – to force someone or something to leave or disappear; *rule* – to have the official power to control a country and the people who live there, *rule out* – if you rule out an idea or a course of action, you decide that it is impossible or unsuitable; *show* – let somebody

see something; prove something, *show out* – if you show someone out, you go with them to the door as they leave a room or building).

2.6.1. Утицај партикуле *out* на тип глаголске ситуације

Забележено је и да партикула *out* има значајан утицај на тип глаголске ситуације лексичких глагола (Табела 13).

Лексички глагол (без партикуле <i>out</i>) → Фразни глагол са партикулом <i>out</i>	Број примера	Број примера у процентима
Активност → Остварење	43	26,1%
Активност → Достигнуће	60	36,4%
Достигнуће → Достигнуће	25	15,1%
Глаголи неодређеног типа → Остварење / Достигнуће	9	5,4%
Семелфактивни глаголи → Достигнуће	10	6,1%
Активност → Активност	10	6,1%
Остварење → Остварење	8	4,8%
Укупно	165	100%

Табела 13. Утицај партикуле *out* на тип глаголске ситуације лексичких глагола

У погледу типа глаголске ситуације, као што се може видети из Табеле 13, лексички глаголи већином су активности (68,6%), а у мањем броју достигнућа (15,1%), семелфактивни глаголи (6,1%) и глаголи неодређеног типа (6,1%). остварења (4,8%),

2.6.1.1. Утицај партикуле *out* на глаголе активности

Из Табеле 13 може се закључити да ако су основни глаголи активности, партикула *out* им углавном (у 91,2% случајева) мења обележје [-циљ] у обележје [+циљ], градећи тако достигнућа и остварења. Само у 8,8% случајева глаголи

активности задржавају основна својства и након додавања партикуле *out* (Табела 14).

Лексички глагол (без партикуле <i>out</i>) → Фразни глагол са партикулом <i>out</i>	Број примера	Број примера у процентима
Активност → Остварење	43	38,1%
Активност → Достигнуће	60	53,1%
Активност → Активност	10	8,8%
Укупно	113	100%

Табела 14. Утицај партикуле *out* на глаголе активности

Дакле, корпус показује да основни глаголи, дефинисани као активности на основу претходно наведених параметара, након додавања партикуле *out* постају остварења у 38,1% случајева (*act out, bear out, billow out, carry out, carve out, chip out, clear out, dig out, dish out₁, draw out, drive out, drown out, dry out, duke out, falten out, gaze out, go out₁, level out, let out₁, pack out, paint out, pan out_{1,2}, read out_{1,2}, row out, run out₁, send out, ship out, show out, sound out, spell out, spread out, sort out₁, stick out, turn out₂, wear out, wipe out_{1,2}, write out, work out_{1 3, 4, 5, 6}*):

(245) Why don't we say we tried to get in to Over the Moon, but it was packed out, so we had to go to see the new James Bond instead? (1: 28)

(246) As he showed her out, he pushed his face at her for a kiss. (1: 77)

(247) His left knee was on a higher step than his right knee; his bottom was sticking out. (1: 78)

(248) A week later they clear everything out and disappear. (2: 262)

(249) ...before it was wiped out in the great wash of God's vengeance. (3: 11)

(250) You remember the case of craftsman who chipped out a priest's hole for himself on the stores ship? (3: 29)

(251) If we spread out over the whole globe... (3: 97)

(252) I suppose I'd better not tell him that thing you said about his face looking as if it was carved out of corned beef. (3: 205)

(253) *Pauvre Hubert* became immediately concerned on my behalf and spelled out to me the dire theological consequences... (6: 20)

(254) ...my mother looked after my father, how coping with him wore her out, but how impressively... (6: 167)

Статистички илустрована телична функција адвербијалне партикуле *out* заснована је на дијагностичким тестовима за одређивање типа глаголске ситуације. На пример, у примеру (248) глагол *clear* понаша се као глагол активности:

(255) а) (For) How long did they clear something?

б) They cleared everything for 15 minutes.

в) If they stop clearing, they did clear.

Додавање партикуле *out* на овај глагол активности уводи компоненту ограничености радње, односно постављања и достизања циља након извесног трајања радње те се глагол *clear out* у дијагностичким тестовима понаша као глагол остварења:

(256) а) How long did it take them to clear everything out?

б) They cleared everything out in 10 minutes.

в) If they stop clearing out, they did not clear out.

Ови тестови показују да глагол остварења *clear out* обухвата посебан завршни сегмент (покупити све ствари) за разлику од активности (чистити) и да су сегменти у глаголу активности *clear* једнаки, а код остварења *clear out* нису зато што остварења захтевају реализацију целог процеса купљења, тј. узимања ствари да би се изразио квалитет ситуације. Темпорално посматрано, глагол остварења *clear out* означава читаво време током којег је ситуација одлагања реализована.

Дакле, у овим примерима партикула *out* мења обележје [-циљ] глагола активности у обележје [+циљ] утицајући тако на промену типа глаголске ситуације. У око 53,1% случајева глаголи активности постају достигнућа (*ask out, break out₁, breathe out, call out, cut out_{1,2,3}, dish out₂, fall out_{1,2,3}, fly out, give out, go out_{2,3}, help out₁, hold out_{1,2}, invalid out, lay out₂, leave out, let out_{2,3}, lift out, make out, move out, pick out, pull out_{1,3}, rule out, run out_{2,3}, reach out, rule out, sail out, ship out, shoot out_{1,2}, show out, sing out, stick out₂, slide out₂, spit out, stagger out, stake out₁, stand out₂, strike out_{1,2}, Tippex out, throw out_{1,2}, try out_{1, 2}, turn out_{1,3}, venture out, walk out, yell out*), као у наредним примерима:

(257) Graham let out a violent chuckle, obliterating for himself the reply of the callipered gumshoe. (1: 26)

(258) The victim had fallen to the ground; the assailant, for good measure, shot out two of his car tyres before driving off. (1: 120)

(259) It slid out at the lightest of touches, so that she felt barely responsible for having opened it. (1: 205)

(260) There was a sort of host who dished out the sherry and took each arrival round the groups. (2: 20)

(261) Of course we Tippex out our treachery, purge our perfidy, and offer retrospectively a tabula rasa of the heart on which the great love story is then indicted; (4: 14)

(262) Did it on the phone first, tried it out talking to other people about her, finally did it to her face. (4: 41)

(263) He got so drunk his contact lenses fell out. (4: 54)

(264) When they venture out into the world, they regularly behave as if ... (6: 127)

(265) ...that parts of it 'made my eyes stand out like chapel hatpegs'. (6: 183)

У дијагностичким тестовима у примеру (258) глагол *shoot* понаша се као глагол активности:

(266) а) (For) How long did he shoot?

б) He shot for five minutes.

в) If he stops shooting, he did shoot.

Додавање партикуле *out* на овај глагол активности уводи компоненту достигања циља те се глагол *shoot out* у дијагностичким тестовима понаша као глагол достигнућа:

(267) а) How long did it take him to shoot out two car tyres?

б) He shot them out in ten seconds.

в) As soon as he shot them out, he has shot them.

Као што то ови примери показују, глагол *shoot out* у овим структурама означава време протекло пре тренутка реализације ситуације (време пре достигања циља, односно одгризања) и показује да радња одгризања траје само један тренутак, односно завршава се истог тренутка када и почиње.

Само у 8,8% случајева глаголи активности задржавају основна својства и након додавања партикуле *out*; ево неких примера:

(268) His left knee was on a higher step than his right knee; his bottom was sticking out. (1: 78)

(269) He was helping her out because he was on holiday and she was feeling tired. (1: 78)

(270) I do not stake out and fence in what is taken to be your approved and registered nature. (2: 166)

(271) You were pulling your hair out. (3: 108)

(272) Around this time he drew a self-portrait, from which he stares out at us with the sullen, rather suspicious gaze... (3: 138)

(273) Their white umbrellas stood out vividly against the harsh terrain of the mountain. (3: 167)

(274) ...because after all you didn't stop him going out and you honestly wouldn't mind if he stayed out longer... (4: 53)

(275) A constable was holding out a case containing four razors. (5: 133)

(276) ...so I camped out at the airport; (6: 106)

Укупно четири примера глагола активности ((268), (269), (271), и (275)) су прогресивном облику. Као и у случају примера фразних глагола са партикулама *down* и *off* морамо размотрити значај и евентуални утицај прогресивног вида на интерпретацију дистинктивних обележја фразних глагола са партикулом *out*.

Наиме, партикула *out* додаје дистинктивно својство теличности глаголу *help* (фразни глагол *help out* у инфинитиву је остварење). Међутим, овај фразни глагол у прогресивним облику у конкретном примеру (269) (*was helping out*) изражава радњу која је у току у датом темпоралном оквиру (*I was on holiday*) те се у интерпретацији типа глаголске ситуације овог фразног глагола изузетно узима у обзир и категорија глаголског вида (прогресивни облик фразног глагола неутралише његову теличност). Слично је и са фразним глаголом *hold out* који у непрогресиву има дистинктивно обележје [+циљ], односно након додавања партикуле *out* глагол *hold* добије компоненту достизања циља. Међутим, у примеру (275) прогресивни вид глагола (*was holding out*) указује на то да је радња у датом темпоралном оквиру у току и да циљ (пружити) није достигнут; стога је радња у овом примеру недовршена и у процесу трајања у датом тренутку говора. Услед оваквог тумачења изузетно узимамо у обзир и категорију глаголског вида у одређивању типа глаголске ситуације ових малобројних фразних глагола (прогресив у овим примерима неутралише теличност глаголу достигнућа *hold out*).

Остали глаголи активности којима партикула *out* не мења тип глаголске ситуације су у непрогресивном виду и захтевају другачије тумачење за своју непоколебљиву ателичност. Детаљније проучавање ових глагола открива да сви припадају специфичној семантичкој скупини указујући на то да семантика лексичких глагола утиче на категорију типа глаголске ситуације. Приметили смо да неки од ових глагола поседују значење одржавања ситуације или положаја тела кроз простор или у простору односно лоцирање у датом простору или изван датог простора (*stare, stand, stake, stay*). Партикула *out* само потврђује или експлицира оно што је лексички већ кодирано у глаголу (*stake out, stand out, stare out, stay out*). На пример, у случајевима (273) и (274) глаголи *stand* и *stay* имају значење задржавања положаја у простору. Овај глагол поседује исту семантичку компоненту као партикула *out* (у основном значењу).

Стога уколико глагол који има значење одржавања ситуације или положаја тела кроз простор или у простору и партикула *out* поседују исту семантичку компоненту, партикула не утиче на промену типа глаголске ситуације тог глагола. У примеру глагола *camp out* партикула *out* не само да имплицира кретање из унутрашњег ка спољашњем делу простора, већ се за фразни глагол *camp out* може додати да он представља мање кохерентну везу између лексичког глагола и адвербијалне партикуле (у толикој мери да се може поставити питање да ли се ради о једној лексеми или две). Тиме се објашњава појава да партикула не мења, односно одржава ателичност ових глагола.

Сумирајући наведене податке закључујемо да партикуле *out* има теличну природу, односно глаголима са обележјем [-циљ] (глаголи активности) партикула *out* у већини случајева (91,2%) мења то обележје у обележје [+циљ].

2.6.1.2. Утицај партикуле *out* на глаголе стања

У корпусу нису детектовани примери са лексичким глаголима стања.

2.6.1.3. Утицај партикуле *out* на семелфактивне глаголе

У корпусу је запажено 6,1% семелфактивних лексичких глагола (*blast, chuck, clack, jump, point, scratch, snuff*):

(277) Oliver likes to pretend he knows what I do, and chucks out the odd word from time to time to sound authoritative. (2: 18)

(278) When the indicator board clacked out the information BAGGAGE IN HALL against their flight, a circle of bell-ringers in my stomach all heaved on their ropes at the same time, and the terrible clangour they set off in my skull could only be stilled by a couple of stiff ones at the bar. (2: 61)

(279) Stuart jumped out and pattered plumply round to Gillian's door. (2: 111)

(280) ...but Miss Fergusson, with assistance from a dragoman whose own brief display of independent thought had been snuffed out early on... (3: 155)

(281) I once pointed out to him that chickens didn't fly, but he said that was part of the joke. (4: 50)

(282) My brother points out that the first joke about cellular renewal was made in the 5th century BC... (6: 42)

(283) He fears this residual consciousness which is not quite snuffed out... (6: 114)

(284) ...when he was suddenly blasted out by a heart attack... (6: 134)

(285) She pointed out that it was free. (6: 154)

(286) And so she scratched herself out. (6: 239)

Глаголи *bang*, *hack*, *knock* и *throw* су тренутни и ателични и њихово извршење не доводи до неког новог стања. Глагол *chuck* у примеру (277) описује ситуације које су итеративне (испалити речи с времена на време, дакле са понављањем), док остали глаголи служе да опишу ситуације које се дешавају једном и само једном. Стога се глагол *chuck* у дијагностичким тестовима понаша као глагол активности:

(287) а) (For) How long did he chuck the words?

б) He chucked them for three minutes.

в) Ако важи да He is chucking them следи да He has chucked them.

Међутим, за разлику од активности, глагол *chuck* има итеративну интерпретацију и стога смо га сврстали у семелфактивне глаголе. С друге стране, остали семелфактивни глаголи у дијагностичким тестовима понашају се као глаголи достигнућа:

(288) а) How long did it take her to scratch?

б) She scatched herself in fifteen minutes.

Као што примери показују, семелфактивни глаголи, као и глаголи достигнућа, означавају време протекло пре тренутка реализације ситуације (пре тренутка чешања). Коначно, семелфактивни глаголи се могу јавити у следећој реченичној структури:

(289) As soon as she scatched herself, she has scratched herself.

Наиме, ситуација не само што се дешава једном и само једном, она траје само један тренутак, односно завршава се истог тренутка када и почиње.

Додавањем партикуле *out* семелфактивни глаголи постају глаголи достигнућа; дакле, ова адвербијална партикула претвара ателичне ситуације (семелфактивни глаголи) у теличне (достигнућа) потврђујући тиме функцију ове партикуле као маркера теличности.

2.6.1.4. Утицај партикуле *out* на глаголе остварења и достигнућа

Као и у случају фразних глагола са партикулом *down* и *off* увидели смо да упркос преклапању у значењу партикуле *out* са неким од сегмента значења лексичког глагола у неким фразним глаголима, партикула *out* ипак није сувишна. У комбинацијама са теличним глаголима остварења и достигнућа, партикула *out* служи да нагласи инхерентну теличност глагола или да скрене пажњу на ефектност саме радње. Када су у питању лексички глаголи остварења или достигнућа (укупно 19,9%), наше истраживање (Табела 13) показује да партикула *out* не утиче на категорију глаголског вида ових лексичких глагола, већ само служи да нагласи завршни сегмент теличне ситуације не пружајући никакве информације о достизању или реализовању циља.

У 4,8% случајева, лексички глаголи су интерпретирани као остварења (*die, blot*) и додавање партикуле *out* само интензивира њихову теличну природу (потпуни завршетак процеса одумирања и замагљивања), као у примерима:

(290) Things died out; rages between nations and continents settled down. (1: 138)

(291) People like Greg will die out like the dinosaurs. (3: 100)

(292) Or have they all died out? (3: 229)

(293) One thing blots out the other. (4: 231)

Ако су основни глаголи достигнућа (15,1% – *buy, burst, come, crush, flip, find, mark, pass, pay, rip, sell, send, slide, slip, step, stub, tear*) партикула интензивира потпуно окончање тренутне ситуације; ево неколико примера:

(295) His head would droop, and the tears which invaded his eyes would fill up his lenses, then suddenly burst out, down both sides of his nose as well as his cheeks. (1: 160)

(296) Pages 367 and 368: Graham ripped them out. (1: 185)

(297) It'll see me out. (2: 109)

(298) I reached down and stuffed out one of these cigarettes he'd got burning. (2: 200)

(299) Except for once or twice, late at night, when he'd slipped out. (2: 249)

(300) ...Noah sent out a raven and a dove to see... (3: 30)

(301) Only now, as you step out on deck and your breath turns solid... (3: 248)

(302) Then I sold out to my partner and moved down to Baltimore. (4: 26)

(303) In any case, his eyes were trained on the ashtray as he crushed out the perfectly smokeable length of a very decent cigar. (5: 391)

Иако се овде чини да постоји идентична компонента у значењу глагола достигнућа и партикуле, партикула *out* ипак није редувантна. Као што показује пример (302), она служи да појача завршни тренутак инхерентно теличне ситуације односно да нагласи потпуно окончање радње (акцент је на исплати у потпуности) и да скрене пажњу на ефектност саме радње:

(304) He bought you out. (4: 99)

(305) The Daily Telegraph paid out the contents of its appeal fund, which amounted to some £300. (5: 440)

Овде је значајно и осврнути се на свеprisутну полисемију која може имати утицаја на одређивање категорија типа глаголске ситуације лексичких глагола. На пример, глагол *see* (*видети, приметити*) је глагол достигнућа пошто означава тренутне ситуације, што показују и следећи тестови:

(306) a) How long did it take to see it?

б) She saw it in 5 minutes.

Обе ове реченице односе се на период пре реализације тренутне ситуације, што је карактеристично за достигнућа. Међутим, глагол *see* може имати и друга значења, на пример значење опште способности перцепције као у наредном примеру:

(307) She can't see me in this dark.

У овом значењу глагол *see* је глагол стања. У примеру (332) глагол *see* употребљен је у значењу конкретног чина перцепције те је процењено да је глагол достигнућа којем додата партикуле *out* значајно мења значење (*испратити*), али не и тип глаголске ситуације. Примери овог типа само потврђују значај корелације семантике (и контекста) приликом одређивања категорија типа глаголске ситуације.

2.6.1.5. Утицај партикуле *out* на глаголе неодређеног типа

Након додавања партикуле *out* 88,9% глагола неодређеног типа *bring*, *get*, *put*, *set* и *take* постају достигнућа:

(308) I just take out what I need to keep the conversation going. (2: 244)

(309) ...when the news finally got out as to why we'd been asked to submit to this charade of a competition? (3: 12)

(310) Then when we meet up with the copter he'll take the mail out. (3: 198)

(311) They got out and Spike pointed to a small stream. (3: 271)

(312) It's my children who bring out the 'I' in the 'I love you'. (4: 158)

(313) It was all brought out in court, by the family itself. (5: 386)

Глагол *bring* у примерима (312) и (313) најбоље илуструје ову појаву. Наиме, у оба случаја глагол *bring* је активност. Додавањем партикуле *out* овим глаголима обезбеђен је циљ односно крајњи сегмент радње (унети „ја“ и изнети нешто на суду). У овим примерима глаголу активности *bring* партикула *out* значајно мења значење, али му и мења тип ситуације тиме што му обезбеђује завршни сегмент у радњи. Глагол *take* у примеру (310) *take the mail* је глагол

достигнућа, док се додавањем партикуле појачава стилска ефектност радње (*take out – узети*).

Осталих 11,1% случајева су остварења:

(314) The Permian Extinction took out ninety-nine per cent of all animals on earth...
(6: 216)

Глагол *take* у примеру (314) је остварење те партикула само појачава његово својство теличности.

Дакле, без обзира на различита тумачења глагола неодређеног вида из корпуса, извесна је функција партикуле *out* у њима – она или претвара ателичне у теличне глаголе (градећи од активности већином достигнућа, а у мањем степену остварења) или појачава својство теличности у глаголима који већ садрже обележје [+циљ] (достигнућа и остварења).

2.6.1.6. Однос типа глаголске ситуације и значења фразних глагола са партикулом *out*

Табела која следи илуструје однос семантичког утицаја и утицаја партикуле *out* на тип глаголске ситуације фразних глагола.

<i>OUT</i>	Акт →Ост	Акт →Дос	Акт →Акт	Дос→Дос	Ост →Ост	Сем →Дос
Просторно одвајање, искључивање и спречавање 18,5%	drive out, drown out, paint out	cut out _{1,3} , fall out _{2,3} invalid out, leave out, pull out ₂ , rule out, spit out, strike out ₂ , throw out _{1, 2}	breathe out, pull out ₁ ,	buy out, chuck out ₂ , put out, rip out, slide out ₁ , tear out	blot out, cast out	chuck out ₁ , scratch out
Одлазак 12,7%		break out ₁ , fly out, let out _{2, 3} , pull out ₃ , run out _{2, 3} , sail out, ship out, shoot out ₂ , show out, slide out ₂ , stagger out, strike out ₁ , venture out, walk out		come out ₁ , slip out, step out		jump out
Потпуна	carry out,	lay out _{1,2} , lift out,	level	crush out		

извршеност 11,5%	chip out, clear out, dry out, falten out, pack out, pan out _{1,2} , turn out ₂ , write out	make out, Tippex out, turn out ₃ ,	out			
Завршетак и нестајање 10,8%	run out ₁ , wear out wipe out _{1,2}	cut out ₂ , go out ₃ , turn out ₁ ,		pass out, sell out, stub out	die out ₁ , 2, 3, 4, 5	snuff out _{1,2}
Стварање и производња 9,6%	act out, go out ₁ , read out ₁ , read out ₂ , spell out	call out, give out, let out ₁ shoot out ₁ , sing out, yell out,		burst out ₁ , come out ₂ ,		blast out, clack out
Тражење, проналажење и набављање 9,6%	dig out, draw out, sort out ₁ , work out ₁ , 3, 4, 5, 6	try out _{1, 2}	sort out ₂ , stake out ₂	find out _{1, 2}	sound out	
Дистрибуција, селекција и дељење 6,4%	dish out ₁ ,	dish out ₂ , lay out ₃ , pick out, stake out ₁ ,		hand out, mark out, send out ₁ , 2	pay out	
Повећање величине, облика и простирања 5,7%	billow out, carve out, spread out,	hold out _{1, 2} , reach out, stick out ₁	hold out ₃ , stick out ₂			
Локације изван и далеко од дома 3,8%		ask out, go out ₂ , move out,	camp out, stay out,	come out ₃		
Трајање и опирање 3,8%	duke out, gaze out, row out		stare out, work out ₂	see out		
Појављивање 3,2%		break out ₂ , stand out ₂	stand out ₁	burst out ₂ , come out ₄		
Обраћање пажње и свесност 1,9%						point out _{1,2, 3}
Подршка и помоћ 1,9%	bear out	help out ₁	help out ₂			
Остала значења 0,6%		fall out ₁				

Табела 15. Однос типа глаголске ситуације и значења фразних глагола са партикулом *out*

Наиме, на основу података из корпуса приказаних у овој табели, може се приметити да су процентуално најзаступљенији глаголи достигнућа настали додавањем партикуле *out* на глаголе активности када фразни глаголи поседују значење просторног удаљавања, одлажења (10,3%) и значење просторног одвајања (7,7%). Лексички глаголи у овим примерима углавном означавају кретање или покрете. Статистички су забележени и глаголи остварења настали додавањем партикуле *out* на глаголе активности и то у значењима потпуне извршености ситуације (6,4%). Ови подаци доказују да у значајном броју фразних глагола са партикулом *out* из корпуса, партикула *out* у својим основним значењима просторног одвајања и удаљавања и значења потпуне извршености радње има функцију да дода својство теличности, односно да мења својство [-циљ] у својство [+циљ]. Наиме, у овим комбинацијама теличност је садржана у достизању циља који се остварује потпуним изласком из одређеног простора, завршетком кретања током којег се стиже до одређене тачке или променом локације у простору од унутра ка споља.

2.6.2. Адвербијална партикула *out* у односу на категорије глаголског вида и типа глаголске ситуације

Подаци из Табеле 16 илуструју наглашену теличност фразних глагола са партикулом *out* у 93,6% случајева (само 6,4% ателичних основних глагола не мења обележје [-циљ]). Њихова теличност постигнута је додавањем партикуле *out* на ателичне лексичке глаголе (72,4%) или је већ постојећа теличност задржана уз додатну интензификацију глаголске ситуације (21,2%).

<i>OUT</i>	Ател.→Ател. 6,4%	Телично→Телично 21,2%	Ател.→Телично 72,4%
Активност → Остварење Активност → Достигнуће			103
Активност → Активност	10		
Достигнуће → Достигнуће Остварење → Остварење		33	
Семелфактивни глаголи → Достигнуће			10
Укупно	10	33	113

Табела 16. Утицај партикуле *out* на својство теличности

Међутим, као што смо већ увидели, на глаголске ситуације утичу и аргументи глагола, као и категорија глаголског вида. Теличне глаголске фразе различито се понашају када су употребљене у различитим облицима глаголског вида. Телична глаголска фраза у перфективном виду имплицира достизање крајњег сегмента ситуације помало наводећи на закључак да перфективност указује на свршеност (радње сређивања нечега и увиђања тога шта људи желе завршене су у датом темпоралном оквиру (примери (316) и (318)). Имперфективне форме (примери (315) и (317)) не доводе до таквих интерпретација и означавају да процеси довођења живота у ред и тога да нешто не иде како треба још увек нису завршени у датом временском оквиру као у следећим примерима:

(315) I told you, I'm sorting out my life. (2: 115)

(316) But they sorted something out. (3: 113)

(317) I told him France wasn't working out. (4: 23)

(318) I just looked at the market, worked out what people wanted, did my research and then my sums. (4: 37)

Дакле, теличну глаголску фразу могуће је употребити у имперфективном глаголском виду, али са импликацијом да у датом

темпоралном оквиру крајњи сегмент још увек није достигнут, односно да је у процесу трајања. Ово је најупадљивије у примерима прогресивних глагола достигнућа када се јавља промена у перцепцији ситуације. Као илустрација може послужити пример (319) у којем радња издисања напредује ка свом циљу (издахнути ваздух) али га не достиже, односно траје симултано са непрогресивном радњом *breath in the air* указујући и на итеративност:

(319) Most of all, people just wanted to be with him, beside him for a few minutes, breathe in the air he was breathing out... (3: 257)

Дакле, са глаголима достигнућа употреба прогресивног облика показује да радња траје и да циљ није достигнут; стога се ова комбинација глаголског вида и типа глаголске ситуације користи да означи радње које су у процесу трајања у тренутку говора.

У примерима фразних глагола са партикулом *out* у перфекатском виду, јасно се намеће да овај глаголски вид посматра ситуацију у односу на резултантно стање, односно интерпретација ових глаголских фраза обухвата и процес који води до циља као и само достизање циља:

(320) He'd always been fond of Ann, even when, in what he now knew to be the summer of 1973, they'd fallen out over some self-indulgent indiscretion of his, some bit of double-parking. (1: 76)

(321) She had drawn out the worst the tempter had to offer. (3: 115)

(322) The others have gone out on the town. (3: 216)

(323) Her life hasn't worked out like she hoped, but she just gets on with things. (4: 82)

(324) About some dessert that hadn't panned out. (4: 168)

(325) I've found out what that thing over the door is... (6: 136)

Пример (325) илуструје теличну ситуацију у перфекатској видској форми у којој је процес проналажења завршен, али има значајан утицај на садашње стање ствари (зна се шта је та ствар изнад врата). Такође, могућа интерпретација

трајања глаголске ситуације у примеру (321) онемогућена је спецификованом објекатском фразом *the worst the temper had to offer*.

Дакле, као што смо већ видели, партикула *out* у 93,6% случајева потврђује само постојање циља као део лексичког значења, а утицај глаголског вида на теличност фразног глагола састоји се у тврдњи да је циљ достигнут (са перфективним или перфекатским видом) или не узимању у обзир да ли је циљ достигнут или не (са имперфективним видом).

Табела 17 илуструје однос фразних глагола са партикулом *out* и видске опозиције прогресивно/непрогресивно и перфективно/имперфективно.

<i>OUT</i>	Активност	Остварење	Достигнуће	Укупно
Перфективни / Непрогресив. 89,1%	2 1,5%	47 31,9%	98 66,6%	147 100%
Перфективни / Прогресивни 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%
Имперфективни / Непрогресив. 4,2%	4 57,1%	1 14,3%	2 28,6%	7 100 %
Имперфективни / Прогресивни 6,7%	5 45,4%	3 27,3 %	3 27,3%	11 100%

Табела 17. Дистрибуција фразних глагола са партикулом *out* у односу на категорије глаголског вида и типа глаголске ситуације

Чињеница да се фразни глаголи са партикулом *out* јављају у свим глаголским видовима оповргава традиционални став да партикуле представљају маркере перфективног вида. Наредни примери фразних глагола са глаголским изразима који указују на почетак, средишњи део и завршни сегмент глаголске ситуације (*were beginning, continued, have stopped*) потврђују став да се функција партикуле *out* не може директно повезивати са категоријом глаголског вида:

(326) And then, one day, his scales were beginning to dry out and his fins turned stiff as a cast-off paintbrush.

(327) Evolution continued carrying out its purposeless purpose of rendering us...

(328) You have stopped gazing out at the world with indifference...

2.6.3. Утицај контекста на функције адвербијалне партикуле *out*

Као у примерима фразних глагола са партикулама *down* и *off* приметили смо да субјекат у множини (неважно уз који глаголски вид) може унети импликацију паралелног или сукцесивног одвијања једне исте ситуације, али не доводи до промене типа глаголске ситуације, као у следећим примерима:

(329) Their white umbrellas stood out vividly against the harsh terrain of the mountain. (3: 167)

(330) Some boats came out to the liner, some bearing vendors of coconuts and bananas, others containing friends and relatives who shouted up names to the rail. (3: 184)

У примеру (330) на фразни глагол достигнуће *come out* не утиче субјекатска именичка фраза *some boats*, али она указује на то да су се радње приближавања чамаца броду одвијале паралелно у датом временском оквиру. Иначе, број субјекта не утиче на тип глаголске ситуације, односно тип ситуације би био исти и да су у питању субјекатске именичке фразе *an umbrella / a boat*. Дакле, субјекат има утицај на квалитет односно својства радње, али не утиче на резултате остварења односно неостварења циља.

Ако прогресивном фразном глаголу (*were pulling out*) претходи субјекат у множини (*you* – на множину указује шири контекст) као што то показује пример (331) радња се перципира као итеративна, односно радње чупања косе садрже сегменте који се понављају:

(331) You were pulling your hair out. (3: 108)

За разлику од субјекта, у енглеском језику директни објекат утиче на тип глаголске ситуације у клаузи. Запажено је да у непрогресивним глаголским формама, без обзира да ли је представљен спецификованом бројивом именицом у једнини (примери (333) и (335)), спецификованом (примери (336) и (339)) или неспецификованом (пример (337)) бројивом именицом у множини, спецификованом (пример (338)) или неспецификованом (примери (332) и (334))

градивном (небројивом) именицом, објекат не неутралише инхерентну теличност постигнуту партикулом *out*:

(332) ...one or two drops of this liquor, dispensed with reluctance by its possessor, produced on the tongue a delightful sensation which for a few seconds cast out thirst. (3: 124)

(333) He got a cricket protector, the sparks says, and cut the front bit out and stuck a tea strainer down it. (3: 196)

(334) I've cut out coffee after lunch and almost don't smoke at all. (3: 206)

(335) Probably staked out that cave the moment he stepped down from the Ark. (3: 278)

(336) My shirts held out their arms to me... (3: 284)

(337) I don't mean you hand out black cheques and turn your back at the wrong moment. (4: 12)

(338) Then you snap off the claws, flip out the crummy meat, break the remaining core in half, insert a knife, loosen everything up a bit, cut across it, then dig in with your fingers and eat. (4: 223)

(339) ...as it gathered itself and spat out the three generations of schoolteachers... (6: 115)

У претходним примерима глаголска фраза са наведеним објектима подразумева завршни сегмент после којег се ситуација природно завршава, а наредни тестови показују да ситуације теже циљу:

(340) а) How long did it take to hand black cheques out?

б) He handed out black cheques in two months.

в) How long did it take to cut out coffee / to flip out the crummy meat?

г) How long did it take to hold out the arms / cut the front bit of it?

д) I held out the arms / cut the front bit of it in two minutes.

Међутим, уз неспецификовани објекат у множини и у прогресивном облику фразни глаголи означавају понављање појединачног сегмента који је

првобитно имао циљ, а у збирној ситуацији га нема, дакле циљ је неутралисан као у примерима:

(341) That firm isn't going to last long if it's sending out drunken drivers to pick up clients. (2: 64)

(342) I wasn't throwing orphans out into the snow. (4: 105)

Пример (342) илуструје употребу глагола активности *throw* који постаје достигнуће додавањем партикуле *out*. Међутим, дистинктивно обележје [+циљ] је неутрализовано неспецификованом објекатском фразом у множини *orphans*. У овом случају, *throw out* јесте достигнуће, али је његово својство теличности неутрализовано прогресивним видом и неспецификованом објекатском фразом *orphans*. Слично је и са примером (341). Теличност фразног глагола достигнућа *send out* неутрализована је неспецификованом објекатском именичком фразом *drunken drivers*. Да је ово тачно показују и следећи примери:

(343) а) (For) How long did the firm send out drunken drivers to pick up clients / you throw orphans out into the snow?

б) The firm sent drunken drivers to pick up clients / I threw orphans into the snow for three years.

в) Ако важи да The firm is sending drunken drivers to pick up clients / I threw orphans into the snow следи да The firm has sent drunken drivers to pick up clients / I have thrown orphans into the snow.

Пример (343б) који је модификован прилошким изразом *for X time* (X времена) показује да ова глаголска ситуација нема природни завршни сегмент те подразумева трајање без достизања циља. Примери овог типа такође подразумевају својство итеративности, тј. вишеструко понављање догађаја.

Међутим, ако је именичка фраза модификована, целокупна прогресивна глаголска фраза задржава својство теличности:

(344) We think we might be in love and were trying out the words to see if they're appropriate? (3: 228)

(345) ...when you were really Spike Tiggler, the kid who'd grown up from a borrowed car on a quiet road to a roaring fighter in an empty sky, was when you'd climbed hard and were levelling out your silver wings... (3: 254)

Наиме, у оваквим случајевима број објекта не игра улогу, па су резултати теста исти и с именицом у једнини и с именицом у множини:

(346) a) How long did it take to try out the word / to try out the words?

б) How long did it take to level out your silver wing / to level out your silver wings?

в) We tried the word / the words out in one week.

г) He levelled out his silver wing / silver wings in ten minutes.

Именице *word* (*реч*) и *wing* (*крило*) су бројиве, а једнина или множина не мења тип ситуације. Дакле, у овој структури тип ситуације зависи од модификованости именице (у овим случајевима одређеним чланом и присвојним придевом): такве именице означавају јасно дефинисани циљ којем ситуације теже, ограничење до којег се ситуација може у потпуности реализовати (испробати речи, поравнати крила). Због тога су, иако у прогресиву, глаголске фразе *try out the word(s)* и *level out your wing(s)* остварења: оне траје извесно време и подразумевају циљ.

Дакле, у прогресивним фразним формама, неспецификовани објекат само означава о којој врсти активности се ради (без постављања циља), док спецификовани означава ограничење и поставља оквир за ситуацију – достизање циља.

2.6.1. Закључак

Основна просторна значења које партикула *out* приписује лексичком глаголу јесу значење просторног раздвајања, уклањања, искључивања и спречавања (18,5%), значење просторног удаљавања и одласка (12,7%) и значење потпуне извршености глаголске ситуације (11,5%), као и друга мање, али равномерно заступљена значења.

У погледу типа глаголске ситуације, лексички глаголи већином су активности (68,6%), а у мањем броју достигнућа (15,1%), семелфактивни глаголи (6,1%), глаголи неодређеног типа (6,1%) и остварења (4,8%). Ако су основни глаголи активности, партикула *out* им углавном (у 91,2% случајева) мења обележје [-циљ] у обележје [+циљ], градећи тако достигнућа и остварења. Само у 8,8% случајева глаголи активности задржавају основна својства и након додавања партикуле *out*.

Постојање глагола активности којима партикула *out* не мења тип глаголске ситуације у непрогресивном виду може се приписати чињеници да они припадају специфичној семантичкој групи (значење одржавања ситуације или положаја тела кроз/у простору односно лоцирање у/изван датог простора (*stare, stand, stake, stay*)) те да партикула *out* само експлицира оно што је лексички већ присутно у глаголу. Као и у случају примера фразних глагола са партикулама *down* и *off* запазили да постоји значајна корелација између глагола активности и прогресивног видског облика, али да свеукупни подаци иду у прилог теличној природи ове енглеске партикуле.

У корпусу нису детектовани примери са лексичким глаголима стања, док додавањем партикуле *out* на семелфактивни глаголи, они постају глаголи достигнућа. Када су лексички глаголи остварења или достигнућа, наше истраживање показује да партикула *out*, осим што има интезивирајућу функцију, не утиче на категорију глаголског вида лексичких глагола. Што се тиче утицаја партикуле *out* на глаголе неодређеног типа, закључујемо да она или претвара ателичне у теличне глаголе или појачава својство теличности у глаголима који већ садрже обележје [+циљ].

Иначе, узимајући у обзир и семантику фразних глагола, процентуално су најзаступљенији фразни глаголи достигнућа са значењем просторног удаљавања, одлажења и значењем просторног одвајања, а затим глаголи остварења са значењем потпуне извршености ситуације. Ови подаци доказују да у значајном броју фразних глагола са партикулом *out* из корпуса, партикула *out* у својим основним значењима просторног одвајања и удаљавања и значења потпуне извршености радње има функцију да дода својство теличности.

Дакле, истраживање на корпусу је показало да су фразни глаголи са партикулом *out* већински телични (93,6%). Њихова теличност постигнута је

додавањем партикуле *off* на ателичне лексичке глаголе или је већ постојећа теличност задржана уз додатну интензификацију глаголске ситуације.

Када је реч о односу глаголског вида и типа глаголске ситуације у енглеском језику, наш корпус састављен од фразних глагола са партикулом *out* показује да обележје циљ не блокира представљање ситуације као структуре, односно њену употребу у прогресивном облику. Такође, компатибилност ових фразних глагола са имперфективним глаголским видом иде у прилог тврдњи Л. Бринтон да партикуле у енглеском језику нису маркери перфективног вида. Утицај глаголског вида на тумачење функције партикуле *out* у фразним глаголима испољава се у потврђивању достигнутог циља (са перфективним или перфекатским видом) или у тумачењу ситуације као несвршене (са имперфективним видом).

Реченични аргументи могу имати важну улогу у интерпретацији типа глаголске ситуације фразног глагола. Док, субјекат у енглеском језику не доводи до промене типа глаголске ситуације, директни објекат може утицати на тип глаголске ситуације у клаузи, односно може да доминира над партикулом *out* у одређивању теличности/ателичности глаголске фразе.

Наиме, неспецификовани објекат у множини иза прогресивног облика фразног глагола са партикулом *out* неутралише његову теличност.

2.7. Функција адвербијалне партикуле *up* у фразним глаголима

Корпус бележи 218 примера финитних глаголских облика са партикулом *up*, од чега су у 129 случаја у питању различити лексички глаголи. Доминантна значења која партикула *up* приписује лексичком глаголу јесу значење потпуног извршења радње (20,9% – *add up, clam up, clean up, clear up*_{1,2,3}, *dry up*_{1,2}, *cover up*_{1,2}, *end up*_{1,2,3,4}, *fill up*_{1,2}, *finish up, give up*_{1,2,3,5}, *hang up, lighten up, make up*₂, *open up*₂, *scrumple up, shut up, slop up, suck up, sum up*_{1,2}, *tear up, type up, use up, wake up*₁, *wash up, wind up*₁, *write up*₁) као у следећим примерима:

(347) Don't you ever ease up, Jack? (1: 163)

(348) The raft has been cleaned up as if for the state visit of some queasy-stomached monarch... (3: 140)

(349) Miss Fergusson summed up the exchange so far, needless as this seemed to her companion. (3: 162)

(350) Then Wood typed up the report and... (5: 359)

Затим, ту је присутно и значење кретања на горе и вишег положаја (16,8% – *climb up*_{1,2}, *come up*₁, *draw up*₂, *dig up*_{2,3}, *gaze up*, *go up*₁, *hold up*_{1,2}, *hover up*, *inch up*, *jump up*, *look up*₁, *mark up*, *pick up*_{4,8}, *pull up*_{1,3}, *putter up*, *reach up*, *rear up*, *rise up*_{1,2}, *roll up*, *scoop up*, *stand up*_{1,2}, *stick up*, *straighten up*, *throw up*₁, *tip up*) као у примерима:

(351) ...as they came up the gangway, running coarse hands through suspiciously shaggy fleeces and carrying out some of the earliest and most unhygienic prostate examination... (3: 13)

(352) Instead, Miss Fergusson stood up, took the untasted wine from Miss Logan... (3: 162)

(353) We were puttering up river late in the afternoon and the sun was beginning to go down over these huge trees and a flight of big birds, herons or something, were taking off like pink seaplanes as someone said and the second assistant suddenly stood up and yelled out This is paradise, this is fucking paradise. (3: 195)

(354) As we turned into the driveway he reached into the glove pocket for a remote-control device; at a masterful touch, the garage door rolled up and away. (3: 23)

И нека друга значења фразних глагола са партикулом *up* прилично су заступљена. Навешћемо значења повећања и побољшања (10,9% – *back up*, *blow up*₂, *cheer up*, *churn up*, *come up*₆, *crank up*, *dress up*, *go up*₃, *grow up*_{1,2}, *heat up*, *lever up*, *light up*, *loosen up*, *pile up*, *read up*, *save up*, *speed up*, *tune up*, *warm up*), дешавања и стварања (8,4% – *cook up*, *come up*₂, *dream up*, *make up*_{1,3}, *pick up*_{1,4,10}, *spring up*, *think up*_{1,2}, *throw up*₂, *turn up*_{1,2,3,4}), сакупљања и заједништва (8,4% – *crinkle up*, *fold up*, *gather up*, *join up*, *make up*₄, *meet up*, *pick up*_{2,9}, *ring up*₁, *sign up*_{1,2}, *snuggle up*, *stack up*, *store up*_{1,2}, *sweep up*), причвршћавања и ограничавања (8,4% – *bind up*, *bottle up*, *clew up*, *clog up*, *ease up*, *lock up*_{1,2,3}, *mist up*, *post up*, *pull up*₂, *staple up*, *tie up*, *wrap up*, *zip up*_{1,2}). Поменућемо и значења прекида и оштећивања (7,8% – *beat up*, *blow up*₁, *break up*₁, *fuck up*, *hold up*₂, *mess up*_{1,2}, *mix*

up, *screw up*, *smash up*, *stand up*₃, *stir up*, *trip up*₁, *wind up*₂), припремања и почетка (5,8% – *draw up*_{1,2}, *fire up*, *light up*₂, *open up*₁, *pick up*₆, *rig up*, *run up*, *soften up*, *start up*, *tense up*), одбијања и предаје (4,1% – *give up*₄, *ring up*₂, *sell up*, *throw up*₃), приближавања (3,1% – *barrel up*, *chat up*, *come up*_{3,5}, *creep up*_{1,2}), одвајања (3,1% – *break up*₂, *chop up*, *cut up*, *slice up*, *split*_{1,2}), откривање (2,6% – *look up*₂, *own up*, *pick up*₃, *yield up*) и остала значења (2,1% – *pick up*₇, *rack up*, *spruce up*, *trade up*).

Извесне семантичке промене могу се догодити лексичком глаголу услед додавања партикуле *up* (*chat* – talk in a friendly informal way, especially about things that are not important, *chat up* – talk in a friendly way because you are sexually attracted to them; *cheer* – shout as a way of showing happiness, praise, approval, or support of someone or something; to make someone feel more hopeful when they are worried, *cheer up* – if you cheer up or when someone cheers you up, you stop feeling depressed and become more cheerful; *dress* – put clothes on yourself or someone else, *dress up* – if you dress up or dress yourself up, you put on clothes that are smarter than the ones you usually wear because you are going somewhere special; *sell* – to give something to someone in exchange for money, *sell up* – if you sell up, you sell everything you have, such as your house or your business, because you need some money), али и потпуне промене у значењу (*bring* – to take something or someone with you to the place where you are now, or to the place you are talking about; to get something for someone and take it to them, *bring up* (a child) – look after it until it is grown up and to try to give it particular beliefs and attitudes; *give* – to let someone have something as a present, or to provide something for someone; to put something in somebody's hands, *give up* – if you give up an activity, belief or a task, you stop doing it or believing in it; *pick* – choose, remove, *pick up* – (a skill, habit or attitude) learn it or start having it without making any effort; *stand* – support yourself on your feet or be in an upright position, rise, step, *stand up* – if you stand someone up, you fail to keep an arrangement to meet them).

2.7.1. Утицај партикуле *up* на тип глаголске ситуације

Забележено је и да партикула *up* има значајан утицај на тип глаголске ситуације лексичких глагола (Табела 18).

Лексички глагол (без партикуле <i>ир</i>) → Фразни глагол са партикулом <i>ир</i>	Број примера	Број примера у процентима
Активност → Остварење	43	19,7%
Активност → Достигнуће	67	30,7%
Достигнуће → Достигнуће	57	26,1%
Глаголи неодређеног типа → Остварење / Достигнуће	26	11,9%
Семелфактивни глаголи → Достигнуће	10	4,7%
Активност → Активност	6	2,6%
Остварење → Остварење	8	3,7%
Стање → Достигнуће	1	0,6%
Укупно	218	100%

Табела 18. Утицај партикуле *ир* на тип глаголске ситуације лексичких глагола

У погледу типа глаголске ситуације, као што се може видети из Табеле 18, лексички глаголи већином су активности (53%), а у мањем броју достигнућа (26,1%), глаголи неодређеног типа (11,9%), семелфактивни глаголи (4,7%) и остварења (3,7%).

2.7.1.1. Утицај партикуле *ир* на глаголе активности

Из Табеле 18 може се закључити да ако су основни глаголи активности, партикула *ир* им углавном (у 94,8% случајева) мења обележје [-циљ] у обележје [+циљ], градећи тако достигнућа и остварења. Само у 5,2% случајева глаголи активности задржавају основна својства и након додавања партикуле *ир* (Табела 19).

Лексички глагол (без партикуле <i>up</i>) → Фразни глагол са партикулом <i>up</i>	Број примера	Број примера у процентима
Активност → Остварење	43	37%
Активност → Достигнуће	67	57,8%
Активност → Активност	6	5,2%
Укупно	116	100%

Табела 19. Утицај партикуле *up* на глаголе активности

Дакле, корпус показује да основни глаголи, дефинисани као активности на основу претходно наведених параметара, након додавања партикуле *up* постају остварења у 37% случајева (*blow up, bubble up, build up, churn up, clean up, clear_{1,2}, climb up_{1,2}, crank up, creep up_{1,2}, dig up, draw_{1,2,3}, dream up, dress up, dry up₁, fuck up, give up₃, grow up_{1,2}, heat up, make up₁, mix up, pile up, reach up, rLead up, roll up, run up, save up, spruce up, store up_{1,2}, tune up, type up, think up_{1,2}, use up, warm up, wash up, wind up, write up₁, yield up*):

(355) And then he would leave an extra big tip because he'd left his indelible mark, this was what he'd been saving up for and he'd had it and the girl hadn't actually gone psychotic on him. (1: 173)

(356) All those mythical beasts your poets dreamed up in former centuries... (3: 19)

(357) How they are mixed up in history. (3: 56)

(358) ...but as the plain warms up in the morning sun, the hot air rises and becomes vapour at a given height. (3: 156)

(359) Each day, as the sun heated up the plain below them and the warm air rose, a halo of cloud formed itself around the mountain-top, shutting off their view of the lower slopes... (3: 275)

(360) I cut them down to the ground and then dug up the roots. (4: 119)

(361) ...and when the bridegroom gives his speech it contains words which might as well be champagne, for they bubble up into George's brain and make him giddy with excitement. (5: 447)

(362) ...or something in the way I had spruced it up, but the triple name now seemed to split differently. (6: 196)

(363) My brother is winding me up with his hypothetical want of the dead. (6: 234)

Статистички наведена телична функција адвербијалне партикуле *up* заснована је на дијагностичким тестовима за одређивање типа глаголске ситуације. На пример, у случају (360) глагол *dig* понаша се као глагол активности:

(364) a) (For) How long did they dig something?

б) They dug the roots for fifteen minutes.

в) If they stop digging, they did dig.

Додавање партикуле *up* на овај глагол активности уводи компоненту ограничености радње односно постављања и достизања циља након извесног трајања радње те се глагол *dig up* у дијагностичким тестовима понаша као глагол остварења:

(365) a) How long did it take them to dig the roots up?

б) They dug the roots up in 10 minutes.

в) If they stop digging, they did not dig them up.

Ови тестови показују да глагол остварења *dig up* обухвата посебан завршни сегмент (ископати корење) за разлику од активности (*копати*) и да су сегменти у глаголу активности *dig* једнаки, а код остварења *dig up* нису зато што остварења захтевају реализацију целог процеса ископавања да би се изразио квалитет ситуације. Темпорално посматрано, глагол остварења *dig up* означава читаво време током којег је ситуација ископавања реализована.

Дакле, у овим примерима партикула *up* мења обележје [-циљ] глагола активности у обележје [+циљ] утицајући тако на промену типа глаголске ситуације. У око 57,8% случајева глаголи активности постају достигнућа (*barrel up*, *blow up*₁, *cheer up*, *clear up*₃, *climb up*₁, *cook up*, *cut up*, *dig up*₃, *draw up*₁, *dry up*₂, *give up*_{1,3,4,5}, *go up*_{1,2}, *hold up*_{1,2}, *hung up*, *lever up*, *look up*_{1,2}, *make up*_{2,3}, *meet*

*up, pick up*_{1,2,3,4,6,7,8,9,10}, *pull up*_{1,2,3}, *rack up*, *reach up*, *rear up*, *ring up*_{1,2,3}, *rig up*, *rise up*_{1,2}, *scrumple up*, *speed up*, *stack up*, *stand up*_{1,2}, *stir up*, *suck up*₁, *sweep up*, *tie up*, *throw up*_{1,2,3}, *turn up*_{1,2,3,4}, *wind up*, *wrap up*, *yield up*₂), као што илуструју наредни примери:

(366) Oh, look, said Graham to himself as one of the chase-scenes was suddenly speeded up against a background of honky-tonk piano, they've discovered that technique. (1: 25)

(367) He sucked up an inch of Pina Colada through an oval, candy-striped straw. (1: 93)

(368) Anyway, that evening her hair was swept up over her ears at the sides and fastened back with two tortoiseshell clips. (2: 32)

(369) Look what they went and did – they blew themselves up. (3: 107)

(370) We barrel up the A61 towards Toulouse, looking ahead, looking ahead. (4: 18)

(371) One she was taking me to school each morning and picking me up each afternoon, and the next she was being lowered into the ground. (4: 200)

(372) I shall wrap it up a little for the judge and jury. (5: 165)

У дијагностичким тестовима глагол *speed* из примера (366) понаша се као глагол активности:

(373) а) (For) How long did he speed?

б) He speeded for five minutes.

в) If he stops speeding, he did speed.

Додавање партикуле *up* на овај глагол активности уводи компоненту достизања циља те се глагол *speed up* у дијагностичким тестовима понаша као глагол достигнућа:

(374) а) How long did it take him to speed up?

б) He speeded up in ten seconds.

в) As soon as he speeded, he has speeded.

Као што то ови примери показују, глагол *speed up* у овим структурама означава време протекло пре тренутка реализације ситуације (време пре достизања циља, односно потпуног убрзавања) и показује да радња убрзавања траје само један тренутак, односно завршава се истог тренутка када и почиње.

Само у 5,2% случајева глаголи активности задржавају основна својства и након додавања партикуле *up*; ево неких примера:

(375) If he was chatting up a girl at a party, he'd go off to fetch some drinks and free his hands by tucking his lighted cigarette into his beard. (1: 39)

(376) The hungry eye hovers up her stout jugful of brushes, her bottled solvents – xylene, propanol, acetone – her jars of vivacious pigment, her special picture restorers cotton wool which with teasing banality turns out to be mere Economy Pleat from Pretty. (2: 113)

(377) You feel you are standing up straight for the first time in your life; (3: 233)

(378) She was, as the phrase goes, trading up. (4: 15)

(379) She had turned her whole body in his direction and was gazing up towards him, gravely, lovingly. (5: 200)

Већина глагола активности, као у примерима (375), (377), (378), и (379), су у прогресивном облику. Као и у случају примера фразних глагола са партикулама *down*, *off* и *out* тај значајни однос између глагола активности и прогресивног видског облика може се објаснити на следећи начин. Наиме, партикула *up* додаје својство теличности глаголу активности *chat* те фразни глагол *chat up* у инфинитиву има дистинктивна својства достигнућа (*запричати*). Међутим, прогресивни облик овог глагола (*was chatting up*) запажен у примеру (375) изражава уобичајену привремену ситуацију у прошлости која је у току у датом темпоралном оквиру те се у интерпретацији типа глаголске ситуације овог фразног глагола изузетно узима у обзир и категорија глаголског вида (прогресивни облик фразног глагола неутралише његову теличност, односно циљ глаголске ситуације (*запричати*) није достигнут). Дакле, услед поменутих контекстуалних тумачења глаголске ситуације, као изузетак у анализи, глаголски вид (прогресив) је укључен у

тумачење припадности ових малобројних фразних глагола одређеном типу глаголске ситуације.

У примеру (376) глагол активности *hover* којем партикула *up* не мења тип глаголске ситуације је у непрогресивном виду и захтева другачије тумачење своје ателичности. Детаљније проучавање овог глагола открива да припада специфичној семантичкој скупуни указујући на то да семантика лексичких глагола утиче на категорију типа глаголске ситуације. Као у случају глагола са партикулом *out* приметили смо да овај глагол поседује значење одржавања ситуације или положаја тела кроз простор или у простору. Партикула *up* само потврђује или експлицира оно што је лексички већ кодирано у глаголу односно глагол *hover* и партикула *up* (односно његово основно значење) поседују исту семантичку компоненту. Стога уколико глагол који има значење одржавања ситуације или положаја тела кроз простор или у простору и партикула *up* поседују исту семантичку компоненту, партикула не утиче на промену типа глаголске ситуације тог глагола. Тиме се објашњава појава да партикула не мења односно одржава ателичност ових глагола.

Ови подаци потврђују преовлађујућу теличну природу партикуле *up*, односно глаголима са обележјем [-циљ] (глаголи активности) партикула *up* у већини случајева (94,8%) мења то обележје у обележје [+циљ].

2.7.1.2. Утицај партикуле *up* на глаголе стања

До сада обрађен корпус иде у прилог тврдњи Л. Бринтон да се партикуле не јављају са глаголима стања потврђујући тиме да адвербијалне партикуле не маркирају перфективни глаголски вид. У примерима фразних глагола са партикулом *up* запазили смо један пример глагола стања (*own*):

(380) Still, if he didn't own up, at least put stop to it. (5: 123)

У основи глагол стања *own* у овом конкретном случају није употребљен у свом базичном значењу *поседовати*. Преносећи семантичку идеју признавања, а не поседовања, овај глагол у ствари имплицира промену стања односно кретање, те стога указује на динамичку интерпретацију. Дакле, глаголска

полисемија наводи на привидну мултикомпатибилност адвербијалних партикула са различитим типовима глагола; међутим, детаљнија анализа показује да то никада нису глаголи стања, већ евентуално њихове динамичне интерпретације (односно у конкретним формама глаголи активности који се природно комбинују са партикулама).

2.7.1.3. Утицај партикуле *up* на семелфактивне глаголе

У корпусу је запажено 4,7% семелфактивних лексичких глагола (*beat, chop, jump, shut, smash, slop, spring, tip, zip*):

(380) The official from the Department of whatever it was, Agriculture or something, chopped up the little bits of reindeer innards... (3: 88)

(381) ...and Dick zips up his trousers pretty smartish. (3: 204)

(382) So maybe the Indians understood this and tipped up the raft because they were trying to kill Father Firmin (me)... (3: 220)

(383) Then is love some luxury that sprang up in peaceful times, like guilt-making? (3: 234)

(384) ...he repeated as he zipped up the tent for the night. (3: 277)

Oliver gave me a look and slopped up some butter from his plate. (4: 55)

(385) ...and it shows his wife, his ex-wife, looking terrified, with blood on her face, as if she's been beaten up, and she's holding a baby... (4: 116)

(386) Despite a thousand palliative cups of arrowroot, he swiftly deteriorated, became delirious, and smashed up everything in his room. (5: 37)

(387) He thinks this will shut them up, but it only seems to encourage them. (5: 78)

(388) ...when the man jumped up... (6: 207)

Већина ових глагола је динамична и тренутна и њихово извршење не доводи до неког новог стања. Глагол *chop* у примеру (380), глагол *spring* у примеру (383) и глагол *beat* у примеру (385) описују ситуације које су итеративне (сецкање, појављивање, ударање), док остали глаголи служе да опишу ситуације које се дешавају једном и само једном. Стога се, на пример, глагол *chop* у дијагностичким тестовима понаша као глагол активности:

(389) a) (For) How long did he chop the bits?

б) He chopped them for three minutes.

в) Ако важи да He is chopping them следи да He has chopped them.

Међутим, за разлику од активности, глагол *chop* има итеративну интерпретацију и стога смо га сврстали у семелфактивне глаголе. С друге стране остали семелфактивни глаголи у дијагностичким тестовима понашају се као глаголи достигнућа:

(390) a) How long did it take her to jump?

б) She jumped in fifteen minutes.

Као што примери показују, семелфактивни глаголи, као и глаголи достигнућа, означавају време протекло пре тренутка реализације ситуације (пре тренутка самог скока). Коначно, семелфактивни глаголи се могу јавити у следећој реченичној структури:

(391) As soon as she jumped she has jumped.

јер ситуација не само што се дешава једном и само једном, она траје само један тренутак, односно завршава се истог тренутка када и почиње.

Додавањем партикуле *up* семелфактивни глаголи постају глаголи достигнућа; дакле ова адвербијална партикула претвара ателичне ситуације (семелфактивни глаголи) у теличне (достигнућа) потврђујући тиме функцију ове партикуле као маркера теличности.

2.7.1.4. Утицај партикуле *up* на глаголе остварења и достигнућа

Као и у случају фразних глагола са партикулама *down*, *off* и *out* увидели смо да упркос преклапању у значењу партикуле *up* са значењем лексичког глагола у неким фразним глаголима, партикула *up* ипак није редувантна. У комбинацијама са теличним глаголима остварења и достигнућа, партикула *up* служи да нагласи инхерентну теличност глагола или да скрене пажњу на ефектност саме радње. Када су у питању лексички глаголи остварења или

достигнућа (укупно 29,8%), наше истраживање (Табела 18) показује да партикула *up* не утиче на категорију глаголског вида ових лексичких глагола. Партикула само служи да нагласи завршни сегмент теличне ситуације не пружајући никакве информације о достизању или реализовању циља.

У 3,7% случајева, лексички глаголи су остварења (*bottle, clew, clog, gather, loosen, soften, sum*) и додавање партикуле *up* само интензивира њихову теличну природу, као у примерима:

(392) There are two human types, basically, people who bottle their emotions up and people who let it all come roaring out. (2: 8)

(393) ...all the back roads are clogged up by master cartologists such as Stu, petrol-pinching aficionados of kink and gully who spin their Oldsmobile Mantras into canny U-turns like instructors on the skid-rink. (2: 110)

(394) That just about sums up Val. (2: 210)

(395) The Argus clewed up her sails and lay on to their starboard, half a pistol shot away. (3: 126)

(396) Unimpressed, Campbell gathered up the coat, the boots, the trousers and other clothing identified as having been worn the previous evening. (3: 136)

(397) I softened Oliver up when I last had a drink with him. (4: 96)

(398) Then you snap off the claws, flip out the crummy meat, break the remaining core in half, insert a knife, loosen everything up a bit, cut across it, then dig in with your fingers and eat. (4: 223)

Осим што доноси и мању семантичку модификацију и додатну стилску компоненту, на пример, глаголима *clog* (пример (393)) и *gather* (пример (396)), партикула *up* кодира и информацију потпуног завршетка радње која је пре тога трајала (процес зачепљивања и сакупљања).

Ако су основни глаголи достигнућа (26,1% – *add, back, bind, break, clam, come, cover, crinkle, ease, end, finish, fill, fire, fold, join, light, lighten, lock, mark, mess, mist, open, post, scoop, screw, sign, slice, split, staple, start, stick, straighten, sum, tense, tear, trip, wake*) партикула има улогу да нагласи интензитет и потпуно окончање тренутне ситуације:

- (399) It's one of those cinemas they've split up into three, and I suppose all her schoolfriends had got there before us. (1: 30)
- (400) They kissed a little awkwardly, as if neither of them had expected to kiss; and then Ann firmly folded up the map. (1: 61)
- (401) She immediately straightened up and began collecting the dishes. (1: 90)
- (402) He washed his hands again, then stapled up the bags. (1: 91)
- (403) But Shem caught them just in time and locked them up in a packing-case. (3: 27)
- (404) I filled her up, and as I cast off I saw that the tortoiseshell I'd put down just anywhere was sitting on top of Paul's basket... (3: 93)
- (405) Matt can twitch his face in any direction and crinkle up his eyes knowing that his jailbait fans will be sitting there wetting themselves. (3: 206)
- (406) I sliced it up with a radiologist friend. (3: 237)
- (407) Gillian marks up the newspaper every morning. (4: 187)
- (408) Julian climbed into bed and snuggled up to me... (6: 68)

Ове тврдње могу се илустровати и примерима (400) и (403), у којима се види да партикула *up* она служи да појача завршни тренутак инхерентно теличне ситуације односно да нагласи потпуно окончање радње (акцент је на потпуном савијању и закључавању) и да скрене пажњу на ефектност саме радње:

- (409) How his sons covered him up? (3: 279)
- (410) Then it starts up again, and the first horse is ripped. (5: 320)

2.7.1.5. Утицај партикуле *up* на глаголе неодређеног типа

Глаголи *bring*, *get*, *put*, *set* и *take* који су у погледу типа глаголске ситуације двосмислени добијају своју јасну интерпретацију у конкретизованом синтаксичком окружењу корпуса. Наиме, након додавања партикуле *up* 57,7% глагола неодређеног типа постају достигнућа:

- (411) In the first night, the storm got up and threw the machine with great violence; (3: 120)
- (412) Then he got up and sort of rearranged his shirts on the table, standing some of them up and colour-co-ordinating them, like it was a display. (4: 127)
- (413) Because that takes up a lot of time too. (4: 135)
- (414) He sets up his brass palte in Southsea. (5: 37)
- (415) Bryan Waller did not set up as a doctor. (5: 45)
- (416) ...she brought up a little blood, he brought up gouts of guilt. (5: 95)
- (417) If they don't put him up, we can't cross-examine. (5: 169)
- (418) They haven't been put up this time, and they're not the only ones. (5: 173)
- (419) Mr Voules had taken up his case in Truth, and a petition was being raised... (5: 212)

Глагол *get* у примерима (411) и (412) може послужити као илустрација. Наиме, у оба случаја глагол *get* је активност. Додавање партикуле *up* овом глаголу обезбеђује циљ односно крајњи сегмент радње (*подићи се (олуја)* и *устати*). У овим примерима глаголу активности *get* партикула *up* значајно мења значење, али му и мења тип ситуације тиме што му обезбеђује завршни сегмент у радњи. Глагол *take* у примерима (413) и (419) у фразама *take a lot of time* и *take the case* је глагол достигнућа, док се додавањем партикуле појачава стилска ефектност радње (*take up – одузети, преузети*).

Осталих 42,3% случајева су остварења:

- (420) We got up a petition and explained certain things... (3: 18)
- (421) The fifteen wretches had put up their prayers to the Almighty... (3: 125)
- (422) We've set up camp now on the bank. (3: 200)
- (423) The owner of 2041 must at some point have sold off a little plot, and this half-numbered, half-acknowledged house was put up. (3: 236)
- (424) There he was brought up, and was converted to Christianity. (5: 79)
- (425) The Daily Telegraph got up a subscription for him which ran to some £300. (5: 475)

У већини ових случајева, као што можемо видети на примеру глагола *put* у примерима (421) и (423), лексички глаголи су већ остварења те партикула само појачава њихово својство теличности.

Дакле, може се закључити да без обзира на различита тумачења глагола неодређеног вида из корпуса, партикула *up* у њима или претвара ателичне у теличне глаголе или појачава својство теличности у глаголима који већ садрже обележје [+циљ].

2.7.1.6. Однос типа глаголске ситуације и значења фразних глагола са партикулом *up*

Табела 20 илуструје однос семантичког утицаја и утицаја партикуле *up* на тип глаголске ситуације фразних глагола.

<i>UP</i>	Акт →Ост	Акт →Дос	Акт →Акт	Дос→Дос	Ост→ Ост	Сем →Дос/Ост	Стање →Дос
Потпуно извршење радње 20,9%	clean up, clear up ₁ , dry up ₁ , type up, use up, write up ₁ .	clear up ₃ , dry up ₂ , give up _{1,2,3,5} , hang up, make up ₂ , scrumple up, suck up, wind up ₁	clear up ₂ , hover up, wash up	add up, clam up, cover up _{1,2} , end up _{1,2,3,4} , fil up _{1,2} , finish up, open up ₂ , sum up _{1,2} , tear up, wake up ₁	lighten up	shut up, slop up	0
Кретање на горе и виши положај 16,8%	dig up ₂ , roll up, rubble up	climb up _{1,2} , come up ₁ , draw up ₂ , go up ₁ , hold up _{1,2} , inch up, look up ₁ , pick up ₄ , pull up _{1,3} , reach up, rear up, rise	dig up ₃ , gaze up, pick up ₈ , putter up, stand up ₂	mark up, scoop up, stick up, straighten up	0	jump up, tip up	0

		up _{1,2} , stand up ₁ , throw up ₁					
Повећавање и побољшавање 10,9%	cheer up, churn up, dress up, heat up, pile up, read up, save up, warn up	blow up ₂ , go up ₃ , grow up ₂ , lever up	crank up, grow up ₁ , tune up	back up, come up ₆ , light up, speed up	loosen up	0	0
Дешавање и стварање 8,4%	dream up, make up ₁ , think up _{1,2}	cook up, make up ₃ , pick up _{1,4,10} , throw up ₂ , turn up _{1,2,3,4}	0	come up ₂	0	spring up	0
Сакупљање и заједништво 8,4%	make up ₄ , store up _{1,2}	meet up, pick up _{2,9} , ring up ₁ , stack up, sweep up	0	crinkle up, fold up, join up, sign up _{1,2} , snuggle up	gather up	0	0
Причвршћивање и ограничавање 8,4%	0	pull up ₂ , wrap up	0	bind up, bottle up, clog up, ease up, lock up _{1,2,3} , mist up, post up, staple up, tie up	clew up	zip up _{1,2}	0
Прекид и оштећивање 7,8%	fuck up, mix up	blow up ₁ , hold up ₂ , stand up ₃ , stir up	wind up ₂	break up ₁ , mess up _{1,2} , screw up, trip up ₁	0	beat up, smash up	
Припремање и почетак 5,8%	draw up ₁ , run up	draw up ₂ , pick up ₆ , rig up	0	fire up, light up ₂ , open up ₁ , start up, tense up	soften up	0	0
Одбијање и предаја 4,1%	0	give up ₄ , ring up ₂	0	sell up	0	0	0

		throw up ₃					
Приближав ање 3,1%	creep up ₁	barrel up, creep up ₂	chat up	come up _{3,5}	0	0	0
Одвајање 3,1%	0	cut up	0	break up ₂ , slice up, split _{1,2}	0	chop up	0
Откривање 2,6%	yield up	look up ₂ , pick up ₃	0	0	0		own up
Остала значења 2,1%	0	pick up ₇ , rack up, spruce up	Trade up	0	0	0	0

Табела 20. Однос типа глаголске ситуације и значења фразних глагола са партикулом *up*

Наиме, може се запазити да су процентуално најзаступљенији глаголи достигнућа настали додавањем партикуле *up* на глаголе активности када фразни глаголи преносе значење кретања на горе и вишег положаја (9,4%). Бројчано су присутни и глаголи достигнућа настали додавањем партикуле *up* на глаголе достигнућа и то у значењима потпуног извршења радње (8,3%) и причвршћавања и ограничавања (5,7%). Ови подаци доказују да у значајном броју фразних глагола са партикулом *up* из корпуса, партикула *up* у својим основним значењима кретања на горе и вишег положаја и значења потпуне извршености радње има функцију да дода својство теличности. Наиме, у овим комбинацијама теличност је садржана у достизању циља који се остварује завршетком кретања током којег се стиже до одређене више тачке или довршетком радње која у зачетку има циљ.

2.7.2. Адвербијална партикула *up* у односу на категорије глаголског вида и типа глаголске ситуације

Подаци из Табеле 21 говоре у прилог чињеници да су фразни глаголи са партикулом *up* у највећем броју телични (96,9%) (само 3,1% ателичних основних глагола не мења обележје [-циљ]). Додавање партикуле *up* на ателичне лексичке глаголе (63%) или задржавање већ постојеће теличности уз додатну

интензификацију глаголске ситуације овом партикулом (33,9%) су начини на које се постиже њихова теличност.

<i>UP</i>	Ател.→Ател. 3,1%	Телично→Телично 33,9%	Ател.→Телично 63%
Активност → Остварење Активност → Достигнуће			110
Активност → Активност	6		
Достигнуће → Достигнуће Остварење → Остварење		65	
Семелфактивни глаголи → Достигнуће			10
Стање → Достигнуће			1
Укупно	6	65	121

Табела 21. Утицај партикуле *up* на својство теличности

Међутим, намеће се и питање корелације категорија глаголског вида и типа глаголске ситуације приликом одређивања функције партикуле *up* (као и осталих партикула). Нарочито употреба теличних фразних глагола са партикулом *up* у перфективним, имперфективним и перфекатским облицима захтева објашњење утицаја ових видских категорија на семантичко обележје [+циљ]. Телична глаголска фраза у перфективном виду имплицира достизање крајњег сегмента ситуације помало (радње одрастања и размишљања (примери (427) и (428)). Имперфективне форме (примери (426) и (429)) не уносе таква тумачења и означавају да процеси одрастања и смишљања клевете (симултани са постављањем питања и обедовањем, дакле јасно конкретизовани у односу на темпорални оквир) још увек нису завршени:

(426) The little one – Sophie – was growing up, she was asking all the questions little ones ask. (4: 98)

(427) This chap grew up, tried to forget it, couldn't, and twenty years later tracked down the...carer who'd done it to him. (4: 182)

(428) It has all gone horribly wrong, especially this last part, which George thought up on his own account, and not even discussed with Father. (5: 119)

(429) This disgusting libel was being thought up just as he and Maud were sitting down to lunch at the Belle Vue Hotel. (5: 129)

Корелација глаголског вида и теличности може се представити и примерима утицаја прогресива на теличност глагола достигнућа те у примерима (466) и (467) радње напредују ка свом циљу (распуст се приближава и субјекат приводи крају свој рад у атељеу) али га не достижу; дакле ове радње су у процесу трајања у тренутку говора:

(430) Except that the vacation's coming up. (1: 76)

(431) Sometimes I'm in the kitchen, sometimes I'm finishing up in the studio and have to run downstairs. (2: 136)

У перфекатском глаголском виду, телични фразни глаголи такође изражавају реализацију крајњег сегмента (достизање циља). Дакле, ситуација је завршена у прошлости и тренутно није у току иако има значај за тренутак говора, као што то илуструју наредни примери:

(432) I had opened up on the course with a 67, and gradually my score was coming down. (3: 297)

(433) I think it's a fine thing the two of you have cooked up together, that's what I think. (4: 177)

(434) The raft, which now carried less than one half of its original complement, had risen up in the water... (3: 122)

(435) The Mam, listening to her son's account, does not fail to observe the strange parallel that life has thrown up. (5: 235)

Примери (433) и (435) илуструју теличне ситуације у перфекатској видској форми у којој су процес кувања (у пренесеном значењу смишљања, ковања плана) и процес повлачења паралеле завршени, али имају значајан

утицај на садашње стање ствари (субјекат, наиме, у тренутку говора може имати став о завери односно мама сада запажа ту паралелу).

Дакле, глаголски вид значајно утиче на интерпретацију функције партикуле *up* у теличним фразним глаголима уносећи нове информације о семантичком обележју циљ.

Однос фразних глагола са партикулом *up* и видских опозиција прогресивно/непрогресивно и перфективно/имперфективно јасно приказује Табела 22.

<i>UP</i>	Активност	Остварење	Достигнуће	Укупно
Перфективни / Непрогресив. 88,1%	0 0%	50 26%	142 74%	192 100%
Перфективни / Прогресивни 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%
Имперфективни / Непрогресив. 1,8%	1 25%	3 75%	0 0%	4 100%
Имперфективни / Прогресивни 10,1%	5 22,7%	8 36,4%	9 40,9%	22 100%

Табела 22. Дистрибуција фразних глагола са партикулом *up* у односу на категорије глаголског вида и типа глаголске ситуације

Увиђамо да се фразни глаголи са партикулом *up* (додуше у различитим дистрибуцијама) јављају у свим глаголским видовима. Ипак, функција партикуле *up* не може се директно повезивати са категоријом глаголског вида. Ово тврдимо на основу могућности ових фразних глагола да се комбинују са глаголским перифразама са наглашеним почетним, средишњим или завршним сегментима ситуације чиме они маркирају ингресивни, трајни и терминативни тип глаголске ситуације:

(436) Graham is starting to pick up some practical ideas.

(437) Gilian continued marking up the newspaper every morning.

(438) He has stopped pulling up the onions in Grandpa's garden.

2.7.3. Утицај контекста на функције адвербијалне партикуле *up*

Приликом одређивања типа глаголске ситуације фразних глагола са партикулом *up* из корпуса примећено је да субјекат у енглеском језику може да утиче на тумачење глаголске ситуације у клаузи, али не доводи до промене типа глаголске ситуације (на пример, субјекат у множини може унети компоненту паралелног или сукцесивног одвијања једне исте ситуације):

(439) All those mythical beasts your poets dreamed up in former centuries... (3: 19)

(440) ...which the villagers have stored up in Heaven... (3: 68)

(441) As the boats took up their position... (3: 119)

(442) So maybe the Indians understood this and tipped up the raft because they were trying to kill Father Firmin (me)... (3: 220)

(443) As the letters pile up, he tries to tabulate their chief characteristics. (5: 48)

У примеру (441) на фразни глагол достигнућа *take up* не утиче субјекатска именичка фраза *the boats*, али она указује на то да су се радње заузимања положаја одвијале паралелно у датом временском оквиру. Такође, број субјекта не утиче на синтаксичке карактеристике глаголске ситуације, односно тип ситуације би био исти и да су у питању субјекатске именичке фразе *a poet/a villager/a boat/an Indian/a letter/a boat*.

Ако прогресивном фразном глаголу (*were tuning* и *were coming*) претходи субјекат у множини (*the other drivers on the road* и *the houses*) као што то показују примери (444) и (445), радња се перципира са елементима понављања, односно радња подешавања мотора за трку формуле један и радња успињања садрже итеративне сегменте:

(444) ...I'd lost my job, and the other drivers on the road were all tuning up for Formula One. (3: 274)

(445) I couldn't make up my mind: were the houses coming up in the world, or the people going down, or the other way around? (4: 64)

Међутим, за разлику од субјекта, у енглеском језику директни објекат може утицати на тип глаголске ситуацији. Наиме, у непрогресивним глаголским формама, без обзира да ли је представљен спецификованом бројивом именицом у једнини (примери (451) и (454)), спецификованом (примери (446), (448) и (449)) или неспецификованом (примери (450) и (453)) бројивом именицом у множини, спецификованом (примери (447) и (455)) или неспецификованом (пример (452)) градивном (небројивом) именицом, објекат не неутралише особину теличности постигнуту партикулом *up*:

- (446) He washed his hands again, then stapled up the bags. (1: 91)
- (447) ...even if he did mess up the furniture quite a bit. (3: 90)
- (448) The Argus clewed up her sails and lay on to their starboard, half a pistol shot away. (3: 126)
- (449) ...good old Norman really screwed the dollars up for me on that clause... (3: 198)
- (450) He said OK rewrite them, so I held things up for an hour and at the end of it he said he wasn't convinced. (3: 208)
- (451) ...which is that Brits are snobby and stick together and don't pick up the tab for drinks if they can possibly avoid it. (4: 34)
- (452) Oliver gave me a look and slopped up some butter from his plate. (4: 55)
- (453) From time to time she picks up sticks for the fire. (5: 262)
- (454) ...when the great descriptive and analytical project of Flaubert, Maupassant, Goncourt and Zola had used the world up and left nothing for fiction to do. (6: 48)
- (455) Irony does not dry up the grass. It just burns off the weeds. (6: 49)

У овим примерима глаголска фраза са наведеним објектима подразумева завршни сегмент после којег се ситуација природно завршава, а наредни тестови показују да ситуације теже циљу:

- (456) a) How long did it take to stir flocks of orange-brown butterflies?
б) She stirred up flocks of orange-brown butterflies in half an hour.
в) How long did it take to scrumple up the cellophane / to mess up the furniture?
г) How long did it take to staple up the bags / tear the letters up?

ф) I stapled up the bags / tore the letters up in two minutes.

Међутим, теличност фразног глагола са партикулом *up* употребљеним у прогресивном облику може бити неутралисана неспецификованим објектом у множини који му следи, као у следећим примерима:

(457) And while we're clearing things up: Terri. (4: 114)

(458) You know, you're in a shop, and there's usually a harassed mum with a couple of kids who are picking up things and saying... (4: 137)

(459) Mummy's out and Daddy's digging up carrots in Lincolnshire. (4: 152)

Пример (459) илуструје употребу глагола активности *dig* који постаје остварење додавањем партикуле *up*. Међутим, неспецификована објекатска фраза у множини (*carrots*) неутралише теличност глагола *dig up*. У овом случају, *dig up* јесте остварење, али је његово својство теличности неутрализовано прогресивним видом и неспецификованом објекатском фразом *carrots*. Слично је и са примером (458). Теличност фразног глагола достигнућа *pick up* неутрализована је неспецификованом објекатском именичком фразом *things*. Да је ово тачно показују и следећи примери:

(460) а) (For) How long did Daddy dig up carrots in Lincolnshire / the kids pick up things in a shop?

б) Daddy dug up carrots in Lincolnshire / The kids picked up things in a shop for half an hour

в) Ако важи да Daddy is digging up carrots / The kids are picking up things следи да Daddy has dug carrots / The kids have picked up things.

Примери овог типа такође подразумевају својство итеративности, тј. вишеструко понављање догађаја.

Међутим, ако се именичка фраза у објекту модификује, целокупна прогресивна глаголска фраза задржава својство теличности:

(461) Who's putting up several pounds overweight (me!me!). (4: 188)

Тестови који следе показују да број модификованог објекта не утиче на теличност глагола те су резултати теста исти и с именицом у једнини и с именицом у множини:

(462) а) How long did it take to put up one pound / two pounds?

б) I put up one pound / two pounds in two weeks.

Именица *pound* (*фунта*, енглеска мера за тежину) је бројива, а њена једнина или множина не мења тип ситуације. Дакле, у овој структури тип ситуације зависи од модификованости именице (у овом случају придевом): такве именице означавају јасно дефинисани циљ којем ситуације теже, ограничење до којег се ситуација може у потпуности реализовати (угојити се неколико фунти). Због тога је, иако у прогресиву, глаголска фраза *put up several pounds* остварење: она траје извесно време и подразумева циљ.

Наведени примери показују да не зависи од саме партикуле *up* да ли се може неутралисати обележје циљ, већ неутрализација зависи од целе синтаксичке структуре.

2.7.2. Закључак

Корпус илуструје различита значења која партикула *up* приписује лексичким глаголима од којих су доминантна значења потпуног извршења радње (20,9%) и значење кретања на горе и вишег положаја (16,8%). Као и остале партикуле, и партикула *up* може делимично семантички модификовати лексички глагол или може утицати на потпуну промену његовог значења.

Што се тиче типа глаголске ситуације, лексички глаголи већином су активности (53%), а у мањем броју глаголи неодређеног типа (11,9%) достигнућа (26,1%), семелфактивни глаголи (4,7%) и остварења (3,7%). Анализа корпуса је показала да глаголима активности, партикула *up* у 94,8% случајева мења теличност у ателичност градећи тако достигнућа и остварења. Само у 5,2% случајева глаголи активности задржавају основна својства и након додавања партикуле *up*. Услед извесних контекстуалних тумачења глаголске ситуације, закључили смо да приликом анализе већине ових примера морамо

(као изузетак) размотрити утицај глаголског вида (прогресива) на интерпретацију типа глаголске ситуације ових фразних глагола. Једини пример глагола активности којем партикула *up* не мења тип глаголске ситуације у непрогресивном виду (*hover*) објашњава се тиме што партикула *up* само потврђује или експлицира оно што је лексички већ кодирано у глаголу.

Запазили смо један пример лексичког глагола стања (*own*), који, међутим, у конкретном случају није употребљен у свом основном значењу, већ у значењу које поседује својства глагола активности или достигнућа те се поменутом полисемијом објашњава компатибилност партикуле *up* са овим глаголом стања. Што се тиче семелфактивних глагола, додавањем партикуле *up* они постају глаголи достигнућа, док у случају када су лексички глаголи остварења или достигнућа наше истраживање показује да партикула *up* не утиче на тип ситуације лексичких глагола. Са глаголима неодређеног типа партикула *up* има искључиво телични импакт.

Што се тиче односа семантичког утицаја и утицаја партикуле *up* на тип глаголске ситуације фразних глагола, запазили смо да су процентуално најзаступљенији глаголи достигнућа настали додавањем партикуле *up* на глаголе активности у значењима просторног удаљавања, одлажења и у значењу просторног одвајања. Ови подаци доказују да партикула *up* у својим основним значењима кретања на горе и вишег положаја и значења потпуне извршености радње има функцију да дода својство теличности те се (између осталог) тиме можемо водити приликом генерализације утицаја ове партикуле на лексичке глаголе.

Дакле, анализа корпуса у односу на тип глаголске ситуације потврђује доминантну теличну функцију партикуле *up*. Теличност фразних глагола са партикулом *up* постигнута је додавањем партикуле *up* на ателичне лексичке глаголе (63%) или је већ постојећа теличност задржана уз додатну интензификацију глаголске ситуације (33,9%).

Такође је запажено да се фразни глаголи са овом партикулом јављају у свим глаголским видовима. Та чињеница, ипак, не наводи на директну повезаност функција партикуле *up* са категоријом глаголског вида. Ово тврдимо на основу могућности ових фразних глагола да се комбинују са глаголским перифразама са наглашеним почетним, средишњим или завршним сегментима

ситуације чиме они маркирају ингресивни, трајни и терминативни тип глаголске ситуације, али не и глаголски вид. И поред тога, тиме што уноси нове информације о семантичком обележју циљ, глаголски вид утиче на интерпретацију функције партикуле *up* у фразним глаголима.

С једне стране, забележен је извештај субјекта на тумачење глаголске ситуације у клаузи који не доводи до промене типа глаголске ситуације. С друге стране, директни објекат (али искључиво неспецификован објекат у множини из прогресивног облика фразног глагола) може неутралисати теличност тог глаголског израза.

Наведени подаци наводе на закључак да партикула *up* маркира теличност глаголске ситуације (која је ограничена извесним утицајем реченичних аргумената); директни утицај ове партикуле на категорије глаголског вида није забележен.

2.8. Закључак: функција адвербијалних партикула *down*, *off*, *up* и *out* у фразним глаголима

У корпусу је забележено 585 примера финитних глаголских облика са партикулама *down*, *off*, *up* и *out* од чега су у 379 случајева у питању различити лексички глаголи. Доминантна значења која ове партикуле приписују лексичким глаголима јесу значење потпуног завршетка радње (28,6%), значење кретања на доле и заузимања нижег положаја (27,4%) и смањивања и редуковања (17,9%) код партикуле *down*, значење удаљавања и просторног одвајања (29,2%) и значење уклањања и отклањања (24,8 %) код партикуле *off*, значење просторног раздвајања, уклањања, искључивања и спречавања (18,5%) и значење излажења из затвореног простора (12,7%) код партикуле *out* и потпуног извршења радње (20,9%) и значење кретања на горе и вишег положаја (16,8%). Дакле, закључак би био да је осим основног (и предлошког) значења које ове партикуле носе (*down* – доле, *off* – одвајање, *out* – излазак из затвореног простора и *up* – горе), запажено и значење потпуног извршења радње која се може повезати (и повезује се) са својством теличности као кључном особиним типа глаголске ситуације те се на основу тога може рећи да је једна од функција

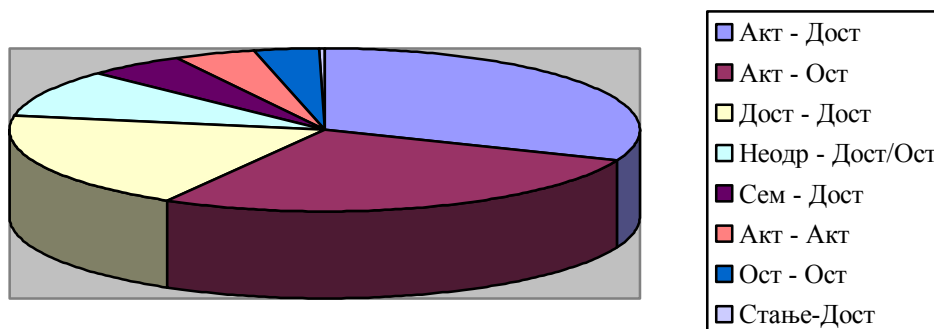
ових партикула у фразним глаголима да кодирају достизање циља (теличност) која се састоји у семантичкој компоненти потпуног извршења радње.

2.8.1. Утицај партикула *down*, *off*, *up* и *out* на тип глаголске ситуације

Табела 23 нумерички представља утицај ових партикула на тип глаголске ситуације лексичких глагола, док Дијаграм 4 даје визуелни приказ овог утицаја.

Лексички глагол (без партикула <i>down</i> , <i>off</i> , <i>up</i> и <i>out</i>) → Фразни глагол са партикулама <i>down</i> , <i>off</i> , <i>up</i> и <i>out</i>	Број примера	Број примера у процентима
Активност → Достигнуће	182	31,1%
Активност → Остварење	160	27,3%
Достигнуће → Достигнуће	113	19,3%
Глаголи неодређеног типа → Остварење / Достигнуће	55	9,4%
Семелфактивни глаголи → Достигнуће	29	5%
Активност → Активност	25	4,3%
Остварење → Остварење	20	3,4%
Стање → Достигнуће	1	0,2%
Укупно	585	100%

Табела 23. Утицај партикула *down*, *off*, *up* и *out* на тип глаголске ситуације лексичких глагола

Дијаграм 4. Утицај партикула *down*, *off*, *up* и *out* на тип глаголске ситуације лексичких глагола

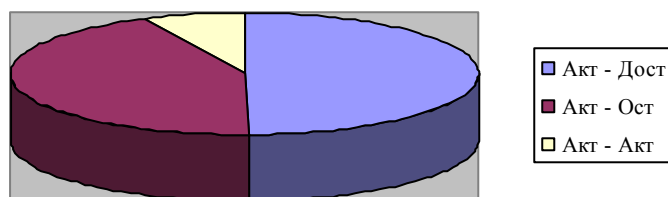
У погледу типа глаголске ситуације, као што се може видети из Табеле 23 (и Дијаграма 4), лексички глаголи већином су активности (62,7%), а у мањем броју достигнућа (19,3%), глаголи неодређеног типа (9,4%), семелфактивни глаголи (5%) остварења (3,4%) и глаголи стања (0,2%).

2.8.1.1. Утицај партикула *down*, *off*, *up* и *out* на глаголе активности

На основу података из Табеле 24 (а који су и сликовно приказани у Дијаграму 5) може се закључити да ако су основни глаголи активности, партикуле им углавном (у 93,2% случајева) мењају обележје [-циљ] у обележје [+циљ], градећи тако достигнућа и остварења. Забележено је само 6,8% случајева у којима глаголи активности задржавају своја дистинктивна својства и након додавања партикула.

Лексички глагол (без партикула <i>down</i> , <i>off</i> , <i>up</i> и <i>out</i>) → Фразни глагол са партикулама <i>down</i> , <i>off</i> , <i>up</i> и <i>out</i>	Број примера	Број примера у процентима
Активност → Достигнуће	182	49,6%
Активност → Остварење	160	43,6%
Активност → Активност	25	6,8%
Укупно	367	100%

Табела 24. Утицај партикула *down*, *off*, *up* и *out* на глаголе активности

Дијаграм 5. Утицај партикула *down*, *off*, *up* и *out* на глаголе активности

Дакле, корпус показује да основни глаголи, дефинисани као активности, након додавања ових партикула постају достигнућа у 49,6% и остварења у 43,6% случајева.

Само у 6,8% случајева глаголи активности задржавају основна својства и након додавања партикула. Да бисмо ово објаснили, морали смо узети у обзир утицај категорија глаголског вида (значајан број примера који ово илуструју је у прогресивном облику и констатовано је да прогресивни вид у овим случајевима неутралише теличност фразних глагола који се у непрогресивним формама карактеришу као глаголи остварења или достигнућа). Мали број примера глагола активности којима ове партикуле не мењају тип глаголске ситуације (а у непрогресивном су виду) објашњава се чињеницом да сви ови глаголи имају нека заједничка семантичка својства (значење одржавања ситуације или положаја тела кроз простор или у простору односно лоцирање у простору или изван датог простора (*hover*, *stare*, *stand*, *stake*, *stay*)). Партикуле *down*, *off*, *up* и *out* и ови глаголи поседују заједничку значењску компоненту (*hover up*, *stake out*, *stand out*, *stare out*, *stay out*) те не мењају, односно одржавају ателичност ових глагола.

2.8.1.2. Утицај партикула *down*, *off*, *up* и *out* глаголе стања

Резултати наше анализе корпуса верификују ставове Л. Бринтон да се партикуле не јављају са глаголима стања потврђујући тиме да адвербијалне партикуле не мартирају перфективни глаголски вид. У примерима фразних глагола са партикулом *up* запазили смо један пример глагола стања (*own*) који

се, имплицирајући промену стања односно кретање, у датом контексту, интерпретира са обележјем [-стативност] (односно као активност). Овим потврђујемо да свеприсутна полисемија може имати утицаја на одређивање категорија типа глаголске ситуације лексичких глагола, те примери овог типа само подвлаче значај корелације семантике (и контекста) приликом одређивања категорија типа глаголске ситуације.

2.8.1.3. Утицај партикула *down*, *off*, *up* и *out* на семелфактивне глаголе

У корпусу је запажено 5% семелфактивних лексичких глагола. Мањи проценат описује ситуације које су итеративне док остали глаголи служе да опишу ситуације које се дешавају једном и само једном. Додавањем ових партикула семелфактивни глаголи постају глаголи достигнућа; дакле поменуте адвербијалне партикуле претварају ателичне ситуације (семелфактивни глаголи) у теличне (достигнућа) потврђујући тиме функцију ових партикула као маркера теличности.

2.8.1.4. Утицај партикула *down*, *off*, *up* и *out* на глаголе остварења и достигнућа

Уочили смо примере у којима је значење партикула *down*, *off*, *up* и *out* парцијално присутно у значењима глагола као у примерима *camp out*, *fall down*, *start off*, *straighten up*. Међутим, увидели смо да упркос преклапању значења ових партикула са неком значењском компонентном лексичких глагола достигнућа и остварења са којима се комбинују, закључујемо да партикуле ипак имају извесну функцију – наглашавају теличност глагола или фокусирају перцепцију на ефектност саме радње (без утицаја на промену типа глаголске ситуације).

2.8.1.5. Утицај партикула *down*, *off*, *up* и *out* на глаголе неодређеног типа

Глаголи неодређеног типа глаголске ситуације (*bring*, *get*, *put*, *set* и *take*) у комбинацији са поменутим партикулама интерпретирају се као достигнућа у 65,5% случајева и остварења у преосталих 34,5% случајева (дакле, они

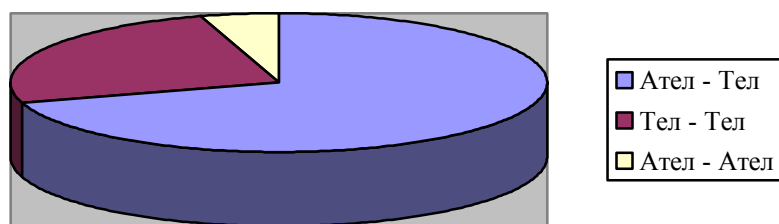
претварају ателичне глаголе у теличне или појачавају својство теличности у глаголима са обележјем [+циљ]).

2.8.2. Адвербијалне партикуле *down*, *off*, *up* и *out* у односу на категорије глаголског вида и типа глаголске ситуације

Нумерички подаци из Табеле 25, (а визуелно представљени у Дијаграму б) представљају резулате анализе корпуса и тврде да су фразни глаголи са партикулама *down*, *off*, *out* и *up* већински телични (95,3%). Њихова теличност постигнута је додавањем ових партикула на ателичне лексичке глаголе (70,2%) или је већ постојећа теличност задржана уз додатну интензификацију глаголске ситуације (25,1%). Дакле, ове партикуле представљају морфо-синтаксички сегмент који маркира тип глаголске ситуације, тј. помоћу њих се глаголској лексеми додаје обележје теличности.

<i>DOWN, OFF, UP</i> и <i>OUT</i>	Ател.→Ател. 4,7%	Телично→Телично 25,1%	Ател.→Телично 70,2%
Активност → Остварење Активност → Достигнуће			342
Активност → Активност	25		
Достигнуће → Достигнуће Остварење → Остварење		133	
Семелфактивни глаголи → Достигнуће			29
Стање → Достигнуће			1
Укупно	25	133	372

Табела 25. Утицај партикула *down*, *off*, *up* и *out* на својство теличности

Дијаграм 6. Утицај партикула *down, off, up* и *out* на својство теличности

Међутим, неопходно је узети у обзир и однос категорија глаголског вида и типа глаголске ситуације приликом одређивања функције ових партикула. Наиме, употреба теличних фразних глагола са партикулама *down, off, up* и *out* у перфективним, имперфективним и перфекатским облицима захтева објашњење утицаја ових видских категорија на семантичко обележје [+циљ]. Телична глаголска фраза у перфективном виду и перфекатском виду имплицира достизање крајњег сегмента ситуације, док имперфективне форме не уносе таква тумачења. Стога глаголски вид значајно утиче на интерпретацију функције партикуле *up* у фразним глаголима уносећи нове информације о семантичком обележју циљ које је њихова доминантно дистинктивно својство.

У погледу односа фразних глагола са партикулама *down, off, up* и *out* са видским опозицијама прогресивно/непрогресивно и перфективно/имперфективно помоћи ће нам Табела 26.

<i>DOWN, OFF, UP</i> и <i>OUT</i>	Активност	Остварење	Достигнуће	Укупно
Перфективни / Непрогресив. 87,6%	2 0,4%	174 33,9%	337 65,7%	513 100%
Перфективни / Прогресивни 0,2%	0 0%	0 0%	1 100%	1 100%
Имперфективни / Непрогресив. 2,6%	5 33,3%	6 40%	4 26,7%	15 100 %
Имперфективни / Прогресивни 9,6%	18 32,2%	19 33,9%	19 33,9%	56 100%

Табела 26. Дистрибуција фразних глагола са партикулама *down, off, up* и *out* у односу на категорије глаголског вида и типа глаголске ситуације

Фразни глаголи са партикулама *down*, *off*, *up* и *out* (у различитим дистрибуцијама) јављају у свим глаголским видовима. Ипак, функција ових партикула не може се директно повезати са категоријом глаголског вида, а разлог за то је следећи: нотирана је могућност ових фразних глагола да се комбинују са глаголским перифразама са наглашеним почетним, средишњим или завршним сегментима ситуације чиме они маркирају ингресивни, трајни и терминативни тип глаголске ситуације.

2.8.3. Утицај контекста на функције адвербијалних партикула *down*, *off*, *up* и *out*

Анализа функција партикула *down*, *off*, *up* и *out* укључила је и синтаксичке факторе као значајне у одређивању типа ситуације. Субјекат не утиче на лексичке карактеристике глаголске ситуације, али у множини и претходећи прогресивном фразном глаголу може утицати на то да се радња перципира као итеративна.

Међутим, неспецификовани објекат у множини смештен иза теличних фразних глагола са партикулама *down*, *off*, *up* и *out* у прогресивном облику неутралише њихово обележје [+циљ.] Ова функција директног објекта није забележена у случајевима када је та именичка фраза у објекту модификована зато што спецификовани објекат поставља оквир за ситуацију, односно достизање циља.

Дакле, анализа функција партикула *down*, *off*, *up* и *out* мора узети у обзир и синтаксичко окружење фразних глагола чији су саставни део, јер тип глаголске ситуације у енглеском није кодиран у лексикону већ на њега могу значајно да утичу остали реченични аргументи.

2.8.4. Закључак

Корпус илуструје различита значења које партикуле *down*, *off*, *up* и *out* приписују лексичким глаголима. Дакле, закључак би био да је осим основног (и предлошког) значења које ове партикуле носе (*down* – доле, *off* – одвајање, *out* – излазак из затвореног простора и *up* – горе), запажено и значење потпуног извршења радње која се може повезати (и повезује се) са својством теличности

као кључном особином типа глаголске ситуације те се на основу тога може рећи да је једна од функција ових партикула у фразним глаголима да кодирају достизање циља (теличност).

На основу припадности одређеном типу глаголске ситуације, лексички глаголи већином су активности (62,7%), а у мањем броју достигнућа (19,3%), глаголи неодређеног типа (9,4%), семелфактивни глаголи (5%) остварења (3,4%) и глаголи стања (0,2%). Ако су основни глаголи активности, партикуле им у 93,2% случајева мењају обележје [-циљ] у обележје [+циљ]. Анализа корпуса је показала да се ове партикуле не комбинују са глаголима стања (дакле засигурно не маркирају перфективни глаголски вид), док у комбинацијама са семелфактивним глаголима, глаголима остварења и достигнућа, као и глаголима неодређеног вида партикуле *down*, *off*, *up* и *out* или претварају ателичне у теличне глаголе или наглашавају својство теличности у глаголима који већ садрже обележје [+циљ].

Такође је запажена и компатибилност фразних глаголи са овим партикулама са свим глаголским видовима. Та чињеница, ипак не наводи на директну повезаност функција партикула *down*, *off*, *up* и *out* и категорије глаголског вида. Ово тврдимо на основу могућности ових фразних глагола да се комбинују са глаголским перифразама са наглашеним почетним, средишњим или завршним сегментима ситуације чиме они маркирају ингресивни, трајни и терминативни тип глаголске ситуације, али не и глаголски вид. И поред тога, тиме што уноси нове информације о семантичком обележју циљ, глаголски вид утиче на интерпретацију функције ових партикула у фразним глаголима.

Такође, утврђено је да субјекат не доводи до промене типа глаголске ситуације, али може унети неке секундарне карактеристике у тумачење фразних израза са поменутих партикулама. Директни објекат (али искључиво у форми неспецификоване именичка фразе у множини иза прогресивног облика фразног глагола) ипак може имати импакт на тип глаголске ситуације – он може неутралисати теличност тог глаголског израза.

Наведени подаци наводе на закључак да партикуле *down*, *off*, *up* и *out* маркирају теличност глаголске ситуације (која је ограничена извесним утицајем реченичних аргумената јер у енглеском језику тип глаголске ситуације фразних

глагола са овим партикулама није коначно одређен у лексикону); директни утицај ових партикула на категорије глаголског вида није забележен.

3. СРПСКИ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ ЕНГЛЕСКИХ ФРАЗНИХ ГЛАГОЛА

Претходно поглавље показало је да партикуле *down*, *off*, *up* и *out* не маркирају перфективни (нити било који) глаголски вид већ теличност (својство типа глаголске ситуације). Такође смо увидели да је такво маркирање ограничено специфичним синтаксичким модификацијама, нарочито утицајем контекста, особито објекта на тип глаголске ситуације јер у енглеском језику тип глаголске ситуације фразних глагола са партикулама *down*, *off*, *up* и *out* није коначно одређен на лексичком нивоу. Наставак истраживања посветили смо анализи српских преводних еквивалената поменутих енглеских фразних глагола из корпуса и њихових морфосинтаксичких својстава као и успостављању релација са поменутих глаголским категоријама. Проучили смо утицај одређених морфолошких процеса у српским преводним еквивалентима (најпре префиксације) на промену глаголског вида и синтаксичко понашање глагола. Непосредан циљ нам је био да утврдимо могућу језичку сличност између партикула у енглеском језику и одговарајућих префикса у српском језику да бисмо утврдили да ли они маркирају теличност и/или перфективни глаголски вид, а шири циљ да формирамо базу за успостављање типолошких сличности и разлика између енглеског и српског језика када се ради о видским значењима и теличности у глаголским системима ова два језика.

Српски део корпуса састоји се од преводних еквивалената селектованих примера са енглеским фразним глаголима. Као што ћемо видети у наставку, преводни еквиваленти фразних глагола са поменутих адвербијалним партикулама нису искључиво финитни глаголски облици, већ се неки од њих испољавају и као идиоматски изрази, копулативни глаголи, прилози и слично, дакле као изрази који нису подложни анализи приписивања одређеним типовима глаголског вида и типа глаголске ситуације, те су ове преводне форме у оквиру студије укључене само у основну статистику. Прелиминарна истраживања показала су да су преводни еквиваленти фразних глагола већински префиксирани глаголи те се као предмет изучавања наметнула функција

префикса у српском језику као потенцијалних перфективизатора и / или маркера теличности.

Најпре ћемо дати преглед категорија глаголског вида и типа глаголске ситуације у српском језику, са свим њиховим специфичностима, а затим ћемо се позабавити конкретним преводним еквивалентима фразних глагола са партикулама *down*, *off*, *up* и *out*.

3.1. Глаголски вид у српском језику

Преглед поставки о категорији глаголског вида изложен у уводном поглављу потврдио је да се ради о веома комплексној тематици, о категорији која подразумева варијације у начину изражавања и за коју није једноставно одредити опште, централно значење. Те варијације су, барем на први поглед, толике да постоје мишљења да је глаголски вид типично словенска категорија и да није могуће установити општелингвистичку категорију глаголског вида која би, на пример, обухватила и словенске и германске језике. Међутим, када се пришло типолошким проучавањима већег броја сродних и мање сродних језика, дошло се до закључка да заједнички елементи ипак постоје, да се може издвојити концепт који се у различитим језицима реализује на различите начине и који нам пружа основ за наше контрастивно проучавање.

У сербокроатистичкој литератури, глаголски вид се традиционално повезује са изражавањем свршености/несвршености или трајања глаголске ситуације. Међутим, новија сазнања из ове области указују на то да поменута значења нису суштинска и централна, па чак нису увек ни присутна у српским видским опозицијама.

3.1.1. Трајност / тренутност

Трајање глаголске ситуације се понекад узима као критеријум за одређивање глаголског вида појединих глагола. На пример, Стевановић пише да имперфективни глаголи означавају неограничено трајање процеса, а перфективни ограничено трајање (Стевановић 1979: 528-529). Међутим, Комри (Comrie 1976: 16) тврди да повезивање перфективности с релативно краћим

трајањем, а имперфективности с дужим трајањем глаголске ситуације није оправдано. Анализирајући српскохрватски језик, такво мишљење заступа и Риђановић (Riđanović 1976: 78).

Новаков (Новаков 2005а: 46) сматра да је повезивање глаголског вида с трајањем погрешно и са становишта семантике глаголских лексема и са становишта синтаксичког понашања тих лексема. Наиме, само један број перфективних глагола означава ситуације које трају један тренутак (на пример, *завикати, рећи, сести, скочити*), док остали подразумевају извесно трајање (на пример, *написати, опрати, сашити*). Исто тако, перфективни глаголи могу се повезивати с прилошким одредбама које означавају дуже или краће трајање, на пример:

(1) а) Написао је писмо за неколико минута.

б) Сашила је одело за неколико дана.

Ови примери показују да је појам трајања у знатној мери релативан, односно да трајање ситуације зависи од врсте посла који треба обавити или предмета који треба направити, а не од самог глаголског вида. Сама дужина трајања глаголске ситуације може се прецизније одредити прилошким одредбама (*за неколико минута/месеци/дана*).

С друге стране, имперфективни глаголи не означавају увек и релативно дуже трајање ситуације, на пример:

(2) а) Јуче је писала само неколико минута.

б) Јуче је шила ту блузу око пола сата.

И у овом случају трајање глаголске ситуације зависи од врсте посла или утрошеног времена, а не од самог глаголског вида. Уз то, претходни примери показују и да се глаголи оба вида могу употребити уз прилошке одредбе за време које означавају период исте дужине. Због свега тога може се констатовати да постоје разлози да се глаголски вид у српском језику не повезује првенствено с трајањем глаголске ситуације. Чини се да ни Стевановићева нешто прецизнија формулација о временској ограничености/неограничености трајања процеса

(Стевановић 1979: 528) није у потпуности прихватљива, јер се глаголски вид не односи првенствено на ограниченост у времену, већ на постојање крајње тачке у целовитој реализацији глаголске ситуације (при чему се ограниченост у трајању ситуације јавља као додатна импликација). Осим тога, као што је већ поменуто, глаголска ситуација изражена и имперфективним и перфективним глаголима може се на синтаксичком нивоу временски ограничити прилошким одредбама за време.

3.1.2. Свршеност / несвршеност

У традиционалним граматицама, опозиција свршеност/несвршеност свакако се најчешће помиње као основно видско значење у српском језику. Међутим, постоје аргументи који указују на то да ни ова опозиција није централно значење по коме се разликују видски парови у српском језику. Као аргументе за то у литератури се наводи синтаксичко понашање глагола, односно неколико синтаксичких окружења у којима се могу јавити глаголи или само једног или само другог вида (Riđanović 1976: 83).

Када се ради о глаголским облицима повезаним с глаголским видом, могу се најпре поменути глаголски прилози. У српском језику, глаголски прилози (партиципи) изражавају ситуације које се повезују с реченичним предикатом у јединствену догађајну целину (Ивић 1983: 155). Субјекат ситуације изражене глаголским прилозима исти је као и субјекат реченичног предиката (уз специфичне изузетке, уп. Ивић 1983: 157), при чему прилог пружа податке којима се употпуњује представа о предикату. Глаголски прилог садашњи означава ситуацију која је истовремена с предикатском и има неколико функција у односу на предикат. Посебно ће се поменути функције које М. Ивић (Ивић 1983: 160-161) назива „временска одредба“ и „пратиљачка околност“.

Глаголски прилог садашњи који има функцију прилошке одредбе може се парафразирати зависном временском реченицом, на пример:

(3) а) Он једва дише пењући се уз окомиту литицу.

б) Он једва дише док се пење уз окомиту литицу. (Ивић, 1983: 160)

Глаголски прилог садашњи с функцијом пратилачке околности може се парафразирати на следећи начин:

(4) а) Он се пење уз окомиту литицу једва дишући.

б) Он се пење уз окомиту литицу и при томе једва дише. (Ивић, 1983: 160)

У оба случаја ситуација коју означава глаголски прилог истовремена је с главном предикатском ситуацијом, што јасно показују и везнички елементи *док* и *при томе*.

Као што је познато, у српском језику глаголски прилог садашњи гради се искључиво од глагола који се традиционално називају имперфективни. У наведеним примерима глагол у главном предикату је такође имперфективан, па се може рећи да истовременост постоји у сваком тренутку трајања ситуације означене главним предикатом и ситуације означене глаголским прилогом. Глаголски прилог прошли гради се глагола који се традиционално називају перфективни и означава ситуацију која претходи главном предикату, а само у одређеном контексту може да означава истовременост, на пример:

(5) Онесвестила се испустивши при том дете. (Ивић, 1983: 162)

Дакле, глаголски прилог прошли (уз поменути изузетак) означава да главна предикатска ситуација следи ситуацију означену датим глаголским прилогом, па нема временског поклапања. Због глагола од којих се граде глаголски прилози (имперфективни и перфективни глаголи), као и због улоге коју ови глаголски прилози имају у оваквим реченицама, поставља се питање о вези између вида глагола у глаголским прилозима и временских односа у реченици.

Риђановић (Riđanović 1976: 80) управо употребу глаголског прилога садашњег наводи као аргумент у прилог претпоставке да имперфективни глаголи, у ствари, подразумевају дељивост ситуације у временској димензији, а не несвршеност. Он наводи следећи пример:

(6) Читајући ту књигу, сјетио се свог детињства. (Riđanović 1976: 80)

Глагол у глаголском прилогу садашњем (*читати*) је имперфективан, а глагол главног предиката (*сјетити се*) је перфективан и то тренутан. Пример илуструје ситуацију у којој глаголски прилог представља оквир чији се један тренутак повезује с тренутком у коме се реализује главни предикат. Коментаришући ову реченицу, Риђановић (Riđanović 1976: 80) пише да је због дељивости ситуације имперфективног глагола могуће повезати један тренутак ситуације означене глаголским прилогом садашњим с тренутним главним предикатом. Да је глагол у главном предикату такође имперфективан, истовременост би била потпуна, на пример:

(7) Читајући ту књигу, сећао се свог детињства.

Глаголски прилог прошли могућ је у обе ове реченице, али у оба случаја означава сукцесивност, на пример:

(8) а) Прочитавши ту књигу, сетио се свог детињства.

б) Прочитавши ту књигу, сећао се свог детињства.

в) *Читавши / *Прочитајући ту књигу, сетио / сећао се свог детињства.

Дакле, може се извести закључак да глаголски прилог садашњи представља ситуациони оквир из кога је могуће издвојити један сегмент и повезати га с тренутком из главног предиката или с целим главним предикатом. Глаголски прилог садашњи се не гради од перфективних глагола јер они не подразумевају структуру већ целину глаголске ситуације из које се, дакле, не може издвојити неки сегмент. Глаголски прилог прошли означава целе претходне ситуације које су реализоване пре почетка неке друге ситуације, па се зато може градити само од перфективних глагола. Опозиција структура/целина боље објашњава употребу глаголских прилога уз одређени глаголски вид него опозиција свршеност/несвршеност.

Као други аргумент наводе се допуне фазних глагола попут *почети*, *претати*, *наставити*. Наиме, перфективни глаголи као *написати*, *записати*, *опрати* не могу бити допуна фазних глагола, на пример:

(9) а) *Престао је да напише / запише / опере.

б) Престао је да пише / пере.

в) *Почео је да напише / опере.

г) Почео је да пише / пере.

д) *Наставио је да напише / опере.

ђ) Наставио је да пише/пере.

Да је свршеност основно видско значење, тада не би било разлога да се перфективни глаголи искључе из ове конструкције. Очигледно је да допуне фазних глагола означавају процес, структуру која се у једном тренутку прекида, почиње или се наставља. Пошто перфективни глаголи означавају целину ситуације, та ситуација се не може сегментирати, прекинути, наставити, а да се не наруши значење потпуне целине. Дакле, и ови примери иду у прилог претпоставци да перфективни глаголи означавају целокупну ситуацију из које се не могу издвојити поједини сегменти.

Трећи аргумент односи се на познату чињеницу да се поједини глаголи у српском језику не јављају у значењу правог презента. Наиме, у индикативу се ситуације лоцирају у времену према тренутку говора говорног лица: оно што претходи том тренутку је прошлост, оно што следи је будућност, а ситуација која се реализује док се о њој говори има значење правог презента. Само имперфективни глаголи јављају се с наставком за презент у овом значењу. Објашњење такође следи из природе видских значења: само ситуација која има структуру може се повезати с једним тренутком – тренутком говора, а ситуација која подразумева целовитост може се лоцирати само пре или после тог тренутка.

Синтаксички тестови који су коришћени у овом одељку (глаголски прилози садашњи и прошли), допуна фазних глагола и прави презент) по потреби ће се применити да би се одредио глаголски вид глаголских лексема у српском језику. Уз те тестове, користиће се и следећи: а) употреба глагола у временској клаузи која почиње са *кад*, ако је у главној клаузи будуће време и б) модификација глагола прилозима попут *сасвим*, *потпуно*, на пример:

(10) а) Када сашије кошуљу, она ће доћи.

б) *Када шије кошуљу, она ће доћи.

в) Он је сасвим преписао текст.

г)*Он је сасвим писао текст.

Дакле, глаголски вид је граматичка категорија која се у српском (као словенском језику) испољава већ на морфолошко-лексичком нивоу, и то код оних глаголских лексема које формирају двочлани или чак трочлани микросистем видски обележених јединица, или на синтаксичко-семантичком нивоу, код оних глаголских лексема које на морфолошко-лексичком нивоу нису видски обележене док се у енглеском (као германском језику) испољава искључиво на синтаксичко-семантичком нивоу, и то непосредно у сегменту глаголске фразе или глаголског облика. Суштина Риђановићеве и Комријеве реинтерпретације традиционалног схватања глаголског вида јесте у томе да се дихотомија имперфективност (несвршеност)/перфективност (свршеност) у суштини не заснива на обележјима [+трајање]/[-трајање] (или, по неким тумачењима, неограничено трајање/ограничено трајање), већ да је она прототипски заснована на обележјима названима структура/целина. То заправо значи да је за имперфективност централна особина то да указује на човекову концептуализацију глаголске радње као ситуације која је дељива у временској димензији, а да је, насупротив томе, за перфективност централна особина то да указује на човекову концептуализацију глаголске радње као ситуације која је недељива у временској димензији.

Што се тиче средстава за изражавање аспектуалности у српском језику додаћемо и став Пипера (Пипер и др. 2005: 783) да се аспектуална значења која су у српском као и у другим словенским језицима пре свега својство граматике глагола, односно предиката, исказују, иако знатно мање регуларно и знатно слабије граматикализовано, и изван предикатског дела реченице. Аспектуалност у предикату и аспектуалност изван предиката мора у оквирима исте реченице бити усаглашена на један од два начина: или се исти тип видског значења исказује и у предикату и изван њега, нпр. итеративни или тренутни или та два носиоца аспектуалног значења бар нису у супротности; нпр. несвршени глаголи, будући видски немаркирани, не искључују могућност да се у њима означеној радњи неки моменат издвоји као гранични, и тада допуштају „пунктуалне“

одредбе за разлику, на пример, од предиката са свршеним глаголом, који не допушта да буде одређен адвербијалом са „линеарном“ одредбом:

(11) а) Они су с времена на време навраћали у тај бар.

б) Он је одједном заћутао.

в) Он је одједном говорио узрујаним, високим гласом.

г) *Он је стално заћутао.

Да закључимо: на основу наведених аргумената може се претпоставити да главна карактеристика на основу које се могу разграничити видске опозиције у српском језику није свршеност/несвршеност већ дељивост/недељивост глаголске ситуације (Riđanović 1976: 83). На тај начин се и српски језик може повезати с видским опозицијама које су постављене у обимнијим типолошким студијама, па се и за енглески и за српски језик може претпоставити да перфективни вид подразумева тотивност (целину) ситуације, а имперфективност нетотивност (структуру). Наравно, при томе не треба губити из вида да се уз та два основна значења у српском језику могу јавити и додатна значења, специфична за та два језика. Дакле, узимајући све то у обзир, у овој студији пошло се се од опште дефиниције глаголског вида коју даје Комри (а која се среће и код других аутора, уп. Maslov ed. 1962; Riđanović, 1976) да глаголски вид представља ситуацију као целину (перфективност) или структуру (имперфективност). Одређивањем глаголског вида као опозиције целина/структура (тотивност/нетотивност) створена је основа за упоређивање глаголских облика у два језика с формално различитим видским системима – енглеском и српском.

3.2. Тип глаголске ситуације у српском језику

Као што смо већ навели, у словенској лингвистици, термин „вид“ односи се на граматиализацију семантичких дистинкција, док се *Aktionsart* односи на лексикализацију семантичких видских дистинкција која се остварује деривационм морфологијом (Comrie 1976:7). Дакле, у словенској лингвистици, тип глаголске ситуације (*Aktionsart* или *mode of action*) представља категорију

која образлаже законитости сематике видских префикса односно односи се на она „заједничка значења глагола која се изражавају формално (кроз префиксе и суфиксе) и модификују значења основних непрефиксираних и несуфиксираних глагола у односу на фазу, брзину, квантитет евентуалности и која су семантички за њих везана“ (Isačenko 1960 in Popova 2006:12).

У претходном одељку показано је да се видски глаголски парови и њихово понашање у српском језику не могу доследно и свеобухватно објаснити само опозицијама које се заснивају на трајању или свршености глаголске ситуације. Међутим, елеменат трајања и модификован појам свршености јесу део лексичког значења глаголских лексема у српском језику. Наиме, у оквиру перфективних и имперфективних глагола постоје групе глаголских лексема са значењима која нису део глаголског вида схваћеног као тотивност/нетотивност, већ су део глаголске сематике. Као што је већ речено, та значења обухватају дужину трајања радње, постојање циља, стативност и још неке секундарне компоненте значења као што су деминутивност, пејоративност, итеративност и слично.

Управо ова значења традиционално су често обрађивана у оквиру другачије дефинисаног глаголског вида, а нека од њих и у оквиру категорије коју Стевановић (1979: 536-537) назива глаголски лик. Термин глаголски лик повезивао се с глаголским видом и схватао се као део секундарне класификације у оквиру видских значења. Пошто се у овој студији глаголски вид дефинише другачије него што то чини Стевановић, термин глаголски лик неће се користити. Уместо њега, користиће се општији и свеобухватнији термин тип глаголске ситуације.

Студије о српском (и српскохрватском) језику (на пример, Грубор, 1953) бележе и изванредан број особина које спадају у лексичка значења глагола и јављају се у појединим групама глагола. Такве компоненте су итеративност, деминутивност, пејоративност, инхоативност и друге, па се због тога поставља питање постоји ли у српском језику још неки тип глаголске ситуације осим пет основних типова, а који би био специфичан за тај језик. Дакле, постоје две могућности: прва подразумева пет главних типова глаголске ситуације у оквиру којих постоје секундарна значења, док друга поставља сва значења на исти ниво. Анализа глагола с тим додатним компонентама у значењу указује на то да

не би требало ширити основну поделу која се састоји од пет типова глаголске ситуације. Наиме, глаголи који садрже компоненту итеративности (на пример, *додељивати, засађивати, изједати*) у великој већини спадају у имперфективне глаголе који су настали суфиксацијом перфективних глагола с префиксом и подразумевају само понављање одређеног сегмента ситуације. Такви глаголи у презенту, уз објекат у једнини, могу да се употребе и без импликације понављања, на пример:

- (12) а) Она додељује награду (управо сада).
б) Он закуцава ексер (управо сада).

Уз објекат у множини јавља се импликација понављања, на пример:

- (13) а) Она додељује награде.
б) Он закуцава ексере.

Импликација понављања типично се јавља и у прошлом времену, када глаголи означавају карактеристичну ситуацију, на пример:

- (14) а) Додељивала је награде / ту награду (целог живота).
б) Закуцавао је ексере (цео дан).

Осим тога, и остали глаголи који спадају у активности (и који немају ни префикс ни инфикс), уз одговарајуће прилошке одредбе и објекат у множини, могу да садрже импликацију понављања, на пример:

- (15) а) Често пишем писма.
б) Градио је куће целог живота.

Перфективни глаголи с импликацијом итеративности знатно су ређи од имперфективних глагола и јављају се, по правилу, уз одређене префиксе, на пример *из-* и *по-*: *изварати, извезати, поотварати*. Такви перфективни глаголи су остварења која подразумевају понављање перфективног сегмента, при чему

постоји граница, циљ до којег се понављање реализује и након којег се ситуација завршава.

У синтаксичким тестовима за поједине типове глаголске ситуације и глаголи с импликацијом понављања понашају се као глаголи без те импликације, на пример:

(16) а) Колико дуго је писао / закуцавао?

б) Писао је / закуцавао је (нешто) пола сата.

в) *Писао је / закуцавао је (нешто) за пола сата.

г) *Колико дуго је преписао (нешто) / изварао (неког)?

д) За колико времена је преписао (нешто) / изварао (некога)?

Према томе, Новаков закључује (Новаков 2005а: 51) да нема разлога да се формира посебан тип глаголске ситуације под називом итеративност, али поједине активности и остварења могу имати секундарно обележје итеративност, које у српском језику може бити реализовано у одговарајућем контексту.

Новаков (Новаков 2005а: 52) такође сматра да ни глаголи које *Речник српскохрватског књижевног језика Матице српске* бележи као деминутиве (на пример, *долетнути*) и пејоративе (*одвуцарати*) не показују разлике у синтаксичком понашању у односу на остале глаголе који спадају у исти тип ситуације, на пример:

(17) а) За колико дуго је долетео / долетнуо?

б) *За колико дуго је долетео / долетнуо?

Према томе, деминутиве и пејоративе требало би третирати као морфолошки обележену стилску варијанту основног значења глагола, а не као посебан тип глаголске ситуације.

Уз ова значења, глаголи у српском језику у неким случајевима изражавају и почетак ситуације (на пример, *заплакати*, *загрести*). Најопштија заједничка особина таквих глагола је тренутност, а њихово синтаксичко

понашање не разликује се од понашања осталих глагола који спадају у тип глаголске ситуације достигнућа, на пример:

(18) а) *Колико дуго је (то) рекао / заплакао?

б) За колико времена је (то) рекао / заплакао?

Остала значења специфична за глаголе у српском језику (на пример, сативност, аугментативност и друга која наводи Грубор) такође се могу означити као секундарна у оквиру неког од основних типова глаголске ситуације.

Дакле, и у српском језику глаголи се могу поделити на пет основних типова глаголске ситуације, с тим што глаголске лексеме могу садржати и секундарна семантичка обележја, информације које енглеске глаголске лексеме по правилу стичу тек на синтаксичком нивоу.

Дакле, тип ситуације глагола у српском језику одређен је већ на лексичком нивоу, а пошто је Вендлерова класификација (с извесним допунама и модификацијама) већ примењена на српски језик (Cochrane, 1978), у овој студији поћи ће се од Вендлерове класификације приликом дефинисања типа глаголске ситуације и поделе глагола по типу ситуације.

3.2.1. Активности

Глаголи у српском језику који спадају у активност (на пример, *писати*, *сликати*, *дозивати*, *преписивати*) означавају процес који се састоји од сегмената истог квалитета, без посебног сегмента који би означио крај или циљ глаголске ситуације. Ситуација траје одређено (дуже или краће) време и подразумева развојни процес, а не само проток времена, па због тога нема ознаку стивности. Глаголи који спадају у овај тип ситуације могу имати и имплицитно обележје итеративности (на пример, *дозивати*, *извикивати*). По морфолошкој структури, активности су најчешће глаголи без префикса, а ако имају префикс имају и одговарајући суфикс/инфикс. Активности се у поменутих синтаксичким тестовима понашају на следећи начин:

(19) а) Колико дуго је он писао / преписивао / дозиђивао (нешто)?

б) *? За колико времена је он писао / преписивао / дозиђивао (нешто)?

У примеру (19а) питање се односи на одређену ситуацију и њено трајање. Пример (19б) је неграматичан, осим у случају да означава устаљену активност и односи се на просечно, уобичајено трајање појединих реализација понављане ситуације. У том значењу, други пример је прихватљивији с глаголима који имају префикс и суфикс, него с глаголима без афикса (*писати*).

Следећи тест се односи на прилошке одредбе:

(20) а) Она је писала / преписивала (нешто) сат времена.

б) *? Она је писала / преписивала (нешто) за сат времена.

И у овом случају други пример могућ је само у значењу устаљене активности, и то уз глагол с префиксом и суфиксом (*преписивати*). Глаголи који имају само префикс понашају се другачије, на пример:

(21) а) *Он је написао писмо сат времена.

б) Он је написао писмо за сат времена.

На крају, активности се могу срести и у примеру који следи јер имају хомогену структуру и могу се прекинути у било ком тренутку:

(22) Ако неко стане током писања, он јесте писао.

3.2.2. Стања

Стања (на пример *знати*, *волет*, *коштати*) не подразумевају промену и развој, односно дата ситуација или особина коју означава траје кроз време, при чему не постоје ни циљ нити динамични сегменти који би означавали поједине фазе ситуације.

По правилу, стања су глаголи без префикса, а ако се изврши префиксација, мења се и тип ситуације. Наиме, глагол без префикса означава

ситуацију која не обухвата развојни процес и не тежи циљу, а након префиксације глаголска ситуација означава процес који тежи циљу и природно се завршава када се тај циљ и достигне. Ако се примене поменути синтаксички тестови, добијају се следећи резултати:

(23) а) Колико дуго су они (нешто) знали?

б) Они су (нешто) знали месец дана.

(24) а) *Колико дуго је он (нешто) сазнао?

б) *Он је (нешто) сазнао месец дана.

в) За колико (времена) је она (нешто) сазнала?

г) Она је (нешто) сазнала за месец дана.

Тако су стања без префикса (*знати*) граматична, а глаголи с префиксом (*сазнати*) неграматични у истим синтаксичким тестовима односно глаголи с префиксима понашају се другачије у датом контексту.

Стања се, како је већ наглашено, не јављају ни с прилозима типа *намерно, пажљиво, брзо, споро*. И у овом случају префиксација мења понашање глагола, на пример:

(25) а) *Он је (нешто) знао брзо / споро.

б) Он је (нешто) сазнао брзо / споро.

(Пример (25а) је неграматичан у стативном, не у динамичном значењу као што је *знати одговор – одговорити*)

3.2.3. Остварења

Остварења (на пример, *преписати, догорети, заградити*) трају извесно време и имају циљ, завршни сегмент којим се ситуација природно завршава. Уз то, могу да садрже и обележје деминутивности (на пример, *нацепкати, насецкати*), као и импликацију понављања (*изварати, позатварати*). По морфолошкој структури, остварења су глаголи с префиксима.

На такве компоненте значења овог типа глаголске ситуације указују и синтаксички тестови. На пример:

(26) а) *Колико дуго је она преписала тест?

б) За колико дуго времена је она преписала текст?

(27) а) *Он је преписао текст два сата.

б) Он је преписао текст за два сата.

в) Он је преписивао текст два сата.

Постојање циља илуструју примери (26а) и (26б), а примери (27а) и (27б) показују да остварења не означавају само трајање ситуације (два сата), већ прилошка одредба мора да имплицира и ограниченост ситуације (за два сата). Пример (27в) садржи активност с префиксом и суфиксом (*преписивати*) и понаша се другачије од глагола који има само префикс (*преписати*). На крају, остварења се јављају у следећем типу реченице:

(28) Ако неко стане током преписивања, он није преписао.

При томе се у главној клаузи (*он није преписао*) мора јавити негација, јер се остварења не могу прекинути у било ком тренутку, а да се при том задржи квалитет целе ситуације.

3.2.4. Достигнућа

У овај тип глаголске ситуације (на пример, *заорати*, *заболети*) спадају глаголи који означавају тренутну ситуацију која се завршава чим започне. Осим циља и краткоће, могу да садрже и обележје деминутивности (на пример, *заталаснути*, *загуднути*). По морфолошкој структури, достигнућа су глаголи с префиксима, уз мањи број глагола без префикса (на пример, *рећи*, *сести*).

Као и остали типови глаголских ситуација, и достигнућа имају специфично синтаксичко понашање у Вендлеровим тестовима. Тестови с достигнућима указују на следеће карактеристике:

- (29) а) *Колико дуго је заорао?
б) За колико дуго је заорао?
в) Колико времена му је требало да заоре?

За разлику од истог теста са остварењима, последња два примера означавају време које је протекло пре реализације тренутне ситуације, а не време трајања саме ситуације.

Достигнућа се јављају уз прилошке одредбе типа *за X минута*, али (за разлику од остварења датог у трећем примеру) тада се означава време протекло пре реализације тренутне ситуације, на пример:

- (30) а) *Заорао је два сата.
б) Заорао је за два сата.
в) Написала је писмо за десет минута.

Коначно, достигнућа се срећу у следећој структури чиме се доказује да се ради о тренутним ситуацијама:

- (31) Чим неко почне процес заоравања, он је већ заорао.

3.2.5. Семелфактивни глаголи

Термин *semelfactive* настао је од латинских речи *semel* (једном) и *factum* (догађај). К. Смит (Smith 1991: 28) сматра да семелфактивне глаголе треба посматрати као класу тренутних глагола *sui generis* (Smith 1991: 30). За разлику од достигнућа, они не доводе до стварања новог стања, на пример: *викнути*, *дићи*, *запалити*, *започети*, *збрисати*, *извући*, *испалити*, *клизнути*, *лупити*, *одсећи*, *престати*, *стрефити*. Комри (Comrie 1976: 42) користи овај термин да значи двоструке ситуације: оне која се дешавају једном и само једном и итеративне ситуације када описује радње које се понављају. Дакле, овом глаголском категоријом описују се динамичне и тренутне ситуације које се дешавају једном и само једном.

3.2.6. Закључак

Дакле, можемо закључити да одређивање општих својстава типа глаголске ситуације омогућава и упоређивање глагола на лексичком нивоу. Наиме, глаголске лексеме сврставају се у одређени тип ситуације на основу тестова који указују на присуство или одсуство обележја стативности, трајања и циља. Таквим тестовима показано је да и у српском језику постоји пет основних типова ситуације, а да су остала значења – која се у граматичким описима често постављају на исти ниво као и та основна – у ствари секундарна. Осим тога, овако конципиран тип ситуације омогућио је да се системски објасни перфективност глаголских лексема у српском језику које немају ни префикс ни суфикс (на пример, *рећи*, *сести*): такве лексеме су по типу ситуације углавном достигнућа, дакле означавају тренутне ситуације које теже циљу, па се због тога могу представити као целине. Дакле, основу за поређење глаголских конструкција на основу глаголске семантике дала нам је нешто модификована Вендлерова класификација, а начини њене примене у овом истраживању биће образложени у наредним поглављима.

3.3. Основи анализе: разлике између енглеског и српског језика

У претходним поглављима обрађене су неке од разлика које постоје између глагола и глаголских израза у енглеском и српском језику. Једна од разлика односи се и на начин изражавања глаголског вида и типа глаголске ситуације. Наиме, док глаголи у српском језику већ на лексичком нивоу садрже значења обе ове категорије, глаголи у енглеском их стичу тек у глаголској фрази и одговарајућем контексту. Дакле, глаголски вид и тип глаголске ситуације у српском језику су јасно формализовани још у лексикону. Међутим, запазили смо и извесне разлике у примени синтаксичких тестова за одређивање типа глаголске ситуације у енглеском и српском језику, као и у утицају контекста на тип глаголске ситуације.

3.3.1. Тестови за одређивање типа глаголске ситуације

Постоји извесна разлика у примени тестова за одређивање типа глаголске ситуације глагола у енглеском и српском језику. Та разлика је посебно важна за тест типа *Ако...тада* у случају остварења и достигнућа. Наиме, у овом тесту у енглеском језику могу се користити глаголска именица или садашњи партицип (*Ving*) од свих глагола (у структури *stop Ving*), а у српском језику се уместо именице/партиципа јавља лична зависна клауза са *да*. Међутим у српском језику се у таквој клаузи иза фазних глагола не јављају перфективни глаголи; пошто се од перфективних глагола углавном не граде ни глаголске именице³⁶, понекад се мора употребити перифраза због које структура реченице постаје сложенија и умањује се јасноћа теста, на пример:

(32) а) If one stops getting ready, one did not get ready.

- б) *Ако неко престане да се спреми...
- в) Ако неко престане са спремањем...
- г) Ако неко стане током / у процесу спремања...

Осим тога, у енглеском језику садашњи перфекат омогућава много бољу примену овог теста када су у питању достигнућа, на пример:

(33) а) As soon as one finds (something), one has found it.

- б) ?Чим неко (нешто) пронађе, он га је пронашао.
- в) ?Чим неко почне да проналази (нешто), он га је нашао.
- г) Чим неко пронађе нешто, можемо рећи да је то нешто пронађено.

Примери (33б) и (33г) нису неприхватљиви, али не доприносе да се јасно проучи присуство обележја тренутност. Пример (33в) је посебно проблематичан јер је глагол *проналазити* имперфективан и почетак проналажења не значи увек и достизање циља. Пример (33г) је прихватљив, али садржи очиту таутологију. Због оваквих проблема, тестови овог типа примењивани су само када су се

³⁶ „Највише је [глаголских] именица од несвршених (имперфективних), али их има и од перфективних (свршених): *обољети* – *обољење*, *распети* – *распеће*.“ (Станојчић и Поповић 1997: 137)

проучавале активности, стања и остварења, а избегавани су у случајевим тренутних ситуација – достигнућа. Када се ради о енглеским глаголима, наравно, ови тестови су примењивани за проучавање свих типова глаголских ситуација.

Разлике између енглеског и српског језика постоје и у тестовима типа колико дуго. Наиме, у енглеском језику боље је применити тест *how long did it take to V*, пошто се тада може испитивати инфинитив, па се неутралише утицај личних видских облика на тип ситуације. У српском језику може се користити овај тест, али је ситуације с циљем и оне без њега једноставније разграничити помоћу питања *колико дуго* и *за колико дуго*. Овај други израз (*за колико дуго*) са остварењима означава трајање ситуације, с достигнућима означава период протекао пре почетка и реализације ситуације, а с активностима се може прихватити само ако имплицира карактеристичну, уобичајену ситуацију. Осим тога, у енглеском језику тест *for how long* не даје увек недвосмислене резултате када се ради о остварењима, на пример:

- (34) а) For how long did he get ready?
б) For how long did she write a novel?
в) For how long was she writing a novel?

Изрази *get ready* и *write a novel* су остварења, а њихова употреба у овој конструкцији не раздваја их јасно од активности. Штавише, пример (34в) с прогресивним обликом не назначавача достизање циља типично за остварења. Дакле, и активности (на пример, *run*) такође се срећу са изразом *for how long*:

- (35) а) For how long did he run?
б) For how long was he running?

Због тога су у овј студији коришћени они тестови који недвосмислено показују проучавана обележја у датом језику.

3.3.2. Утицај контекста на тип глаголске ситуације у српском језику

За разлику од енглеског језика, у српском не постоји битан утицај објекта

на тип глаголске ситуације, јер је тип ситуације одређен већ на лексичком нивоу. Објекат у српском језику може само да утиче на секундарна обележја у оквиру датог типа ситуације, уносећи обележја попут итеративности. Да је тако, показују следећи тестови:

(36) а) Колико дуго је читао ту књигу / те књиге?

б) Читао је ту књигу / те књиге неколико дана.

в) *Читао је ту књигу / те књиге за десет дана.

У наведеним примерима глагол *читати* је активност, а спецификовани објекат у једнини или множини (*ту књигу/те књиге*) не мења активност у остварење – то показује други пример, док трећи пример указује на неприхватљивост реченице с прилошком одредбом која означава циљ (*за десет дана*). Пример (36в) може бити евентуално прихватљив једино с објектом у множини (*те књиге*) и у значењу уобичајене активности, при чему би прилошка одредба означавала време типично за сваку појединачну активност.

Према очекивању, у српском језику објекат нема утицај ни на промену типа ситуације код глагола с префиксима, на пример:

(37) а) *Колико дуго је она отпевала песму / песме?

б) *Отпевала је песму / песме неколико минута.

в) За колико дуго је она отпевала песму / песме?

г) Отпевала је песму / песме за неколико минута.

У наведеним примерима глагол *отпевати* је остварење и тај тип ситуације се не мења ни уз неспецификовани објекат у једнини или множини (*песму/песме*). Наиме, објекат у овом случају не неутрализује обележје циљ, па су реченице у примерима (37а) и (37б) са *колико дуго* и *неколико минута* неграматичне, а реченице у примерима (37в) и (37г) су граматичне, јер су типичне за остварења.

Разлике остају и када се упореде основни глагол и глагол с префиксом, на пример:

(38) а) Писао је роман / романе за месец дана.

б) Написао је роман / романе за месец дана.

Глагол *писати* у првом примеру је активност, а уз прилошку одредбу *за месец дана* означава уобичајену ситуацију, при чему та одредба означава трајање сваке појединачне активности. Глагол с префиксом *написати* у другом примеру је остварење и прилошка одредба означава трајање конкретне, појединачне ситуације (писање једног романа или више романа). Примери показују и да број објекта нема утицај на тип ситуације.

Као што је већ поменуто, у српском језику ни спецификација објекта не мења тип глаголске ситуације, на пример:

(39) а) Читао је тај роман недељу дана / *за недељу дана.

б) Колико дуго је читао тај роман?

в) *За колико дуго је читао тај роман?

Наиме, детерминатор испред објекта не утиче на тип глаголске ситуације: у наведеним реченицама глагол *читати* је активност: неграматичан је с одредбом *за недељу дана* (пример (39а)) и у питању *за колико дуго* (пример (39в)), а граматичан у питању *колико дуго* (пример (39б)) – што је типично понашање за активности.

3.4. Глаголски вид, тип глаголске ситуације и морфологија српског језика

Извођење нових глаголских лексема од глагола у српском језику обухвата неколико процеса, од којих неки утичу и на глаголски вид и на тип глаголске ситуације. Такви морфолошки процеси првенствено обухватају префиксацију, суфиксацију и комбинацију префиксације и суфиксације. При томе, изведене лексеме разликују се од основних „с обзиром на вид, начин вршења глаголске радње или и једно и друго“ (Бабић 1988: 459).³⁷ Тема овог рада је успостављање могуће корелације између утицаја енглеских

³⁷ Клајн (2003: 324) пише да се суфиксима за промену вида не граде нове глаголске лексеме, већ само лексеме које се разликују „по граматичком обележју аспектуалности“. Он пише „да видски суфикси спадају у флексију глагола, дакле творба речи можда не би ни морала да се бави њима“ (Клајн 2003: 325).

адвербијалних партикула у фразним глаголима на глаголски вид и тип глаголске ситуације глаголских израза и утицаја морфолошке структуре њихових српских преводних еквивалената на исте категорије. С обзиром да су прелиминарна истраживања показала да су српских преводних еквиваленти из корпуса већинских настали префиксацијом или комбинацијом префиксације и суфиксације, а услед ограниченог простора у студији, основна пажња у наставку рада биће посвећена овим процесима и њиховим утицајем на (промену) категорије глаголског вида и типа глаголске ситуације.

3.4.1. Глаголски префикси

Клајн (Клајн 2002: 245) примећује да, као и у многим другим индоевропским језицима (нпр. грчком, латинском, немачком), и у српском глаголи су она врста речи у којој префикси налазе најширу и најразноврснију примену. Маретић (Маретић 1899: 382) је набројао шеснаест „приједлога“ који се „с глаголима вежу у сложенице“, а то су (код њега писани без цртице) *до*, *из*, *на*, *над*, *о(б)*, *од*, *по*, *под*, *пре*, *при*, *про*, *раз*, *с(а)*, *у*, *уз* и *за*. Томе он још додаје *мимо*, уз напомену да се налази само у глаголима *мимоићи* и *мимоилазити*; *помиње* и *пред*, али каже да њега нема у простонародном језику. Белић (1949: 295-296) у свему следи Маретића, док Стевановић (1964: 452-468) наводи истих шеснаест префикса, описује поједина њихова значења и наводи доста примера, али *пред-* и *мимо-* уопште не помиње.

У граматичи Барић et al. (1979: 297-303) број глаголских префикса повећан је на деветнаест, додавањем *мимо-* и *пред-*, а уз то и раздвајањем *су-* од *с-*. Исцрпно су набројани аломорфи, или алтернанте како их називају аутори. За поједине врсте гласовних промена уведени су посебни термини, па се тако алтернанте односно префикси називају обезвучени (нпр. у *от-писати*), озвучени (као у *з-бацити*), измијењени (*иш-четкати*, *раж-ђипати се*), проширени (с додатим *-а*, као у *иза-гнати*, *нада-стријети*, *оба-вити* итд.). Код Бабића (Бабић 1986) број глаголских префикса достигао је 27: *о-* и *об-* су раздвојени, додати су *па-*, *нај-*, *проту-* и *супрот-*, као и страни префикси *де-*, *дис-* и *ре-*.

Пре издавања Клајнових дела о творби речи (Клајн 2002, 2003) посебних студија о глаголским префиксима није било много. Поред више значајних радова Ирене Грицкат, пажњу заслужују пре свега радови Стевановић, 1952 (о русизмима типа *замаскирати*), М. Ивић, 1982 (посвећен више другим словенским језицима него српскохрватском), Терзић, 1997 (о глаголима на *пона-* у руском и српском) и Д. Кликовац, 1998 (о значењу префикса *раз-*).

Од шеснаест глаголских префикса тринаест су предлози. Да постоји мноштво значења које префикси могу понети доказује не само полисемија код предлога (*Речник српскохрватског књижевног језика I–VI (1967-1976)* рецимо, под одредницом *за* даје 27 значења, под *на* близу 50, слично и за друге), већ и чињеница да сваки префикс има и друга значења осим предлошких. Аутори дају више или мање подврста значења, исте глаголске примере тумаче на различите начине, једни су склони уопштавању а други претерано финим дистинкцијама, итд. У нашем раду, ипак, будући да му је предмет утицај префикса на глаголски вид и тип глаголске ситуације основног глагола, процес разликовања значења појединих префикса користићемо само у сврху евентуалног подударана са значењем енглеских адвербијалних партикула; дакле значење префикса биће посматрано као пропратио својство јер, као што ћемо видети, бројне су модификације коју префикс доноси основном глаголу.

И Новаков (Новаков 2005а: 61) примећује да у проучавању функције префикса као потенцијалних парњака енглеских адвербијалних партикула у фразним глаголима наилазимо на извесне проблеме. Највећи је онај проблем који се тиче чињенице да се префиксацијом не одређује само глаголски вид, већ се и модификује значење глагола. Такође, није увек једноставно разграничити семантички и граматички ниво, односно одредити домен типа глаголске ситуације и глаголског вида. О посебном значају који префикси имају за глаголе сведоче појаве карактеристичне само за ту врсту речи: утицај префикса на глаголски вид, на глаголски род, на значење, као и депрефиксација (депревербација). Као што смо већ напоменули, у овој студији осврнућемо се само на утицај префикса (односно префикса и суфикса) на глаголски вид и тип глаголске ситуације.

3.4.2. Утицај префиксације (односно префиксације и суфиксације) на глаголски вид

У глаголској деривацији, префиксација је један од најпродуктивнијих процеса: на тај начин настаје више од половине глагола који се изводе из других глагола (Бабић 1988: 477). У српском језику, као и у словенским језицима уопште, глаголски вид се традиционално повезује с глаголском префиксацијом, па имперфективни глаголи којима се додаје префикс постају перфективни (*писати – написати*). При томе треба имати у виду да глаголи с префиксом могу бити и имперфективни ако код њих уз префикс постоји и суфикс или промена основе (инфикс), као, на пример, код глагола *затрпавати, преламати* (Клајн 2002: 240); такво додавање суфикса и промене у основи глагола с префиксом понекад се називају секундарна имперфективизација. Исто тако, постоје и глаголи без префикса који су перфективни (*рећи, скочити*), а у неким случајевима на вид глагола може утицати и акценат лексеме (*пáсти – пǎсти*).

Међутим, иако је морфолошко изражавање глаголског вида у словенским језицима релативно јасно, остаје питање које се односи на граматичко значење видских опозиција. Осим тога, префикси имају граматичку функцију и обележавају глаголски вид, али истовремено и модификују лексичко значење глагола, па се поставља и питање разграничења између те две функције, питање односа између глаголског вида и типа глаголске ситуације.

Док перфективни глаголи остају перфективни и с додатком префикса (*дати – издати, рећи – дорећи* и сл.), прости имперфективни (и двовидски) приликом префиксације прелазе у перфективне. Дакле, глаголи који имају префикс (а немају и суфикс) по правилу су перфективни. У начелу, ту особину могу имати сви префикси (нпр. *трчати – дотрчати, расти – израсти, владати – надвладати, грлити – обгрлити, лежати – одлежати, гинути – погинути, пазити – припазити, топити – растопити, ковати – сковати* итд.). Изузетак су префикси *пред-*, *су-*, *мимо-* и *па-*, који улазе у премали број глагола да би се могли наћи сигурни примери с имперфективном основом. Такође су изузетак страни префикси који се позајмљују заједно са страним основама, у глаголима који се завршавају на *-ирати, -исати* или *-овати*, услед чега су двовидски као и непрефиксирани глаголи с истим суфиксима. Дакле, Бабић констатује: „ако

глагол има префикс, а несвршен је, онда није настао префиксацијом, него имперфективизацијом свршеног глагола“ (Бабић 1988: 461). Тако, на пример, он пише да глаголи *доводити*, *изводити*, *наводити* нису настали додавањем префикса *до-*, *из-*, *на-* на глагол *водити*, него имперфективизацијом перфективних глагола *довести*, *извести*, *навести* и констатује да то потврђују глаголи као што су *докрадати се*, *изгризати*, *нагризати*, *испредати* (Бабић 1988: 461). Коначно, треба поменути и да се у оквиру једне глаголске лексеме може наћи и више префикса (на пример, *поиспадати*).

Клајн примећује да перфективизације нема код глагола који су имперфективизирани помоћу суфикса или променом основе, нпр. *затрпавати* (<*затрпати*), *испиткивати*, *успављивати*, *сабијати*, *преламати*, *наслањати*, *допирати* и сл., нити код оних који имају посебне основе за имперфективни вид, нпр. *пре-водити* (уп. *пре-вести*), *из-возити* (уп. *из-вести*), *до-носити* (уп. *до-н(иј)ети*), *уз-дисати* (уп. *уз-дахнути*). Из тога је Бабић (Бабић 1988: 478) извео закључак да имперфективних префиксалних глагола и нема: „несвршени глаголи с префиксом нису префигирани, него су настали посебном творбом несвршених глагола од свршених“ (тј. имперфективизацијом). Клајн сматра да ову тврдњу треба примити с резервом и да би она могла бити тачна под условом да, као Бабић, глаголе типа *преводити*, *уздисати* не сматрамо саграђеним од *водити*, *дисати* итд., него имперфективизацијама од *превести*, *уздахнути* итд. Штавише, и у том случају остаје доста глагола који се не могу ускладити с Бабићевим правилом, јер наспрам себе немају свршени глагол: такви су глаголи на *-стојати*, као *настојати*, *постојати*, *предстојати*, *пристојати се*, *састајати се* (који очигледно нису парњаци са *настати*, *постати* и сл., јер ови имају имперфективизације *настајати*, *постајати* итд.), затим *преговарати*, *оговарати*, *саос(ј)ећати*, *суд(ј)еловати*, *претходити*, *подразум(иј)евати* и други. Дакле, осим видске функције префикса у префиксираним глаголским лексемама из корпуса, биће проучене и видске функције префикса у глаголима из корпуса које имају и префикс и суфикс (у већини случајева насталих суфиксацијом перфективних глагола с префиксом, уз специфичну секундарну имперфективизацију).

3.4.3. Утицај префиксације (односно префиксације и суфиксације) на тип глаголске ситуације.

Новаков (2005а: 64) запажа да када се ради о глаголским префиксима, једнојезични речници српског језика по правилу бележе свако појединачно значење које дати префикс може да има у споју с појединим глаголима. Јанда такав приступ назива „атомистички“ (Јанда 1985: 26). Тако, на пример, за префикс *до-* *Речник српскохрватског књижевног језика I–VI* (1967-1976) наводи следећа значења: завршетак ситуације основног глагола (на пример, *дозрети*), додавање нечег ситуацији (*дозидати*), протицање времена до одређеног тренутка (*доживети*), помагање да неко/нешто стигне до одређеног мест (*довести*), извршавање неке активности у корист некога (*досудити*), исцрпљивање до краја процеса који је означен основним глаголом (*допрајати*), досезање до нечега (*дограбити*). У таквом приступу, у ствари, узима се у обзир семантичка веза префикса и глагола, док се граматичко значење префикса повезује с категоријом глаголског вида. Као што је већ речено, у овој студији не испитују се денотативна семантичка обележја, већ обележја која омогућавају да се префиксација повеже са типом глаголске ситуације. Према томе, семантичка обележја глагола односно значење префикса наводиће се само у свом доминантном односу у корпусу да би се утврдила евентуална сличност са адвербијалним партикулама у енглеском.

Промене у семантици глагола доводе и до промена у типу глаголске ситуације. Тако, на пример, глаголи с префиксом *проговорити* или *договорити* уз основну ситуацију „говорења“ садрже и додатна обележја. Дакле, ново значење или нова нијанса у значењу резултат је семантичког споја основног глагола и префикса, а у таквом споју – због повезивања различитих компоненти значења основног глагола и префикса – комбинација с једним истим префиксом може да унесе различита обележја. На пример, префикс *до-* у глаголу *довући* уноси додатну просторну димензију, а у глагол *доградити* извршеност процеса. Такве промене обележја утичу и на тип глаголске ситуације.

Дакле, префиксација се може повезати с типом глаголске ситуације, јер се основни глаголи на које се додају префикси и у готово свим случајевима по типу ситуације разликују од изведеница. У наредним одељцима испитаћемо

какве то промене у типу ситуације доносе префикси и тестираћемо прелиминарне резултате који тврде да када се ради о префиксацији, глаголи на које се додају префикси већином су активности, уз извешан број стања и достигнућа. Достигнућа након префиксације не мењају проучавана обележја, док код активности и стања долази до промене тих обележја. Према томе, достигнућа префиксацијом стичу додатне стилске компоненте, а активности и стања мењају тип глаголске ситуације.

Прелиминарна истраживања такође су показала да додавање суфикса на глагол с префиксом има другачију функцију: на тај начин се од остварења и достигнућа граде активности које често, у зависности од значења глагола, имају и импликацију понављања (на пример, *докопати* – *докопавати*, *изорати* – *изоравати*). Дакле, процес суфиксације перфективних глагола с префиксом у овом случају мења тип глаголске ситуације глагола с префиксом (наставак нашег излагања провериће ове тврдње на корпусу). Само постојање таквог процеса аргумент је и за претпоставку да префикси мењају и семантику глагола. Наиме, када би се суфиксацијом градиле лексеме потпуно исте по значењу, виду и типу ситуације као и код основног глагола, тада би цео тај процес био редундантан – било би једноставније користити основну лексему него лексему с префиксом и суфиксом. Пошто тај процес постоји и продуктиван је, може се претпоставити да се глагол с префиксом доживљава као лексема с (делимично) другачијим значењем за коју треба извести нов видски пар, као и лексему с другим типом глаголске ситуације. Дакле, наше прелиминарно истраживање показало је да, уколико се изузму секундарна имперфективизација и поједини деминутивни суфикси, суфиксација глагола с префиксом мења тип ситуације и при том гради активности (без обзира на нијансе које префикс моће унети у глаголску семантику) те смо стога глаголе из корпуса подвргли тестовима како бисмо проверили ову тврдњу.

3.4.4. Однос префиксације (односно префиксације и суфиксације), глаголског вида и типа глаголске ситуације

Литература и наше истраживање извршено на ограниченом узорку

префиксираних глагола тврде да префиксација мења тип глаголске ситуације и глаголски вид, на пример:

- (40) а) Почела је да пише.
- б) *Почела је да запише.
- в) Брод управо сада тоне.
- г) *Брод управо сада потоне.
- д) Када поразговарамо, вратићемо се у канцеларију.
- ђ) *Када разговарамо, вратићемо се у канцеларију.

У наведеним примерима, глаголи с префиксом (*записати, потонути, поразговарати*) – за разлику од основних глагола (*писати, тонутти, разговарати*) – не граде граматичне реченице уз фазне глаголе, у правом презенту нити у временској клаузи. Дакле, сви ови тестови показују да су поменути глаголи с префиксом перфективни, а поменути основни глаголи имперфективни.

Тестирајући изабране глаголе с префиксом и суфиксом закључили смо да они изражавају глаголску ситуацију као структуру, дакле као имперфективну, без обзира на значење префикса. Следећи тестови то илуструју:

- (41) а) Почео је да довикује / израчунава / одмахује.
 - б) *Почео је да довиче / израчуна / одмахне.
 - в) Почео је да виче / рачуна / маше.
-
- (42) а) Она управо сада замотава / премерава (нешто).
 - б) *Она управо сада замота / премери (нешто).
 - в) Она управо сада мота / мери (нешто).
-
- (43) а) Када завршим посао, прочитаћу новине.
 - б) *Када завршавам посао, прочитаћу новине.

На основу структура у наведеним примерима (фазни глаголи, прави презент, временска клауза) закључили смо да се глаголи с префиксом и

суфиксом понашају исто као основни глаголи без префикса/суфикса. По типу ситуације, основни глаголи без префикса/суфикса (*викати, рачунати, мерити*) и глаголи с префиксом/суфиксом (*довикивати, израчунавати, одмахивати*) су активности, а глаголи с префиксима (*довикати, израчунати, одмахнути*) остварења и достигнућа. Тестови из наведених примера показују да активности представљају имперфективне ситуације, а остварења и достигнућа перфективне.

У поглављима која следе сва наведени ставови засновани на литератури и на нашем прелиминарном истраживању биће подвргнута проверама с циљем да се утврди утицај префикса у префиксираним глаголима (као најчешћих преводних еквивалената енглеских фразних глагола са партикулама *down, off, up* и *out*) на глаголски вид и тип глаголске ситуације, као и видска и значењска сличност са поменутиим партикулама.

3.5. Анализа српских преводних еквивалената фразних глагола са партикулама *down, off, up* и *out*

Српски део корпуса састоји се од преводних еквивалената селектованих примера са фразним глаголима. Као што ћемо видети у наставку, преводни еквиваленти фразних глагола са поменутиим адвербијалним партикулама нису искључиво финитни глаголски облици, већ се неки од њих испољавају и као идиоматски изрази, копулативни глаголи, прилози и слично, дакле као изрази који нису подложни анализи приписивања одређеним типовима глаголског вида и типа глаголске ситуације, те су ове преводне форме у оквиру студије укључене само у основну статистику.

У поменутиим оквирима, у овом поглављу ће се на основу већ приказаних тестова испитати присуство одређених видских и семантичких обележја код српских преводних еквивалената фразних глагола са партикулама *down, off, up* и *out* да би се одредио тип ситуације означен тим глаголом као и припадност одређеном глаголском виду. Пошто је проучавање засновано на корпусу, сви закључци до којих се дође, наравно, одражаваће релације присутне у корпусу.

3.5.1. Српски преводни еквиваленти фразних глагола са партикулом *down*

Значења фразних глагола могу се изразити различитим средствима од којих нека није могуће лексички и видски интерпретирати. Само 2,3% преводних еквивалената фразних глагола са партикулом *down* није укључено у анализу јер припадају фразеологизмима. Фразеолошки изрази не подлежу видској нити лексичкој интерпретацији јер, као што је познато, ови изрази представљају устаљене језичке јединице састављене од најмање две речи које имају јединствено значење. Дакле, видска анализа самог глагола нема смисла јер се значење целог фразеологизма не може изједначити са сумом значења његових саставних делова, на пример:

(44) а) ...(will she let him down like that bitch did me?)... (3: 239)

б) ...(хоће ли га оставити на цедилу као мене она кучка?)... (7: 236)

(45) а) ...he replied, but it looked to me as if the bastards had ground him down quite a bit. (4: 51)

б) ...одговорио је, али чинило ми се да га је живот прилично убио у појам. (10: 45)

Глаголски вид Префикси	Перфективни глаголи	Имперфективни глаголи
ПО-	17,5%	2,5%
ЗА-	15%	2,5%
С(А)-	12,5%	10%
О-	10%	0%
НА-	5%	0%
ИЗ-	2,5%	2,5%
У-	2,5%	0%
ПРО-	2,5%	0%
РАЗ-	2,5%	2,5%
ПРИ-	2,5%	2,5%
ПРЕД-	2,5%	0%
ПРЕ-	0%	2,5%
Укупно	75%	25%

Табела 27. Учесталост префикса у преводним еквивалентима фразних глагола са партикулом *down* и корелација са глаголским видом

Табела 28 илуструје учесталост префикса перфективних преводних еквивалента фразних глагола са партикулом *down*.

Префикс	Префиксални перфективни глаголи Број примера / Број примера у процентима
ПО-	7 / 23,3%
ЗА-	6 / 20%
С(А)-	5 / 16,8%
О-	4 / 13,3%
НА-	2 / 6,8%
ИЗ-	1 / 3,13%
ПРЕД-	1 / 3,3%
ПРИ-	1 / 3,3%
ПРО-	1 / 3,3%
РАЗ-	1 / 3,3%
У-	1 / 3,3%
УКУПНО	30 / 100%

Табела 28. Учесталост префикса код префиксираних перфективних глагола као преводних еквивалената фразних глагола са партикулом *down*

Најбројнији префиксални перфективни глаголи су они са префиксом *по-*: *положити* (*lay down*₁), *попустити* (*back down*), *поседати* (*sit down*₁), *посећи* (*hack down*, *cut down*₂), *поставити* (*lay down*₃), *потонути* (*go down*₁). Изведенице с префиксом *по-* могу се поделити у две веће групе, у зависности од семантичке везе префикса и основног глагола. Прва група означава трајање процеса до остварења циља, при чему постоји понављање ситуације или не (на пример, *положити*, *потонути*, *поседати* (радњу обавља више субјеката), *посећи*). Значења ове групе глагола прилично се поклапа са најзаступљенијим значењем партикуле *down* у фразним глаголима из корпуса (значење завршетка радње). Друга, мања група (око 30%) означава тренутне ситуације и забележили смо глаголе који означавају тренутак реализације целе ситуације (на пример, *попустити*, *поставити*). Дакле, глаголи с овим префиксом могу да означавају како процес, тако и тренутак (дистинктивно обележје [+трајање]/[-трајање]), што ствара услове за разлике у типу ситуације између остварења и достигнућа.

У око 71,4% случајева основни глаголи у корпусу су активности (на пример, *тонути*, *седати*, *ложити*, *сећи*), а остатак су достигнућа (на пример, *пустити*, *ставити*). Након префиксације активности постају остварења или достигнућа, што показују следећи тестови:

- (46) а) Колико дуго су они тонули?
б) *За колико дуго су они тонули?
в) За колико дуго су они потонули?
г) *Колико дуго су они потонули?

Пошто се питање у примеру (46в) односи на време потребно да се ситуација у потпуности реализује, глагол *потонути* може се сврстати у остварења настала префиксацијом активности (*тонути*).

Достигнућа, међутим, након префиксације не мењају релевантна дистинктивна обележја, дакле остају достигнућа, а стичу само нека од додатних семантичких обележја (*попустити*, *поставити*):

- (47) а) За колико времена је он то ставио?
б) За колико времена је он то поставио?

У обе реченице питање се односи на време протекло пре тренутка реализације саме ситуације.

Дакле, резултати засновани на корпусу показују да најчешћи префикс *по-* мења обележје [-циљ] основног глагола у обележје [+циљ] (у 71,4%) или у 28,6% наглашава теличност глагола који већ садрже дистинктивно обележје [+циљ] понашајући се дакле као маркер теличности.

Прилично заступљен префикс запажен код перфективних глагола је префикс *за-*: *загладити* (*smooth down*), *замахнути* (*chop down*), *замрети* (*die down*₁), *записати* (*write down*₃), *затворити* (*close down*), *зауставити* (*flag down*). За овај префикс Клајн (Клајн 2002: 252) каже да је један од семантички најсложенијих и најнеодређенијих, без иједног прототипског значења, а са много нијанси које се могу различито тумачити и које граматичари различито класификују. У корпусу су најбројнији они глаголи са префиксом *за-* који означавају почетак радње (ингресивно значење) као *замахнути*, *замрети*, *заворити*, *зауставити*. Као и већина других префикса, *за-* може имати искључиву функцију да перфективизује трајне глаголе („значење извршења радње“ по Стевановићу (1981: 435), „свршеност радње, достизање циља“ по Бабићу (1986: 494)). Такви су рецимо глаголи *загладити* и *записати*. Ипак, у

класификацији ових глагола треба бити опрезан, јер перфективност не искључује увек и друге семантичке садржаје. И Бабић и Стевановић наводе *записати*, али би се могло тврдити да је прави перфектив од *писати* – *написати*, док *записати* има уже значење, „трајно сачувати (податак) у писаном облику, забележити“.

Основни глаголи уз префикс *за-* у великој већини (око 83,3%) су активности, а ређе достигнућа (на пример, *махнути*). Након префиксације активности постају достигнућа и ређе остварења, док основни глаголи-достигнућа не мењају тип ситуације. На то указују следећи тестови:

- (48) а) Колико дуго је он гладио (косу)?
б) *За колико дуго је он гладио (косу)?
в) *Колико дуго је он загладио (косу)?
г) За колико дуго је он загладио (косу)?

Ови примери показују да основни глагол *гладити* (који је у овим примерима активност) мења синтаксичко понашање и постаје остварење након додавања префикса *за-* јер се јавља у питању *за колико дуго*, односно добија завршни сегмент, циљ. Следећи примери указују на то да основни глаголи не мењају тип ситуације:

- (49) а) *Колико дуго је он махнуо?
б) За колико дуго је он махнуо?
в) *Колико дуго је он замахнуо?
г) За колико дуго је он замахнуо?

Наиме, достигнуће *махнути*, иако без префикса, а са суфиксом *-ну*, у тесту *за колико дуго* понаша се исто као и достигнуће *замахнути*, његов пар с префиксом. Према томе, префиксација у овом случају није променила дистинктивна обележја типа глаголске ситуације.

Дакле, префикс *за-* у већини случајева уводи обележје циљ с позитивним предзнаком, а уз то се – у зависности од значења изведенице – може променити

и обележје трајање. У случајевима када је основни глагол достигнуће, префиксација не мења тип ситуације.

Укупно 40% имперфективних глагола настало је префиксацијом, а као што се види из Табеле 29, најзаступљенији је префикс *c(a)-*: *сводити се (boil down)*, *скидати (take down)*, *смиривати (settle down₂)*, *спуштати (drive down)*.

Префикс	Префиксални имперфективни глаголи Број примера / Број примера у процентима
С(А)-	4 / 40%
ЗА-	1 / 10%
ИЗ-	1 / 10%
ПО-	1 / 10%
ПРЕ-	1 / 10%
ПРИ-	1 / 10%
РАЗ-	1 / 10%
Укупно	10 / 100%

Табела 29. Учесталост префикса код префиксираних имперфективних глагола као преводних еквивалената фразних глагола са партикулом *down*

Већи број имперфективних глагола (70%) настаје додавањем ових префикса на перфективне глаголе и они не утичу на промену типа глаголске ситуације основног глагола (активности) те префикси у овим случајевима не уводе обележје [+циљ], односно нису маркери теличности. Имперфективни префиксални глаголи као што су *записивати*, *поправљати (се)* и *смиривати* који представљају део глаголских низова *писати – записати – записивати*, *правити – поправити – поправљати* и *мирити – смирити – смиривати* садрже перфективне префиксе *за-*, *по-* и *с-*, али су настали суфиксацијом глагола са префиксима. Још је и Белић приметио да „словенски језици имају способност да од сваког перфективног глагола граде имперфективни; тада се добијају имперфективизовани или итеративни, учестали по значењу глаголи“ (Белић 1998: 262). Радња ових глагола је прогресивна, а њихова итеративност је постигнута перфективним префиксима који подразумевају теличност и чине да се радња замишља као да се неограничено понавља.

Поменути глаголи понашају се исто као и основни глаголи из којих су изведени (*писати*, *правити*, *мирити*) – као активности, као тип ситуације с обележјем [-циљ]. На такав закључак указали су следећи тестови:

- (50) а) Колико дуго су они записивали / поправљали / смиривали (нешто)?
б) За колико дуго су они записивали / поправљали / смиривали (нешто)?
в) Они су намерно / споро записивали / поправљали.

Ови тестови показују да се глаголи са префиксом и суфиксом понашају исто као и основни глаголи из којих су изведени, дакле глаголи без префикса и суфикса (*писати, правити, мирити*). Према томе, суфиксација је неутралисала улогу префикса и променила обележје циљ: глаголи из наведених примера понашају се као активности, као тип ситуације с обележјем [-циљ]. (Глаголи који имају само префикс – *записати, поправити, смирити* – имају обележје [+циљ].) Као и код осталих активности, пример (50б) је могућ само у значењу уобичајене активности, односно понављања перфективног сегмента без постављања границе за целокупно понављање. Да ови глаголи с префиксом и суфиксом нису стања показује чињеница да се могу јавити с прилозима типа *намерно, споро* (60в).

Следећи примери такође показују да су глаголи с префиксом и суфиксом активности:

- (51) а) Он је записивао / поправљао / смиривао (нешто) пет минута.
б) Он је записивао / поправљао / смиривао (нешто) за пет минута.

И у овом случају пример (51б) означава уобичајену ситуацију, па прилошка одредба показује колико је времена трајала свака таква појединачна ситуација, а не колико је трајало целокупно понављање. Према томе, суфиксација у овом примеру указује на понављање или тренутка реализације дате ситуације (ако је глагол с префиксом достигнуће) или понављање целог процеса (ако је глагол с префиксом остварење). Тако глагол с префиксом и суфиксом може да указује на понављање ситуације означене глаголима *записати, поправити, смирити* при чему прилошка одредба за *X минута* одређује трајање једног циклуса ситуације. Пример (51а), за разлику од примера (51б), показује трајање целокупне, појединачне ситуације, што је карактеристика активности.

И наредни тест такође доказује да се ради о активностима, на пример:

(52) Ако неко стане са записивањем / поправљањем / смиривањем он јесте записивао / поправљао / смривао (нешто).

Наиме, глаголи из овог примера не садрже завршни сегмент који би означио циљ, па су сви сегменти ситуације исти, она се може прекинути и представити било којим сегментом.

На основу приказаних тестова може се закључити да се суфиксацијом глагола с префиксима (у већини случајева) активности претварају у достигнућа и остварења. У случају суфиксације глагола са префиксима, глаголске лексеме након суфиксације остају активности, дакле не мењају тип ситуације.

У овако постављеном теоријском оквиру закључујемо да се префиксација повезује пре свега с типом глаголске ситуације, јер се додавањем префикса у готово свим случајевима најпре мења тип глаголске ситуације у односу на основни глагол. У преко 70% случајева префикс се додаје на основни глагол који денотира активност, осталих 30% јесу достигнућа. Префиксацијом, активности мењају релевантна дистинктивна обележја, па тиме и тип глаголске ситуације, и постају достигнућа или остварења. Достигнућа, међутим, након префиксације не мењају релевантна дистинктивна обележја, дакле остају достигнућа, а стичу само нека од додатних семантичких обележја. Суфиксацијом већ префиксираних глагола, по правилу, долази до промене типа глаголске ситуације па остварења и достигнућа постају активности, при том често са додатним обележјем понављања.

Што се тиче односа глаголског вида и типа глаголске ситуације, у претходном поглављу смо закључили да у енглеском језику тип глаголске ситуације утиче на употребу лексема у одређеном видском облику, али да обележје циљ не блокира представљање ситуације као структуре, односно њену употребу у прогресивном облику. Међутим, када је у питању српски језик, Табела 30 показује да се активности и стања јављају само у имперфективном, а остварења, достигнућа и семелфактивни глаголи само у перфективном виду.

Преводни еквиваленти <i>DOWN</i>	Активности	Стања	Остварења	Достигнућа	Семелф.	Укупно
Перфективни 68,3%	0 0%	0 0%	24 41,4%	30 51,7%	4 6,9%	58 100%
Имперфективни 29,4%	23 92%	2 8%	0 0%	0 0%	0 0%	25 100%
Изрази 2,3%	-	-	-	-	-	2
100%	23	2	24	30	4	85

Табела 30. Однос глаголског вида и типа глаголске ситуације преводних еквивалената фразних глагола са партикулом *down*

На основу ових података закључујемо да у српском језику обележје циљ блокира представљање ситуације као структуре, односно њену употребу у имперфективном облику (структура) док непостојање циља у српском језику омогућава да се ситуација представи као структура. Закључујемо да се у српском језику веза глаголског вида и типа глаголске ситуације своди на следећу констатацију: ситуација која тежи циљу може се представити као целина (перфективност), а ситуација која не тежи циљу као структура (имперфективност) те се тако лексичко обележје циљ може се повезати с глаголским видом.

Што се тиче префиксације (као процеса којим настаје већина преводних еквивалената фразних глагола са партикулом *down*) можемо потврдити тврдњу Новакова (Новаков 2005а: 85) да префиксација у српском језику има и лексичку и граматичку функцију, односно да утиче и на глаголску семантику и на глаголски вид, а да се веза између типа глаголске ситуације и глаголског вида остварује преко дистинктивног обележја циљ. Наиме, у српском језику префикси маркирају обележје теличности и то 68% српских преводних еквивалената фразних глагола са префиксом *down* настали су префиксацијом, а у 75% префикси маркирају теличност. С обзиром да се у српском језику ситуација која тежи циљу (телична ситуација) представља као целина (перфективност), закључујемо да су у српском језику глаголски префикси маркери теличности, а тиме и (посредно) перфективног глаголског вида. У томе се огледа видска функција префикса у српском (енглеске адвербијалне партикуле у фразним глаголима јесу маркери теличности, али не и перфективног глаголског вида). Дакле, сличност између партикуле *down* и префикса који учествују у грађењу преводних еквивалената фразних глагола са

партикулом *down* огледа се у томе што оба маркирају обележје теличности (али не и глаголски вид), односно заједнички именитељ ове две језичке компоненте налази се у пољу типа глаголске ситуације, али не и глаголског вида. Овде треба поновити и врло значајну разлику између енглеског и српског језика: у глаголском систему српског језика тип глаголске ситуације и глаголски вид одређени су на лексичком нивоу тј. морфолошки те је маркирање теличности префиксима коначно одређено већ у лексикону, док је у енглеском језику маркираност теличности адвербијалним партикулама ограничено специфичним синтаксичким модификацијама јер у енглеском језику тип глаголске ситуације није коначно одређен на лексичком нивоу.

3.5.2. Српски преводни еквиваленти фразних глагола са партикулом *off*

Око 2,6% преводних еквивалената фразних глагола са партикулом *off* није укључено у анализу. Углавном су у питању фразеолошки изрази чији глаголи нису видски нити лексички тумачени јер значење целог фразеологизма не представља прост збир значења његових саставних делова, на пример

(53) а) The wheels really have come off. (2: 81)

б) Срећа га је заиста напустила. (9: 72)

(54) а) The wheels are coming off, if you ask me. (2: 92)

б) Ако мене питате, њега је напустила срећа (9: 81)

Пример (53б) илуструје декомпоновани или перифрастични предикат (*бити у успону*) који такође није укључен у анализу због зависности његових елемената (у овом случају употребљен је следећи модел предиката: копулативни глагол (*бити*) + предлог *у* + именица у локативу (*успону*)) која се огледа у томе да ови предикати увек имају свој парњак у виду синтетичког предиката:

(55) а) Gillian's career has really taken off since they came back to London. (4: 52)

б) Откад су се вратили у Лондон, Џилина каријера је у успону. (10: 45)

Од два глагола (*одлепити се* и *крнути*) као преводног еквивалента једног фразног глагола (*zoom off*), видски и лексички анализиран је један елемент у овој напоредној конструкцији (*крнути*) јер се он посматра као доминантни носилац значења:

(56) а) I can't reproduce the way he talks – you'll have to listen to him for yourself – but he just sort of zooms off. (2: 2)

б) Не умем да поновим оно што он говори – мораћете сами да га чујете – али просто се одлепи и крене. (9: 12)

Префикси \ Глаголски вид	Перфективни глаголи	Имперфективни глаголи
ОД-	23,6%	13,9%
С(А)-	12,5%	1,4%
ПО-	9,7%	0%
ИЗ-	6,9%	2,8%
О-	6,9%	1,4%
ПРЕ-	4,2%	1,4%
ЗА-	2,8%	1,4%
У-	1,4%	1,4%
УЗ-	1,4%	1,4%
НА-	1,4%	0%
ОБ-	1,4%	0%
ПРО-	1,4%	0%
РАЗ-	1,4%	0%
Укупно	75%	25%

Табела 31. Учесталост префикса у преводним еквивалентима фразних глагола са партикулом *off* и корелација са глаголским видом

Од осталих анализираних примера, око 61,5% фразних глагола са партикулом *off* из корпуса за свој преводни еквивалент у српском имају глаголе са префиксима. Табела 31 показује да од свих префиксираних глагола 75% припада перфективном глаголском виду, а 25% имперфективном.

Подаци из Табеле 32 показују учесталост префикса перфективних преводних еквивалента фразних глагола са партикулом *off*.

Префикси	Префиксални перфективни глаголи Број примера / Број примера у процентима
ОД-	17 / 31,5%
С(А)-	10 / 18,5%
ПО-	7 / 12,9%
ИЗ-	5 / 9,4%
О-	5 / 9,4%
ПРЕ-	3 / 5,6%
ЗА-	2 / 3,7%
НА-	1 / 1,8%
ОБ-	1 / 1,8%
ПРО-	1 / 1,8%
РАЗ-	1 / 1,8%
У-	1 / 1,8%
Укупно	54 / 100%

Табела 32. Учесталост префикса код префиксираних перфективних глагола као преводних еквивалената фразних глагола са партикулом *off*

По фреквенцији употребе перфективних глагола у корпусу значајно предњачи префикс *од-* (са аломорфима *о-* и *от-*, у 31,5% случајева) који у највећем проценту означава тренутак реализације одређене ситуације и то најчешће тренутак извршења радње просторног одвајања и удаљавања од извесног предмета или појма уопште (значење конзистентно са основним значењем партикуле *off* у фразним глаголима): *одбацити* (*cast off*), *одгегати* (*patter off*), *одјахати* (*ride off*), *одлепити* (*zoom off*), *одложити* (*hold off*), *одлутати* (*wander off*), *одсећи* (*chop off*), *отићи* (*go off, take off*), *откинути* (*snap off, wrench off*), *отперјати* (*bugger off*), *отрести* (*knock off*), *отутњати* (*stamp off*), *отишесати* (*slope off*). Забележени су и глаголи са овим префиксом који означавају процес који траје, при чему префикс *од-* најчешће подразумева да ситуација траје док се не дође до одређеног циља или док не прође цео ток ситуације: *одспавати* (*sleep off*), *одумрети* (*die off*). Основни глаголи у корпусу уз префикс *од-* су активности (93,8% – *гегати*, *ићи*, *јахати*, *лепити*, *лутати*, *сећи*, *тутњати*, *трести* итд.), а ређе достигнућа (*бацити*, *умрети*). У зависности од семантичке везе префикса и глагола, процесом префиксације активности мењају релевантна дистинктивна обележја и постају достигнућа (*одлепити*, *одсећи*, *откинути* итд.) или остварења (*одбацити*, *одгегати*, *одспавати*, *отутњати*). На пример, глагол активност *сећи* уз префикс *од-* постаје достигнуће.

- (57) а) Колико дуго је он секао (нешто)?
б) *За колико дуго је он секао (нешто)?
в) За колико дуго је он одсекао (нешто)?
г) *Колико дуго је он одсекао (нешто)?

Глагол *одсећи* из примера (57в) означава тренутну ситуацију па реченица *За колико дуго је он одсекао (нешто)?* показује време протекло пре тог тренутка реализације, а не трајање саме ситуације.

Наредни примери илуструју префиксирани перфективни глагол *отрести*. Глагол активности *трести* након префиксације постаје остварење:

- (58) а) ?За колико дуго је он тресао пепео?
б) За колико дуго је он отресао пепео?
в) Отресао је пепео за пар секунди.

Глагол *отрести* није тренутан, па пример (58б) означава трајање саме ситуације, а пример (58а) могућ је само у значењу уобичајене ситуације, при чему се време односи на трајање једне реализације у оквиру ситуације која се понављала.

Достигнућа, међутим, након префиксације не мењају релевантна дистинктивна обележја, дакле остају достигнућа, а стичу само нека од додатних семантичких обележја (*одбацити*, *одумрети*):

- (59) а) За колико времена је он то бацио?
б) За колико времена је он то одбацио?

У оба примера ((59а) и (59б)) питање се односи на време протекло пре тренутка реализације саме ситуације.

Дакле, анализа корпуса показује да најчешћи префикс *од-* код перфективних глагола мења обележје [-циљ] основног глагола у обележје [+циљ] (у 93,8%) или у 6,2% наглашава теличност глагола који већ садрже дистинктивно обележје [+циљ] понашајући се дакле као маркер теличности.

Овакво понашање испољава и прилично заступљен префикс *c(a)*- (18,5%). Префикс *c(a)*- има четири аломорфа, од којих је *c*- убедљиво најчешћи, *з*- долази у мањем броју глагола испред звучних сугласника (*збацити*, *згуснути* и сл.), а *ш*- испред *ч* и *ћ*. Знатно је сложенија дистрибуција аломорфа *са*-. Он долази обавезно испред *с*, *ш*, *з*, *ж*, најчешће и испред *ч*, испред неких вокала, испред неких сугласничких група, али понекад и испред појединачних сугласника. Нису ретки ни парови глагола са истом основом, при чему облик на *са*- и онај на *с*- могу бити истозначни. Префикс *c(a)*- уз основни глагол гради глаголе који се могу поделити у две веће групе: прва група (око 55,5% глагола у корпусу) означава реализацију тренутне ситуације (на пример, *сићи*, *свући*, *скренути*, *склизнути*, *здимити*), а друга (око 44,5% глагола) трајни процес који тежи циљу (на пример, *саопитит*, *сагорети*, *спаковати*).

Готово сви основни глаголи с овим префиксом (око 77,8%) су активности, уз мали проценат достигнућа (на пример, *клизнути*, *кренути*). Након префиксације, активности постају достигнућа и остварења, у зависности од дистинктивног обележја трајање. Следећи примери илуструју промену активности у достигнуће:

- (60) а) Ишли су у том правцу два сата.
 б) *Ишли су у том правцу за два сата.
 в) *Сишли су два минута.
 г) Сишли су за два минута.

Пример (60г) показује да се ради о достигнућу, јер прилошка одредба значи „кроз два минута“, а не „током два минута“.

Следећи примери илуструју понашање остварења:

- (61) а) Паковали су се пола сата.
 б) *? Паковали су се за пола сата.
 в) *Спаковали су се пола сата.
 г) Спаковали су се за пола сата.

Активност *наковати се* граматична је уз одредбу *пола сата*; након префиксације, модификација том одредбом више није могућа, пошто је глаголска лексема добила обележје [+циљ]. Одредба за *пола сата* могућа је и уз глагол с префиксом (други пример) али само изузетно, у контексту који упућује на уобичајену ситуацију.

Дакле, префикс *с(а)*- код перфективних глагола у већини случајева уводи обележје циљ с позитивним предзнаком, а уз то се – у зависности од значења изведенице – може променити и обележје трајање. У случајевима када је основни глагол достигнуће, префиксација не мења тип ситуације.

Слично се понашају и остали мање фреквентни префикси из корпуса који формирају перфективне глаголе: *по-* (12,9%), *из-* (9,4%) и *о-* (9,4%) претварајући активности у достигнућа (*искључити, испалити, повући, полетети, поломити, послати*) и остварења (*изгребати, огулити, очистити, опрати, ослабити, охладити, покосити, погребати*), а задржавајући обележја основних ређих глагола достигнућа (*покренути*). Дакле, анализа типа ситуације глагола из корпуса потврдила је претпоставку да се префиксацијом као већинским процесом настајања перфективних преводних еквивалената фразног глагола са партикулом *off* мења тип глаголске ситуације глагола, односно префикси маркирају обележје теличности.

Подаци из Табеле 33 показују да је укупно 43,9% имперфективних глагола настало префиксацијом, а да је најзаступљенији је префикс *од-*: *одумирати (die off), одводити (whisk off), одбацивати (shake off, throw off), одбијати (bounce off), отпадати (fall off), откидати (chew off), отписивати (sign off), отпуштати (cast off)*.

Префикс	Префиксални имперфективни глаголи Број примера / Број примера у процентима
ОД-	10 / 55,7%
ИЗ-	2 / 11,1%
ЗА-	1 / 5,55%
О-	1 / 5,55%
ПРЕ-	1 / 5,55%
С-	1 / 5,55%
У-	1 / 5,55%
УЗ-	1 / 5,55%
Укупно	18 / 100%

Табела 33. Учесталост префикса код префиксираних имперфективних глагола као преводних еквивалената фразних глагола са партикулом *off*

Један део имперфективних глагола (55,6%) настаје додавањем ових префикса на перфективне глаголе и они не мењају тип глаголске ситуације основног глагола (активности), те префикси у овим случајевима не уводе обележје [+циљ], односно нису маркери теличности. Суфиксацијом глагола са префиксима настају имперфективни глаголи са префиксима *за-*, *по-* и *с-* представљени последњи елементи следећих низова: *бацити* – *одбацити* – *одбацивати*, *писати* – *отписати* – *отписивати*, *цртати* – *прецртати* – *прецртавати*, *лудети* – *излудети* – *излуђивати*, *летети* – *узлетет* – *узлетати*, *вући* – *завући* – *завлачити*. Перфективни префикси који подразумевају теличност додају овим глаголима секундарно својство итеративности, па се чини да се радња неограничено понавља.

Глаголи са префиксом и суфиксом понашају се исто као и основни глаголи из којих су изведени (*бацити*, *писати*, *цртати*, *лудети*, *летети*, *вући*) – као активности, као тип ситуације с обележјем [-циљ]. На такав закључак указали су следећи тестови:

- (62) а) Колико дуго су они одбацивали / отписивали / прецртавали (нешто)?
 б) За колико дуго су они одбацивали / отписивали / прецртавали (нешто)?
 в) Они су намерно / споро одбацивали / прецртавали.

Тестови из примера (62) показују да се глаголи са префиксом и суфиксом понашају исто као и основни глаголи из којих су изведени, дакле глаголи без префикса и суфикса (*бацати*, *писати*, *цртати*). Дакле, суфиксација је неутралисала теличну улогу префикса: глаголи из наведених примера понашају се као активности ([-циљ]). Глаголи који имају само префикс – *одбацити*, *отписати*, *прецртати* – имају обележје [+циљ]. Као и код осталих активности, пример (62б) је могућ само у значењу уобичајене активности, односно понављања перфективног сегмента без постављања границе за целокупно понављање. Да ови глаголи с префиксом и суфиксом нису стања показује чињеница да се могу јавити с прилозима типа *намерно*, *споро*.

Следећи примери такође показују да су глаголи с префиксом и суфиксом активности:

(63) а) Он је одбацивао / отписивао / прецртавао (нешто) пет минута.

б) Он је одбацивао / отписивао / прецртавао (нешто) за пет минута.

Пример (63б) означава уобичајену ситуацију, па прилошка одредба *за пет минута* показује само колико је времена трајала свака таква појединачна ситуација. Дакле, суфиксација у примеру (63б) указује на итеративност или тренутка реализације дате ситуације (ако је глагол с префиксом достигнуће) или понављање целог процеса (ако је глагол с префиксом остварење). Тако глагол с префиксом и суфиксом може да указује на понављање ситуације означене глаголима *одбацивати*, *отписати*, *прецртати* при чему прилошка одредба *за X минута* одређује трајање једног циклуса ситуације. Пример (63а), за разлику од примера (63б), показује трајање целокупне, појединачне ситуације, што је карактеристика активности.

И наредни тест такође доказује да се ради о активностима, на пример:

(64) Ако неко стане са одбацивањем / отписивањем / прецртавањем он јесте одбацивао / отписивао / прецртавао (нешто).

Наиме, сви сегменти ових глаголских ситуација су исти те она се може прекинути и представити било којим сегментом.

На основу приказаних резултата закључујемо да се префиксација има утицај на тип глаголске ситуације, јер се додавањем префикса у највећем броју случајевима мења тип глаголске ситуације у односу на основни глагол (активности постају достигнућа или остварења). Достигнућа, међутим, добијају само нека од додатних семантичких обележја. Суфиксацијом већ префиксираних глагола такође долази до промене типа глаголске ситуације, па остварења и достигнућа постају активности, при том често са додатним обележјем понављања.

У погледу односа глаголског вида и типа глаголске ситуације, као и у случају превода фразних глагола са партикулом *down*, Табела 42 показује да се српски преводи фразних глагола са партикулом *off* са својствима активности и стања јављају само у имперфективном, а остварења, достигнућа и семелфактивни глаголи само у перфективном виду.

Преводни еквиваленти <i>OFF</i>	Активности	Стања	Остварења	Достигнућа	Семелф.	Укупно
Перфективни 62,4%	0 0%	0 0%	21 28,8%	46 63%	6 8,2%	73 100%
Имперфективни 35%	40 97,6%	1 2,4%	0 0%	0 0%	0 0%	41 100%
Изрази 2,6%	-	-	-	-	-	3
100%	40	1	21	46	6	117

Табела 34. Однос глаголског вида и типа глаголске ситуације преводних еквивалената фразних глагола са партикулом *off*

Приказани резултати анализе потврђују да у српском језику теличност глаголске фразе не допушта употребу имперфективном вида, што то не важи и за ателичне глаголске фразе. Дакле, можемо тврдити да се телична ситуација може представити као целина (перфективност), а ателична ситуација као структура (имперфективност) и тиме се остварује корелација између лексичког обележје циљ и глаголског вида.

Корпус показује да је 61,5% српских преводних еквивалената фразних глагола са префиксом *off* настало префиксацијом, а у 75% наведени префикси маркирају теличност. Пошто је у српском језику телична ситуација увек у перфективном виду, закључујемо да су у српском језику глаголски префикси у већини случајева маркери теличности, а тиме и (посредно) перфективног глаголског вида. Дакле, сличност између партикуле *off* и префикса који учествују у грађењу перфективних преводних еквивалената фразних глагола са партикулом *off* огледа се у томе што оба маркирају обележје теличности (али не и глаголски вид јер не постоји таква корелација између енглеске адвербијалне партикуле *off* у фразним глаголима и њихове употребе у неком глаголском виду).

3.5.3. Српски преводни еквиваленти фразних глагола са партикулом *out*

Проучавајући преводне еквиваленте фразних глагола са партикулом *out* око 5,5% не можемо укључити у анализу. Од њих, најмногобројнији су фразеолошки изрази који се не могу анализирати ни видски ни лексички јер ови изрази представљају устаљене језичке јединице састављене од најмање две речи које имају јединствено значење. Видска анализа самог глагола у фразеологизму

била би бесциљна јер се значење целог фразеологизма не може изједначити са сумом значења његових саставних делова, на пример:

(65) а) I do not stake out and fence in what is taken to be your approved and registered nature. (2: 166)

б) Не стављам на ограду и не чувам стражу око онога што се сматра твојим повређеним и званичним карактером. (9: 135)

(66) а) It just didn't pan out. (4: 114)

б) Али једноставно није испало како треба. (10: 88)

(67) а) About some dessert that hadn't panned out. (4: 168)

б) О неком дезерту који није испао како треба. (10: 127)

(68) а) ... that parts of it 'made my eyes stand out like chapel hatpegs'. (6: 183)

б) ... како због неких делова „замало да је стрефи шлог“. (12: 198)

У анализу нису укључени ни српски преводи представљени копулативним аналитичким предикатима, тј. они предикати који у глаголском делу имају помоћни глагол *бити* у улози копуле. Као допуна у примеру (69а) забележена је прилошка или адвербијална допуна (*добро*) чија је синтаксичка реализација обавезна јер је копулативни глагол значењски непотпун:

(69) а) I told him France wasn't working out. (4: 23)

б) Рекла сам му да нам у Француској није добро. (10: 24)

Значења фразних глагола уопште представљају сложену тему због полисемије, различитог степена метафоризације, односно дословних и пренесених значења и слично, те у појединим случајевима не постоји директни преводни еквивалент већ само опис који је немогуће интерпретирати у лексичким категоријама нити у категоријама глаголског вида као у примерима:

(70) а) Perhaps I'll ask her out properly. (4: 128)

б) Можда ћу је позвати да изађемо заједно. (10: 69)

(71) а) His lips moved, and some noises came out but I couldn't make sense of them.
(2: 86)

б) Усне су му се мицале и чули су се неки звуци, али нисам никако разумела шта то говори. (9: 76)

(72) а) Stuart jumped out and pattered plumply round to Gillian's door. (2: 111)

б) Стјуарт је у скоку изашао напоље и одгегао се на дебелим ножицама до Циљиних врата (9: 94)

Око 62,8% фразних глагола са партикулом *out* из корпуса за свој преводни еквивалент у српском имају глаголе са префиксима. Табела 35 показује да од свих префиксираних глагола 85,7% припада перфективном глаголском виду, а 14,3% имперфективном.

Префикси \ Глаголски вид	Перфективни глаголи	Имперфективни глаголи
ИЗ-	37,7%	7,1%
ОД-	9,1%	0%
ПО-	6%	1%
С(А)-	4,1%	0%
ПРЕ-	4,1%	0%
У-	4,1%	2,1%
РАЗ-	4,1%	0%
О-	3,1%	0%
ЗА-	3,1%	1%
НА-	3,1%	1%
ПРО-	3,1%	0%
ОБ-	3,1%	0%
УЗ-	1%	0%
ДО-	0%	2,1%
Укупно	85,7%	14,3%

Табела 35. Учесталост префикса у преводним еквивалентима фразних глагола са партикулом *out* и корелација са глаголским видом

Дистрибуција префикса перфективних преводних еквивалента фразних глагола са партикулом *out* представљена је у Табели 36.

Префикси	Префиксални перфективни глаголи Број примера / Број примера у процентима
ИЗ-	37 / 44%
ОД-	9 / 10,7%
ПО-	6 / 7,1%
ПРЕ	4 / 4,8%
РАЗ-	4 / 4,8%
СА-	4 / 4,8%
У-	4 / 4,8%
ЗА-	3 / 3,56%
НА-	3 / 3,56%
О-	3 / 3,56%
ОБ-	3 / 3,56%
ПРО-	3 / 3,56%
УЗ-	1 / 1,2%
Укупно	84 / 100%

Табела 36. Учесталост префикса код префиксираних перфективних глагола као преводних еквивалената фразних глагола са партикулом *out*

Најзаступљенији префикс код перфективних глагола је префикс *из(а)-* (у 44% случајева). Префикс *из-*, са аломорфима *ис-*, *иш-*, *иж-*, *и-* и *иза-* (Клајн 2002: 254), у комбинацији са основним глаголом подразумева неколико група значења од којих су најзаступљеније три. У корпусу смо најпре запазили групу изведених глагола који чувају основно просторно значење предлога *из*: *избацити* (*cut out*₃, *stick out*₂, *throw out*₁), *извадити* (*pull out*₂), *изјурити* (*shoot out*₂), *искленетати* (*clack out*), *ископати* (*dig out*), *излетети* (*fly out*), *испасти* (*fall out*₂), *истурити* (*stick out*₂), *истргнути* (*rip out*, *tear out*), *ишченркати* (*flip out*) и чије се значење поклапа са основним значењем које партикула *out* уноси енглеским фразним глаголима, а то је значење просторног раздвајања и значење одласка (око 31,2%). Као семантичку поткласу ове скупине можемо означити глаголе са префиксом *из-* који значе издвајање из већег скупа бића или предмета (*изабрати* – *pick out*, *изоставити* – *leave out*). Другу групу чине сативни глаголи, односно они који значе извршење радње у довољној мери; дакле, радња се врши у потпуности, колико год је могуће, до испуњења одређеног циља (*иселити се* (*move out*), *испарити* (*run out*₂), *исписати* (*make out*), *испитати* (*sound out*), *исплатити* (*pay out*), *испружити* (*hold out*₂), *истрошити* (*wear out*), *извајати* (*carve out*), *изродити* (*spit out*), а ово значење поклапа се са значењем потпуне извршености глаголске ситуације (11,5%) и значењем завршетка радње

(10,8%) које партикула *out* уноси у енглеске фразне глаголе. Као подгрупа ове групе могу се издвојити глаголи са дистрибутивним значењем (када радњу врши већи број субјеката, обично један за другим, на пример, *изумрети* – *die out*₂). Трећу групу чине глаголи са префиксом *из-* чију функцију Клајн назива „чиста перфективизација“ (Клајн 2002: 255), а примери које смо запазили у корпусу су: *испалити* (*chuck out*₁), *истрпети* (*draw out*), *изгребати* (*scratch out*). У ову трећу групу могли бисмо сврстати и изведенице са префиксом *из-* код којих он значи давање нечему особину означену придевом у основу, *издубити* (*chip out*) и *изравнати* (*level out*).

Основни глаголи у корпусу уз префикс *из-* су активности (75,7% – *вадити*, *вајати*, *вући*, *гребати*, *дубити*, *јурити*, *клепетати*, *копати*, *летети*, *палити*, *парити*, *писати*, *равнати*, *селити се*, *трошити* итд.), а 24,3% су достигнућа (*бацити*, *пасти*, *платити*, *пружити*, *пустити*, *родити*, *тргнути*). Након префиксације, достигнућа не мењају тип ситуације, а активности постају остварења или достигнућа (трајање или тренутност у зависности од споне префикса и глагола). На такве закључке упућују следећи тестови:

- (73) а) *Колико дуго је пружио(нешто)?
 б) За колико дуго је пружио (нешто)?
 в) *За колико дуго је (нешто) испружио?
 г) За колико дуго је (нешто) испружио?

У овим примерима достигнуће *пружити* не мења синтаксичко понашање ни након префиксације (глагол *испружити*), што показује да се тип ситуације није променио.

Након додавања префикса *из-*, активности могу да означавају или процес који траје онолико дуго колико је назначено прилошком одредбом (и тада су остварења, као на пример *издубити*) или тренутне ситуације (када су достигнућа и у том случају прилошка одредба означава период до почетка реализације ситуације, као на пример *изјурити*) што илуструју следећи тестови:

- (74) а) Тесар је дубио себи скровиште на броду неколико дана / *за неколико дана.

б) Тесар је издубио себи скровиште на броду за неколико дана / *неколико дана.

(75) а) Јурила је *за десет минута / десет минута.

б) Изјурила је за три минута / *три минута.

Од активности као основних глагола граде се и изведенице с префиксом *из-* које подразумевају понављање (на пример, *исклепетати*, *истрошити*, *изгребати*, *ишчепрати*). У корпусу, ови глаголи чине око 10,8% укупног броја глагола с префиксом *из-*, а итеративност у овом случају значи да се изванредан број појединачних ситуација реализује све до последње, једна по једна, након чега се целокупан скуп понављања завршава. Тестови указују на то да глаголи с овим значењем спадају у остварења, на пример:

(76) а) *Колико дуго их је све изгребао?

б) За колико дуго их је све изгребао?

в) Све их је изгребао за неколико минута / *неколико минута.

У овом случају, прилошка одредба *за неколико минута* означава период у коме се ситуација понављала, а не период протекао пре почетка ситуације, па се може рећи да је глагол *изгребати* остварење. На такав закључак указује и тест са изразом (*за*) *колико дуго*, пошто је реченица граматична само ако питање подразумева и достизање циља (*за колико дуго*), а није граматична ако се питање односи само на временски оквир, без назнаке о достизању циља (*колико дуго*).

Дакле, резултати засновани на корпусу показују да најчешћи префикс *из-* код перфективних глагола мења обележје [-циљ] основног глагола у обележје [+циљ] (у 75,7%) или у 24,3% наглашава теличност глагола који већ садрже дистинктивно обележје [+циљ] понашајући се дакле као маркер теличности.

И код осталих фреквентних префикси из корпуса који формирају перфективне глаголе бележимо исто понашање: *од-* (10,7%) и *по-* (7,1%), претварају активности у достигнућа (*одсећи*, *отићи*, *открити*, *откупити*, *положити*) и остварења (*одиграти*, *покосити*, *послати*), а задржавају обележја

основних глагола достигнућа (*отиснути, отпустити, покупити, понестати, поступити*).

Префикс	Префиксални имперфективни глаголи Број примера / Број примера у процентима
ИЗ-	7 / 50%
ДО-	2 / 14,3%
У-	2 / 14,3%
ЗА-	1 / 7,15%
НА-	1 / 7,15%
ПО-	1 / 7,15%
Укупно	14 / 100%

Табела 37. Учесталост префикса код префиксираних имперфективних глагола као преводних еквивалената фразних глагола са партикулом *out*

Анализа је показала да је 35% имперфективних глагола настало префиксацијом, а као што показује Табела 37, најзаступљенији је префикс *из-*: *испраћати* (*show out*), *испробавати* (*try out₁*, *try out₂*), *испловљавати* (*sail out*), *истицати се* (*stand out₁*), *избацивати* (*throw out₂*), *извлачити* (*take out₃*), *издисати* (*breathe out*), *изумирати* (*die out₄*).

Око половина укупног броја имперфективних глагола (тачније 43,8%) настаје додавањем ових префикса на перфективне глаголе и они не утичу на промену типа глаголске ситуације основних глагола активности, односно нису маркери теличности. Имперфективни префиксални глаголи као што су последњи елементи низова *бацати – избацити – избацивати*, *брзати – убрзати – убрзавати*, *вући – извући – извлачити*, *маглити – замаглити – замагљивати*, *пловити – испловити – испловљавати*, *пратити – испратити – испраћати*, *пробати – испробати – испробавати*, *тискати – потискати – потискивати*, садрже перфективне префиксе *из-*, *за-*, *по-* и *у-*, али су настали суфиксацијом глагола са префиксима. Радња ових глагола перципира се као прогресивна и итеративна. Дакле, префикси у српском не могу се комбиновати са имперфективним глаголским видом, осим у случају глаголских облика насталих модификацијом глаголског облика.

Поменути глаголи понашају се исто као и основни глаголи из којих су изведени (*бацати*, *брзати*, *вући*, *маглити*, *пловити*, *пратити*, *пробати*,

тискати) – као активности, као тип ситуације с обележјем [-циљ]. На такав закључак указали су следећи тестови:

- (77) а) Колико дуго су они убрзавали / испловљавали / замагљивали (нешто)?
б) За колико дуго су они убрзавали / испловљавали / замагљивали (нешто)?
в) Они су намерно / споро убрзавали / испловљавали.

Тестови из примера (77) показују да се глаголи са префиксом и суфиксом понашају исто као и основни глаголи из којих су изведени (*брзати*, *маглити*, *пловити*), односно као ателични, док су глаголи који имају само префикс – *испловити*, *замаглити*, *убрзати* – телични. Као и код осталих активности, пример (77б) је могућ само у значењу уобичајене активности, односно понављања перфективног сегмента без постављања границе за целокупно понављање. Да ови глаголи с префиксом и суфиксом нису стања показује чињеница да се могу јавити с прилозима типа *намерно*, *споро*.

Следећи примери такође показују да су глаголи с префиксом и суфиксом активности:

- (78) а) Они су убрзавали / испловљавали / замагљивали (нешто) пет минута.
б) Они су убрзавали / испловљавали / замагљивали (нешто) за пет минута.

Пример (78б) означава уобичајену ситуацију, па прилошка одредба *за пет минута* показује колико је времена трајала свака таква појединачна ситуација, а не колико је трајало целокупно понављање. Према томе, суфиксација у примеру (78б) указује на понављање или тренутка реализације дате ситуације (ако је глагол с префиксом достигнуће) или понављање целог процеса (ако је глагол с префиксом остварење). Тако глагол с префиксом и суфиксом може да указује на понављање ситуације означене глаголима *убрзати*, *испловити* и *замаглити* при чему прилошка одредба *за X минута* одређује трајање једног циклуса ситуације. Пример (78а), за разлику од примера (78б), показује трајање целокупне, појединачне ситуације, што је карактеристика активности.

И наредни тест такође доказује да се ради о активностима, на пример:

(79) Ако неко стане са убрзавањем / испловљавањем / замагљивањем он јесте убрзавао / испловљавао / замагљивао (нешто).

Наиме, глаголи из овог примера не садрже завршни сегмент који би означио циљ, па су сви сегменти ситуације исти она се може прекинути и представити било којим сегментом.

Наведени резултати повезују префиксацију пре свега с типом глаголске ситуације, јер додавањем префикса активности постају достигнућа или остварења. Достигнућа, међутим, након префиксације остају достигнућа, а стичу само нека од додатних семантичких обележја. Суфиксацијом већ префиксираних глагола, по правилу, долази до промене типа глаголске ситуације, па остварења и достигнућа постају активности, при том често са додатним обележјем понављања.

Представљајући резултате истраживања односа глаголског вида и типа глаголске ситуације, Табела 38 показује да се као преводи фразних глагола са партикулом *out*, активности и стања јављају само у имперфективном, а остварења, достигнућа и семелфактивни глаголи само у перфективном виду.

Преводни еквиваленти <i>OUT</i>	Активности	Стања	Остварења	Достигнућа	Семелф.	Укупно
Перфективни 70,3%	0 0%	0 0%	40 34,5%	64 55,2%	12 10,3%	116 100%
Имперфективни 24,2%	39 97,5%	1 2,5%	0 0%	0 0%	0 0%	40 100%
Изрази 5,5%	-	-	-	-	-	9
100%	39	1	40	64	12	165

Табела 38. Однос глаголског вида и типа глаголске ситуације преводних еквивалената фразних глагола са партикулом *out*

Дакле, телична ситуација је у перфективном глаголском виду, а ателична у имперфективном те се на тај начин дефинише однос лексичког обележја циљ и глаголског вида. У српском језику префикси маркирају обележје теличности и то од 62,8% српских преводних еквивалената фразних глагола са префиксом *out* који су настали префиксацијом, у 85,7% ти префикси маркирају теличност. Такође смо запазили да постоји и значајна повезаност између префиксације и глаголског вида у српском језику која се огледа у постојању видских парова

(структура – целина) глагола са истом основом, а који се разликују само по присуству или одсуству префикса. Као и у одељцима 3.5.1. и 3.5.2., утврђујемо да се сличност између партикуле *out* и префикса који учествују у грађењу перфективних преводних еквивалената фразних глагола са партикулом *out* састоји у томе што оба маркирају обележје теличности. Разлика између њих лежи у томе што префикси тиме посредно маркирају и перфективни вид, док то не важи за енглеску адвербијалну партикулу *out*.

3.5.4. Српски преводни еквиваленти фразних глагола са партикулом *up*

Није могуће увек лексички и видски интерпретирати различита средства којима се изражавају значења фразних глагола са партикулом *up*. Само 5,1% преводних еквивалената фразних глагола са партикулом *up* није укључено у анализу. Неки од фразних глагола са овом партикулом за свој превод имају прилоге те не могу бити обрађени у погледу глаголских категорија, као на пример:

(80) a) Where had she picked that up from? (3: 116)

б) Одакле јој? (7: 116)

(81) a) Or do we end up believing both versions? (3: 138)

б) Или, напослетку, верујемо обема верзијама? (7: 135)

(82) a) That is what he had told himself – told himself and others so often that he had ended up believing it. (5: 346)

б) То је оно што је говорио себи – себи и другима толико често да је на крају у све то и поверовао. (11: 326)

Објаснили смо раније зашто ни фразеолошки изрази не подлежу видском нити лексичком тумачењу као у примерима:

(83) a) At the last moment the Muse of Tact scooped me up. (2: 148)

б) У последњем тренутку муза тактичности изашла ми је у сусрет. (9: 121)

(84) а) We've given up having lookouts. (3: 99)

б) Дигли смо руке од осматрања. (7: 101)

(85) а) While the rest of them absorbed a moral lesson, Graham picked up a practical idea. (1: 179)

б) Док су остали усвајали моралну поуку, Граему је пала на ум једна практична мисао. (8: 160)

(86) а) And while we're clearing things up: Terri. (4: 114)

б) И кад већ истерујемо ствари на чистац: Тери. (10: 88)

У анализу нису укључени ни српски преводи представљени копулативним аналитичким предикатима, тј. они предикати који у глаголском делу имају помоћни глагол *бити* у улози копуле. Као допуне најчешће се срећу прилошки детерминатори чија је синтаксичка реализација обавезна јер је копулативни глагол значењски неоформљен. У преводима фразних глагола са партикулом *up* наилазимо на месне прилошке допуне типа у *затвору* и *ту*:

(87) а) I've never been locked up yet, and I don't think any of the others have, except the Captain, so I guess they'll get off light. (5: 111)

б) Још никада нисам био у затвору, а мислим да није ни нико од осталих, осим Капетана, тако да претпостављам да ће се лако извући. (11: 112)

(88) а) Gillie fetched a trolley, and by the time she got back the bags had already come up. (2: 64)

б) Џили је отишла по колица, и док се вратила, торбе су већ биле ту. (9: 59)

Декомпоновани или перифрастични предикати типа *имати састанак* у примеру (89) такође нису укључени у анализу услед зависности његових елемената (у овом случају употребљен је следећи модел предиката: семикопулативни глагол (*имати*) + именица у акузативу (*састанак*)):

(89) а) Then when we meet up with the copter he'll take the mail out. (3: 198)

б) Када будемо имали састанак са хеликоптером, он ће однећи пошту. (7: 197)

Од осталих анализираних примера око 68,1% фразних глагола са партикулом *up* из корпуса за свој преводни еквивалент у српском имају глаголе са префиксима. Табела 39 показује да од свих префиксираних глагола 88,8% припада перфективном глаголском виду, а 11,2% имперфективном.

Префикси \ Глаголски вид	Перфективни глаголи	Имперфективни глаголи
ПО-	21,4%	2,1%
ЗА-	10,7%	2,1%
С(А)-	9,9%	0,7%
НА-	8,5%	0%
ИЗ-	7,8%	2,1%
У-	7,1%	0%
РАЗ-	5,8%	0%
УЗ-	5%	0%
ПРЕ-	3,5%	0%
ПРИ-	2,8%	1,4%
О-	2,1%	1,4%
ОД-	2,1%	0,7%
ПРО-	1,4%	0%
ДО-	0,7%	0%
И-	0%	0,7%
Укупно	88,8%	11,2%

Табела 39. Учесталост префикса у преводним еквивалентима фразних глагола са партикулом *up* и корелација са глаголским видом

Статистички подаци о учесталости префикса перфективних преводних еквивалента фразних глагола са партикулом *up* представљени су у Табели 40.

Префикси	Префиксални перфективни глаголи Број примера / Број примера у процентима
ПО-	30 / 24 %
ЗА-	15 / 12%
С(А)-	14 / 11,2%
НА-	12 / 9,6%
ИЗ-	11 / 8,8%
У-	10 / 8%
РАЗ-	8 / 6,4%
УЗ-	7 / 5,6%
ПРЕ-	5 / 4%
ПРИ-	4 / 3,2%
О-	3 / 2,4%
ОД-	3 / 2,4%
ПРО-	2 / 1,6%
ДО-	1 / 0,8%
Укупно	125 / 100%

Табела 40. Учесталост префикса код префиксираних перфективних глагола као преводних еквивалената фразних глагола са партикулом *up*

По фреквенцији употребе префикса у перфективним глаголима у корпусу значајно предњачи префикс *no-* (у 24% случајева). Изведенице с префиксом *no-* могу се поделити у две истобројне групе, у зависности од семантичке везе префикса и основног глагола. Прва група означава трајање процеса до остварења циља, при чему постоји понављање ситуације или не: *похранити* (*store up₁*), *погрешити* (*trip up₁*), *помолити се* (*put up₁*), *почистити* (*clean up*), *понићи* (*spring up*), *посадити* (*stick up*), *покрити* (*cover up₁*), *покупити* (*gather up*, *pick up₁₀*), *понети (се)* (*climb up₁*), *подарити* (*yield up₂*), *почупати* (*pull up₃*). Значења ове групе глагола прилично се поклапају са најзаступљенијим значењем партикуле *up* у фразним глаголима из корпуса (потпуно извршење радње). Друга група означава тренутне ситуације и забележили смо глаголе који означавају тренутак реализације целе ситуације: *појавити се* (*turn up_{1,2}*), *подићи (се)* (*get up₂*, *look up₁*, *pick up₄*, *pull up₁*, *reach up*), *подржати* (*take up₂*), *позвати* (*put up₄*, *ring up₁*), *повући* (*throw up₂*), *потражити* (*look up₂*), *поставити* (*put up₆*), *подржати* (*back up*). Дакле, глаголи с овим префиксом могу да означавају како процес, тако и тренутак (дистинктивно обележје +/- трајање), што ствара услове за разлике у типу ситуације између остварења и достигнућа.

Основни глаголи у корпусу уз префикс *по-* су активности (88,5% – *вући, грешити, дизати, држати, звати, крити, молити се, нићи, пети се, садити, тражити, хранити, чистити* итд.), а 11,5% су достигнућа (*везати, дићи се, купити, јавити се, ставити*). Након префиксације, достигнућа не мењају тип ситуације, а активности постају остварења или достигнућа, а то илуструју и резултати следећих дијагностичких тестова:

- (90) а) *Колико дуго је он везао (нешто)?
б) За колико дуго је он везао (нешто)?
в) *За колико дуго је он повезао (нешто)?
г) За колико дуго је он повезао (нешто)?

У овим примерима достигнуће *везати* не мења синтаксичко понашање ни након префиксације (глагол *повезати*), што показује да се тип ситуације није променио.

Након додавања префикса *по-*, активности могу да означавају или процес који траје онолико дуго колико је назначено прилошком одредбом (и тада су остварења – *погрешити, помолити се, понићи, попети се, посадити, потражити, похранити, почистити* итд.) или тренутне ситуације (када су достигнућа и у том случају прилошка одредба означава период до почетка реализације ситуације – *повући, подржати, позвати, покрити* итд.). На пример:

- (91) а) Колико дуго је она вукла (нешто)?
б) *За колико дуго је она вукла (нешто)?
в) *Колико дуго је она повукла (нешто)?
г) За колико дуго је она повукла (нешто)?

Пример (91в) односи се на време протекло пре почетка ситуације те се глагол *повући* може се сврстати у достигнуће настало префиксацијом активности (*вући*). За разлику од тог глагола, глагол *почистити* је остварење, пошто се понаша на следећи начин:

- (92) а) Колико дуго је она чистила (нешто)?

- б) ?За колико дуго је она чистила (нешто)?
 в) *Колико дуго је она почистила (нешто)?
 г) За колико дуго је она почистила (нешто)?

Пример (92г) указује на то да је ситуација трајала док субјекат није нешто почистио у потпуности. Пример (92б) могућ је у значењу карактеристичне ситуације ако се питање односи на уобичајено време које би субјекат утрошио сваки пут када би реализовао одређену ситуацију. Према томе, уз префикс *по-* основни глаголи постају остварења или достигнућа, уз могућу итеративност.

Дакле, резултати засновани на корпусу показују да најчешћи префикс *по-* перфективних глагола мења обележје [-циљ] основног глагола у обележје [+циљ] (у 62%) или у 38% наглашава теличност глагола који већ садрже дистинктивно обележје [+циљ] понашајући се дакле као маркер теличности.

И остали фреквентни префикси из корпуса који формирају перфективне глаголе, *за-* (12%) и *с(а)-* (11,2%) и *на-* (9,6%), претварају активности у достигнућа у 19,5% (*завршити, закључати, запричати се, затворити, зауставити, нарогушити се, склонити, скочити*) и остварења у 58,6% (*забрљати, загрејати, зајебати, замаглити, запалити, заташкати, згужвати, набавити, накалемити, написати, направити, напунити, нарасти, насликати, натоварити, саградити, саставити, смислити, смотати, шћућурити*), а задржавају обележја основних глагола достигнућа у 21,9% (*завирнути, завезати, започети, заузети, набацити, наставити, сакупити, саставити, спустити*). Ови подаци потврђују претпоставку да се префиксацијом мења тип глаголске ситуације глагола (или се додатно појачава већ постојеће обележје [+циљ]), односно префикси маркирају обележје теличности.

У корпусу је запажен и један пример деминутивног глагола – у питању је глагол са префиксом *из-*, *исецкати*. Овај глагол означава процес који је трајао до реализације целокупне ситуације уз импликацију итеративности. Наредни тестови показују да глагол *исецкати* представља процес који траје онолико дуго колико је назначено прилошком одредбом те припада остварењима:

- (93) а) *Колико дуго је он (нешто) исецкао?

б) За колико дуго је он (нешто) исецкао?

Као што је већ поменуто, деминутиви не представљају посебан тип глаголске ситуације, јер је деминутивност секундарно значење које се среће код неких достигнућа, остварења и активности. Дакле, деминутивност се може бележити као додатно дистинктивно обележје на следећи начин:

исецкати (остварење)

-стативност

+трајање

+циљ

+деминутив

Префиксација формира и 32,8% имперфективних глагола, а као што показује Табела 41, релативно су најзаступљени префикси *за-*, *из-* и *по-*: *завршавати* (*finish up*), *загревати* (*warm up*), *закључавати* (*lock up*₂), *измишљати* (*make up*₃), *испаљивати* (*stand up*₃), *исушивати* (*dry up*₁), *исписивати* (*drawn up*₃), *подешавати* (*crank up*), *подизати* (*hold up*₁), *постављати* (*put up*₅), *почињати* (*start up*).

Префикс	Префиксални имперфективни глаголи Број примера / Број примера у процентима
ИЗ-	4 / 22,2%
ПО-	4 / 22,2%
ЗА-	3 / 16,6%
О-	2 / 11,1%
ПРИ-	2 / 11,1%
ОД-	1 / 5,5%
И-	1 / 5,5%
СА-	1 / 5,5%
Укупно	18 / 100%

Табела 41. Учесталост префикса код префиксираних имперфективних глагола као преводних еквивалената фразних глагола са партикулом *up*

Мањи број имперфективних глагола настаје додавањем ових префикса на перфективне глаголе и они не утичу на промену типа глаголске ситуације основног глагола (активности) те префикси у овим случајевима не уводе

обележје [+циљ]. Већи број имперфективних глагола (66,7%) настаје суфиксацијом глагола с префиксима. Имперфективни глаголи с префиксима као што су последњи елементи у групама *вршити – завршити – завршавати, грејати – загрејати – загревати, кључати – закључати – закључавати, мислити – измислити – измишљати, писати – описати – описивати, сушити – исушити – исушивати* садрже перфективне префиксе *из-*, *за-* и *о-*, али су настали суфиксацијом глагола са префиксима и њихова радња се замишља као да се неограничено понавља (итеративни су).

Поменути глаголи понашају се исто као и основни глаголи из којих су изведени (*вршити, грејати, кључати, мислити, писати, сушити*) – као активности, као тип ситуације с обележјем [-циљ]. На такав закључак указали су следећи тестови:

- (94) а) Колико дуго су они завршавали / измишљали / описивали (нешто)?
 б) За колико дуго су они завршавали / измишљали / описивали (нешто)?
 в) Они су намерно / споро измишљали / описивали (нешто).

Наведени дијагностички тестови показују да се глаголи са префиксом и суфиксом понашају исто као и основни глаголи из којих су изведени (*вршити, мислити, писати*). Суфиксација је неутралисала улогу префикса и променила обележје циљ: глаголи из наведених примера понашају се као активности (телични), док су глаголи који имају само префикс телични – *завршити, измислити, описати*. Као и код осталих активности, пример (42б) је могућ само у значењу уобичајене активности, односно понављања перфективног сегмента без постављања границе за целокупно понављање. Могућност појављивања глагола с префиксом и суфиксом с прилозима типа *намерно, споро* указује на то да ови глаголи нису стања.

Да су глаголи с префиксом и суфиксом активности показују и следећи примери:

- (95) а) Они су завршавали / измишљали / описивали (нешто) пет минута.
 б) Они су завршавали / измишљали / описивали (нешто) за пет минута.

Пример (95б) означава уобичајену ситуацију, па прилошка одредба за *пет минута* показује колико је времена трајала свака таква појединачна ситуација. Према томе, суфиксација примеру (95б) указује на понављање или тренутка реализације дате ситуације (ако је глагол с префиксом достигнуће) или понављање целог процеса (ако је глагол с префиксом остварење). Тако глагол с префиксом и суфиксом може да указује на понављање ситуације означене глаголима *завршити*, *измислити* и *описати* при чему прилошка одредба за *X минута* одређује трајање једног циклуса ситуације. Пример (95а), за разлику од примера (95б), показује трајање целокупне, појединачне ситуације, што је карактеристика активности.

И наредни тест такође доказује да се ради о активностима, на пример:

(96) Ако неко стане са завршавањем / измишљањем / описивањем он јесте завршавао / измишљао / описивао (нешто).

Сви сегменти глаголских ситуација из примера (96) су исти те се ове ситуације могу прекинути и представити било којим сегментом, дакле активности су.

Наведени подаци показују да се префиксација повезује пре свега с типом глаголске ситуације, јер се додавањем префикса у готово свим случајевима најпре мења тип глаголске ситуације у односу на основни глагол. Префиксацијом активности постају достигнућа или остварења, док достигнућа, након префиксације не мењају релевантна дистинктивна обележја, али им префикси додају нека секундарна семантичка својства (инхоативност, итеративност, деминутивност).

Резултати анализе односа глаголског вида и типа глаголске ситуације преводних еквивалената фразних глагола са партикулом *up* (Табела 42) конзистентни су са резултатима истраживања на партикулама *down*, *off* и *out*: теличне ситуације су у перфективном, а ателичне у имперфективном виду.

Преводни еквиваленти <i>UP</i>	Активности	Стања	Остварења	Достигнућа	Семелф.	Укупно
Перфективни 69,7%	0 0%	0 0%	46 30,3%	93 61,2%	13 8,5%	152 100%
Имперфективни 25,2%	55 100%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	55 100%
Изрази 5,1%	-	-	-	-	-	11
100%	55	0	46	93	13	218

Табела 42. Однос глаголског вида и типа глаголске ситуације преводних еквивалената фразних глагола са партикулом *up*

Око 68,1% српских преводних еквивалената настали су префиксацијом, а од њих у 87,2% случајева префикси маркирају теличност, а тиме и перфективни глаголски вид. Ови подаци потврђују претходно поменуте сличности и разлике између енглеских адвербијалних партикула у фразним глаголима и префикса у српском језику.

3.6. Закључак: српски преводни еквиваленти фразних глагола са партикулама *down, off, up* и *out*

Ово поглавље посвећено је анализи српских преводних еквивалената енглеских фразних глагола из корпуса и њихових морфосинтаксичких својстава са циљем утврђивања припадности одређеним категоријама глаголског вида и типа глаголске ситуације. Циљ овакве анализе је одређивање потенцијалне сличности између партикула у енглеском језику и одговарајућих префикса у српском језику.

На почетку поглавља дали смо преглед категорија глаголског вида и типа глаголске ситуације у српском језику, са свим њиховим специфичностима.

У сербокроатистичкој литератури, глаголски вид се традиционално повезује са изражавањем свршености/несвршености или трајања глаголске ситуације. Међутим, новија сазнања из ове области указују на то да поменута значења, нису суштинска и централна, па чак нису увек ни присутна у српским видским опозицијама. Ту смо нарочито истакли реинтерпретацију традиционалног схватања глаголског вида коју износи Риђановић, а састоји се у томе да се дихотомија имперфективност (несвршеност)/перфективност

(свршеност) у суштини заснива на обележјима названима структура/целина односно дељивост/недељивост глаголске ситуације (Riđanović (1976: 83). На тај начин се и српски језик повезао с видским опозицијама које су постављене у обимнијим типолошким студијама, па смо у истраживању пошли од става да и за енглески и за српски језик важи да перфективни вид подразумева тотивност (целину) ситуације, а имперфективност нетотивност (структуру).

Што се тиче типа глаголске ситуације, закључено је да је он у српском језику одређен већ на лексичком нивоу, а пошто је Вендлерова класификација (с извесним допунама и модификацијама) већ примењена на српски језик (Cochrane, 1978), основе његове поделе коришћене су и овде.

Више пута су навођене разлике које постоје између глагола и глаголских израза у енглеском и српском језику. Увидели смо да се једна од разлика односи и на начин изражавања глаголског вида и типа глаголске ситуације. Наиме, док глаголи у српском језику већ на лексичком нивоу садрже значења обе ове категорије, глаголи у енглеском их стичу тек у глаголској фрази и одговарајућем контексту. Дакле, глаголски вид и тип глаголске ситуације у српском језику су јасно формализовани још у лексикону. Међутим, запазили смо и извесне разлике у примени синтаксичких тестова за одређивање типа глаголске ситуације у енглеском и српском језику, као и у утицају контекста на тип глаголске ситуације. Најважнија од тих разлика тиче се чињенице да за разлику од енглеског језика, у српском не постоји битан утицај објекта на тип глаголске ситуације (он само утиче на секундарна обележја у оквиру датог типа ситуације, уносећи обележја попут итеративности)

С обзиром да су прелиминарна истраживања показала да су српски преводни еквиваленти из корпуса већински настали префиксацијом или комбинацијом префиксације и суфиксације, а услед ограниченог обима ове студије, основна пажња у наставку рада била је посвећена овим процесима и њиховим утицајем на (промену) категорије глаголског вида и типа глаголске ситуације. Највећи проблем приликом овог изучавања тицао се чињенице да се префиксацијом не одређује само глаголски вид, већ се и модификује значење глагола. Пре него што смо спровели истраживање на корпусу позабавили смо се досадашњим ставовима о односу префиксације (и префиксације и суфиксације) и глаголског вида и типа глаголске ситуације.

Значења фразних глагола могу се изразити различитим средствима од којих нека није могуће тумачити ни лексички ни видски. Само 4,3% преводних еквивалената фразних глагола са партикулама *down*, *off*, *up* и *out* није укључено у анализу. Разлоге за то треба тражити у томе што неки преводни еквиваленти припадају прилозима, фразеологозмима, декомпонованим и копулативним предикатима те не могу бити обрађени у погледу ових глаголских категорија. Значења фразних глагола уопште представљају сложену тему због вишезначности, метафоризације, односно дословних и пренесених значења и слично те стога у појединим случајевима не постоји директни (глаголски) преводни еквивалент.

Од осталих анализираних преводних еквивалената око 62,7% фразних глагола са партикулама *down*, *off*, *out* и *up* из корпуса за свој преводни еквивалент у српском имају глаголе са префиксима. Табела 43 показује да од свих префиксираних глагола 81,1% припада перфективном глаголском виду, а 18,9% имперфективном.

Префикси \ Глаголски вид	Перфективни глаголи	Имперфективни глаголи
ИЗ- / ИЗА-	13,7%	3,6%
ПО-	13,5%	1,4%
С- / СА-	9,6%	3%
ОД-	8,6%	3,65%
ЗА-	7,8%	1,75%
О-	5,5%	0,7%
НА-	4,2%	0,25%
У-	3,7%	0,9%
РАЗ-	3,2%	0,6%
ПРИ-	3,1%	1%
ПРЕ-	2,7%	1%
ПРО-	2,1%	0%
УЗ-	1,7%	0,34%
ОБ-	1,1%	0%
ПРЕД-	0,5%	0%
ДО-	0,1%	0,5%
И-	0%	0,2%
Укупно	81,1%	18,9%

Табела 43. Учесталост префикса у преводним еквивалентима фразних глагола са партикулама *down*, *off*, *up* и *out* и корелација са глаголским видом

Дистрибуција префикса перфективних преводних еквивалента фразних глагола са партикулама *down*, *off*, *out* и *up* приказана је у Табели 44.

Префикси	Префиксални перфективни глаголи Број примера / Број примера у процентима
ИЗ-	54 / 18,4%
ПО-	50 / 17,1%
С(А)-	33 / 11,3%
ОД-	29 / 9,9%
ЗА-	26 / 8,9%
НА-	18 / 6,1%
У-	16 / 5,5%
О-	15 / 5,1%
РАЗ-	14 / 4,8%
ПРЕ-	12 / 4,1%
УЗ-	8 / 2,7%
ПРО-	7 / 2,4%
ПРИ-	5 / 1,7%
ОБ-	4 / 1,4%
ПРЕД-	1 / 0,3%
ДО-	1 / 0,3%
Укупно	293 / 100%

Табела 44. Учесталост префикса код префиксираних перфективних глагола као преводних еквивалената фразних глагола са партикулама *down*, *off*, *up* и *out*

По фреквенцији употребе префикса у перфективним глаголима у корпусу значајно предњаче два префикса: *из-* (18,4%) и *по-* (17,1%). Изведенице с префиксом *из-* подразумевају неколико група значења од којих су најзаступљеније три: изведени глагола који чувају основно просторно значење предлога *из*, сативни глаголи и глаголи са префиксом *из-* чију функцију Клајн назива „чиста перфективизација“ (Клајн 2002: 255). Изведенице с префиксом *по-* могу се поделити у две групе, у зависности од семантичке везе префикса и основног глагола. Прва група означава трајање процеса до остварења циља, док друга група означава тренутне ситуације.

Укупно 36% имперфективних глагола настало је префиксацијом (укључујући и комбинацију префиксације и суфиксације), а као што показује Табела 45, најзаступљенији су префикси *из-* (22,7%) и *од-* (18,7%).

Префикс	Префиксални имперфективни глаголи Број примера / Број примера у процентима
ИЗ-	13 / 22,7%
ОД-	11 / 18,7%
ЗА-	6 / 10,3%
С- / СА-	6 / 10,3%
ПО-	5 / 8,6%
О-	3 / 5,2%
ПРИ-	3 / 5,2%
УЗ-	3 / 5,2%
ДО-	2 / 3,4%
ПРЕ-	2 / 3,4%
И-	1 / 1,7%
НА-	1 / 1,7%
РАЗ-	1 / 1,7%
У-	1 / 1,7%
Укупно	58 / 100%

Табела 45. Учесталост префикса код префиксираних имперфективних глагола као преводних еквивалената фразних глагола са партикулама *down*, *off*, *up* и *out*

Мањи број имперфективних глагола настаје додавањем ових префикса на перфективне глаголе и они не утичу на промену типа глаголске ситуације основног глагола (активности), те префикси у овим случајевима нису маркери теличности. Већи број имперфективних глагола (66,7%) настаје суфиксацијом глагола с префиксима, а њихови перфективни префикси који подразумевају теличност чине да се радња замишља као да се неограничено понавља (итеративни су).

Наведени подаци показују да се префиксација повезује пре свега с типом глаголске ситуације. Префиксацијом активности постају достигнућа или остварења. Достигнућа, међутим, након префиксације не мењају релевантна дистинктивна обележја, а стичу само нека секундарна семантичка обележја. Суфиксацијом већ префиксираних глагола долази до промене типа глаголске ситуације па остварења и достигнућа постају активности, при том често са додатним обележјем понављања. Анализа корпуса, дакле, показала је да се само обележја [-циљ] и [+стативност] мењају у свим случајевима префиксације, без обзира на префикс и семантичку везу између основног глагола и префикса. Што се тиче предзнака обележја трајање, он зависи од семантике глагола и споја глагола с префиксом, па се зато у српском језику обележја циљ и стативност

могу третирају као општија, односно мање зависна од глаголске семантике него обележје трајање. Међутим, обележје трајање ипак спада у основна дистинктивна обележја на основу којих се у српском језику одређује тип ситуације, јер је битно за разграничење глагола који се разликују само по том обележју (на пример *изрећи* – *испричати се*).

Што се тиче односа глаголског вида и типа глаголске ситуације, раније је закључено да у енглеском језику тип глаголске ситуације утиче на употребу лексема у одређеном видском облику, али да обележје циљ не блокира представљање ситуације као структуре, односно њену употребу у прогресивном облику. Међутим, када је у питању српски језик, Табела 46 показује да се српски преводни еквиваленти фразних глагола са партикулама *down*, *off*, *out* и *up* који поседују лексичка својства активности и стања јављају само у имперфективном, а остварења, достигнућа и семелфактивни глаголи само у перфективном виду.

Преводни еквиваленти <i>DOWN, OFF, UP</i> и <i>OUT</i>	Активности	Стања	Остварења	Достигнућа	Семелф.	Укупно
Перфективни 68,2%	0 0%	0 0%	131 32,8%	234 58,6%	34 8,6%	399 100%
Имперфективни 27,5%	157 97,5%	4 2,5%	0 0%	0 0%	0 0%	161 100%
Изрази 4,3%	-	-	-	-	-	25
100%	157	4	131	234	34	585

Табела 46. Однос глаголског вида и типа глаголске ситуације преводних еквивалената фразних глагола са партикулама *down*, *off*, *up* и *out*

Стога имперфективност има обележје [-циљ], а перфективност има обележје [+циљ]. Док имперфективност увек има обележје [+трајање], перфективност може имати и обележје [+трајање]; такође, док перфективност увек има обележје [-стативност], а имперфективност може имати и обележје [-стативност]. Дакле, можемо закључити да је трајање важна одлика имперфективности, али не и дистинктивна у односу на перфективност, као и да је стативност важна одлика перфективности али не и дистинктивна у односу на имперфективност.

Целокупни резултати наше анализе доводе до закључка да у српском језику обележје циљ блокира представљање ситуације као структуре (имперфективност), док ателичност глаголске ситуације омогућава да се ситуација представи као структура (перфективност). Ови подаци могу се свести на следећу тврдњу: теличне ситуације су перфективне, а ателичне су имперфективне и то је начин на који се лексичко обележје циљ може повезати с глаголским видом.

Што се тиче префиксације (као процеса којим настаје већина преводних еквивалената фразних глагола са партикулама *down*, *off*, *out* и *up*) српски префикси маркирају обележје теличности; 65,1% српских преводних еквивалената фразних глагола настали су префиксацијом, а у 80,7% префикси маркирају теличност (као што смо видели суфиксацијом префиксираних глагола настају нетеличне глаголске ситуације). Такође смо запазили да постоји и значајна повезаност између префиксације и глаголског вида у српском језику која се огледа у постојању видских парова (структура - целина) глагола са истом основом, а који се разликују само по присуству или одсуству префикса. Пошто је у српском језику телична ситуација представљена у перфективном виду, закључујемо да су у српском језику глаголски префикси маркери теличности, а тиме и (посредно) перфективног глаголског вида. Према томе, префикси у српском језику имају двоструку улогу: они мењају тип глаголске ситуације и, посредно, глаголски вид. Дакле, сличност између партикула *down*, *off*, *out* и *up* и префикса који учествују у грађењу перфективних преводних еквивалената фразних глагола са овим партикулама огледа се у томе што оба маркирају обележје теличности, односно заједнички именитељ ове две језичке компоненте (енглеских партикула и српских префикса) налази се у пољу типа глаголске ситуације, али не и глаголског вида (није запажена таква врста корелације између енглеских адвербијалних партикула и глаголског вида). Када говоримо о овој врсти маркирања свакако треба поновити и то да су у глаголском систему српског језика тип глаголске ситуације (као и и глаголски вид) одређени већ на лексичком нивоу тј. морфолошки, те је маркирање теличности префиксима коначно детерминисано већ у лексикону док је у енглеском језику поменуто маркирање теличности адвербијалним партикулама ограничено специфичним синтаксичким модификацијама, нарочито утицајем

контекста (особито објекта на тип глаголске ситуације), јер у енглеском језику тип глаголске ситуације није коначно одређен на лексичком нивоу.

4. ЗАКЉУЧАК

На основу предмета истраживања ова дисертација може се сврстати у ширу област контрастивне лингвистике, а уже посматрано у област дескриптивног једносмерног контрастирања енглеског и српског језика.

Циљеви овог истраживања усмерени су ка испитивању утицаја адвербијалних партикула *down*, *off*, *up* и *out* у енглеским фразним глаголима и њиховим статусом у системима глаголског вида односно глаголске семантике, а затим и на утврђивање ефекта који морфосинтаксичка својстава српских преводних еквивалената (префиксација) имају на категорије глаголског вида и типа глаголске ситуације са намером да се дефинише њихова потенцијална видска функција или функција модификовања типа глаголске ситуације. Истраживање које је представљено обухвата емпиријско проучавање валидног корпуса које ће узети у обзир резултате претходних истраживања, али ће их проверити, потврдити или модификовати. Наиме, старија литература по правилу адвербијалне партикуле у енглеском језику је посматрала као перфективизаторе, а у новијој литератури оне се повезује са појмом теличности.

Резултати проучавања сумирани су на два начина: као дефинисање утицаја извесних морфосинтаксичких елемената на глаголски вид и тип глаголске ситуације глагола у сваком језику (енглеском и српском језику) појединачно и као утврђивање сличности међу њима у оквиру опште теорије глаголских система.

4.1. Сумирање резултата истраживања

Испитивање је обављено на корпусу заснованом на делима савремене британске књижевности (издатих у периоду од 1986. до 2008. године) и њиховим преводима на српски језик те истраживање одражава тренутно стање на овом пољу. Енглески део корпуса конципиран је од најфреквентнијих адвербијалних партикула те се стога састоји од 585 реченичних примера у којима се појављују фразни глаголи са партикулама *down*, *off*, *up* и *out* у

финитним глаголским облицима (укључујући и фразне глаголе идиоматске природе). На корпус су примењене дескриптивне и контрастивне методе за утврђивање морфосинтакских и семантичких особина фразних глагола у енглеском језику и њихових преводних еквивалената у српском језику. Исто тако, прикупљени подаци анализирани су квантитативно (применом основне методе статистичке обраде података) и квалитативно (детаљном анализом на основу синтаксичких тестова за утврђивање глаголског вида и типа глаголске ситуације).

Структура ове студије најпре је представљена уводним поглављем у којем се даје приказ проучаване проблематике са обрадом релевантне литературе (статус фразних глагола, глаголског вида и типа глаголске ситуације у енглеском и српском језику као и у типолошким студијама). Следећа два поглавља тичу се анализе енглеског те српског дела корпуса, односно морфосинтаксичких карактеристика фразних глагола са партикулама *down*, *off*, *up* и *out* и префиксираних глагола у српском језику. Овакво упоредно проучавање енглеског и српског језика може допринети употпуњавању представе како о овим глаголским категоријама уопште тако и представе о њима у језичком систему ова два језика. Наше емпиријско истраживање довело је до следећих закључака:

1. Адвербијалне партикуле *down*, *off*, *up* и *out* у енглеским фразним глаголима не мартирају перфективни (нити било који) глаголски вид већ телични *Aktionsart*. Наиме, теличне партикуле компатибилне су са свим глаголским видовима (перфективним, перфекатским и имперфективним) те се не може тврдити да мартирају перфективни вид, тј. потврдили смо да се функције ових партикула не могу директно повезивати са категоријом глаголског вида.

2. Проучавањем њихових српских преводних еквивалената запазили смо да се у српском језику ситуација која тежи циљу може представити као целина (перфективност), а ситуација која не тежи циљу као структура (имперфективност), те се на тај начин лексичко обележје циљ може повезати са глаголским видом. На основу корпуса можемо тврдити да у српском језику префикси мартирају обележје теличности, а пошто се телична ситуација представља као целина (перфективност), закључујемо да су у српском језику

глаголски префикси маркери теличности, а тиме и (посредно) перфективног глаголског вида.

3. Дакле, сличност између партикула *down*, *off*, *out* и *up* и префикса који учествују у грађењу перфективних преводних еквивалената фразних глагола са овим партикулама огледа се у томе што оба маркирају обележје теличности, али не и глаголски вид.

4. У глаголском систему српског језика тип глаголске ситуације и глаголски вид одређени су већ на лексичком нивоу тј. морфолошки, те је маркирање теличности префиксима коначно детерминисано већ у лексикону док је у енглеском језику поменуто маркирање теличности адвербијалним партикулама ограничено специфичним синтаксичким модификацијама, нарочито утицајем контекста (особито објекта на тип глаголске ситуације) јер у енглеском језику тип глаголске ситуације није коначно одређен на лексичком нивоу.

5. Овакве и сличне студије представљају један аспект контрастирања глаголских система енглеског и српског језика која може помоћи приликом конципирања заједничког и општег теоријског модела видских односа унутар глаголских система два језика. Запажена и доказана нова сазнања о енглеским адвербијалним партикулама у енглеском и одговарајућих префикса у српском језику треба укључити у граматички опис ових језичких јединица.

4.2. Ограниченост студије

Циљ овог кратког прегледа о видској и/или лексичкој функцији енглеских адвербијалних партикула и српских префикса није да буде свеобухватан већ да осветли једну перцепцију овог комплексног лингвистичког феномена, нарочито кад су у питању фразни глаголи. Као што смо већ навели, фразни глаголи остварују велику разноликост у форми и значењу. Нарочито је приметно да значење фразног глагола није увек транспарентно, односно комбинација једне адвербијалне партикуле са лексичким глаголом за резултат има значајну полисемичност која узрокује проблеме приликом анализе. Услед ограничености простора у овој дисертацији дали смо само преглед релација

значења фразних глагола и типа глаголске ситуације, али нисмо се бавили утврђивањем могућих законитости у вези са тим односом.

Један од значајних проблема приликом истраживања тицао се класификације глагола у одређени тип, односно проблема вишеструких интерпретација. Наиме, у зависности од комплемената многи глаголи могу бити сврстани у различите класе глагола (у неким примерима и само присуство директног објекта не гарантује теличност). Зато се приликом анализе корпуса користио метод одређивања типа најпре у минималном синтаксичком оквиру, а затим у конкретној ситуацији из корпуса. Такође, на основу дијагностичких тестова, семелфактивни глаголи понекад се понашају као глаголи активности, а понекад као глаголи достигнућа те се као додатни параметар у разликовању мора применити принцип одсуства односно присуства итеративне интерпретације. Мноштво класификација глагола на типове глаголских ситуација за последицу има и велики број секундарне класификације као што је разликовање две поткласе достигнућа: кулминације и дешавања које услед недостатка простора и услед другачије постављеног циља ове студије, нису узимане у обзир. Такође, разлика између категорија остварења и достигнућа у неким класификацијама посматра се само на пољу прагматике, а не и на пољу лингвистике па се онда ове категорије сврставају у једну класу.

4.3. Будућа истраживања

Ово истраживање полази од већ (мање-више) усвојених основа за тумачење статуса категорија глаголског вида и типа глаголске ситуације у теорији глаголског система које се могу применити и у анализи неких других глаголских конструкција у енглеском (на пример, глаголи с префиксом) те њихових преводних еквивалената у циљу стварању базе за успостављањем типолошких сличности и разлика између енглеског и српског језика када се ради о видским значењима и теличности у глаголским системима ова два језика.

Такође, фреквенција ове четири адвербијалне партикуле прилично је велика, те се оне могу сматрати довољно репрезентативним да послуже као материјал за закључке потпуно поуздане да се протегну и на глаголе са оним партикулама које су остале изван оквира овога рада. Међутим,

адвербијалне партикуле као што су *on*, *along* и *away* могу имати и неке друге видске интерпретације (итеративне или дуративне) те додавањем резултата проучавања ових адвербијалних партикула може се доћи до свеобухватних података о видском и/или лексичкој природи енглеских партикула.

Ова студија такође је ограничена на префиксе који су саставни део српских преводних еквивалената глагола из корпуса, али се исти принцип и метод истраживања видских и/или лексичких функција може применити и на остале префиксиране глаголе у српском са циљем стварања комплетног инвентара значења и утицаја који они имају.

ЛИТЕРАТУРА

Примарна литература

1. Aiken, J.R. (1933). *A New Plan of English Grammar*. New York: H. Holt and company.
2. Agrell, S. (1908). *Aspektänderung und Aktionsartbildung beim polnischen Zeitworte: Ein Beitrag zum Studium der indogermanischen Präverbia und ihrer Bedeutungsfunktionen*. Lund: Lunds Universitets Arsskrift.
3. Анастасијевић, К. (1968). *Двочлани глагол у савременом енглеском језику*. Београд: Филолошки факултет.
4. Antony, E.M. jr. (1954). *Test Frames for Structures with up in Modern American Speech*. University of Michigan dissertation.
5. Антонић, И. (2006). "О књизи о поводом књиге: Предраг Новаков. Глаголски вид и тип глаголске ситуације у енглеском и српском језику". *Јужнословенски филолог* LXII. Београд: 376-390.
6. Arsenijević, B. (2006). *Inner Aspect and Telicity. The Decompositional and the Quantificational Nature of Eventualities at the Syntax-Semantics Interface*. PhD thesis: Leiden University.
7. Бабић, С. (1988). *Творба ријечи у хрватском књижевном језику*. Загреб: ЈАЗУ/Глобус.
8. Vacchielli, R. (1999). *Verb-particle combinations ('phrasal verbs') in Chaucer's language. A historical issue in a pragmatic dimension*.
9. Bach, E. (1981). "On time, tense and aspect: An essay in English metaphysics". In P. Cole (ed.). *Radical pragmatics*. New York Academic Press: 63-81.
10. Bach, C. (1982). "Aspect and Aktionsart: towards a semantic distinction." *Linguistics* 18: 57-72.
11. Bach, E. (1986). "The algebra of events". *Linguistics and Philosophy* 9: 5-16.
12. Bach, E. (2004). "Linguistic universals and particulars". In P. van Sterkenburg (ed.). *Linguistics today: Facing a greater challenge*. Amsterdam. Benjamins: 47-60.
13. Bannard, C. (2002). *Statistical techniques for automatically inferring the semantics of verb-particle constructions*. LinGO Working Paper No. 2002-06.
14. Barić E. et al. (1979). *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Zavod za jezik Instituta za filologiju i folkloristiku.
15. Белић, А. (1924). "Прилози историји словенских језика (О словенском глаголском виду)". *Јужнословенски филолог* IV. Београд: 1-10.
16. Белић, А. (1925/26). "Аорист имперфективних глагола". *Јужнословенски филолог* V. Београд: 170-182.
17. Белић, А. (1926/27). "О употреби времена у српскохрватском језику". *Јужнословенски филолог* VI. Београд: 102-132.
18. Белић, А. (1932). "Словенски инјунктив у вези са постанком словенског глаголског вида. *Глас Српске краљевске академије* CXLVIII. Београд: 1-34.

19. Белић, А. (1934). “Постанак прасловенске глаголске лексеме”. *Глас Српске краљевске академије* CXIV. Београд: 3-40.
20. Белић, А. (1949). *Савремени српскохрватски књижевни језик II део. Наука о грађењу речи*. Београд: Научна књига.
21. Белић, А. (1998). *Опита лингвистика. О језичкој природи и језичком развоју* I, II. Нови Сад: Будућност.
22. Binnick, R.I. (1991). *Time and the verb: A guide to tense and aspect*. New York: Oxford University Press.
23. Бондарко А.В., Л.Л. Буланин (1967). *Русский глагол*. Ленинград: Просвещение.
24. Бондарко А.В. (1971). *Вид и время русского глагола (значение и употребление)*. Москва: Просвещение.
25. Bolinger, D. (1971). *The Phrasal Verb in English*. Cambridge Mass.: Harvard University Press.
26. Bradley, H. (1951). *The Making of English*. London: Macmillan & Co LTD.
27. Brinton, L. (1985). “Verb Particles in English: Aspect or Aktionsart?” *Studia Linguistica* 39: 157-168.
28. Brinton, L. (1988). *The Development of English Aspectual Systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
29. Brinton, L., J. Minoji. eds. (1999). *Collocational and Idiomatic Aspects of Composite Predicates in the History of English*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
30. Brugmann, K. (1885). *Zum heutigen Stand der Sprachforschung*. Strassburg: Carl J. Trubner.
31. Cappelle, B. (2002). “Is out of always a preposition?” *Journal of English Linguistics* 29(4): 315-328.
32. Cappelle, B. (2005). *Particle Patterns in English. A Comprehensive Coverage*. Katholieke Universiteit Leuven: Faculteit Letteren Departement Linguïstiek.
33. Chierchia, G. (1995). “Individual-level predicates as inherent generics”. In G.N. Carlson and F.J. Pelletier (eds.). *The generic book*. Chicago. University of Chicago Press: 176-223.
34. Cochrane, N. (1978). “Some Problems in the Representation of Verbal Aspect Pairs in the Lexicon”. у Филиповић Р. ур. *Контрастивна анализа енглеског и хрватског или српског језика II*. Загреб. Завод за лингвистику Филозофског факултета Свеучилишта у Загребу : 101-139.
35. Comrie, B. (1976). *Aspect: an Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*. Cambridge: Cambridge University Press.
36. Cowan, R. (2008). *The Teacher's Grammar of English: A Course Book and Reference*. Cambridge: Cambridge University Press.
37. Curtius, G. (1852). *Греческая учебна граматика*. Москва.
38. Curme, G.O. (1914). “The Development of Verbal Compounds In Germanic”. *Beitrag zur Geschichte der Deutschen Sprache und Literatur* XXXIX. Band: 320-341.
39. Curme, G.O. (1931). *Syntax*. Boston: Heath.
40. Curme, G. O. (1966). *English Grammar*. New York: Barnes and Noble.
41. Dahl, O (1987). *Tense and Aspect Systems*. Oxford: Basil Blackwell.

42. Даничић, Ђ. (1850). *Мала српска граматика*. Беч: Штампарија Јерменског манастира.
43. Dehe, N. (2000a). "On particle verbs in English: More evidence from information structure". In *Proceedings of the 28th Western Conference on Linguistics (WECOL 1999)*: 92-105.
44. Dehe, N. (2000b). "Transitive particle verbs in English: The neutral order: evidence from speech production". In Dehe, N. and A. Wanner (eds.). *Structural Aspects of Semantically Complex Verbs*: 165-89.
45. Dehe, N. et al. (2001). *Verb-particle explorations*. New York: Mouton de Gruyter.
46. Denison, D. (1984). "On get it over with". *Neophilologus* 68: 271-277.
47. Denison, D. (1985). *Aspects of the History of English Group-Verbs: with Particular Attention to the Syntax of the Ormulum*. Diss. Oxford.
48. Dietrich G., (1956). "Die Akzentverhältnisse im Englischen bei Adverb und Präposition in Verbindung mit einem Verb und Verwandtes". *Strena Anglica*. Halle (Saale): VEB Max Niemeyer Verlag.
49. Dietrich G., (1960). *Adverb oder Präposition?*. Halle (Saale): VEB Max Niemeyer Verlag.
50. Dikken, M. (1992). *Particles: on the Syntax of Verb-Particle, Triadic, and Causative Constructions*. Oxford: Oxford University Press.
51. Dikken, M. (1995). *Particles: on the Syntax of Verb-Particle, Triadic, and Causative Constructions*. Oxford: Oxford University Press.
52. Dowty, D. (1972). *Studies in the logic of verb aspect and time reference in English*. Austin: Department of linguistics University of Texas.
53. Dowty, D.R. (1979). *Word Meaning and Montague Grammar*. Dordrecht: Reidel.
54. Eitrem, H. (1903). "Stress in English Verb+Adverb Groups". *Englische Studien* 32. Band: 69-77.
55. Elenbaas, M. (2003). "Particle verbs in early Middle English: The case of up". *Linguistics in the Netherlands* 20: 45-57.
56. Elenbaas, M. (2006). *The Synchronic and Diachronic Syntax of the English Verb-Particle Combination*. Utrecht: LOT.
57. Elenbaas, M. (2007). *The Synchronic and Diachronic Syntax of the English Verb-Particle Combination*. The Netherlands: LOT.
58. Ellinger, J. (1910). "Über die Betonung der aus Verb+Adverb bestehenden englischen Wortgruppen". *Fünfunddreissigster Jahresbericht der K. K. Franz Joseph- Realshule in Wien*. Wien: 3-16.
59. Engelberg, S. (2000). "The Magic of the Moment: What It Means to be a Punctual Verb". *BLS* 25: 109-121.
60. Fairclough, N.L. (1965). *Studies in the Collocation of Lexical Items with Prepositions and Adverbs in a Corpus of Spoken and Written English*. University College of London (M.A. Thesis).
61. Filip, H. (2012). "Lexical aspect". In Binnick, R.I. (ed.). *The Oxford Handbook of Tense and Aspect*: Oxford University Press.
62. Filipović, R. ed. (1978). *Kontrastivna analiza engleskog i srpskog jezika II*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
63. Fintel, von K., Matthewson, L. (2008). "Universals in semantics". *The Linguistic Review* 25. Walter de Gruyter: 139-201.

64. Flier, S.M., Timberlake A. eds. (1985). *The Scope of Slavic Aspect*. Columbus: Slavica Publishers.
65. Forsyth, J. (1970). *A Grammar of Aspect: Usage and Meaning in the Russian Verb* Cambridge: Cambridge University Press.
66. Francis, W.N. (1954). *The Structure of American English*. New York: Ronald Press.
67. Fraser, B. (1965). *An Examination of the Verb-Particle Construction in English*. Ph.D. dissertation: MIT.
68. Fraser, B. (1976). *The verb-particle combination in English*. New York/San Francisco/London: Academic Press.
69. Garey, H.B. (1957). "Verbal Aspect in French". *Language* 33 (2): 91-110.
70. Goedsche, R.C. (1940). "Aspect vs Aktionsart". *Journal of English and Germanic Philology* XXXIX: 189-196.
71. Грицкат, И. (1957/58). "Неколико запажања о глаголском виду". *Путања књижевности и језика IV-V*. св. Б. Сарајево: 29-41.
72. Грубор, Ђ. (1953). *Аспектна значења*. Загреб: ЈАЗУ.
73. Hampe, B. (1997). "Towards a solution of the phrasal verb puzzle: Considerations on some scattered pieces". *Lexicology. An international journal on the structure of vocabulary*. Berlin/New York: Walter de Gruyter: 203-24.
74. Hampe, B. (2000). "Facing up to the meaning of 'face up to'". A Cognitive Semantico-Pragmatic Analysis of an English Verb-Particle Construction." In: Ad Foolen/ Frederike van der Leek eds. *Constructions in Cognitive Linguistics. Selected Papers from the fifth International Cognitive Linguistics Conference*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company: 81-101.
75. Harris, Z. (1945). "Discontinuous Morphemes". *Language* XXI: 121-127.
76. Hill, A.A. (1985). *Introduction to Linguistic Structures*. New York: Henry Holt.
77. Hiltunen, R. (1983a). "Phrasal verbs in English grammar books before 1800". *Neuphilologische Mitteilungen* 3 LXXXIV: 375-386.
78. Hiltunen, R. (1983b). *The Decline of the Prefixes and the Beginnings of the English Phrasal Verb: the Evidence from Some Old and Early Middle English Texts*. Turku: Almqvist & Wiksell.
79. Hinrichs, E. (1985). *A compositional semantics for Aktionsarten and NP reference in English*. Ph.D. dissertation: Ohio State University.
80. Hlebec, B. (1990). *Aspects, Phases and Tenses in English and Serbo-Croatian*. Graz: Grazer Linguistische Monographie 8.
81. Hoepelman, J.P. (1981). *Verb classification and the Russian verbal aspect: the formal analysis*. Tübingen: Günter Narr Verlag.
82. Ивић, М. (1982). "О неким принципима глаголске префиксације у словенским језицима". Београд. Јужнословенски филолог XXXVIII: 51-61.
83. Ivić M. (1983). *Lingvistički ogledi*. Београд. Prosveta.
84. Isačenko, A.V. (1960). *Grammatičeskij stroj russkogo jazyka v sopostavlennii s slovackim - Čast'vtoraja: morfologija*. Bratislava: Izdatel'stvo akademii nauk.
85. Jackendoff, R. (2002). *English particle construction, the lexicon, and the autonomy of syntax*. Berlin New York: Mouton de Gruyter.
86. Janda, L. (1985). "The Meanings of Russian Verbal Prefixes: Semantics and Grammar". In. Flier, M., Timberlake A. eds. *The Scope of Slavic Aspect*. Columbus. Slavica: 26-40.

87. Jespersen, O. (1924). *The Philosophy of Grammar*. London: George Allen and Unwin.
88. Jespersen, O. (1961-1965). *A Modern English Grammar on Historical Principles*. London: George Allen and Unwin.
89. Jones, D. (1966). *The Pronunciation of English*. Cambridge: Cambridge University
90. Караџић, Б. (1964). *Српска граматика*. Београд: Просвета.
91. Karolak, S. (1992). *Etudes de linguistique romane et slave*. Cracovie: Ecole normale supérieure à Cracovie, Dép. d'études romanes.
92. Каролак, С. ур. (1995). Семантика и структура славјанског вида I. Кракów: Wyd. Naukowe WSP.
93. Каролак, С. ур. (1995). Семантика и структура славјанског вида II. Кракów: Wyd. Naukowe WSP.
94. Kennedy, A.G. (1920). *The Modern English Verb-Adverb Combination*. California: Stanford University Press.
95. Клајн, И. (2002). *Творба речи у савременом српском језику*, први део. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства / Институт за српски језик САНУ; Нови Сад: Матица српска.
96. Клајн, И. (2003). *Творба речи у савременом српском језику*, други део. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства / Институт за српски језик САНУ; Нови Сад: Матица српска.
97. Кликовац, Д. (1998). “О значењу српског глаголског префикса раз- (когнитивнолингвистички приступ)”. *Наш језик* XXXII/3-4: 153-167.
98. Kruisinga, E. (1932). *A Handbook of Present-day English*. Groningen: Noordhoff.
99. Leech, G.N. (1971). *Meaning and the English Verb*. London: Longman.
100. Levin, B. (1999). “Aspect, lexical semantic representation, and argument expression”. *Proceedings of the Berkley Linguistic Society* 26. Berkeley: 413-429.
101. Levin, B and Rappaport-Hovav M. (1998). “Two structures for compositionally derived events”. *Proceedings of Semantics and Linguistic Theory IX*. Ithaca. Cornell University Press: 199-223.
102. Levin, B. (2009). *Lexical Semantics of Verbs IV: Aspectual Approaches to Lexical Semantic Representation*. UC Berkeley. Course LSA.
103. Lindelöf, U. (1937). “English Verb-Adverb Groups converted into Nouns”. *Commentationes Humanarum Litterarum* IX: 1-41.
104. Lindner, S. (1983). *A Lexico-semantic Analysis of Verb-particle Constructions with Up and Out*. Indiana University Linguistics Club.
105. Lipka, L. (1972). *Semantic Structure and Word-Formation: Verb-Particle Constructions in Contemporary English*. München: Wilhelm Fink Verlag.
106. Live, A.H. (1965). “The discontinuous verb in English”. *Word* 21: 428-451.
107. Louth, R. (1762). *A Short Introduction to English Grammar with critical Notes*. Basil: J.J. Tourneisin.
108. Lyons, J. (1977). *Semantics*. London, New York & Melbourne: Cambridge University Press.
109. Mackin, R. (1962). *Exercise in English Patterns and Usage: The Verb* 3. London.
110. Маретић, Т. (1899). *Грамматика и стилистика хрватскога или српскога књижевног језика*. Загреб: Књижара Л. Хартмана.
111. Marchand, H. (1960). *The Categories and Types of Present-Day English Word-Formation*. München: C.H. Beck.

112. Маслов Ю.С. (1962). *Вопросы глагольного вида*. Москва: Издательство иностранная литература.
113. Matsumoto, Y. (2007). *Diversity in Language: Perspectives and Implications*. Co-edited with D. Oshima, O. Robinson and P. Sells: CSLI Publications.
114. McArthur, T. (1989). "The long-neglected phrasal verb". *English Today* 18: 38-44.
115. McIntyre, A. (2001). "Idiosyncrasy in Particle Verbs". In *Verb-particle explorations*. Dehe, N., Jackendoff, J., McIntyre, A., Urban, S. eds. New York. Mouton de Gruyter: 95-118.
116. Mitchell, T.F. (1958). "Syntagmatic relations in linguistic analysis". *Transactions of the Philological Society*. Oxford: 101-118.
117. Morgan, P.S. (1997). "Figuring out figure out: Metaphor and the Semantics of the English Verb-Particle Construction". *Cognitive Linguistics* 8. Berlin, New York. Mouton de Gruyter: 327-357.
118. Mortimer, C. (1972). *Phrasal verbs in conversation*. London: Longman.
119. Mourelatos, A.P.D (1978). "Events, Processes, and States" In *Tense and Aspect*. P. J. Tedeschi and Zaenen A. eds. New York. Academic Press: 191-212.
120. Новаков, П. (2005а). *Глаголски вид и тип глаголске ситуације у енглеском и српском језику*. Нови Сад: Футура публикације.
121. Novakov, P. (2005б). *The English Verb System*. Novi Sad: Filozofski fakultet: Futura publikacije.
122. Novakov, P. (2008а). *A Guide to Time and Tense in English and Serbian*. Novi Sad: Futura publikacije.
123. Новаков, П. (2008б). *Англистичке теме*. Нови Сад: Футура публикације.
124. Новаков, П. (2009а). "Вендлерова класификација глагола у енглеском и српском језику". *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду XXXIV*: 43-50.
125. Novakov, P. (2009б). "Dynamic-stative distinction in English verbs". Novi Sad. Matica srpska: 188-195.
126. Olsen, M. (1997). *A semantic and pragmatic model of lexical and grammatical aspect*. New York: Garland.
127. Ораџић, Н. (1978). "Verbal Aspect in the Contemporary Serbo-Croatian Literary Language". у Филиповић Р. ур. *Контрастивна анализа енглеског и хрватског или српског језика II*. Загреб. Завод за лингвистику Филозофског факултета Свеучилишта у Загребу: 162-167.
128. Ораџић, Н., R. Weber, N. Cochrane (1978). "Dictionary of Serbo-Croatian Verbal Aspect Pairs" у Филиповић Р. ур. *Контрастивна анализа енглеског и хрватског или српског језика II*. Загреб. Завод за лингвистику Филозофског факултета Свеучилишта у Загребу: 189-273.
129. Palmer, F.R. (1988). *The English Verb*. London: Longman.
130. Пипер, П. и др. (2005). *Синтакса савременога српског језика, Проста реченица*. Београд: Институт за српски језик САНУ / Нови Сад: Матица српска.
131. Platzack, C. (1979). *The Semantic Interpretation of Aspect and Aktionsarten. A Study of Internal Time Reference in Swedish*. Dordrecht: Foris.
132. Poutsma, H. (1926). *A Grammar of Late Modern English, Part II: The Parts of Speech, Section II: The Verb and the Particles*. Groningen: Noordhoff.
133. Quirk, R. et al. (1985). *A Grammar of Contemporary English*. London: Longman.

134. Riđanović, M. (1976). *A Synchronic Study of Verbal Aspect in English and Serbo-Croatian*. Cambridge, Mass: Slavica.
135. Roberts, M.H. (1936). "The antiquity of the Germanic Verb-adverb locution". *JEGP* 35: 466-481.
136. Robins, R.H. (1984). *A Short History of Linguistics*. London: Longman.
137. Rosch, E. (1975). "Cognitive representations of semantic categories". *Journal of Experimental Psychology: General* 104:192–233.
138. Rosch, E. (1977). "Human categorization". In N. Warren (ed.). *Studies in Crosslinguistic Psychology*. London Academic Press: 1-49.
139. Rosch, E. (1978). "Principles of categorization". In B. Lloyd & E. Rosch (eds). *Cognition and Categorization*. Hillsdale NJ: Erlbaum. Reprinted In E. Margolis & S. Laurence (eds). (1999). *Concepts: Core Readings*. Cambridge MA: MIT Press.
140. Schmidt, G. (1926). "Meals sent out – Drinks sent for". *Zeitschrift für französischen und englischen Unterricht* XXV. Berlin: 486-493.
141. Silić, J. (1978). "An Approach to the Study of Aspectuality in the Croatian Literary Language." у Филиповић Р. ур. *Контрастивна анализа енглеског и хрватског или српског језика* II. Загреб. Завод за лингвистику Филозофског факултета Свеучилишта у Загребу: 42-70.
142. Smith, C.S. (1991). *The Parameter of Aspect*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
143. Smith, L.P. (1957). *Words and Idioms: Studies in the English Language*. London: Constable & Company Ltd.
144. Spasov, D. (1966). *English Phrasal Verbs*. Sofia: Naouka i Izkoustvo.
145. Sroka, K. (1972). *The Syntax of English Phrasal Verbs*. The Hague and Paris: Mouton de Gruyter.
146. Staubach, C.N. (1945). *Two Word Verbs, a Study in Idiomatic English*. Bogota: Publication del Centro Colombo-Americano.
147. Stevick, E.W. (1950). "The deferred preposition". *American Speech* 25: 211-214.
148. Станојчић, Ж. и Ж. Поповић (1997). *Граматика српскога језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
149. Стевановић, М. (1952). "Замаскирати, закамouflирати". *Наш језик* III/9-10. Београд: 303-308.
150. Стевановић, М. (1979). *Савремени српскохрватски језик (Граматички системи и књижевнојезичка форма)* II. Београд: Научна књига.
151. Стевановић, М. (1981). *Савремени српскохрватски језик* I. Београд: Научна књига.
152. Streitberg, W. (1891). "Perfektive und imperfektive Aktionsart im Germanischen". *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur* 15: 70-177.
153. Sweet, H. (1955). *A New English Grammar* I, II. Oxford: The Clarendon Press.
154. Szemerényi, O. (1987). "The Origin of Aspect in the Indo-European Languages". *Glotta* LXV. 1-2. Göttingen: 1-18.
155. Таха, А. К. (1960). "The Structure of Two-Word Verbs in English". *Language Learning* X: 115-122.
156. Talmy, L. (1985). "Lexicalization patterns: Semantic structure in lexical forms". In Shopen T. ed. *Language typology and syntactic description: Grammatical categories and the lexicon*. Vol. 3. Cambridge: Cambridge University Press: 57-149.
157. Taylor, B. (1977). "Tense and continuity". *Linguistics and Philosophy* I: 199-220.

158. Taylor, J. R. (2002). *Cognitive Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
159. Терзић, А. (1997). “Структурно-семантичке карактеристике глагола са префиксалном групом пона- у руском и српском језику”. Научни састанак слависта у Вукове дане књига 26/2: 309-320.
160. Thim, S. (2006). “Phrasal verbs in Everyday English 1500-1800”. In Johnston, A.J., von Mengden, F. And Thim, S. eds. *Language and Text: Current Perspectives in english and Germanic Historical Linguistics and Philology*. Heidelberg. Winter: 292-306.
161. Thim, S. (2012). *The English Verb-Particle Construction and its History*. Berlin: Mouton de Gruyter.
162. Traugott, E.C. (1978). “On the expression of spatio-temporal relations in language”. In Greenberg, J.H., Charles A., Ferguson, C. and Edith A. Moravcsik, A.E. (eds.). *Universals of Human Language*. Vol. III. Stanford: Stanford University Press: 369-400.
163. Van Valin, R.D. jr. (2006). “Some universals of verb semantics”. In R. Mairal and J. Gil (eds.). *Linguistic universals*. Cambridge. Cambridge University Press: 155-178.
164. Vendler, Z. (1967). *Linguistics in Philosophy*. Ithaca: Cornell University Press.
165. Verkuyl, H.J. (1971/1972). *On the Compositional Nature of the Aspects*. Dordrecht: Reidel.
166. Verkuyl, H.J. (1993). *A Theory of Aspectuality*. Cambridge: Cambridge University Press.
167. Villavicencio, A., Copestake A. (2003). “Verb-particle constructions in a computational grammar of English”. *Proceedings of the 9th International Conference on Head-Driven Phrase Structure Grammar*, ed. Jong-Bok K., Wechsler, S. Stanford University: 357-371.
168. Wilkins, J. (1668). *Essay Towards a Real Character and a Philosophical Language*. London.

Секундарна литература

1. Barnes, J. (1986). *Before She Met Me*. London: Picador.
2. Barnes, J. (1992). *Talking It Over*. London: Picador.
3. Barnes, J. (1995). *A History of the World in 10 ½ Chapters*. Cambridge: Cambridge University Press.
4. Barnes, J. (2000). *Love, etc*. London: Jonathan Cape.
5. Barnes, J. (2005). *Arthur & George*. London: Jonathan Cape.
6. Barnes, J. (2008). *Nothing To Be Frightened Of*. London: Jonathan Cape.
7. Барнс, Џ. (2002). *Историја света у 10 ½ поглавља*. Београд: Геопоетика (превод на српски Ивана Ђорђевић и Срђан Вујица).
8. Барнс, Џ. (2002). *Пре но што ме је срела*. Београд: Геопоетика (превод на српски Зоран Пауновић).
9. Барнс, Џ. (2002). *Троје*. Београд: Геопоетика (превод на српски Ивана Ђурић- Пауновић).
10. Барнс, Џ. (2002). *Љубав, итд*. Београд: Геопоетика (превод на српски Ивана Ђурић-Пауновић).

11. Барнс, Ц. (2006). *Артур & Џори*. Београд: Геопоетика (превод на српски Ивана Ђурић-Пауновић).
12. Барнс, Ц. (2008). *Није то ништа страшно*. Београд: Геопоетика (превод на српски Иван Филиповић).

Речници

1. *The American Heritage Dictionary of the English Language* (1981). Boston: Houghton Mifflin Company.
2. Бенсон, М. (1978). *Српскохрватско-енглески речник*. Београд: Просвета.
3. *Collins COBUILD Dictionary of Phrasal Verbs* (1990). London and Glasgow: Collins.
4. *Collins COBUILD English Language Dictionary* (1990). London and Glasgow: Collins.
5. *Collins COBUILD Phrasal Verbs Dictionary* (2006). London and Glasgow: HarperCollins Publishers.
6. Дрводелић, М. (1978). *Хрватско или српско енглески рјечник*. 4. издање. Загреб: Школска књига.
7. Филиповић, Р. (1990). *Енглеско-хрватски или српски рјечник*. 17. издање. Загреб: Школска књига и Графички завод Хрватске.
8. *Longman Dictionary of Contemporary English* (LDC). Longman group.
9. *Longman English Dictionary Online* (LED). www.ldoceanline.com
10. *Oxford Phrasal Verbs* (2006). Oxford / New York: Oxford University Press.
11. *Речник српскохрватског књижевног језика I-VI* (1967-1976). Нови Сад: Матица српска.
12. *The Random House Dictionary of the English Language* (1983). New York: Random House.
13. Sinclair, J., ed. (1989). *Collins Cobuild Dictionary of Phrasal Verbs*. London, Glasgow: Collins Publishers.

ДОДАЦИ

Као што смо навели у опису структуре ове докторске дисертације, њен последњи сегмент, насловљен Додаци, представља преглед целокупног корпуса на којем је обављено истраживање. Тај преглед организован је у четири дела: Додатак 1 (партикула *down*), Додатак 2 (партикула *off*), Додатак 3 (партикула *out*) и Додатак 4 (партикула *up*). Сваки пример на енглеском прати и његов преводни еквивалент на српском језику ексцерпиран из превода романа који су наведени у секундарној литератури. У сваком од наведених додатака јасно је назначен роман и страница у роману на којој је дати пример пронађен.

ДОДАТАК 1

ПАРТИКУЛА *DOWN*

A HISTORY OF THE WORLD IN 10 ½ CHAPTERS
ИСТОРИЈА СВЕТА У 10 ½ ПОГЛАВЉА

1. а) ...some species had been whittled down not to couples but to seven. (15)
б) ...неке врсте нису скресане на двоје него на седморо. (18)
2. а) ...the cows are sitting down in the field... (17)
б) ...краве су поседале по пољу... (20)
3. а) One fifth of the earths species went down with Varadi. (18)
б) Петина свих врста на земљи потонула је са Варадијем.
4. а) What we think of as the Minoan strata reach down to about seventeen feet... (46)
б) Они слојеви које ми називамо минијским простиру се до седамнаест стопа... (50)
5. а) It was the sitting alone like this that got him down; it made him brood. (51)
б) Када би седео овако сам, клонуо би; препустио би се мрачним мислима. (54)
6. а) ...but the threat never seemed to understand that it was being faced down, and continued much as before. (52)
б) ...али претња изгледа, никада није схватала да јој се супротстављају, и настављала је по старом. (55)

7. a) ...when Hugo, Bishop of Besacon, was cast down into the darkness... (84)
б) ...када је Хуго, бискуп безасонски, бачен у помрчину... (85)
8. a) ...poison had come down in the rain... (87)
б) ...отров је пао са кишом... (91)
9. a) ...if Russia didn't back down or vice versa... (91)
б) ...ако Русија не попусти или обрнуто... (94)
10. a) ...and by the time the six-oared barge was let down, it was in vain. (117)
б) ...и док је спуштен парадни чамац са шест весала, већ је све било узалуд. (119)
11. a) ...a twenty-five pound bag of biscuit was thrown down to them... (119)
б) ...пред њим је пао џак са двадесет пет фунти двопека... (120)
12. a) Perhaps a bird had carried it down, as the dove had borne the olive branch. (158)
б) Можда га је донела нека птица, као што је голубица донела маслинову гранчицу. (156)
13. a) Miss Fergusson lay down, took some water, and slept. (168)
б) Госпођица Фергасон је легла, попила мало воде и заспала. (165)
14. a) ...while at the same time the awful silence of the terrible prison weighed me down. (181)
б) ...а истовремено ме је притискао терет језиве тишине у тој страшној тамници. (179)
15. a) I think that's how you write it down. (202)
б) Мислим да би се тако писало. (200)
16. a) Two days out of the fucking Jungle after nearly dying and you put the phone down on me. (221)
б) Тек два дана ван џунгле и пошто сам замало погинуо и ти ми спустиш слушалицу. (217)
17. a) ...(will she let him down like that bitch did me?)... (239)
б) ...(хоће ли га оставити на цедилу као мене она кучка?)... (236)
18. a) ...Betty thought as her husband sat down to a roomful of noise. (264)
б) ...Мислила је да је Бети док је њен муж опет седао у изненада бучној просторији. (261)
19. a) Point is, Noah settled down there. (278)
б) Поента је да се Ноје населио ту доле. (273)
20. a) I'm not running my team down. (288)

- б) ...не омаловажавам свој тим. (284)
21. а) She was pretty disappointed and sat down opposite me and crossed her legs... (290)
б) Била је прилично разочарана, и села је преко пута и прекрстила ноге... (290)
22. а) It was only later – the next morning, in fact – that I realized she had been turning me down. (290)
б) Тек касније – следећег јутра, заправо, – схватио сам да је она одбила мене. (286)
23. а) I came over all faddy and diet-conscious; I got a rowing machine and an exercise bicycle, I worked out with weights; I kept off salt and sugar, animal fats and cream cakes; I even cut down my intake of Fifty-Fifties to half a packet a day. (295)
б) Почео сам да пратим трендове и да водим рачуна о исхрани; набавио сам машину за веслање, собни бицикл, дизао сам тегове; избегавао сам со и шећер, животињске масти и слаткише; чак сам смањио и потрошњу Пола-пола кекса на пола кутије дневно. (290)
24. а) I had opened up on the course with a 67, and gradually my score was coming down. (297)
б) Кад сам почео да играм на овом терену, резултат ми је био 67; временом се постепено поправљао. (292)
25. а) A while ago I was shooting a regular 59, and now, under cloudless skies, I was inching down to the low 50s. (297)
б) Пре извесног времена, постигао сам 59 поена, а сада сам се, под стално ведрим небом, приближавао бројци 50. (292)
26. а) Oh, it sort of closed down. (302)
б) Па, некако је затворен. (297)

ARTHUR & GEORGE
АРТУР & ЏОРџ

1. а) At times he feels he is letting his parents down: a dutiful child should remember being cared for from the first. (4)
б) Понекад се осећа као да изневерава своје родитеље: послушно и покорно дете требало би да из првог покушаја може да се сети како су га пазили. (12)
2. а) This disgusting libel was being thought up just as he and Maud were sitting down to lunch at the Belle Vue Hotel. (129)
б) Ова одвратна клевета смишљена је баш у тренутку док су он и Мод седели за ручком у хотелу Белви. (128)

3. a) He looked across at Parsons, who was still writing the last words down. (144)
б) Погледао је у Парсонса, који је још записивао Џорџове последње речи. (142)
4. a) It's not written down anywhere, but that's more or less the fact of the matter. (166)
б) То није нигде записано, али то је више или мање чињенично стање. (164)
5. a) At any rate, the story passed into prison lore, and followed him down the succeeding months. (208)
б) У сваком случају, та је прича прешла у затворску легенду и пратила га је током наредних месеци. (204)
6. a) He lies down in his floral, fragrant cabin. (256)
б) Леже у своју цветну, мирисну кабину. (247)
7. a) Jean is struck down with bouts of low spirits. (263)
б) Џин има нападе малодушности. (253)
8. a) Eighty bursting leopardskins are whittled down to twenty-four, to twelve, to six, and then a final three. (275)
б) Осамдесет утегнутих трикоа смањује се на двадесет и четири, па на дванест, шест, и на финална три. (264)
9. a) The newspaper is not flung down in excitement, but folded carefully. (294)
б) Новине нису бачене у узбуђењу, већ пажљиво сложене. (280)
10. a) As I trace the course of events, this dislike of their chief's filtered down until it came to imbue the whole force... (395)
б) Док пратим редослед догађаја, та нетрпељивост њиховог шефа пренела се на читаву полицију... (371)
11. a) The cries of witness to Sir Arthurs presence have now died down, perhaps because there has been no answering acknowledgement from the stage. (499)
б) Узвици који су потврђивали присуство сер Артура сада су замрли, можда стога што није било потврдних потврда са позорнице. (468)

*BEFORE SHE MET ME
ПРЕ НО ШТО МЕ ЈЕ СРЕЛА*

1. a) And so, gradually, his feelings billowed out like a parachute, and after that alarming initial descent, everything suddenly slowed down, and he hung there, the sun on his face, the ground scarcely moving towards him. (20)
б) И тако су се, постепено, његова осећања надувала као падобран, да би се после оног узнемирујућег почетног пада одједном све успорило, а он остао на пучини, сунцем опаљеног лица, с копном које се готово и није примицало из даљине. (29)

2. a) Well, I've tracked down a couple of other films Ann was in and gone to see them. (46)
б) Ето, пронашао сам још неколико филмова у којима је играла Ен и отишао да их погледам. (50)
3. a) Ann had often wondered about the way Jack presented himself to the world: was he dressing down, in pursuit of a remembered or imagined yeoman simplicity; (74)
б) Ен је често размишљала о томе како се Џек представља свету: да ли се намерно облачи лошије но што би могао, тежећи некаквој упамћеној или замишљеној сељачкој једноставности; (63)
4. a) In fact, Jack was a bit hurt; it felt as it did when someone turned you down, which was silly, though in a way accurate. (75)
б) У ствари, Џек јесте био мало повређен; осећао се као да га је неко оставио, што је било глупо, али на извештан начин тачно. (63)
5. a) The initial contempt had died down by now, and even resentment, that normally reliable emotion, no longer invaded her as it had for the first couple of years. (77)
б) Онај првобитни презир већ је био ишчезао, а чак ју је и огорчење, то вазда поуздано осећање, обузимало ређе но у прве две-три године. (75)
6. a) Graham took a cleaver from the magnetic rack above his head, and brought it down sharply on the chicken's breastbone. (80)
б) Греам узме сатару с магнетног сталка изнад своје главе, и оштрим покретом сручи је на пилетову грудну кост. (77)
7. a) He stared at it for about a minute then chopped down very hard several times, in quick succession, as if he had to get the blows in before the giblets panicked and ran off. (80)
б) Зурио је у њу још отприлике један минут а онда снажно и брзо неколико пута заредом замахнуо сатаром, као да мора то да учини пре но што се изнутрице панично разбеже. (77)
8. a) I hauled them out and slapped her down, but that only seemed to make her wilder, which I s'pose I should have anticipated, so I jest reached across to my pants and slid out my lizard-skin belt and... (95)
б) Отресао сам је и смирио шамарчином, али је она од тога, изгледа, само више помахнитала, што је вероватно требало да претпоставим, па сам се машио панталона, извукао свој каиш од гуштерове коже...(90)
9. a) ...Buck spat down at him... (96)
б) ...пљуну га Бак одозго... (91)
10. a) Things died out; rages between nations and continents settled down. (138)
б) Ствари изумиру; омразе међу народима и континентима се смирују. (126)
11. a) Suddenly, it all boiled down to sex. (151)
б) Одједном, све је почело да се своди на секс. (137)

12. a) So the day after the peace comes out you ring up the Ditchwater in the Round, get on to Dilys O'Muff, say you're coming down because you've just got to see her deeply spiritual performance all over again, and what about having a deeply spiritual jar with you afterwards. (181)
б) И тако дан после објављиванај чланка, позовеш телефоном Позориште Дичвотер, потражиш Дилис О'Маф, и кажеш јој како ћеш да навратиш због тога што мораш поново да одгледаш њену дубоко продуховљену игру, а како би било да после тога попијемо по једно дубоко продуховљено пиће. (162)

LOVE, ETC.
ЉУБАВ, ИТД.

1. a) That the man in the grey suit is out to chisel you, and that the tart with too much scent will turn out to be Brazilian transsexual as soon as you lay down your credit card. (12)
б) Човек у сивом оделу ће вас свакако одрати, а чим кредитну картицу положите на сто, испоставиће се да је курва с превише парфема на себи бразилски транссексуалац. (16)
2. a) Life has settled down again. (23)
б) Живот је поново кренуо својим током. (25)
3. a) ...he replied, but it looked to me as if the bastards had ground him down quite a bit. (51)
б) ...одговорио је, али чинило ми се да га је живот прилично убио у појам. (45)
4. a) Yesterday I went out and cut down the only two shrubs I remembered from ten years ago. (119)
б) Јуче сам изашла и посекла једина два грма којих сам се сећала од пре десет година. (69)
5. a) I made a sort of noise agreeing and put my head down. (120)
б) Ја сам испустила неки звук као да се слажем и оборила главу. (69)
6. a) And because it doesn't taste of anything, consumers have to be charged less for it, and that drives down the productions margins, and so on. (121)
б) А пошто по укусу не личи ни на шта, потрошачима треба наплаћивати мање, што спушта критеријуме производње, и тако даље. (93)
7. a) I hacked them down, grubbed them up and set fire to them. (122)
б) Посекла сам га, почупала, и спалила. (94)
8. a) After a while he calmed down, or more likely got tired. (201)
б) Убрзо се мало примирио или, вероватније, уморио. (151)
9. a) Funnily enough, I have tracked her down. (234)
б) Чудно, али јесам успео да јој уђем у траг. (175)

NOTHING TO BE FRIGHTENED OF
НИЈЕ ТО НИШТА СТРАШНО

1. a) Did he think that if he simply plonked himself down he would be taken for a Shelleyan atheist? (8)
б) Да није можда мислио да ће га, уколико се само тако баци на под, људи сматрати каквим шелијевским атеистом? (15)
2. a) The metaphysical *provocateur* reached the ground, took off his shoes, and walked towards the animals; whereupon an irritated lioness knocked him down, and bit through his carotid artery. (21)
б) Метафизички *провоцатеур* спустио се на тло, изуо ципеле и кренуо према животињама; на шта га је раздражена члавица оборила, и прегризла му каротидну артерију. (25)
3. a) Then he settled down to talk to the daughter about death; (25)
б) Онда се скрасио како би са ћерком разговарао о смрти; (28)
4. a) ...he laid down his camera. (28)
б) ...решио да остави фотографисање. (30)
5. a) I ask him about a specific matter, he breaks down the propositionally, and supplies alternative nouns to display its absurdity... (44)
б) Питам га за конкретну ствар, а он тај предлог логички распарча, и даје алтернативне именице како би приказао његову апсурдност... (42)
6. a) Renard's friend Tristan Bernard, playwright and wit, once flagged down a hearse as if it were a taxi. (49)
б) Ренаров пријатељ Тристан Бернар, драматург и шалџица, једном је на улици зауставио ауто погребног предузећа као да је у питању такси. (47)
7. a) Jules is summoned; he breaks down the door; (50)
б) Позивају Жила; он разваљује врата; (47)
8. a) He comes running, throws down his hat and... (51)
б) Он дотрчава, баца свој шешир и ... (48)
9. a) Two efficient villagers go down and retrieve the body; (52)
б) Два умешнија сељанина силазе и ваде тело; (48)
10. a) We talked God down from being Vengeful One ...(69)
б) Убедили смо Бога да не буде Осветник... (62)
11. a) ...how sometimes they weren't dead when they were taken down. (77)
б) ...како неки од њих нису били мртви када су их скидали. (68)
12. a) When I first started writing fiction, I laid down two rules for myself; (148)

- б) Када сам почео да се бавим писањем, поставио сам себи два правила: без снова и без временских прилика. (121)
13. а) I squatted down and cleaned out the lichened chisel-cuts with the keys to my rental car... (196)
б) Чучнуо сам и кључем изнајмљеног аутомобила очистио бразде урезане длетом које су обрасле у лишај... (157)
14. а) You only get down to bone after rotting through time; (235)
б) До кости допрете тек док временом иструнете; (186)

TALKING IT OVER

ТРОЈЕ

1. а) Let me try and set down the opposing points of view. (2)
б) Допустите ми да вам представим та супротстављена гледишта. (12)
2. а) If I were coining it down in the bull market, I reminded him, and you were my oldest friend and out of work and you came up with two corking girls like that, I'd be honoured to pay the bill. (23)
б) Да ја млатим ту лову коју ти имаш, и да си ти мој најбољи пријатељ, да ниси запослен, и да ми доведеш две тако сјајне девојке, мени би била част да платим рачун. (28)
3. а) I pulled my hood down and my hair was dry. (31)
б) Скинуо сам капуљачу и коса ми је била сува. (35)
4. а) What do they say, those bloody know-alls whose wisdom is handed down from generation to generation? (121)
б) Како оно кажу, те проклете свезналице чија се знања преносе с генерације на генерацију? (102)
5. а) My hair doesn't even have to come loose, he just takes the comb and undoes the clip and pulls the hair back and smooths it down and puts the grip back in. (140)
б) Прамен косе се и не извуче из шнале, а он једноставно узме чешаљ и откочи шналу и зачешља косу и заглади је и поново стави шналу. (115)
6. а) That's why he's always put Stuart down, laughing at how shabby and boring he is. (175)
б) Зато га је стално и понижавао и смејао му се зато што изгледа неугледно и што је досадан. (141)
7. а) ...I settled down beside a methuselah of Soave in some half-hearted attempt to get pissed out of my noddle. (177)
б) ...сместио сам се с давном бербом италијанског белог, у не сасвим јасној намери да се убијемкао мајка. (143)
8. а) Then she calmed down a little and switched back to English. (189)

- б) Онда се мало смирила и вратила на енглески. (151)
9. а) ...then he banged down a pepper-grinder like a gavel and kissed me to applause. (193)
б) ...затим је лупио млином за бибер као на аукцији и пољубио ме уз аплауз. (153)
10. а) The marriage broke down. (202)
б) Брак им није успео. (160)
11. а) Ah, you will say – Oliver would certainly say it – that was just with Gordon, he just ground you down, it was not a fair trial, give it another go, love. (214)
б) Ах, рећи ћете – Оливер би свакако рекао – управо се то догодило с Гордоном, једноставно вас је смлео, то није било фер, драга, пробајте поново. (169)
12. а) My wife let me down, my best friend let me down, it was only my character and my bloody tendency to feel guilt that made me not see this before. (217)
б) Изневерила ме је жена, изневерио ме је најбољи пријатељ, и само због свог карактера и своје проклете склоности ка осећању кривице ја нисам раније успео да то увидим. (170)
13. а) Later in the day, when the heat dies down, they are back out on the pavement again, this time sitting on little upright rush-seated chairs. (233)
б) Касније, у току дана, када врућина мине, поново излазе на улицу, овог пута да би седеле на својим малим плетеним столицама. (183)

ДОДАТАК 2

ПАРТИКУЛА *OFF*

A HISTORY OF THE WORLD IN 10 ½ CHAPTERS
ИСТОРИЈА СВЕТА У 10 ½ ПОГЛАВЉА

1. a) So they took one of the carbuncles and chopped its head off; (19)
б) Елем, онда су једном алмазу одсекли главу; (23)
2. a) He found himself wondering if the slightly bulbous nose and moustache were by any chance attached to the glasses; perhaps they all came off together. (49)
б) Запитао се да ли су му бркови и благо округласти нос причвршћени за наочаре; можда су се скидали заједно. (52)
3. a) The skin was torn off... (86)
б) Кожа је била огуљена... (90)
4. a) ...and perhaps that's what sets off PMT. (91)
б) ...можда то изазива ПМС. (94)
5. a) I got off at the terminal on Harry Chan Avenue... (92)
б) Сишла сам на станици у авенији Хери Чени... (95)
6. a) I filled her up, and as I cast off I saw that the tortoiseshell I'd put down just anywhere was sitting on top of Paul's basket... (93)
б) Напунила сам га, и док сам отпуштала вез приметила сам да је мачка коју сам само спустила на палуби сада седела на Половој корпи... (96)
7. a) You waved and shouted and fired off any rockets you had; (98)
б) Махао би и викао и испалио сигналне ракете ако би их имао; (101)
8. a) ...and set off on some long and dangerous journey... (100)
б) ...и које су кренуле на неко дуго и опасно путовање... (102)
9. a) My mind obviously thought I'd seen off that temper too easily... (105)
б) Очито, мој ум је мислио да сам се тог искушаватеља сувише лако ослободила... (106)
10. a) Her skin was falling off. (106)
б) Кожа јој је отпадала. (107)
11. a) When it had finished it broke a branch from a tree, pulled off the leaves and twigs... (106)
б) Када је завршио, одломио је грану са дрвета, очистио је од лишћа и гранчица... (107)

12. a) Perhaps the seasons had been killed off by what had happened... (109)
б) Можда су, оним што се десило, годишња доба уништена... (109)
13. a) They cast off the barrels of flour which had been embarked... (119)
б) Одбацише бурад с брашном која беху натоварена... (120)
14. a) ...the wind is blowing not up and down the picture but from right to left, and the frame cuts us off from further knowledge of the weather to our right. (135)
б) ...ветар не дува горе-доле кроз слику већ с десна на лево, а оквир нам не даје да сазнамо какво је време с наше десне стране. (132)
15. a) Even the gourd comes off better than the poor whale, who is no more than a floating prison... (178)
б) Чак је и тиква боље прошла од сиротог кита, који није ништа до пловећи затвор... (177)
16. a) We were puttering up river late in the afternoon and the sun was beginning to go down over these huge trees and a flight of big birds, herons or something, were taking off like pink seaplanes as someone said and the second assistant suddenly stood up and yelled out This is paradise, this is fucking paradise. (195)
б) Гурали смо полако уз реку поподне и сунце је почињало да залази иза тог огромног дрвећа, и јато великих птица, чапљи или већ нешто, узлетало је попут ружичастих авиона као што је неко рекао, и одједном је други асистент режије устао и узвикнуо, Ово је рај, Ово је јебени рај. (194)
17. a) ...Vic wouldn't let them bring in newspapers, which pissed me off. (200)
б) Вик им није дозволио да донесу новине, што ме је изнервирало. (199)
18. a) Anyway, I say *thkarni* when one takes off or lands on the water... (202)
б) У сваком случају, ја кажем *тхкарни* када једна од њих полети или слети на воду... (200)
19. a) What's more they might have done him an injury if he hadn't pulled off his cassock pretty smartish and turned back into Matt, which calmed them down. (209)
б) Мислим да су могли и да му науде да он није прилично брзо скинуо мантију и претворио се у Мета што их је смирило. (206)
20. a) How Christianity starts off as the religion of peace but ends up violent like other religions. (209)
б) Како хришћанство почиње као религија мира, али завршава у насиљу као све остале религије. (207)
21. a) And in the dark, when we lay beneath a single sheet and I gave off a Calabrian sweat, when the middle stretch of the night was shorter but still hard to get through... (226)

- б) А у мраку, кад смо лежали под једним јединим чаршавом а ја се знојио попут Калабреза, кад је средишњи одсек ноћи био краћи, али је ипак било тешко пробити се... (224)
22. а) ...the engine-room was never installed, and the rudder broke off centuries ago. (226)
б) ...мотори никад нису ни постављени, а кормило се поломило пре много векова. (225)
23. а) Early television sets, when you turned them off, used to leave a blob of light in the middle of the screen... (227)
б) На некадашњим телевизијским апаратима, када их искључите, остајала је грумуљица светлости посред екрана... (226)
24. а) Is love meant to glow on like this for a while after the set has been switched off? (227)
б) Значи ли то да и љубав овако тиња неко време пошто се апарат искључи? (226)
25. а) The transatlantic telephone gives off a mocking, heard-it-all-before echo. (230)
б) Прекоокеански телефон производи подругљив одјек типа све-сам-ово-већ-чуо. (228)
26. а) I knew I did – and put off half my future for her. (231)
б) Знао сам да је волим – и зарад ње сам одгодио пола своје будућности. (229)
27. а) The male penguin might just have calculated that if you're stuck in the Antarctic for years on end then the cleverest thing to do is stay at home minding the egg while you send the female off to catch fish in the freezing waters. (234)
б) Може бити да је мушки пингвин просто израчунао да, ако си заглавио на Антарктику за дуги низ година, најпаветније ти је да седиш код куће и чуваш јаје, а женку пошаљеш да лови рибу у леденој води. (232)
28. а) ...– the couple have for this moment a lacquer finish: laughter's bubbling spittle simply wipes off. (240)
б) ...– за ову прилику, пар је прелакиран и исполиран: мехурићи подсмешљиве пљувачке са њих се просто спирају. (237)
29. а) The sailor went off in disappointment to Morocco, where, they say, he became a renegade. (242)
б) Разочарани морнар отишао је у Мароко, где је, како кажу, постао одметник. (239)
30. а) ...but this time the mist has shut off the stars, and it's impossible to tell whether or not there is meant to be a moon. (281)
б) ...али овај пут магла је искључила звезде, и не можете знати да ли би требало да се види месец или не. (276)

31. a) When you read the paper, the newsprint didn't come off on your hands, and the stories didn't come off on your mind. (289)
б) Када сте читали новине, боја вам не би прљала прсте, а текстови вам не би загађивали ум. (285)
32. a) I came over all faddy and diet-conscious; I got a rowing machine and an exercise bicycle, I worked out with weights; I kept off salt and sugar, animal fats and cream cakes; I even cut down my intake of Fifty-Fifties to half a packet a day. (295)
б) Почео сам да пратим трендове и да водим рачуна о исхрани; набавио сам машину за веслање, собни бицикл, дизао сам тегове; избегавао сам со и шећер, животињске масти и слаткише; чак сам смањио и потрошњу Пола-пола кекса на пола кутије дневно. (290)
33. a) Margaret shrugged, rather complacently, like some corporate planner whose predictions had been borne out to the tiniest decimal point. They died off. (304)
б) Маргарет је слегла раменима, прилично самозадовољно, као пословни човек чија су се предвиђања обистинила до последње децимале. Одумрли су. (299)

ARTHUR & GEORGE
АРТУР & ЏОРџ

1. a) His mother takes off his clothes, stands him in the bath, scrubs him down, dresses him again and takes him to Father. (13)
б) Мајка му скида одећу, ставља га у каду, пере га, поново га облачи и води га оцу. (20)
2. a) As soon as they washed off, the words mysteriously reappear. (30)
б) Чим их оперу, речи се поново мистериозно појаве. (36)
3. a) Then he spits again and stamps off down the lane. (42)
б) Затим поново пљуне и отутњи низ стазу. (48)
4. a) They sold up, left Mary with Mrs Hawkings, and took off to Vienna for six months. (60)
б) Продали су шта су имали, оставили Мери код госпође Хокинс и отишли у Беч на шест месеци. (64)
5. a) ...Arthur even knocked off a short novel, *The Doings of Raffles Haw*, which paid all their Viennese expenses. (60)
б) ...Артур је чак успео да објави и једну новелу, *The Doings of Raffles Haw*, захваљујући којој је платио све трошкове у Бечу. (64)
6. a) Campbell cut off this parish-pump tittle-tattle; (110)
б) Кембел прекиде ово локално наклапање; (111)
7. a) The prosecution had just closed off one of its own avenues. (176)

- б) Оптужба је управо сама себи препречила један од путева. (174)
8. а) Eventually they starved him down and packed him off to chokey. (219)
б) Напоследку су га изгладњивањем приморали да сиђе и спаковали га у самицу. (214)
9. а) Some prisoners counted off each day until their future release; (222)
б) Неки затвореници су прецртавали сваки дан који их је делио од пуштања на слободу; (217)
10. а) If he breaks off with Jean, he is a brute. (239)
б) Ако прекине с Џин, и онда је нечовек. (232)
11. а) ...he whisks her off to frozen Vienna; (278)
б) ...на брзину је одводи у залеђен Беч; (267)
12. а) ...Wood clears it off as best he can. (287)
б) ...Вуд ствари решава како најбоље зна и уме. (274)
13. а) As he would expect, the story he tells is full of colour and suspense; she is also both moved and relieved that the man she loves is shaking off the cares of recent months. (308)
б) Као што она и очекује, прича коју приповеда живописна је и напета; у исто време јој је и драго и осећа олакшања због тога што човек кога воли одбацује терет брига који га је притискао последњих месеци. (293)
14. а) ... had like so many others been carried off by influenza. (468)
б) ...након што је рањен на Соми и отпуштен у слабом стању, као и толике друге, покусио грип. (439)

*BEFORE SHE MET ME
ПРЕ НО ШТО МЕ ЈЕ СРЕЛА*

1. а) Graham thought it must look like some botched midnight flit, which had either gone off too soon or fallen pathetically behind schedule. (18)
б) Греам је помислио како све то засигурно делује као какав неуспели ноћни излет, који је или завршен прерано или је патетично промашио распоред. (28)
2. а) They met in the sports department of Selfridges, and though Graham could quite plainly see the squash and tennis racquets over to their left, Jack had dragged him off on a tour of the whole floor. (42)
б) Састали су се у одељку са спортском опремом у „Селфриџу”, И премда је Греам јасно видео рекете за сквош и тенис с њихове леве стране, Џек га је повукао у разгледање читавог спрата. (46)
3. а) After about ten yards, though, he suddenly stopped, did his pre-fart pivot so that his back was towards a slanting row of cricket bats, and sounded off.

- б) Међутим, после десетак метара, изненада је застао, начинио свој претпрдежни заокрет тако да се леђима окренуо према низу искошених палица за крикет, и испалио плотун.
4. a) Did it wear off? (45)
б) Да ли је после престало? (49)
5. a) That was what sparked it all off. (46)
б) То је оно што је sve pokrenulo. (50)
6. a) I go through to the kitchen, and I scrape my plate off into the kitchen bin... (54)
б) Одем у кухињу, и погребем остатке са свог тањира у канту за отпатке... (57)
7. a) Vallombrosa, Camoldoli, Montevarchi, Sansepolcro, Poggibonsi, he read off to himself, and already he was in a cicada-crackling dusk, a glass of Chianti in his left hand, and his right hand floating up the inside of Ann's bare leg... (57)
б) Валоброза, Камолдоли, Монтеварки, Сансеполкро, Пођибонси, читао је, и већ је видео себе у сутону праскавом од песме врчака, с чашом кјантија у левој руци, док десном опипава унутрашњи део Енине голе ноге... (59)
8. a) ...whenever she was asked to give directions in a car, she would hold up a fist and look at it – as if there was a big sticky label on its back saying either right or left – and then read off to the driver what her hand said... (62)
б) ...кад год би неко од ње у колима затражио да каже којим правцем треба поћи, она би подигла песницу и погледала у њу – као да јој је на надланици залепљена велика ознака с натписом ДЕСНА или ЛЕВА – и потом би гласно саопштила возачу оно што је прочитала на руци. (63)
9. a) She had always been fobbed off when she'd asked serious questions about Jack's past, but didn't mind. (74)
б) Кад год би поставила какво озбиљно питање о Џековој прошлости, некако би јој подвалио, али се због тога није секирала. (73)
10. a) This uncoloured recital of fact usually sent enquirers off in the wrong direction. (77)
б) Такво безбојно изношење чињеница обично би радозналце скренуло у погрешном смеру. (63)
11. a) He wrenched off the wings, then wound the legs round like propellers until, with a sudden crack, they gave way. (79)
б) Откинуо је крила, а потом завртео ноге укруг као елису све док, уз изненадни прасак, нису попустиле. (65)
12. a) He found himself thinking about Graham, about how, with a casual remark, a joke even, he'd started him off wanking again after twenty years. (90)

- б) Поново је почео да размишља о Греаму, о томе како га је, једном успутном примедбом, навео да после двадесет година поново почне да дрка. (86)
13. а) The sun was bouncing off the water into Graham's eyes. (93)
б) Сунчев сјај се с воде одбијао право Греаму у очи. (88)
14. а) When I say kiss off, I'm gonna mean kiss off. (96)
б) Кад кажем бриши, то значи бриши. (91)
15. а) Graham held off his climax for a bit, tacitly offering her the chance to come if she wanted to. (101)
б) Греам је мало одложио свој врхунац, прећутно понудивши и њој прилику да га оствари, ако жели. (96)
16. а) The rain had slackened off, and with every sweep the wipers were now depositing some of their own dirt back on the screen. (107)
б) Киша је ослабила, па су брисачи са сваким замахом остављали и мало своје прљавштине на стаклу. (100)
17. а) At some stage, obviously, the whole soft box just began to wear out; bits fell off it; muscles – if they had such things there – got tired and stopped functioning properly. (158)
б) У неком тренутку, очигледно, та мекана кутија почела је да показује знаке замора; неки делови су отпадали; мишићи – ако тамо уопште постоје такве ствари – мишићи су се уморили и престали да функционишу како ваља. (143)
18. а) She mentioned here and there that Graham had overdone the drink and was sleeping it off upstairs. (169)
б) Овде-онде је споменула да је Греам мало претерао с пићем и да је отишао на спрат да одспава. (153)
19. а) Doing it this way, the editor just says, “Hey, let's get a mug of this chick” and sends off a photo, while the girl thinks, “This could be my big break – a rave notice which doesn't mention my tits!” (181)
б) Кад напишеш овако, онда уредник једноставно каже, „Еј, дај давидимо како та риба изгледа”, па онда плъусне и фотку, а цура мисли, „Можда је ово преломни тренутак моје каријере – усхићена похвала у којој се не спомињу моје сисе”. (162)

LOVE, ETC.
ЉУБАВ, ИТД.

1. а) My father – he was a teacher – ran off with one of his pupils when I was thirteen. (38)
б) Мој отац – био је наставник – он је побегао с једном својом ученицом кад је мени било тринаест година. (35)

2. a) He looked at me as if I'd been cheating, or tipped off in some way. (48)
б) Погледао ме је као да варам, као да ми неко суфлира. (42)
3. a) ...I asked on the Thursday, when Oliver was setting off for his drink with Stuart. (49)
б) ...питала сам у четвртак када је Оливер кретао да се нађе на пићу са Стјуартом. (43)
4. a) Gillian's career has really taken off since they came back to London. (52)
б) Откад су се вратили у Лондон, Џилина каријера је у успону. (45)
5. a) And there are friends you don't see for a while who you pick up with straight away, right where you left off; (57)
б) И има пријатеља које неко време не виђате и с којима одмах настављате где сте стали; (49)
6. a) Have I put you off? (63)
б) Јесам ли вас охладила? (52)
7. a) You're not fobbing us off. (68)
б) Ма, ви нас само завлачите. (56)
8. a) And I was duly fuck-struck as I waved him off on a night as foul as that which saw the return of St Mark's body to Venice. (70)
б) И ја сам, како је и ред, био жешће престрављен док сам му махао кад је одлазио у грозну ноћ која је личила на ону у којој је тело светог Марка стигло у Венецију. (57)
9. a) She trailed off, then added... (71)
б) ...наставила је све тише, а затим додала... (58)
10. a) He used to get all whiney about picking up the bill, and then you'd have to smoothe his fur and feathers before he pattered off to catch the night bus back to his crepuscular wankpit. (94)
б) Сваки пут би се расцмиздрио кад је требало да плати рачун, па бисте после морали да га мазите и тетошите све док не одгега да ухвати последњи аутобус за повратак у своју крепускуларну дркаоницу. (74)
11. a) Vasectomy. It's the -ectomy that puts me off. (109)
б) Оно -ектомија ме снажно одбија. (69)
12. a) They chew one another's tails off. (120)
б) Откидају једна другој зубима репове. (93)
13. a) We just live on top of one another, higgledy-piggledy and bite off one another's tails. (121)
б) Живимо један другоме на глави, као стока и гриземо се за репове. (94)
14. a) I'm sorry, but if you're crying bucketloads and looking as if you've stopped off on the way to a car-boot sale, that's not good enough for me. (141)

- б) Извини, али ако рониш сузе потоцима а при том изгледаш као да си накратко застао на путу за бувљу пијацу, мени се то не допада. (107)
15. а) So he dragged the old man to the cliff-top and booted him off. (182)
б) Тако је он одвукао старца до врха литице и ногирао га. (137)
16. а) Then you snap off the claws, flip out the crummy meat, break the remaining core in half, insert a knife, loosen everything up a bit, cut across it, then dig in with your fingers and eat. (223)
б) Затим откинете штипаљке, ишчепкате смлављено месо, језгро које преостане поломите надвоје, убаците нож, мало растресете све то, пресечете, а онда копате прстима и једете. (166)
17. а) He got my knickers off. (228)
б) Свукао ми је гаћице. (170)
18. а) You take a coin, scrape off the day, hour, minute of your arrival, blah, blah. (239)
б) Узмеш жетон, изгребеш дан, сат, минут свог доласка, бла бла. (178)

NOTHING TO BE FRIGHTENED OF
НИЈЕ ТО НИШТА СТРАШНО

1. а) But I note the varying ways my father signs off to his mother. (31)
б) Али примећујем различите начине којима је мој отац отписивао својој мајци. (33)
2. а) Irony does not dry up the grass. It just burns off the weeds. (49)
б) Иронија не исушује траву. Она тек сагори коров. (47)
3. а) ...pigs that dined off drunkards lying in ditches. (58)
б) ...свињама које би презалогале по коју пијандуру у неком јарку. (53)
4. а) ...because old friends and colleagues are dying off. (65)
б) ... због тога што стари пријатељи и колеге одумиру. (59)
5. а) At the same time, as we throw off the rules of priest and king... (93)
б) Истовремено, док смо одбацивали владавине свештеника и краљева... (80)
6. а) ...unless you were about to give it up anyway, at exactly the point here the narrative breaks off. (108)
б) ...осим ако нисте планирали да свакако баталите књигу, и то управо на месту где се прича прекида. (91)
7. а) ...a study showing that fear of death drops off after the age of sixty. (126)
б) ...једну студију, која показује да страх од смрти опада након шездесете године. (104)

8. a) The master agrees; the servant rides off. (206)
б) Господар се сложи; слуга одјаше. (165)
9. a) Not that the Amoeba Proposition necessarily sees God off. (217)
б) Не кажем да ће се Предлог о Амеби засигурно отарасити Бога. (173)
10. a) But whom I don't mean the man driving the earth-digger who scops out your remnants when the graveyard is sold off for suburban housing. (248)
б) При чему не мислим на багеристу који ће повадити ваше остатке када се гробље прода као грађевинско земљиште. (196)

TALKING IT OVER

ТРОЈЕ

1. a) I can't reproduce the way he talks – you'll have to listen to him for yourself – but he just sort of zooms off. (2)
б) Не умем да поновим оно што он говори – мораћете сами да га чујете – али просто се одлепи и крене. (12)
2. a) It's a surprise too that the school has survived, but when they were killing off all the grammar schools in this country... (15)
б) Изненађење је и то што је школа опстала, јер кад су у овој земљи почели да укидају све средње школе општег типа... (22)
3. a) If he hadn't bunked off till I was forty I think it might have been better. (34)
б) Да није здимио док не напуним четрдесету, мислим да бих се боље осећала. (37)
4. a) The clock goes off, the cuckoo goes *cuckoo*, and then a little door opens and either the goodweather weatherman comes out, all grinning and dressed for the sunshine, or else another door opens... (63)
б) Сат откуца, кукавица каже КУКУ, а онда се отворе вратанца и напоље изађе човечуљак који показује лепо време, сав насмејан и лако обучен, или се отворе друга вратанца... (59)
5. a) I offered my thanks to Oliver, and even suggested some debt restructuring by way of gratitude, but he just shrugged it off. (68)
б) Захвалио сам Оливеру, чак сам му предложио да урадиморесруктурирање дуга у знак захвалности, али он је на то само слегнуо раменима. (63)
6. a) Have a good day at the office, dear, he said, and sloped off. (81)
б) Пријатан ти дан на послу, драги мој, рекао је и отшепесао. (72)
7. a) The wheels really have come off. (81)
б) Срећа га је заиста напустила. (72)
8. a) The wheels are coming off, if you ask me. (92)
б) Ако мене питате, њега је напустила срећа. (81)

9. a) I'll get him some gin, then, he said, and wandered off. (102)
б) Узећу му онда неки џин, казао је и одлутао. (88)
10. a) After coffee I announced myself eager for the fleecy crook of Morpheus' shoulder, and they buggered off. (110)
б) Након кафе скренуо сам им пажњу да сам се зажелео меког прегиба Морфејевог рамена, па су отперјали. (93)
11. a) But there must be a point...when you've hosed off all the muck and the glaze and the bits of overprinting and your musks of Araby have done their work... (114)
б) Али, сигурно постоји тренутак...онда кад уклониш сву прљавштину и заштиту и пребојене делове и када твоји арапски мошуси учине своје... (97)
12. a) And I rang off. (125)
б) Спустио сам слушалицу. (104)
13. a) He knocked off some ash, blew on the end until it glowed red, then lit his cigarette from mine. (154)
б) Отресао је пепео са ње, дунуо у жар да се зацрвени и затим је мојом упалио своју цигарету. (125)
14. a) He wasn't showing off or anything, just assuming that the waiters at somewhere called Le Petit Provencal were French. (170)
б) Није се разметао, нити је чинио нешто слично, само је претпоставио да су конобари који раде у ресторану који се зове „Ле Петит Провенцал“ Французи. (138)
15. a) There are two types of men who slag you off, I find: the ones you've slept with, and the ones you haven't. (178)
б) Моје мишљење је да постоје две врсте мушкараца који могу да вас опањавају: они с којима сте спавали, и они с којима нисте. (143)
16. a) She can have them – all except this one, whoops, it just slipped off the arm of my chair didn't it? (183)
б) Нек их све узме – све осим ове, упс, просто је склизнула с наслона, је'л да? (147)
17. a) She started off in French, which is what she does when she built up a head of steam and needs to let it off.(189)
б) Почела је на француском, што ради увек кад јој се подигне стуб водене паре па мора да смањи притисак. (150)
18. a) Oh good, I thought, he's finally buggering off. (201)
б) Уф, добро је, најзад је решио да оде. (159)
19. a) ...and the ones I know are nice to me, but if they look like getting too close and I back off, then they just put it down to my being English. (220)

- б) ...и они које сам упознао пријатни су према мени. Али ако ми се учини да желе превише да ми се приближе а ја узмакнем, то приписују чињеници што сам Енглеz. (173)
20. а) They do, they brush the dust off the first few feet of the tarmac with their old brooms. (233)
б) Заиста, својим старим метлама чисте прашину са првих метара асфалта. (183)
21. а) Oliver finds it sad because Polidor can no longer hear his master's friendly whistle as they walk across the fields, and he's cut off in a world of silence. (238)
б) Оливеру је тужно због тога што Полидор више не чује звиждук свог господара док шетају по пољима, и због тога што се налази у свету тишине. (187)
22. а) If there's one thing that bitches me off, it's being accused of venery when my palms haven't even broken sweat. (256)
б) Ако ме нешто излућује то је кад ме оптужују за телесно наслађивање а мени чак ни дланови нису почели да се зноје. (200)

ДОДАТАК 3

ПАРТИКУЛА *OUT*

A HISTORY OF THE WORLD IN 10 ½ CHAPTERS
ИСТОРИЈА СВЕТА У 10 ½ ПОГЛАВЉА

1. a) So the word went out. (10)
б) И тако се то рашчуло. (14)
2. a) ...before it was wiped out in the great wash of God's vengeance. (11)
б) ...пре но што га је однео огромни талас Божје освете. (15)
3. a) ...when the news finally got out as to why we'd been asked to submit to this charade of a competition? (12)
б) ...кад се напoкoн сазнало зашто су нас позвали да учествујемо у тој фарси од такмичења? (16)
4. a) You remember the case of craftsman who chipped out a priest's hole for himself on the stores ship? (29)
б) Сећате се случаја оног тесара који је себи издубио скровиште на броду-спремишту? (31)
5. a) ...Noah sent out a raven and a dove to see... (30)
б) Ноје је послао гаврана и грлицу да виде... (33)
6. a) Tricia was half-hoping he would stay on deck with her as they sailed out into the Gulf of Venice. (39)
б) Триша се напола надала да ће са њом остати на палуби док буду испловљавали из венецијанског залива. (43)
7. a) ...he always had to remember the year of her birth and work it out from there. (55)
б) ...увек је морао да се присети године њеног рођења, па онда да рачуна. (57)
8. a) They picked out a big stag... (90)
б) Изаберу великог мужјака... (94)
9. a) If we spread out over the whole globe... (97)
б) Ако се раштркамо по целој земљиној кугли... (100)
10. a) People like Greg will die out like the dinosaurs. (100)
б) Људи попут Грега изумреће као диносауруси. (102)
11. a) You were pulling your hair out. (108)
б) Чупали сте косу. (109)

12. a) But they sorted something out. (113)
б) Али онда су нешто средили. (113)
13. a) She had drawn out the worst the tempter had to offer. (115)
б) Истрпела је најгоре што је искушаватељ имао да јој понуди. (115)
14. a) When the food from the boat ran out they took to hunting. (115)
б) Када је хране са чамца понестало, почеле су да лове. (115)
15. a) At daybreak Mr Maudet, ensign of the watch, made out the reckoning upon a chicken soup... (118)
б) У праскозорје је Г. Моде, заставник страже, исписао прорачун на неком кавезу за кокоши... (120)
16. a) ...one or two drops of this liquor, dispensed with reluctance by its possessor, produced on the tongue a delightful sensation which for a few seconds cast out thirst. (124)
б) ...кап-две ове течности, коју је власник нерадо издавао, на језику су стварале прекрасан осећај који би на неколико часака одагнао жеђ. (125)
17. a) Shaved his head so he wouldn't be able to see anyone, locked himself in his studio and came out when he'd finished his masterpiece. (129)
б) Обријао главу да не би никога могао да види, затворио се у свој атеље и изашао кад је завршио своје ремек-дело. (127)
18. a) Around this time he drew a self-portrait, from which he stares out at us with the sullen, rather suspicious gaze... (138)
б) Негде у то време нацртао је аутопортрет, са кога пиљи у нас оним зловољним, прилично сумњичавим погледом... (135)
19. a) ...but Miss Fergusson, with assistance from a dragoman whose own brief display of independent thought had been snuffed out early on... (155)
б) ...али госпођица Фергасон, уз помоћ драгомана чији је покушај да искаже добру вољу угушен још на почетку... (153)
20. a) Their white umbrellas stood out vividly against the harsh terrain of the mountain. (167)
б) Њихови бели кишобрани јасно су се истицали на грубој позадини планине. (164)
21. a) ...he wrote the account in six weeks; it came out less than three months after the sinking it describes... (175)
б) ...где је написао свој приказ догађаја за шест недеља; објављен је мање од три месеца након потонућа о коме говори... (174)
22. a) Some boats came out to the liner, some bearing vendors of coconuts and bananas, others containing friends and relatives who shouted up names to the rail. (184)

- б) Ка броду су се упутили чамци, неки са продавцима кокоса и банана, неки са пријатељима и рођацима који су ка огради палубе извикивали имена. (182)
23. а) ...a fox terrier, sent on ahead from Germany, was rowed out each day and held up towards the rail and its distant owners. (185)
б) ...једног фокстеријера кога беху унапред послали из Немачке сваког дана довозили су чамцем и подизали према палуби и његовим удаљеним власницима. (183)
24. а) ...the British and French governments were informally sounded out to see if their countries might take the Jews. (189)
б) ...незванично су испитане британска и француска влада да се види да ли би њихове државе прихватиле Јевреје. (186)
25. а) Matt tried plate-smashing but they said it wasn't the local custom and threw us out! (194)
б) Мет је пробао да лупа тањире, али рекли су нам да то није локални обичај и избацили нас. (192)
26. а) Then what it does is swim straight into your dick and once it gets there it sticks out a couple of spines sideways and just stays there. (195)
б) У сваком случају, уплива ти у киту, и када стигне тамо, онда избаци пар бодљи са стране и остане тамо. (194)
27. а) We were puttering up river late in the afternoon and the sun was beginning to go down over these huge trees and a flight of big birds, herons or something, were taking off like pink seaplanes as someone said and the second assistant suddenly stood up and yelled out This is paradise, this is fucking paradise. (195)
б) Гурали смо полако уз реку поподне и сунце је почињало да залази иза тог огромног дрвећа, и јато великих птица, чапљи или већ нешто, узлетало је попут ружичастих авиона као што је неко рекао, и одједном је други асистент режије устао и узвикнуо, Ово је рај, Ово је јebene рај. (194)
28. а) He got a cricket protector, the sparks says, and cut the front bit out and stuck a tea-strainer down it. (196)
б) Узео је штитник за крикет, одсекао предњи део, и ту ставио цедиљку за чај, каже он. (195)
29. а) Then when we meet up with the copter he'll take the mail out. (198)
б) Када будемо имали састанак са хеликоптером, он ће однети пошту. (197)
30. а) I suppose I'd better not tell him that thing you said about his face looking as if it was carved out of corned beef. (205)
б) Вероватно је боље да му не кажем како си ти рекла да његово лице изгледа као да је извајано од усолјене говедине. (203)

31. a) I've cut out coffee after lunch and almost don't smoke at all. (206)
б) Престао сам да пијем кафу после ручка, и скоро уопште више не пушим. (204)
32. a) To tell you the truth I was a bit miffed when I found out, but now... (210)
б) Да ти право кажем био сам мало љут кад сам открио, али сада.. (208)
33. a) ...(no I didn't pull it out or anything – just pointed). (211)
б) ...(не, нисам га извадио или нешто слично, само сам показао). (208)
34. a) The others have gone out on the town. (216)
б) Остали су отишли у град. (206)
35. a) ...– and then bang I got hit in the ribs like someone had kicked me and I thought I was a goner, it must be a rock I thought and I gave up and sort of passed out. (217)
б) ...– и нешто ме је онда ударило у ребра као да ме је неко шутнуо и помислио сам да сам готов, мора да је стена, помислио сам и предао сам се и скоро се онесвестио. (206)
36. a) We think we might be in love and were trying out the words to see if they're appropriate? (228)
б) Помислимо да смо можда заљубљени и испробавамо речи да видимо одговарају ли. (227)
37. a) Or have they all died out? (229)
б) Или су она сва изумрла? (228)
38. a) As they staggered out of their tepees and another faultless day came smooching in from the Pacific, they would sniff the honeyed air and ask one another what they'd got up to the previous night. (235)
б) Излазили би из вигвама тетурајући се, док је још један беспрекоран дан пристизао у лаганом плесу са Пацифика, оњушили би слатки ваздух и питали једни друге чиме су се претходне вечери занимали. (233)
39. a) Only now, as you step out on deck and your breath turns solid... (248)
б) Тек сада, када изађете на палубу, а дах вам очврсне... (247)
40. a) Then, as they pulled softly out and swept past... (252)
б) Онда, лагано убрзавајући и заобилазећи га, њих двојица би... (251)
41. a) ...when you were really Spike Tiggler, the kid who'd grown up from a borrowed car on a quiet road to a roaring fighter in an empty sky, was when you'd climbed hard and were levelling out your silver wings... (254)
б) ...када си стварно Спајк Тиглер, момак који је израстао из позајмљеног аутомобила на тихом путу у врштећег ловца на празном небу, долази после брзог успона када изравнаш своја сребрна крила... (252)

42. a) Most of all, people just wanted to be with him, beside him for a few minutes,
breathe in the air he was breathing out... (257)
б) Највише од свега, људи су желели да буду са њим, поред њега неколико минута, да удишу ваздух који је он издисао... (255)
43. a) ...and all the while, as he gave out the polite smile and the inclination of the head... (257)
б) ...а све време, док се љубазно смешио и климао главом... (255)
44. a) They got out and Spike pointed to a small stream. (271)
б) Изашли су и Спајк је показао на поточић. (268)
45. a) A human skeleton was laid out before him. (276)
б) Поред њега је лежао људски костур. (271)
46. a) ...didn't Noah strike out somewhere after the Ark landed? (277)
б) ...зар није Ноје некуда отишао када се искрцао са Арке? (272)
47. a) Probably staked out that cave the moment he stepped down from the Ark. (278)
б) Вероватно је одабрао ту пећину оног тренутка када је сишао са Арке. (273)
48. a) What if Noah was laid out here in his burial robes... (279)
б) Шта ако је Ноје овде положен у погребној одори... (274)
49. a) That pair of corduroy trousers my wife threw out because the seat was beyond repair. (284)
б) Пар штофаних панталона које је моја жена бацила пошто су се излизале на туру. (281)
50. a) My shirts held out their arms to me... (284)
б) Кошуље су пружале руке према мени... (281)
51. a) I came over all faddy and diet-conscious; I got a rowing machine and an exercise bicycle, I worked out with weights; I kept off salt and sugar, animal fats and cream cakes; I even cut down my intake of Fifty-Fifties to half a packet a day. (295)
б) Почео сам да пратим трендове и да водим рачуна о исхрани; набавио сам машину за веслање, собни бицикл, дизао сам тегове; избегавао сам со и шећер, животињске масти и слаткише; чак сам смањио и потрошњу Пола-пола кекса на пола кутије дневно. (290)
52. a) Margaret shrugged, rather complacently, like some corporate planner whose predictions had been borne out to the tiniest decimal point. They died off. (304)
б) Маргарет је слегла раменима, прилично самозадовољно, као пословни човек чија су се предвиђања обистинила до последње децимале. Одумрли су. (299)

ARTHUR & GEORGE
АРТУР & ЏОРџ

1. a) George rules out Wallie Sharp as a possible friend. (16)
б) Џорџ брише Волија Шарпа са листе могућих пријатеља. (23)
2. a) Then George climbs into bed while his father locks the door and turns out the light. (23)
б) Затим се Џорџ пење у кревет док отац закључава врата и гаси светло. (29)
3. a) The way he said, So this is Arthur, and smilingly held out his hand. (25)
б) Као и начин на који је изговорио, „Дакле, то је Артур“, и уз осмех испружио руку. (31)
4. a) But poor Annette had died out in Portugal. (76)
б) Али, сирота Анет је умрла у Португалу. (79)
5. a) Spring was early that year, and the tennis ground was marked out by the end of April. (83)
б) Пролеће је те године дошло рано, па је тениски терен обележен крајем априла. (86)
6. a) So, you worked it out then, sir? (110)
б) Дакле, све сте схватили, господине? (111)
7. a) He may or may not mutilate animals like that, but the entrails do not fly out, as we know. (121)
б) Можда јесте, а можда и није на тај начин искасапио животиње, али црева не излећу, као што знамо. (121)
8. a) A constable was holding out a case containing four razors. (133)
б) Један полицајац је држао кутију у којој су се налазиле четири бритве. (133)
9. a) Numerous letters written over his signature were read out in court. (158)
б) Бројна писма испод којих је следио његов потпис била су прочитана на суду. (156)
10. a) The names of all these boys were mentioned in the letters which had just been read out. (158)
б) Имена свих тих дечака била су поменута у писмима која су управо била прочитана. (157)
11. a) Because she says "much less heavy" he bursts out laughing, and promises, one day, to teach her to ski. (228)
б) Али казала је „много лакша“ и он прсну у смех и обећа јој да ће је, једног дана, научити да се скија. (222)

12. a) When the South African War breaks out, Arthur volunteers as a medical officer. (256)
б) Кад избије рат у Јужној Африци, Артур се јавља у санитет као добровољац. (247)
13. a) He identifies a story, researches and plans it, then writes it out. (276)
б) Препозна причу, обави истраживање и направи план, затим је написао. (264)
14. a) Not least because it cuts out the middleman. (363)
б) Извацује посредника, највише зато. (341)
15. a) I suspect the mother helped out. (379)
б) Претпостављам да му је мајка помогла. (357)
16. a) It was all brought out in court, by the family itself. (386)
б) Све је на суду изнела сама породица. (363)
17. a) In any case, his eyes were trained on the ashtray as he crushed out the perfectly smokeable length of a very decent cigar. (391)
б) Како год било, поглед му је био прикован уз пепељару, док је гњечио веома употребљиво дуг комад изузетно квалитетне цигаре. (367)
18. a) The Daily Telegraph paid out the contents of its appeal fund, which amounted to some £300. (440)
б) Дејли Телеграф му је исплатио средства прикупљена после упућивања позива на прикупљање финансијске помоћи, а која су износила неких 300 фунти. (413)

*BEFORE SHE MET ME
ПРЕ НО ШТО МЕ ЈЕ СРЕЛА*

1. a) And so, gradually, his feelings billowed out like a parachute, and after that alarming initial descent, everything suddenly slowed down, and he hung there, the sun on his face, the ground scarcely moving towards him. (20)
б) И тако су се, постепено, његова осећања надувала као падобран, да би се после оног узнемирујућег почетног пада одједном све успорило, а он остао на пучини, сунцем опаљеног лица, с копном које се готово и није примицало из даљине. (29)
2. a) Graham let out a violent chuckle, obliterating for himself the reply of the callipered gumshoe. (26)
б) Греам се грохотом засмејао, омевши тиме себе да чује одговор ћопавог њушкала. (33)
3. a) Why don't we say we tried to get in to Over the Moon, but it was packed out, so we had to go to see the new James Bond instead? (28)

- б) Зашто јој не бисмо рекли да смо хтели да погледам Преко месеца, али да су карте биле распродате па смо отишли да гледамо новог Џејмса Бонда? (35)
4. а) He'd always been fond of Ann, even when, in what he now knew to be the summer of 1973, they'd fallen out over some self-indulgent indiscretion of his, some bit of double-parking. (76)
б) Ен му је одувек била драга, чак и онда када су, оног лета за које је сада знао да је било 1973. године, раскинули због неке његове себичне индискреције, неке кратке вожње на два колосека истовремено. (75)
5. а) As he showed her out, he pushed his face at her for a kiss. (77)
б) Док ју је испраћао, унео јој се у лице очекујући пољубац. (75)
6. а) His left knee was on a higher step than his right knee; his bottom was sticking out. (78)
б) Лево колено било му је за један степен изнад десног; стражњица му је била истурена. (76)
7. а) He was helping her out because he was on holiday and she was feeling tired. (78)
б) Помагао јој је у обављању кућног посла, због тога што је он био на распусту а она се осећала уморно. (76)
8. а) I hauled them out and slapped her down, but that only seemed to make her wilder, which I s'pose I should have anticipated, so I jest reached across to my pants and slid out my lizard-skin belt and... (95)
б) Отресао сам је и смирио шамарчином, али је она од тога, изгледа, само више помахнитала, што је вероватно требало да претпоставим, па сам се машио панталона, извукао свој каиш од гуштерове коже... (90)
9. а) Graham, from his shoe-shine stool, looked across at Buck, who struck out the tip of his tongue and ran it round his lips. (95)
б) Греам са своје столице погледа у Бака, који истури врх јези ка и облиза усне. (90)
10. а) Thought you'd been run out days ago. (96)
б) Мислио сам да си испарио још пре неки дан. (91)
11. а) The victim had fallen to the ground; the assailant, for good measure, shot out two of his car tyres before driving off. (120)
б) Жртва је пала на тло; нападач је, да сасвим поравна рачун, пре него што се одвезао, хицима пробушио две гуме на колима жртве. (11)
12. а) Was it all dished out at birth? (136)
б) Да ли је све то закувано још приликом рођења? (125)
13. а) Things died out; rages between nations and continents settled down. (138)
б) Ствари изумиру; омразе међу народима и континентима се смирују. (126)

14. a) And then we thanked him and walked out. (144)
б) И онда смо му захвалили и изашли. (131)
15. a) His head would droop, and the tears which invaded his eyes would fill up his lenses, then suddenly burst out, down both sides of his nose as well as his cheeks. (160)
б) Глава би му клонула, а сузе из очију преплавиле би му сочива наочара, па би се наједном разлиле с обе стране његовог носа, као и по образима. (145)
16. a) Pages 367 and 368: Graham ripped them out. (185)
б) Странице 367 и 368: Греам их истрже из књиге. (165)
17. a) He flipped through *Out of the Dark* for a hundred pages or so on either side of the passage he'd just discovered, and tore out all the other references to Ann's affair with Jack. (185)
б) Прелистао је *Однекуд из таме* још по стотинка страница с обе стране нетом откривеног одломка, и истргао из књиге све остале алузије на Енину везу с Џеком. (165)
18. a) ...Jack called out over the hum... (200)
б) ...викну Џек да надјача зујање... (178)
19. a) It slid out at the lightest of touches, so that she felt barely responsible for having opened it. (205)
б) Клизнула је на најлаганији могући додир, тако да се готово и није осетила одговорном због тога што ју је отворила. (182)

LOVE, ETC.
ЉУБАВ, ИТД.

1. a) That the man in the grey suit is out of chisel you, and that the tart with too much scent will turn out to be Brazilian transsexual as soon as you lay down your credit card. (12)
б) Човек у сивом оделу ће вас свакако одрати, а чим кредитну картицу положите на испоставиће се да је курва с превише парфема на себи бразилски транссексуалац. (16)
2. a) I don't mean you hand out black cheques and turn your back at the wrong moment. (12)
б) Нити да дајете бланко чекове и окрећете леђа у погрешном тренутку. (16)
3. a) Of course we Tippex out our treachery, purge our perfidy, and offer retrospectively a tabula rasa of the heart on which the great love story is then indicted; (14)
б) Наравно, своју превару ћете премазати коректором, неверство ћете избрисати, а своје срце, ретроспективно, понудити као табулу раса на којој се назире велика љубавна прича; али, све су то глупости. (18)

4. a) I'll pretend that memory is laid out like a newspaper. (18)
б) Претвараћу се да је памћење попут отвореног дневног листа. (20)
5. a) I told him France wasn't working out. (23)
б) Рекла сам му да нам у Француској није добро. (24)
6. a) Then I sold out to my partner and moved down to Baltimore. (26)
б) Затим сам свој део продао партнеру и преселио се у Балтимор. (26)
7. a) And then, one day, his scales dried out and his fins turned stiff as a cast-off paintbrush. (28)
б) А онда, једног дана, крљушт му се сасушила, пераја укочила попут одбачене сликарске четке. (28)
8. a) I just looked at the market, worked out what people wanted, did my research and then my sums. (37)
б) Једноставно сам снимио тржиште, докучио шта је то што људи траже, обавио истраживање и направио рачун. (34)
9. a) Did it on the phone first, tried it out talking to other people about her, finally did it to her face. (41)
б) Прво сам је тако ословљавала само преко телефона, испробавала док сам са другима причала о њој, и онда сам је најзад лично ословила. (37)
10. a) I once pointed out to him that chickens didn't fly, but he said that was part of the joke. (50)
б) Једном сам му скренула пажњу на то да пилићи не лете, а он је одговорио како је то дао шале. (43)
11. a) ...because after all you didn't stop him going out and you honestly wouldn't mind if he stayed out longer... (53)
б) ...јер, ако ћемо право, нисте му ви рекли да престане да излази, и заиста вам не би сметало ни да је остао дуже... (46)
12. a) He got so drunk his contact lenses fell out. (54)
б) Толико се напио да су му сочива испала. (46)
13. a) Doesn't that sing out, not like some timid if happily untainted hedgerow warbler, but like a mighty chorus to which humankind, Nature and the Almighty lend their joint voices? (72)
б) Зар вам то не звучи попут мелодије коју не извија тамо неки кротки, невини глас крај живице, већ моћни хор у коме човечанство, Природа и Свевишњи здружују своје гласове? (59)
14. a) Her life hasn't worked out like she hoped, but she just gets on with things. (82)
б) Живот јој није ишао онако како се надала, али она просто наставља даље. (66)
15. a) He bought you out. (99)

- б) Он ју је откупио. (69)
16. а) I wasn't throwing orphans out into the snow. (105)
б) Нисам ја избацивао сирочад на снег. (82)
17. а) I gave them half up front and the other half when they moved out. (105)
б) Половину пара сам им уручио одмах, а другу половину кад су се иселили. (82)
18. а) Stuart taking his pulse while the sweat broke out on his forehead. (111)
б) Стјуарт мери себи пулс док му по челу избијају грашке зноја. (69)
19. а) It just didn't pan out. (114)
б) Али једноставно није испало како треба. (88)
20. а) Perhaps I'll ask her out properly. (128)
б) Можда ћу је позвати да изађемо заједно. (69)
21. а) ...others – I leave you to guess – immediately get out their daypack, fill their waterbottle, check their supply of Kendal mint cake, and stride off up the first footpath they see, ignorant of where it leads...(130)
б) ...други – остављам вама да погодите – истога часа добијају свој дневни пакетић, пуне бочицу с водом, добијају следовање кендал чоколадице, па запуцају првом стазом која се укаже пред њима, при чему немају појма куда води... (69)
22. а) She acted out that lie, and all its preparations, and she's let me live with it ever since. (151)
б) Одиграла је ту лаж, и читаву припрему, и оставила ме да од тада живим с тим. (115)
23. а) It's my children who bring out the 'I' in the 'I love you'. (158)
б) Моја деца уносе моје „ја“ у оно „волим вас“. (120)
24. а) About some dessert that hadn't panned out. (168)
б) О неком дезерту који није испало како треба. (127)
25. а) The poor were always wiped out. (190)
б) Сиротиња је бивала покошена. (143)
26. а) Then you snap off the claws, flip out the crummy meat, break the remaining core in half, insert a knife, loosen everything up a bit, cut across it, then dig in with your fingers and eat. (223)
б) Затим откинете штипаљке, ишчепркате смлављено месо, језгро које преостане поломите надвоје, убаците нож, мало растресете све то, пресечете, а онда копате прстима и једете. (166)
27. а) One thing blots out the other. (231)
б) Једна ствар замагљује другу. (172)

28. a) A loud noise drowns out a quieter one. (231)
б) Гласна бука гуши ону мање гласну. (172)
29. a) Oliver's got a small cardboard box labelled Ancestral Voices, which I dug out after he'd gone to bed one night. (237)
б) Оливер има једну малу картонску кутију с натписом „Гласови предака“, коју сам ископала једне ноћи кад је отишао на спавање. (177)

NOTHING TO BE FRIGHTENED OF
НИЈЕ ТО НИШТА СТРАШНО

1. a) *Pauvre Hubert* became immediately concerned on my behalf and spelled out to me the dire theological consequences... (20)
б) *Паувре Хуберт* се одмах веома забринуо за мене и образложио ми сву озбиљност теолошких последица... (24)
2. a) My brother points out that the first joke about cellular renewal was made in the 5th century BC... (42)
б) Мој брат напомиње да је прва шала о ћелијском обнављању смишљена у V веку пре нове ере... (41)
3. a) ...and who, if anyone, was let out. (80)
б) ...и ко је, ако је уопште, пуштен одатле. (70)
4. a) ...so I camped out at the airport; (106)
б) ...па сам камповао на аеродрому; (90)
5. a) He fears this residual consciousness which is not quite snuffed out... (114)
б) Он се боји ове „резидуалне свести која није у потпуности утучена“... (95)
6. a) ...as it gathered itself and spat out the three generations of schoolteachers... (115)
б) ...да се изроде три генерације просветара који су онда изродили... мене (96)
7. a) We know that extreme physical pain drives out language; (126)
б) Знамо да изразити физички бол потискује моћ говора; (105)
8. a) When they venture out into the world, they regularly behave as if ... (127)
б) Када се отисну у свет, редовно се понашају као да... (105)
9. a) ...in which the righteous, while going about their daily business, are instantly taken up into Heaven, there to watch Jesus and the Antichrist duke it out down below on the battle ground of planet Earth. (130)
б) ...током које се праведници, идући за својим свакодневним послом, моментално вину у небеса, с којих затим гледају Исуса и Антихриста како се гложе на бојном пољу планете Земље. (107)

10. a) ...when he was suddenly blasted out by a heart attack... (134)
б) ...када га је наједном опалио срчани удар... (111)
11. a) I've found out what that thing over the door is... (136)
б) Открила сам шта је оно чудо изнад врата... (112)
12. a) She pointed out that it was free. (154)
б) Нагласила је да је мерење бесплатно. (126)
13. a) ...my mother looked after my father, how coping with him wore her out, but how impressively... (167)
б) ...како се одано и ефикасно моја мајка старала о мом оцу, како ју је излажење на крај с њим истрошило, али како се и даље задивљујуће... (136)
14. a) ...when you gaze out at the world with indifference... (174)
б) ...када сте загледани у даљину са незаинтересованошћу... (141)
15. a) ...that parts of it 'made my eyes stand out like chapel hatpegs'. (183)
б) ...како због неких делова „замало да је стрефи шлог“.
16. a) The air has been let out of the tyres of free will... (185)
б) Из гума слободне воље испуштен је ваздух... (149)
17. a) Except that the next world has turned out, disappointingly, to be the same world... (188)
б) Изузев што се на велико разочарење испоставило да је онај свет уствари овај... (151)
18. a) The Permian Extinction took out ninety-nine per cent of all animals on earth... (216)
б) Пермска катаклизма збрисала је деведесет девет посто свих животиња на земљи... (172)
19. a) ...with a rich, pure Oxfordshire accent which should have been recorded before it died out. (221)
б) ...богатим оксфордширским акцентом, који је ваљало забележити пре него што је изумро. (176)
20. a) Oh, it's fallen out. (221)
б) Опа, испаде. (176)
21. a) ...as evolution carries out its purposeless purpose of rendering us... (225)
б) ...док еволуција остварује свој бесциљни циљ да нас све представи као... (179)
22. a) He was an ordinary soldier who volunteered, was shipped out to France for the middle period of the war... (237)
б) Он је био обичан војник који се добровољно пријавио, бродом пребачен у Француску средином рата... (188)

23. a) He was invalidated out with (as I have always understood) trench foot or feet... (237)
б) Отпуштен је из здравствених разлога (како сам ја то увек схватао) због рововског стопала... (188)
24. a) And so she scratched herself out. (239)
б) И тако се изгребала. (189)

TALKING IT OVER
ТРОЈЕ

1. a) Oliver likes to pretend he knows what I do, and chucks out the odd word from time to time to sound authoritative. (18)
б) Оливер воли да се претвара како се разуме у оно што радим, и повремено испали неку реч да би звучао ауторитативно. (25)
2. a) There was a sort of host who dished out the sherry and took each arrival round the groups. (20)
б) Имали смо и некаквог домаћина који нас је служио шеријем и сваког новопридошлог водио од групе до групе. (26)
3. a) The other month I was doing a forest scene and found a wild boar someone had painted out. (55)
б) Пре неколико месеци сам радила један шумски приказ и открила дивљег вепра кога је неко пребојио. (53)
4. a) When the indicator board clacked out the information BAGGAGE IN HALL against their flight, a circle of bell-ringers in my stomach all heaved on their ropes at the same time, and the terrible clangour they set off in my skull could only be stilled by a couple of stiff ones at the bar. (61)
б) Када је табла одлазака и долазака исклепетала ПРТЉАГ У ХОЛУ поред њиховог лета, сва звона у мом стомаку зањихала су се на својим канапима у исто време, и ужасну јеку у глави могао сам да стишам једино са пар оштрих пића за баром. (57)
5. a) That firm isn't going to last long if it's sending out drunken drivers to pick up clients. (64)
б) ...та фирма сигурно неће опстати ако по клијенте шаље пијане возаче. (60)
6. a) ...and suddenly this drunk in chauffeur's cap throws himself at us and nearly puts out my eye with a cardboard sign and treads on my foot into the bargain. (72)
б) ...и онда изненада се тај пијанац са шоферском капом баца према нама тако да ми је скоро избио око с картонском таблом и успут ме још и згазио. (65)
7. a) Whereas Stuart is 100 per cent manmade fibre: hard to crush, easy to wash, simple to drip-dry, stains merely lift out. (83)

- б) Док је Стјуарт стопроцентно вештачко влакно: тешко се гужва, лако се пере, брзо се суши кад се простре, мрље се једноставно бришу. (73)
8. а) His lips moved, and some noises came out but I couldn't make sense of them. (86)
б) Усне су му се мицале и чули су се неки звуци, али нисам никако разумела шта то говори. (76)
9. а) It'll see me out. (109)
б) Тако ћу поступити. (93)
10. а) Stuart jumped out and pattered plumply round to Gillian's door. (111)
б) Стјуарт је у скоку изашао напоље и одгегао се на дебелим ножицама до Џилиних врата. (94)
11. а) I told you, I'm sorting out my life. (115)
б) Рекао сам вам, доводим живот у ред. (97)
12. а) Oliver leaned towards me, reached out and took the cigarette I was smoking from my hand. (154)
б) Оливер се нагнуо према мени, пружио руку и узео од мене цигарету који сам пушио. (125)
13. а) I do not stake out and fence in what is taken to be your approved and registered nature. (166)
б) Не стављам ограду и не чувам стражу око онога што се сматра твојим потврђеним и званичним карактером. (135)
14. а) I reached down and stuffed out one of these cigarettes he'd got burning. (200)
б) Пружио сам руку и угасио једну од две које су гореле. (158)
15. а) I bought a toaster the other day and after a week I didn't like the way it looked so I chucked it out. (222)
б) Недавно сам купио тостер, и након недељу дана ми се више није допадао па сам га бацио. (174)
16. а) But the railway changed the economic profile of the region, as it did everywhere, faltered it out. (230)
б) Али железница је, као и другде, променила економски профил овог региона, и он је постао безличан. (181)
17. а) I just take out what I need to keep the conversation going. (244)
б) Извлачим само оно што ми је неопходно за одржавање разговора. (191)
18. а) ...various anatomical references at this point, which I'll leave out... (244)
б) ...на овом месту долази богата анатомска терминологија коју ћу изоставити... (191)

20. a) Some damn dog ran out and almost went under my wheels. (247)
б) Неки проклети пас је излетео и замало да ми оде под точкове. (194)
21. a) Except for once or twice, late at night, when he'd slipped out. (249)
б) Изузев када се искрао једном или два пута, касно ноћу. (194)
22. a) When their lights go out, which is normally between 11.45 and 11.58, I take a walk. (258)
б) Кад угасе светла, што је обично између 11.45 и 11.48, ја идем у шетњу. (201)
23. a) A week later they clear everything out and disappear. (262)
б) Nedelju dana kasnije, poкуpe sve stvari i nestanu. (204)
24. a) He opened the front door, the dog shot out, and a car ran it over. (262)
б) Отворио је улазна врата, пас је изјурио, и једна кола су га згазила. (204)

ДОДАТАК 4

ПАРТИКУЛА UP

A HISTORY OF THE WORLD IN 10 ½ CHAPTERS
ИСТОРИЈА СВЕТА У 10 ½ ПОГЛАВЉА

1. a) ...so perhaps only the grabbiest turned up. (11)
б) ...те је врло могуће да су се само најграбежљивији појавили. (15)
2. a) ...as they came up the gangway, running coarse hands through suspiciously shaggy fleeces and carrying out some of the earliest and most unhygienic prostate examination... (13)
б) ...које су се мостићем пеле на брод, неваспитано провлачећи руке кроз сумњиво чупава руна и обављајући прва и најмање хигијенска испитивања простате у историји... (17)
3. a) We got up a petition and explained certain things... (18)
б) Саставили смо писани протест у којем смо објаснили... (22)
4. a) All those mythical beasts your poets dreamed up in former centuries... (19)
б) Све те митске животиње што су ваши песници измаштали ранијих векова... (22)
5. a) But Shem caught them just in time and locked them up in a packing-case. (27)
б) Али Сим их је на време уловио и закључао их у сандук. (30)
6. a) He rather he wished he'd made up some Minoan aphorism about people who wore red tea-towels on their heads... (47)
б) Жаљалио је што није измислио неки минојски афоризам о људима који носе црвене кухињске крпе на глави... (50)
7. a) How they are mixed up in history. (56)
б) Како су они умешани у нашу историју. (58)
8. a) ...which the villagers have stored up in Heaven ... (68)
б) ...што су га сељани похранили на небеса... (72)
9. a) The official from the Department of whatever it was, Agriculture or something, chopped up the little bits of reindeer innards... (88)
б) Службеник из министарства чега већ беше, пољопривреде или нечег, исецкао је комадиће ирвасових црева... (92)
10. a) She gave up eating meat after the accident. (89)
б) После несреће престала је да једе месо. (93)

11. a) ...even if he did mess up the furniture quite a bit. (90)
б) ...чак иако је прилично гребао намештај. (94)
12. a) I filled her up, and as I cast off I saw that the tortoiseshell I'd put down just anywhere was sitting on top of Paul's basket... (93)
б) Напунила сам га, и док сам отпуштала вез приметила сам да је мачка коју сам само спустила на палуби сада седела на Половој корпи... (96)
13. a) ...she stirred up flocks of orange-brown butterflies... (94)
б) ...узнемирила је јата наранџастих и смеђих лептирова... (97)
14. a) We've given up having lookouts. (99)
б) Дигли смо руке од осматрања. (101)
15. a) I woke up grinning to myself. (102)
б) Пробудила сам се смешећи се. (104)
16. a) Then he pulled them up again and latched them shut. (105)
б) Онда их је опет подигао и причврстио. (106)
17. a) ...you're locking me up... (105)
б) ...закључавате ме ... (106)
18. a) Naturally he meant in other boats, but he – or rather my mind – had tripped up. (106)
б) Наравно, мислио је у другим чамцима, али је погрешно – или тачније, мој ум је погрешно. (107)
19. a) Look what they went and did – they blew themselves up. (107)
б) Видите шта су они онда урадили – дигли су себе у ваздух. (108)
20. a) I made up my mind to force him out into the open. (112)
б) Одлучила сам да га истерам на чистину. (113)
21. a) You make up a story to cover the facts you don't know or can't accept. (114)
б) Измишљате причу да бисте покрили чињенице које не знате или које не можете да прихватите. (114)
22. a) Where had she picked that up from? (116)
б) Одакле јој? (116)
23. a) As the boats took up their position... (119)
б) Кад чамци заузеше своја места... (120)
24. a) In the first night, the storm got up and threw the machine with great violence;
(120)
б) Прве ноћи, подиже се олуја која је с великом силином витлала сплавом; (121)

25. a) In the darkness the wound was bound up and the wretch restored to life. (121)
б) У мраку су рану повезали и бедника повратили у живот. (122)
26. a) The raft, which now carried less than one half of its original complement, had risen up in the water... (122)
б) Сплав, који је сад носио мање од половине првобитног људства, беше се уздигао у води... (123)
27. a) The fifteen wretches had put up their prayers to the Almighty... (125)
б) Петнаест несрећника беху се помолили Свевишњем... (125)
28. a) The Argus clewed up her sails and lay on to their starboard, half a pistol shot away. (126)
б) „Аргус“ је смотао једра и пристао са њихове десне стране, на мање од пола пушкомета. (126)
29. a) ...that they were looking at the survivors of the Medusa's raft, knew that the ship on the horizon did pick them up (if not at the first attempt), and... (137)
б) ...да посматрају преживеле са „Медузиног“ сплава, знали су да их је брод на хоризонту покупио (мада не у првом покушају), и... (134)
30. a) Or do we end up believing both versions? (138)
б) Или, напоследку, верујемо обема верзијама? (135)
31. a) The raft has been cleaned up as if for the state visit of some queasy-stomached monarch:... (140)
б) Сплав је почишћен као пред званичну посету неког гадљивог владара... (137)
32. a) ...but as the plain warms up in the morning sun, the hot air rises and becomes vapour at a given height. (156)
б) ...али како се равница загрева на јутарњем сунцу, топли ваздух се диже и на одређеној висини претвара у пару. (155)
33. a) Miss Fergusson summed up the exchange so far, needless as this seemed to her companion. (162)
б) Госпођица Фергасон резимирала је досадашњи разговор, мада се то госпођици Логан чинило непотребним. (160)
34. a) Instead, Miss Fergusson stood up, took the untasted wine from Miss Logan... (162)
б) Уместо тога, госпођица Фергасон је умала, узела нетакнуту чашу од госпођице Логан... (160)
35. a) Miss Logan accepted, while wondering about the efficacy of mere unadorned prayer in a region where people yielded up their teeth as votive offerings. (171)

- б) Госпођица Логан је прихватила, питајући се ипак колико су ефикасне обичне молитве у области где људи дају своје зубе као заветне понуде. (167)
36. а) When a storm of rare violence blew up the mariners... (177)
б) Кад се раздува олуја неуобичајене жестине, морнари... (175)
37. а) ...a fox terrier, sent on ahead from Germany, was rowed out each day and held up towards the rail and its distant owners. (185)
б) ...једног фокстеријера кога беху унапред послали из Немачке сваког дана довозили су чамцем и подизали према палуби и његовим удаљеним власницима. (183)
38. а) ...the ship was lit up by floodlights. (186)
б) ...а брод је био осветљен рефлекторима. (183)
39. а) Then, at 4.50 on the afternoon of Sunday, 4th June, a news flash was picked up. (188)
б) А тада, у 4.50 у недељу поподне, ухваћена је кратка вест. (185)
40. а) The idea was not taken up. (189)
б) Замисао није подржана. (187)
41. а) Finally, when many had given up hope and the liner was nearing Europe...(190)
б) Напослетку, кад многи беху изгубили наду, а брод се већ примицао Европи... (187)
42. а) We were puttering up river late in the afternoon and the sun was beginning to go down over these huge trees and a flight of big birds, herons or something, were taking off like pink seaplanes as someone said and the second assistant suddenly stood up and yelled out This is paradise, this is fucking paradise. (195)
б) Гурали смо полако уз реку поподне и сунце је почињало да залази иза тог огромног дрвећа, и јато великих птица, чапљи или већ нешто, узлетало је попут ружичастих авиона као што је неко рекао, и одједном је други асистент режије устао и узвикнуо, Ово је рај, Ово је јebene рај. (194)
43. а) So that cheered us up a bit as you can imagine but what really cheered us up was making contact with the Indians. (197)
б) То нас је мало развеселило као што можеш да замислиш али оно што нам је стварно поправило расположење било је када смо се нашли са Индијанцима. (195)
44. а) Then when we meet up with the copter he'll take the mail out. (198)
б) Када будемо имали састанак са хеликоптером, он ће однети пошту. (197)

45. a) ...good old Norman really screwed the dollars up for me on that clause... (198)
б) ...стари добри Норман ме је стварно зезнуо за лову у том параграфу... (197)
46. a) We've set up camp now on the bank. (200)
б) Улогорили смо се на обали. (198)
47. a) ...and Dick zips up his trousers pretty smartish. (204)
б) ...и Дик хитро затвори шлиц. (202)
48. a) They really think that when Mett and I are dressed up as Jesuits we actually are Jesuits! (204)
б) Они, заправо, мисле да када се Мет и ја обучемо као језуити, ми стварно и јесмо језуити. (202)
49. a) They think we've gone away and these two blokes in black dresses have turned up! (204)
б) Мисле да смо ми отишли, а да су се појавила та два типа у црним хаљинама! (202)
50. a) Matt can twitch his face in any direction and crinkle up his eyes knowing that his jailbait fans will be sitting there wetting themselves. (206)
б) Мет може да мрда фацом на било коју страну и да сузи очи знајући да се његове малолетне обожаваатељке овлажити у својим седиштима. (203)
51. a) He said OK rewrite them, so I held things up for an hour and at the end of it he said he wasn't convinced. (208)
б) Рекао је да је све ОК да променим, тако да сам зауставио ствари на једно сат временаи, на крају, он каже да није убеђен. (204)
52. a) The crew have got a couple of machines which churn everything up to make white water and the chippie ran up some rocks which they anchor to the bottom of the river... (212)
б) Екипа има пар машина које усковитлају воду тако да личи на брзаке, и реквизитер је набавио неке стене које се усидре за дно реке и изгледају као праве. (206)
53. a) ... and the crew broke up in this hysterical laughter. (218)
б) ...и екипа је провалила у хистеричан смех. (215)
54. a) So maybe the Indians understood this and tipped up the raft because they were trying to kill Father Firmin (me)... (220)
б) Тако да су, можда, Индијанци то разумели и преврнули сплав зато што су покушавали да убију оца Фирмина (мене)... (216)
55. a) You always fucked things up... (223)
б) Увек си све зајебала, зар не... (210)

56. a) As I move and start to nestle my shin against a calf whose muscles are loosened by sleep, she senses what I'm doing, and without waking reaches up with her left hand and pulls the hair off her shoulders on to the top of her head... (225)
б) Како се покренем и почнем цеваницу да гнездим уз њен лист опуштен од сна, она осети шта радим и, не будећи се, подиже леву руку и склања косу с рамена на врх главе... (224)
57. a) As we turned into the driveway he reached into the glove pocket for a remote-control device; at a masterful touch, the garage door rolled up and away. (232)
б) Кад смо скренули на прилазни пут извадио је из касете даљински управљач; један мајсторски притисак и врата гараже подигла су се и отворила. (230)
58. a) You feel you are standing up straight for the first time in your life; (233)
б) Осећате да сте се први пут у животу усправили; (231)
59. a) Then is love some luxury that sprang up in peaceful times, like guilt-making? (234)
б) Па, је ли онда љубав некаква излишна разонода поникла у мирнодопско време, попут везења гоблена? (232)
60. a) The owner of 2041 must at some point have sold off a little plot, and this half-numbered, half-acknowledged house was put up. (236)
б) Власник броја 2041 мора да је својевремено продао мали део плаца, и ова полунумерисана, полупризната кућа би саграђена. (233)
61. a) I sliced it up with a radiologist friend. (237)
б) Разрезао сам га са пријатељицом која је радиолог. (235)
62. a) We lost the Titanic, forever it seemed, in the squid-ink depths, but they turned it up. (243)
б) Бејасмо изгубили „Титаник“, чинило се заувек, у дубинама сипиног мастила, али су га извукли. (240)
63. a) We must do so, because if we don't we're lost, we fall into beguiling relativity, we value one liar's version as much as another liar's, we throw up our hands at the puzzle of it all... (246)
б) Морамо тако чинити, јер смо у противном пропали, западамо у варљиву релативност, ценимо верзију једног лажљивца колико и верзију другог, дижемо руке пред загонетношћу свега тога... (243)
64. a) ...way back before the replica ark went up as a worship center. (252)
б) ...давно пре него што се копија арке уздигла као центар за богоштовље. (250)
65. a) They stuck it up not long back. (258)
б) Недавно су је ту посадили. (256)

66. a) ...every Monday morning Spike, paintbrush in hand, inched up the mercury. (266)
б) ...сваког понедељка је Спајк, са четком у руци, подизао живу. (263)
67. a) ...and he wound up by suggesting that if anything was going to be miraculously preserved down the centuries thanks to... (268)
б) ...затим би Спајк поменуо примере ствари које су на чудноват начин сачуване током векова... (265)
68. a) Each day, as the sun heated up the plain below them and the warm air rose, a halo of cloud formed itself around the mountain-top, shutting off their view of the lower slopes;... (275)
б) Свакога дана, када би сунце загрејало равницу испод њих и топли ваздух почео да се диже, ореол од облака се стварао око врха планине, заклањујући им поглед на ниже обронке;... (270)
69. a) ...he repeated as he zipped up the tent for the night. (277)
б) ...поновио је док је затварао шатор за ноћ. (272)
70. a) How his sons covered him up? (279)
б) Како су га синови покрили? (274)
71. a) Then he looked up, gave a little smile... (294)
б) Онда је подигао главу, насмешио се... (289)
72. a) I had opened up on the course with a 67, and gradually my score was coming down. (297)
б) Када сам почео да играм на овом терену, резултат ми је био 67; временом се постепено поправљао. (292)
73. a) I even took up reading. (308)
б) Чак сам почео и да читам. (302)

ARTHUR & GEORGE
АРТУР & ЏОРџ

1. a) One afternoon, taking a circuitous route like all the best detectives, he creeps up on Mr Harriman's barn, but all he espies is a wall with some wet patches drying. (30)
б) Једног послеподнева, док се кретао заобилазном путањом као сви добри детективи, прикрада се амбару господина Харимана, али све што успева да открије јесте зид на којем се суши неколико влажних мрља. (36)
2. a) He sets up his brass palte in Southsea. (37)
б) Своју бакарну таблу окачио је у Саутсију. (43)
3. a) Despite a thousand palliative cups of arrowroot, he swiftly deteriorated, became delirious, and smashed up everything in his room. (37)

- б) Упркос десетинама шоља напитка од роткве пропадао је брзо, био је упао у делиријум, потпуно је уништио своју собу. (43)
4. а) Bryan Waller did not set up as a doctor. (45)
б) Брајан Волер није започео лекарску праксу. (51)
5. а) As the letters pile up, he tries to tabulate their chief characteristics. (48)
б) Како се писма гомилају, он покушава да сумира њихове главне одлике (53)
6. а) Arthur was so persuaded by the experience that he wrote it up for *Light*. (55)
б) Артур је толико био уверен овим искуством да је написао текст за *Лајт*. (60)
7. а) They sold up, left Mary with Mrs Hawkings, and took off to Vienna for six months. (60)
б) Продали су шта су имали, оставили Мери код госпође Хокинс и отишлиу Беч на шест месеци. (64)
8. а) He thinks this will shut them up, but it only seems to encourage them. (78)
б) Мисли да ће их ућуткати, али као да их је само охрабрио тиме. (81)
9. а) There he was brought up, and was converted to Christianity. (79)
б) Тамо је одрастао и примио хришћанство. (82)
10. а) George has been brought up to believe in hard work, honesty, thrift, charity and love of family; (90)
б) Џорџа су учили да верује у марљив рад, поштење, штедљивост, милосрђе и љубав према породици; (92)
11. а) ...she brought up a little blood, he brought up gout of guilt. (95)
б) ...кад год би искашљала мало крви, из њега је шикљала кривица. (97)
12. а) He has also drawn up a few wills, and recently begun to obtain clients as a result of his *Railway Law*. (103)
б) Такође је саставио и неколико опорука, ау последње време почео је да стиче клијенте захваљујући свом *Закону о железници*. (105)
13. а) I've never been locked up yet, and I don't think any of the others have, except the Captain, so I guess they'll get off light. (111)
б) Још никада нисам био у затвору, а мислим да није ни нико од осталих, осим Капетана, тако да претпостављам да ће се лако извући. (112)
14. а) It has all gone horribly wrong, especially this last part, which George thought up on his own account, and not even discussed with Father. (119)
б) Све је пошло опасно по злу, нарочито овај последњи део, који је Џорџ сасвим сам смислио, а да о томе чак није ни разговарао са оцем. (119)
15. а) But even so, one name comes up again and again. (123)

- б) Али ипак, једно се име стално јавља изнова. (123)
16. а) Still, if he didn't own up, at least put stop to it. (123)
б) Ипак, ако и није признао, барем сам све то окончао. (123)
17. а) This disgusting libel was being thought up just as he and Maud were sitting down to lunch at the Belle Vue Hotel. (129)
б) Ова одвратна клевета смишљена је баш у тренутку док су он и Мод седели за ручком у хотелу Белви. (128)
18. а) Unimpressed, Campbell gathered up the coat, the boots, the trousers and other clothing identified as having been worn the previous evening. (136)
б) Нимало убеђен, Кембел покупи капут, чизме, панталоне и осталу одећу за коју је утврђено да ју је Џорџ носио претходне вечери. (135)
19. а) ...it was entirely possible that he had been signed up as a special, but he did not say as much. (150)
б) ...било се сасвим могуће да је радио као жандарм, али то није говорио. (148)
20. а) I shall wrap it up a little for the judge and jury. (165)
б) Све ћу то мало умотати због судије и поротника. (163)
21. а) Dubbs gave him a gentle shove, and he climbed up towards light and noise. (167)
б) Дабс га је благо гурнуо и он се попе уз степенице, ка светлости и буци. (165)
22. а) If they don't put him up, we can't cross-examine. (169)
б) Ако га они не позову да сведочи, ми га не можемо испитати. (167)
23. а) They haven't been put up this time, and they're not the only ones. (173)
б) Овог пута их нису позвали, и нису једини које су изоставили. (171)
24. а) His whole attitude implied that some initial ambiguity in the case had now been cleared up thanks to diligent work by police and prosecution. (176)
б) Читав његов став говорио је да је извесна почетна нејасност случаја сада разјашњена, захваљујући преданом раду полиције и оптужбе. (174)
25. а) The last part of the day was given up to Thomas Henry Gurrin, who agreed to the description of himself as an orthographical expert... (176)
б) Завршетак дана припао је Томасу Хенрију Герину, који се сложио када је представљен као графолог се деветнаестогодишњим искуством... (174)
26. а) She had turned her whole body in his direction and was gazing up toward him, gravely, lovingly. (200)
б) Окренула се читавим телом у његовом смеру тако да га је гледала навише, ка њему, погледом озбиљним и пуним љубави. (196)

27. a) Mr Voules had taken up his case in Truth, and a petition was being raised... (212)
б) Господин Воулс је изнео његов случај у Истини... (207)
28. a) ...and all the things that make up his life. (229)
б) ...и свега онога што чини њен живот. (224)
29. a) The Mam, listening to her son's account, does not fail to observe the strange parallel that life has thrown up. (235)
б) Мама, слушајући причу свог сина, не пропушта да примети необичну паралелу коју је живот повукао. (228)
30. a) Yet by the time the cab draws up he knows how he must behave. (242)
б) Али, до момента када се такси заустави, свестан је да се мора пристојно понашати. (235)
31. a) From time to time she picks up sticks for the fire. (262)
б) С времена на време, она се сагне да подигне понеко дрвце за ватру. (252)
32. a) Wait and see, wait and see what turns up. (274)
б) Чекај па ћеш видети. Чекај да видиш шта ће да се деси. (263)
33. a) Arthur fired up his pipe and watch Wood ignite some low brand of cigarette. (318)
б) Артур је запалио лулу и посматрао Вуда како припаљује цигарету јефтине марке. (302)
34. a) Then it starts up again, and the first horse is ripped. (320)
б) Потом, опет почиње, и први коњ бива убијен. (303)
35. a) That is what he had told himself – told himself and others so often that he had ended up believing it. (346)
б) То је оно што је говорио себи – себи и другима толико често да је на крају у све то и поверовао. (326)
36. a) Then Wood typed up the report and... (359)
б) Затим је Вуд тај извештај откуцао, и једна копија послата је поштом шефу полиције. (338)
37. a) In his study, Arthur took out the horse lancet, opened it up and drew round the blade's outline on a sheet of tracing paper. (415)
б) У својој радној соби, Артур је извадио ланцету, отворио је, и прецртао обрис ножа на провидни папир. (389)
38. a) They have pulled up his tongue and – what's this, D462? (431)
б) Заврнули су му језик и – шта је ово, Д462? (404)

39. a) ...and when the bridegroom gives his speech it contains words which might as well be champagne, for they bubble up into George's brain and make him giddy with excitement. (447)
б) ...а када младожења започне свој говор, он је саздан од речи које би могле бити и сам шампањац, колико се пенушају у Џорџовом уму и чине да му се заврти у глави од узбуђења. (419)
40. a) The Daily Telegraph got up a subscription for him which ran to some £300. (472)
б) Дејли телеграф је сакупио новчану помоћ за њега која је достигала неких 300 фунти. (442)
41. a) As the hall fills up, George stows his binoculars back in their case. (480)
б) Док се сала пуни, Џорџ враћа двоглед у кутију. (450)
42. a) On numerous occasions he had been tied up securely by honest men, but once the lights were out always managed to free himself sufficiently to ring bells, set off noises, shift the furniture around... (486)
б) У бројним приликама су га поштени људи добро везивали, али чим би се светла угасила увек је успевао да се ослободи довољно да би могао да позвони звонима, направи буку, премешта намештај по соби па чак и произведе ектоплазму. (456)

*BEFORE SHE MET ME
ПРЕ НО ШТО МЕ ЈЕ СРЕЛА*

1. a) Oh, look, said Graham to himself as one of the chase-scenes was suddenly speeded up against a background of honky-tonk piano, they've discovered that technique. (25)
б) Гле, рекао је Греам себи када се једна од сцена потере ненадано убрзала уз пратњу кабаретског клавира, открили су да постоји и ова техника. (32)
2. a) It's one of those cinemas they've split up into three, and I suppose all her schoolfriends had got there before us. (30)
б) То је један од оних биоскопа у којима су од једног направили три, па претпостављам да су сви њени школски другови стигли пре нас. (37)
3. a) ... he asked Ann as they were washing up together that evening. (35)
б) ... упитао ју је док су те вечери заједно прали посуђе. (41)
4. a) If he was chatting up a girl at a party, he'd go off to fetch some drinks and free his hands by tucking his lighted cigarette into his beard. (39)
б) Ако би се на каквој забави запричао с неком девојком, отишао би да донесе пиће ослобађајући руке тако што би упаљену цигарету заденуо у браду. (44)
5. a) Once, Jack had rung up and insisted that he help him choose a squash racket. (41)

- б) Једном приликом, Џек га је позвао телефоном и затражио од њега да му помогне да купи рекет за сквош. (46)
6. а) They kissed a little awkwardly, as if neither of them had expected to kiss; and then Ann firmly folded up the map. (61)
б) Пољубише се помало неспретно, као да ниједно од њих двоје није очекивало пољубац; а потом Ен одлучно склопи мапу. (62)
7. а) I think I was once, and I read up about it, but it seemed depressing, so I gave up wanting to go. (63)
б) Мислим да ми некада и јесте било, и доста сам читала о том свету, али ми је деловало депресивно, па сам изгубила жељу да одем тамо. (63)
8. а) Except that the vacation's coming up. (76)
б) С тим што се ближи распуст. (64)
9. а) She immediately straightened up and began collecting the dishes. (90)
б) Она се истог часа усправи и поче да сакупља посуђе. (86)
10. а) He washed his hands again, then stapled up the bags. (91)
б) Још једном је опрао руке, а потом прихептао коверте. (87)
11. а) He sucked up an inch of Pina Colada through an oval, candy-striped straw. (93)
б) Сркнуо је два-три центиметра пиња коладе кроз овалну, пругасту сламку. (89)
12. а) He'd even tensed up when she'd mentioned a farewell kiss on the cheek. (101)
б) Нарогушио се чак и кад је споменула опроштајни пољубац у образ. (96)
13. а) Next he reared up, and squirmed his body aggressively sideways, expecting reciprocation. (127)
б) Потом се усправио и нападно се опружио крај ње, очекујући да му она узврати. (117)
14. а) But somehow every magazine always yielded up a favourite, someone to come back to, someone to think of with fondness, to half look out for in the street. (152)
б) Сваки би му часопис, међутим, увек подарио и једну миљеницу, некога коме се враћао, некога о коме је могао нежно да размишља, да готово очекује да је сретне на улици. (138)
15. а) Don't you ever ease up, Jack? (163)
б) Што некад мало не о'ладиш, Џек? (147)
16. а) And then he would leave an extra big tip because he'd left his indelible mark, this was what he'd been saving up for and he'd had it and the girl hadn't actually gone psychotic on him. (173)

б) И онда би дао изузетно високу напојницу због тога што је оставио свој неизбрисив траг, за то је он штедео новац и сад је то добио, а да при том девојка није пред њим добила нервни напад. (155)

17. а) While the rest of them absorbed a moral lesson, Graham picked up a practical idea. (179)

б) Док су остали усвајали моралну поуку, Граему је пала на ум једна практична мисао. (160)

LOVE, ETC.
ЉУБАВ, ИТД.

1. а) I don't remember if I told you at the time, but after my marriage broke up I started paying for sex. (11)

б) Не знам да ли сам вам то онда испричао, али, након што ми се брак распао, почео сам да плаћам за сексуалне услуге. (16)

2. а) She was, as the phrase goes, trading up. (15)

б) Она је, како би се то рекло, добро пословала. (18)

3. а) We barrel up the A61 towards Toulouse, looking ahead, looking ahead. (18)

б) Укључујемо се на пут А61 према Тулузи, гледамо напред, само напред. (21)

4. а) I picked up my professional life again. (23)

б) Наставила сам с професионалним радом. (24)

5. а) ...which is that Brits are snobby and stick together and don't pick up the tab for drinks if they can possibly avoid it. (34)

б) ...по коме су Британци снобови, држе се заједно, и ако је итекако могуће труде се да избегну да плате туру. (33)

6. а) So I did my research and signed up a few key exclusivities. (36)

б) Тако сам ја окончао своје испитивање и уврстио још пар ексклузивитета. (34)

7. а) I've always found it touching, the way Oliver stores up things to tell me, then comes like a child with both hands cupped together. (47)

б) Увек ме је разнеживало то како Оливер прикупља оно што хоће да ми каже, а онда дође као дете склопљених шака. (42)

8. а) Oliver gave me a look and slopped up some butter from his plate. (55)

б) Оливер ме је погледао, и умочио мало хлеба у бутер на тањиру. (47)

10. а) I couldn't make up my mind: were the houses coming up in the world, or the people going down, or the other way around? (64)

б) ...нисам могао да се одлучим: да ли се куће успињу а људи падају, или је обротно. (53)

11. a) Finally, his scrabbling fingertips held up the true glister. (72)
б) Коначно је чепркавим прстима извукао прави драгуљ. (58)
12. a) Oh, I looked you up in the phone book. (74)
б) Ох, потражио сам га у именику. (60)
13. a) I softened Oliver up when I last had a drink with him. (96)
б) Оливера сам мало припитомио када смо последњи пут изашли на пиће. (76)
14. a) The little one – Sophie – was growing up, she was asking all the questions little ones ask. (98)
б) Девојчица – Софи – лагано је расла, постављала сва питања која деца обично постављају. (69)
15. a) And while we're clearing things up: Terri. (114)
б) И кад већ истерујемо ствари на чистац: Тери. (88)
16. a) ...and it shows his wife, his ex-wife, looking terrified, with blood on her face, as if she's been beaten up, and she's holding a baby... (116)
б) ...и показује његову супругу, његову бившу супругу, престрављеног лика, крвавог лица, као да ју је неко претукао, с бебом у рукама... (69)
17. a) I cut them down to the ground and then dug up the roots. (119)
б) Посекла сам их до земље, а потом ишчупала корење. (69)
18. a) Then he got up and sort of rearranged his shirts on the table, standing some of them up and colour-co-ordinating them, like it was a display. (127)
б) Затим је он устао и нешто као прерасподелио своје кошуље по столу, при чему је неке од њих окачио и почео да их слаже по бојама, као да је реч о изложби. (69)
19. a) Because that takes up a lot of time too. (135)
б) Зато што то такође одузима пуно времена. (103)
20. a) You know, you're in a shop, and there's usually a harassed mum with a couple of kids who are picking up things and saying... (137)
б) Знате оно, кад сте у продавници, а тамо нека несрећна мама са двоје деце која узимају ствари и говоре... (105)
21. a) Stuart's been putting up shelves. (152)
б) Стјуарт нам поставља полице. (115)
22. a) Mummy's out and Daddy's digging up carrots in Lincolnshire. (152)
б) Мама је изашла а тата вади шаргарепе у Линколнширу. (115)
23. a) My parents split up when I was ten. (170)
б) Моји родитељ су се растали кад ми је било десет година. (128)
24. a) I took him to see the shelves Stuart had put up. (176)

- б) Повела сам га да види полице које је Стјуарт поставио. (133)
25. а) I think it's a fine thing the two of you have cooked up together, that's what I think. (177)
б) Мислим да сте вас двоје то лепо смислили, ето шта мислим. (133)
26. а) This chap grew up, tried to forget it, couldn't, and twenty years later tracked down the...carer who'd done it to him. (182)
б) Тај тип је одрастао, покушао да заборави, није успео, и двадесет година касније је пронашао...васпитача који му је то урадио. (137)
27. а) Gillian marks up the newspaper every morning. (187)
б) Џилијан сваког јутра обележава новине. (141)
28. а) Who's putting up several pounds overweight (me!me!). (188)
б) Ко је набацио неколико килограма (ja!ja!). (142)
29. а) One she was taking me to school each morning and picking me up each afternoon, and the next she was being lowered into the ground. (200)
б) Једне недеље ме је сваког јутра водила у школу и сачекивала ме сваког поподнева, а следеће су је спустили у земљу. (150)
30. а) Then you snap off the claws, flip out the crummy meat, break the remaining core in half, insert a knife, loosen everything up a bit, cut across it, then dig in with your fingers and eat. (223)
б) Затим откинете штипаљке, ишчепркате смлављено месо, језгро које преостане поломите надвоје, убаците нож, мало растресете све то, пресечете, а онда копате прстима и једете. (166)
31. а) Lots of suicides are covered up, so it wouldn't necessarily answer the question. (237)
б) Многа самоубиства бивају заташкана, тако да не би нужно ни морали да сазнамо. (177)
32. а) It sort of lightens it up. (241)
б) То га некако учини лакшим. (179)

*NOTHING TO BE FRIGHTENED OF
НИЈЕ ТО НИШТА СТРАШНО*

1. а) Nellie Louisa Machin, daughter of a labourer in a chemical works, had been brought up a Methodist. (1)
б) Нели Лујза Макин, ћерка радника у фабрици хемијских производа, васпитавана је у методистичком духу. (10)
2. а) My brother also remembers that once, when he was very small, he went into Grandpa's garden and pulled up all the onions. (5)
б) Брат се исто тако сећа и епизоде када је, још као сасвим мали, отишао у Декину башту и почупао сав лук. (12)

3. a) I received various letters pointing out that my fears would be cured if I looked within, opened myself up to faith, went to church, learnt to pray; (26)
б) ...стигла су ми бројна писма која су указивала на то да би моји страхови нестали ако бих се окренуо себи, препустио вери, отишао у цркву, научио да се молим, и тако то. (29)
4. a) Did they tear the letters up together, or...(32)
б) Да ли су исцепали писма заједно... (34)
5. a) It did not seem to help and I gave it all up around sixteen and have been an atheist ever since. (45)
б) Није се чинило да помаже, тако да сам од шеснаесте баталио све то и од тада сам атеиста. (43)
6. a) ...when the great descriptive and analytical project of Flaubert, Maupassant, Goncourt and Zola had used the world up and left nothing for fiction to do. (48)
б) ...када су велики дескриптивни и аналитички пројекти Флобера, Мопасана, Гонкура и Золе истражили свет и када фикцији није више преостало ништа друго. (46)
7. a) Irony does not dry up the grass. It just burns off the weeds. (49)
б) Иронија не исушује траву. Она тек сагори коров. (47)
8. a) ...and cut them up so they remind us...(58)
б) ...и касапимо их како би нас што је могуће мање подсећале... (54)
9. a) Julian climbed into bed and snuggled up to me... (68)
б) Џулијан би се попео у кревет и шћућурио поред мене... (61)
10. a) We levered up His graven image... (69)
б) Натоварили смо Његов тотем на колица... (62)
11. a) The wellspring of life dried up within me... (74)
б) Врело живота пресахну преда мнош... (65)
12. a) ...my host C., an old friend and notorious rationalist, backed up his son... (77)
б) ...мој домаћин К., стари пријатељ и озлоглашени рационалиста, подржао је свога сина... (68)
13. a) ... she said you'd stood her up three days running for tennis...(104)
б) ... каже да си је три дана заредом испаљивао за тенис... (88)
14. a) ... a certain narrative expectation inevitably built up. (107)
б) ...једно одређено ишчекивање за некаквом акцијом неминовно је нарасло. (91)
15. a) ...we are set up – genetically programmed – to operate as social beings. (120)

- б) ...створени смо – генетски програмирани – да функционишема као друштвена бића. (100)
16. а) Christianity, which cleared up the old Jewish doctrinal dispute about whether or not there was life after death... (130)
б) Хришћанство, које је решило стару јеврејску доктринарну расправу о томе да ли постоји живот након смрти... (107)
17. а) ...capitalistic Germans, they are somehow taken prisoner; but rise up heroically against their captors. (132)
б) ...и капиталистичких Немаца, некако бивају заробљени; али херојски дижу устанак против својих поробљивача. (109)
18. а) ...where black and purple proclamations were posted up everywhere... (134)
б) ...где су готово свуда били истакнути црни и љубичасти прогласи... (110)
19. а) As one who wouldn't mind dying as long as I didn't end up dead afterwards... (139)
б) Као неко ко нема ништа против умирања докле год се оно не окончава смрћу... (114)
20. а) He draws up 'the final and most important to-do list of my life'. (142)
б) Он исписује „коначан и најважнији списак обавеза у животу“! (117)
21. а) Journalists occasionally ring me up when profiling someone I know. (157)
б) Новинари ме повремено назову када раде профил некога кога познајем. (128)
22. а) ...said (presumably in Italian) to a male nurse who was cranking up his bed... (171)
б) ...рекао болничару који му је управо подешавао кревет (вероватно на италијанском)... (138)
23. а) The world throws up far worse lives and (I am guessing here) far worse deaths... (179)
б) Свет испљуне и много горе животе и (нагађам сад) много горе смрти.. (144)
24. а) ...or something in the way I had spruced it up, but the triple name now seemed to split differently. (196)
б) ...или се радило о начину на који сам га ја дотерао, али име писца сада је изгледало другачије. (157)
25. а) Wisdom, philosophy, serenity: how will they stack up against mortal terror... (200)
б) Мудрост, филозофија, спокојство: како ли ће се они накалемити на ужас пред смрћу... (160)

26. a) ...when the man jumped up... (207)
б) ...када је мушкарац скочио... (165)
27. a) ...where exactly P. had set up his box of oils. (211)
б) ...који је то тачно предео П. насликао. (169)
28. a) My brother is winding me up with his hypothetical want of the dead. (234)
б) Брат ме већ нервира са овим својим хипотетичким жељама мртвих. (185)
29. a) My brother and I are surprised that Grandpa joined up so late. (236)
б) Мој брат и ја изненађени смо што се Дека придружио тако касно. (187)
30. a) Did one of those smug women come up to him in the street... (236)
б) Да ли му је нека од оних наметљивих жена пришла на улици и понудила му... (187)
31. a) ...and that while he was slumbering the enemy had crept up and slaughtered some of his fellow Fusiliers... (238)
б) ...и да се непријатељ, док је он дремао, дошуњао и побио неке од његових драгих митраљезаца... (189)
32. a) A stone tree climbs up the other side of the column... (245)
б) Пузавица се пење с друге стране стуба... (194)

TALKING IT OVER
ТРОЈЕ

1. a) There are two human types, basically, people who bottle their emotions up and people who let it all come roaring out. (8)
б) У основи, постоје две врсте људи, они који своја осећања пакују у себе и они који допуштају да она избију на површину. (16)
2. a) I can just about remember my own, but I don't rack up the angst if I have to extract the address book and look up Oliver Russell in it. (9)
б) Чак се и свог тек присећам, али се не обезнаним од страха ако морам да узмем именик да бих у њему потражио број Оливера Расела. (17)
3. a) The sort of fellow who gets an erection when he hears the bank rate's gone up a tenth of a per cent. (13)
б) Један од оних који добију ерекцију кад чују да су каматне стопе скочиле за десетину процента. (20)
4. a) When I meet people I like, instead of saying more and showing I like them and asking questions, I sort of clam up, as if I don't expect them to like mee, or as if I'm not interesting enough for them. (19)
б) Када упознам некога ко ми се допада, уместо да му то кажем и покажем, и постављам питања, ја се просто завежем, као да не оћекујем да се допаднем, или да будем довољно занимљив. (25)

5. a) Anyway, that evening her hair was swept up over her ears at the sides and fastened back with two tortoiseshell clips. (32)
б) У сваком случају, те вечери косу је склонила иза уха и закачила двома смеђим шналама. (36)
6. a) Gillie fetched a trolley, and by the time she got back the bags had already come up. (64)
б) Џили је отишла по колица, и док се вратила, торбе су већ биле ту. (59)
7. a) ...I'd lost my job, and the other drivers on the road were all tuning up for Formula One. (74)
б) ...ја сам остао без посла а остали возачи на путу вежбају за трке формуле један. (67)
8. a) He held onto my suit while she added up the bill, took his money, gave him change, wrapped the flowers and poked them under his arm. (79)
б) Држао се за мој рукав док је она правила рачун, узела његов новац, вратила му кусур, увила цвеће и тутнула му га под мишку. (71)
9. a) I scrumpled up the cellophane, went to the dustbin and pushed it into a cereal box we'd thrown out. (88)
б) Згужвала сам целофан, отишла до канте и ставила га у празну кутију житарица, коју смо већ бацили. (77)
10. a) He just answered, I love you, and hung up. (94)
б) Он је само одговорио Волим те, и спустио слушалицу. (82)
11. a) We sat in one of those lounges that are part of a huge bar area and the windows were misted up with condensation. (101)
б) Сели смо у један од оних сепареа који су део површине великог бара, прозори су били замагљени од кондензације. (87)
12. a) ...all the back roads are clogged up by master cartologists such as Stu, petrol-pinching aficionados of kink and gully who spin their Oldsmobile Mantras into canny U-turns like instructors on the skid-rink. (110)
б) ...све бочне путеве преплавили су мајстори картологије налик Стјуарту, страствене штедише горива пламених точкова који вешто маневришући својим олдсмобил мантрама обазриво изводе полукружна скретања попут инструктора на полигону. (94)
13. a) The hungry eye hoovers up her stout jugful of brushes, her bottled solvents – xylene, propanol, acetone – her jars of vivacious pigment, her special picture restorers cotton wool which with teasing banality turns out to be mere Economy Pleat from Pretty. (113)
б) Гладно око лебди над буцмастим свежњевима њених четкица, над боцама раствора – ксилена, пропанола, ацетона – над њеним теглама у којима се налазе живахне боје, над специјалном памучном ватом коју користе рестауратори слика за коју се с подругљивом баналношћу испоставља да је обично породично паковање хигијенске вате. (96)
14. a) At this rate poor Ollie will end up a Mr Mopp. (117)

- б) Ако се овако настави, сироти Оли ће завршити као господин Си-Ро-Тан. (99)
15. а) After dinner we took our coffee into the sitting-room and I lit up a Gauloise. (125)
б) Након вечере, пили смо кафу у дневној соби, и ја сам запалио голоаз. (105)
16. а) I was rather pleased with this obscure item of information, which I'd picked up from somewhere. (126)
б) Био сам веома задовољан овом опскурном информацијом коју сам негде покупио. (105)
17. а) Sometimes I'm in the kitchen, sometimes I'm finishing up in the studio and have to run downstairs. (136)
б) Понекад сам у кухињи, понекад завршавам посао у атељеу па морам да стрчим доле. (112)
18. а) At the last moment the Muse of Tact scooped me up. (148)
б) У последњем тренутку муза тактичности изашла ми је у сусрет. (121)
19. а) She was staring at the top of the screen I'd rigged up. (201)
б) Нетремице је гледала врх столњака који сам разалео. (159)
20. а) That just about sums up Val. (210)
б) То укратко описује и Вал. (166)
21. а) If I ask him to do something, he'll mess it up, he'll turn into a performance and it's got to be real. (255)
б) Ако га замолим да нешто уради, забрљаће, све ће претвотири у представу, а ово мора изгледати стварно. (199)

ОБРАЗАЦ 1.

Изјава о ауторству

Потписана Аница Глођовић
број уписа

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом *Функција адвербијалних партикула у енглеским фразним глаголима и њихови српски преводни еквиваленти*

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршила ауторска права и користила интелектуалну својину других лица.

У Крагујевцу,
16.01.2014.

Потпис аутора

Trifković A.

ОБРАЗАЦ 2.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора: Аница Глођовић

Број уписа:

Студијски програм:

Наслов рада: *Функција адвербијалних партикула у енглеским фразним глаголима и њихови српски преводни еквиваленти*

Ментор: проф. др Предраг Новаков, редовни професор, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

Потписана Аница Глођовић

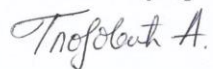
изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предала за објављивање на порталу **Дигиталног репозиторијума Универзитета у Крагујевцу**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Крагујевцу.

У Крагујевцу,
16.01.2014.

Потпис аутора

ОБРАЗАЦ 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Крагујевцу унесе моју докторску дисертацију под насловом *Функција адвербијалних партикула у енглеским фразним глаголима и њихови српски преводни еквиваленти*, која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предала сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Крагујевцу могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучила.

1. Ауторство
2. Ауторство – некомерцијално
- ③ 3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

У Крагујевцу,
16.01.2014.

Потпис аутора

